

План за управление на Природен парк „Странджа“

Внесен в МОСВ на 30 август 2005 г.

Настоящата разработка представлява преработен вариант на Плана за управление на ПП "Странджа" в съответствие с Решение на ВЕЕС № 3/2004г.

В нея са отразени изискванията на НУГ след повторно обсъждане и постигнат консенсус с екипа по основни въпроси, касаещи стопанисването на горите, както и изискванията, поставени в обобщеното становище на МОСВ, допълнени и уточнени в протокол от проведена среща на екипа с представители на НСЗП от 21.03.2005г.

Целесъобразността на поставените от общините искания, свързани с дейностите по Приложения 1 и 2 от ЗООС, бяха предмет на екологична оценка (ЕО), представена в отделен свитък към плана, като в предложения документ е отразена голяма част от препоръките на ЕО за компромисен вариант и някои от исканията на общините, засягащи дейности, извън тези по Приложения 1 и 2 от ЗООС.

Независимо от това екипът, разработващ плана запазва правото си на особено мнение по някои от изказаните становища и препоръки в гореупоменатите документи, засягащи фундаментални постановки в разработката, като не ги отразява в преработения план. Преценката на екипа по ПУ е подкрепена от ръководството на Българска фондация "Биоразнообразие", която в качеството си на изпълнител внася в МОСВ Екологичната оценка на ПУ на ПП "Странджа" и настоящия преработен документ. Гореупоменатите становища и препоръки касаят възможност за строителство на автомагистрали и продуктопроводи в парка, отмяна на забраната за риболов в определени с ПУ речни участъци, допускане на надземно преминаване на електроразпределителна мрежа 20 kV, или допускане процедирането на заявени инвестиционни намерения, създаващи предпоставки за линейна урбанизация по крайбрежието.

Допълването и доразвиването на Част 5 от плана – "Мониторинг на прилагането на Плана за управление" е направено в съответствие с изискването на обобщеното становище на МОСВ, отчитайки методите, посочени във формата EUROSITE и българския опит в планирането. Тази част се различава от предложенията в едноименната глава на екологичната оценка, като предлага по-ясна структура на действията по наблюдението, оценката и контрола на изпълнението на Плана и директни връзки между индикаторите за напредък и посочените управленски цели.

В Плана е извършена частична актуализация на информацията, която има отношение към въпросите, обект на преработка.

РЕЗЮМЕ

Планът за управление (ПУ) на природен парк (ПП) "Странджа" е разработен въз основа на Планово задание, изготвено от Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието (БШПОБ) и одобрено от Министерството на околната среда и водите (МОСВ) през 1999г.

Той е основният документ, който регламентира действията по опазването на природата и устойчивото ползване на нейните ресурси. С него се идентифицират най-важните особености и проблеми на парковата територия, определят се целите на нейното управление и се посочва пътят за постигане на тези цели.

Разработката включва пет основни части: **Описание и първа оценка на територията на ПП "Странджа"; Идеални и оперативни цели; Зониране, режими, условия, норми и препоръки за осъществяване на дейностите; Програми, проекти и задачи; Мониторинг на приложението на Плана за управление.**

Описание и първа оценка на територията на ПП "Странджа"

За основа при разработването на тази част са послужили проучвания и базисни доклади, изготвени в Първа и Втора фаза на БШПОБ. В рамките на ПУ е извършено и социологическо проучване на обществените нагласи по отношение на природозащитата, на парка като защитена територия и на неговото управление.

Описателната част на Плана включва: *Обща информация, Характеристика на абиотичните фактори, Биотична характеристика, Културна и социално-икономическа характеристика.*

В главата *Обща информация* са описани правният статут на територията, включващ законовите основания за обявяването на парка и на териториите със собствен статут на защита в него, както и законовата рамка, обезпечаваща нейното опазване и развитие. Във връзка с управлението на парка са разгледани формите на собственост в парка, нейната структура и динамика, фондовата и административна принадлежност на територията. Анализът на *управленската структура* включва от една страна правомощията на различни институции и правни субекти, действащи в парка, а от друга - организационната структура, щата и материално-техническото обезпечаване на главния административен орган – Дирекцията на ПП "Странджа" (ДПП). Направен е общ преглед на свързаните с територията проекти и планове и тяхната актуалност и значение за развитието на парка. Разгледани са съществуващата функционална структура на територията и нейното зониране в контекста на действащите планови и законови документи. Посочени са всички действащи режими на територията в допълнение на тези по ЗЗТ и заповедите за обявяване и прекатегоризация на парка и териториите със собствен статут на защита.

Неразделна част от общата характеристика са приложенията, включващи баланси на територията по видове собственост и фондове, синтезни таблици, уточняващи законовия статут и режимите на територията и отделните ѝ елементи, компетенциите на различните правни субекти по действащото законодателство, списък на съществуващи планове и проектни разработки.

Разделите, характеризиращи *абиотичните фактори, биотичните компоненти и културните и социално-икономическите процеси* съдържат конкретна информация за климата с неговите локални особености и съществуващо растително-климатично райониране, геологията и геоморфологията с описание на известните геоложки феномени и минерално разнообразие, хидроложките особености и химичния състав на водите, почвеното разнообразие с установената почвена ерозия. За целите на управлението са определени заливните тераси на по-големите реки в парка. Определена е спецификата на растителността в Странджа и разнообразието от хабитати. На базата на действащите лесоустройствени проекти е направена характеристика на горите в Странджа по различни показатели и е определено здравословното им състояние. Проучените до момента флора и фауна са описани по групи, видове и природозащитен статус. В рамките на висшите растения в раздела "Флора" е извършен преглед на таксономичното разнообразие, екобиологичните особености и разпространение на лечебните растения в парка. В

социално-икономическата характеристика са проследени демографските промени до 1999г., състоянието и промените в селищната мрежа, инфраструктурата и застрояването в парка, транспортното обслужване и развитието на телекомуникациите. Направен е преглед на ползването на възстановимите и невъзстановими природни ресурси в парка, на развитието на туризма, на горското и селското стопанство и промишлеността. На базата на собствени социологически проучвания и анкети са направени изводи за информираността на широката общественост за парка и отношението към него. Въз основа на последни данни от НИПК и други източници е описано състоянието на културно-историческото наследство, направена е ландшафтна характеристика и преглед на състоянието на основните компоненти на околната среда. Разгледани са и най-важните процеси и фактори в прилежащата на парка територия, които имат пряко отношение към развитието и опазването на парка.

Неразделна част от горните описания са приложенията, включващи: методика за определяне на заливните тераси на реките и техните основни параметри, почвена характеристика, списъци на хабитатите, на растителните и животински видове и на консервационнозначимите таксони от безгръбначната фауна, на реликтните и ендемични растения в парка, на висшите растения с консервационна значимост, на лечебните растения за потенциално ползване и отделно на тези с природозащитен статус, таблици, проследяващи динамиката, възрастовата и образователната структура на населението в парка, състоянието на сградния фонд, на пътната мрежа и транспортното обслужване, на инженерно-техническата инфраструктура, вида и легловата база на туризма и др.

Описателната част е илюстрирана с опорен план в М1:25000, 7 карти: Фондова и административна принадлежност, Видове собственост на земята, Геология, Почвена карта, Хипсометрична карта, Възрастова структура и пълнота на горите, Вид на горите, и 5 картосхеми: Селищна мрежа, Транспортна инфраструктура-класификация и състояние, Инженерна инфраструктура, Туризм, Състояние на компонентите на околната среда и мрежа за мониторинг.

По долу са посочени някои по-важни констатации, послужили като основа за извършване на първата оценка.

ПП "Странджа" е най-голямата защитена територия в страната, в рамките на която са включени 21 населени места с близо 8000 души население. В парка присъстват територии със собствен статут на природозащита – 5 резервата, 12 защитени местности и 17 природни забележителности. Около 80% от територията е горски фонд, който се управлява от 5 държавни лесничейства. Територията е с разнообразна собственост, като преобладава държавната форма на собственост основно в ГФ. Освен Дирекцията на парка с пряко отношение към управлението и стопанисването на територията са над 16 институции и техните подразделения, от действията на които зависи комплексният облик на парка. Функционалната структура на територията отразява нейната специфика, а съществуващото ѝ зонироване е свързано с устройството на крайбрежната част на парка.

Във физикогеографски аспект ясно се диференцират крайбрежна и вътрешна част на парковата територия. Преходносредиземноморският климат с изразена континентализация в западните части е довел до определено растително климатично райониране. Територията се характеризира с пъстър геоложки строеж и характерна геоморфология, които заедно с особеностите на климата са причина за голямо почвено разнообразие и наличие на редките за Европа и страната жълтоземни подзолисти почви и червеноземи. От четирите регистрирани в парка геоложки феномени два са с континентална научна стойност. Хидроложката картина е подчинена на климатичните фактори и се характеризира с ниска водообилност, зимен максимум на оттока и летни засушавания. Важна особеност са периодичните разливи в долните течения на реките.

Биоразнообразието в парка е представено от 120 хабитатни единици, от които 13 странджански. В парка са установени 1666 вида висши растения, които съставляват 47.6% от видовия състав на българската флора. От тях 63 вида са реликтни, а 7 вида се срещат единствено в този район на Европа. Фаунистичното разнообразие е представено от 41 вида риби, от които 24 вида - постоянни обитатели на странджанските реки, 9 вида земноводни, 23 вида влечуги (70% от тези видове в страната), 265 вида птици (две трети от българската орнитофауна), от които 129 вида, гнездящи в парка, 62 вида бозайници (68% от видовия състав в страната) и огромно, все още недостатъчно проучено богатство от безгръбначни животни. В границите на парка са установени 501 вида лечебни растения или 70% от диворастящите лечебни растения в България. От тях 144 са със стопанско значение и са обект на събиране.

Културно-историческото наследство в парковата територия обединява паметници от различни епохи. Описани са общо 475 паметника, от които 262 са концентрирани основно в селищата. От общия брой на паметници 133 са от национално значение, което представлява 28% от всички обекти и 60% от обектите извън населените места. Някои от тях като ИМ "Петрова нива" са национални символи. Разнообразието от обекти в извънселищните територии, включва 2 уникални куполни гробници, множество долмени, антични и средновековни крепости, могили, некрополи и самостоятелни надгробни могили. Сред тях се открояват характерните единствено за Странджа параклиси, "столнини" и "одърчета", обвързани с древни култови места. Особено впечатляващи са архитектурно-историческият резерват с.Бръшлян и "столицата" на нестинарството с.Българи. Районът е характерен с пространственото вплитане на културни и природни стойности.

Селищната мрежа в парка е представена от 2 града и 19 села с предимно рекреативни или селскостопански функции. Периферното гранично разположение на територията е предопределило ниската плътност на селищната мрежа и на транспортната инфраструктура в парка. По същата причина липсват основни елементи на инженерната инфраструктура.

Традиционният поминък на населението в парка са горското стопанство, туризмът, селското стопанство, добивът на облицовъчни материали и занаятчийският морски риболов. Поради изчерпване на запасите от полиметални руди и законови ограничения традиционният в миналото рудодобив е преустановен. Важни

тенденции през последното десетилетие са трайният спад на населението, упадъкът на селското стопанство, сравнително устойчиво развитие на горското стопанство, преимущественото развитие на морския рекреативен туризъм и наченки на развитие на селски туризъм във вътрешността. Подобни тенденции се очертават и в прилежащите на парка територии. Основно в резултат от намаляване на производството в самия парк и прилежащите му територии се наблюдава подобрение в състоянието на компонентите на околната среда.

Първата оценка на парка определя природозащитната стойност на територията, съвместимостта на ползванията с тази стойност и ефективността на управлението.

Определянето на консервационната значимост на територията е резултат на екологична оценка, извършена по критериите: *типичност, естественост, богатство на видовото и хабитатно разнообразие, природна уязвимост на видовете и хабитатите, рядкост, размери на парка, стабилност и нестабилност на екосистемите и популациите на видовете, възможности за възстановяване на видове, популации, хабитати и местообитания.*

Оценката по първите два критерия определя парка като типичен и единствен представител в Европа на суббиома "широколистни лете зелени гори на умерения климат с вечнозелен подлес от лавровиден тип", който е запазил в голяма степен своята естественост. Като естествени са определени високостъблените гори с възраст над 100 години със сложна структура, нормална пълнота и участие на многовековни дървета, крайбрежните клифове и пясъчни коси, скалните масиви и пещери във вътрешността на парка, реките и автохтонните растителни и животински видове. По своето хабитатно разнообразие паркът се нарежда на първо място в страната, а по отношение на видовото разнообразие - на едно от първите места. Същевременно една голяма част от консервационно значимите хабитати и видове, които основно допринасят за неговата стойност са природно уязвими. Такива са горските хабитати от южноевксински тип, лонгозите, реките и потоците и тяхната биота, крайречните ливади и всички видове, специализирани към местообитание и хранителна база, видовете с късен матуритет и слаба репродуктивност и тези, застрашени от хибридизация или антропогенен натиск. Определени са редица редки за Европа и страната видове и хабитати, част от които са с ограничено разпространение или малочислени популации в границите на парка.

Важен елемент в оценката на видовото и хабитатното разнообразие е извършената приоритизация на хабитатите и видовете по описана в Плана методика. Като приоритетни за опазване са определени тези видове и хабитати, които имат висок консервационен статус, значими популации/площи в парка, като същевременно са уязвими, редки и/или са реално застрашени в границите на парковата територия. За целите на оценката са идентифицирани заплахите от пряко унищожение на видовете и хабитатите и заплахите от промяна в местообитанията. В резултат са определени 82 вида гръбначни животни, 23 вида растения, 14 вида мъхове, 4 вида макромицети и 22 хабитатни единици, приоритетни за опазване в плановия период.

Оценката на местообитанията определя горите и реките в парка като биотопи със световно значение, земеделските земи и комплексния крайбрежен биотоп – с европейско значение, а пещерите и скалните масиви – с национално. Въз основа на видовото и хабитатно разнообразие и присъствието на консервационно значими и приоритетни видове са определени най-важните от консервационна гледна точка територии в парка. Идентифицирани са от една страна териториите с най-голямо ботаническо значение и от друга – най-важните във фаунистично отношение територии. Като резултат от наслагването на двете стойности са определени 12 териториални комплекса с висока и с особено висока природозащитна стойност.

По отношение на своите размери като цяло паркът в голяма степен гарантира опазването на повечето от видовете в него, но мрежата от защитени територии със собствен природозащитен статут е недостатъчна за ефективно опазване на приоритетните елементи от биоразнообразието. Същевременно за опазване на консервационно значимата биота в прилежащата на парка морска акватория и осигуряване на екологична връзка със сухоземната биота е необходимо обявяването на еднокилометровата акваториална ивица за част от парка, а за трайното опазване на реликтната растителност на Странджа е необходимо създаването на трансгранична защитена територия с Р.Турция.

В екологичната оценка са определени нестабилните екосистеми и популации, както и тези, при които процесът на самовъзстановяване е затруднен и ще изисква определени мерки.

Обобщената оценка на природозащитното значение на парка го поставя на първо място в страната по разнообразие на хабитати и гръбначна фауна и го определя като най-важна защитена територия в страната за 19 вида гръбначни животни. В международен план ПП "Странджа" е една от петте приоритетни за консервацията територии в Централна и Източна Европа - единствен представител на суббиома "широколистни лете зелени гори на умерения климат с лавровиден подлес" и на хабитати от южноевксински и субевксински тип, с европейско значение по отношение на висшата флора, гнездящите птици и разнообразието от влечуги и със световно значение по отношение на бозайниците, безгръбначните животни и горските хабитати на терциерната растителност.

Резултатите от екологичната оценка са илюстрирани с четири аналитични карти: Приоритетни за опазването хабитати, Представителни хабитати и находища на приоритетни растителни видове, Местообитания на приоритетни животински видове и групи и Територии с комплексно значение за опазване на приоритетни елементи от биоразнообразието.

Социално-икономическата оценка разглежда социално-икономическите процеси и фактори от гледна точка на тяхната устойчивост и съвместимост с консервационния статут на територията. Обобщен резултат от този тип оценка са общите и специфични проблеми на територията, свързани с упадъка на природосъобразни традиционни дейности и недостатъчно развити техни алтернативи, липса на реални стимули и облекчения за

развитие на природосъобразни ползвания, съвместими с консервационния статут на парка. Част от основните проблеми са свързани с недостига на човешки и финансови ресурси за устойчиво развитие на територията, недостатъчната информираност за стойността на парка и ползите от него, липсата на подготовка на местните хора за работа в условия на защитена територия. За наличието на проблемите допринасят несъвършената структура и организация на управляващата институция и недостатъчната координация с основните партньори, което е причина за занижен контрол върху браконьерството и иманярството. Специфичните проблеми са свързани с влошеното състояние на урбанизираната среда, неразвитите инженерни мрежи и липсващи пъти и транспортни връзки, неразвитата туристическа инфраструктура във вътрешността на парка и все още бедната гама от туристически услуги. Същевременно съхранената материална и духовна култура в парка, утвърждаването на селския и екологичния туризъм, повишената екологична култура и нарастващото съзнание за стойността на парка са предпоставка за положителни промени и трайно обвързване на местното население с територията.

В резултат на първата оценка са определени комплексното значение на територията и нейната потенциалната стойност като идеална проекция на нейното развитие. На тази основа е изградена визията за развитието на парка като: *единна територия със съхранено природно богатство и културно наследство; важен елемент от европейската екологична мрежа на защитените територии Натура 2000; притегателно място за туризъм с развит комплексен туристически продукт; среда за генериране на приходи от природосъобразни ползвания и природозащита; фокус на комплексни научни изследвания; център за екологично възпитание, демонстрация и интерпретация на уникално природно и културно наследство, традиционен бит, местни празници и обичаи; ядро на национална гордост и самосъзнание; среда за сътрудничество и партньорство.*

Идеални и оперативни цели

Идеалните цели в голяма степен отговарят на потенциалната стойност на територията и маркират основните линии на управлението за реализиране на тази стойност. Определени са шест генерални цели с общо 21 подцели/специфични дългосрочни цели. По същество те доразвиват и конкретизират заложените в ЗЗТ стандартни цели на управлението на природните паркове и специфичните за ПП "Странджа" цели на управлението, заложили в Заповедта за обявяване на парка. В общ план смисълът на управлението е насочен към **дългосрочно опазване на естествения характер на природните екосистеми, разнообразието на хабитатите и видовете в парка с типичния им генофонд и жизнени популации; дългосрочно опазване на качествата на абиотичните компоненти в парка; постигане на устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при развитие на онези видове поминък и традиционни ползвания, които са в хармония с природата и запазват социалното и културно устройство на общностите; дългосрочно опазване на местната материална и духовна култура и традиционен ландшафт, допринасящи за идентичността на територията; развитие на научни, образователни и интерпретационни дейности, спомагащи за дългосрочния просперитет на местното население и неговото екологично възпитание; институционално развитие и създаване на дълготрайна обществена подкрепа за постигане целите на управлението.**

Посочени са 32 фактора, 19 от които ограничават и 13 от които стимулират постигането на дългосрочните цели на управлението. Част от тези фактори са предизвикани от човека тенденции, а други са с естествен произход. Докато едни се генерират в самия парк, други произхождат от вън, но са с определено въздействие върху управлението на територията.

След разглеждане на възможността за отстраняване или смекчаване на негативните въздействия е определен потенциалът на парка или реалните възможности за постигане на резултат в плановия период.

На тази база са определени **оперативните цели**, като постижими резултати в плановия период, както и **стратегии**/начините за тяхното постигане, чрез пакет от мерки.

Определени са 39 оперативни цели, постигането на които се извършва посредством механизма на зонирването на територията и въвеждането на режими от една страна, а от друга - посредством посочен в Плана списък от програми, проекти и задачи.

Зониране, режими, условия, норми и препоръки за осъществяване на дейностите

Зонирването се разглежда като едно от средствата за постигане на дългосрочните и оперативни цели на управлението. То се основава на извършената оценка за консервационната значимост на територията като отчита съществуващата функционална структура и съвместимите със ЗЗТ съществуващи режими. При определяне на зоните в максимална степен са спазени изискванията на чл.32 от ЗЗТ.

В началото на тази част от Плана са изведени режими, валидни за целия парк, които съдържат общите изисквания за дългосрочното опазване на природното наследство и обезпечаване на устойчивото развитие на територията.

За ПП "Странджа" са определени, картирани и описани следните зони: *Зона на строга защита, Зона на ограничена човешка намеса, Зона за възстановяване на естествения характер на нарушените екосистеми и устойчиво развитие, Специализирана зона "Туризм" и Специализирана зона "Инфраструктура"*.

За всяка зона е посочена целта на нейното управление (предназначение), формата на собственост и отговорните лица и институции за прякото ѝ стопанисване, режимите по отношение на ползването на ресурсите, извършване на строителна дейност, достъп и натоварване от посетители, образователни и научни дейности и др. със съответните условия, норми и препоръки, отнасящи се до посочените дейности.

Зоната на строга защита включва съществуващите 5 резервата в парка, а режимите в нея са в съответствие с чл.17 от ЗЗТ. Основното предназначение на тази зона е да се опазят за науката най-значимите природни местообитания и редките и застрашени от изчезване растителни и животински видове. Тази зона заема около 5% от територията на парка.

Въвеждането на *Зона за ограничаване на човешката намеса* има за цел да защити консервационно значими елементи на територията наред с такива, които вече имат собствен статут на защита. Тя обхваща обявените защитени местности и природни забележителности, допълнително определени с Плана територии с висока консервационна стойност, като старите естествени гори, отделни находища на застрашени видове и малоплощни хабитати, реките и уязвими части от речните тераси, буферните зони на резерватите, характерни ландшафти, паметници на културата, неподходящи за туристически посещения с охранныте им зони, вододайни зони и охранителни зони на водоизточниците, двеста метровата крайбрежна ивица. Режимите в тази зона обезпечават щадящо ползване и "чувствително" строителство.

Зоната за възстановяване на естествения характер на нарушените екосистеми и устойчиво развитие включва основната част от територията на парка. Предназначението на тази зона е да се създадат условия за възстановяване на естествения характер на горите, на чистотата и красотата на пейзажа и да се осигури устойчиво ползване на природните ресурси.

Специализираната зона "Туризм" включва съществуващите и новопредвидени туристически маршрути, няколко туристически съсредоточия, отредени с документ територии за рекреация и отделни туристически обекти извън населените места, в т.ч. атрактивни паметници на културата. Целта на тази зона е да се предложат нови и разнообразни възможности за отдих и туризъм в парка по начин, който не уврежда природата. Конфигурацията на зоната и режимите в нея създават условия за управление на посетителския поток, насочване на туристическата инфраструктура в места с по-ниска степен на чувствителност и обезпечаване на балансирано развитие на вътрешността на парка и крайбрежната му зона.

Специализираната зона "Инфраструктура" обхваща основните пътища, инженерните съоръжения, военни и производствени обекти и управленската инфраструктура на парка. Целта на тази зона е да се насочи строителството на инженерни мрежи и съоръжения в териториите с по-ниска степен на уязвимост, като се обезпечават опазването на характерните ландшафти и елементи на биоразнообразието.

Разделянето на територията по зони е илюстрирано с карта в М 1:25000, изготвена въз основа на цифровия модел на горо и земеразделянето.

Програми, проекти и задачи

Посочените програми, проекти и конкретни задачи са обединени в шест основни направления, съответстващи на генералните дългосрочни цели.

Две от направленията са свързани с опазването на живата и неживата природа в парка. Важна част от действията, насочени към опазването, поддържането и възстановяването на биоразнообразието, са свързани с извършване на системен екологичен мониторинг на приоритетни видове и хабитати. Предвижда се подобряване на опазването на приоритетните елементи от биоразнообразието чрез развитие на мрежата от защитени територии със собствен статут на природозащита, прекатегоризация на някои от тях и разширяване на парка върху морската акватория и в турската част на Странджа. Конкретните възстановителни мерки са насочени към подсилване на популациите на консервационно значими и застрашени от изчезване в парка растителни и животински видове. Значителна част от проектите в това направление са свързани с проучване на процесите в различни типове горски екосистеми и опазване на горите от пожари и вредители. Програмите, насочени към абиотичните компоненти, включват разширяване на знанията относно геоложките феномени и минералното разнообразие, климатичните особености на района, състоянието на компонентите на околната среда и подобряване на техния мониторинг и опазване. Предвидени са конкретни проекти за възстановяване на нарушените територии в парка.

Други две направления са свързани с *устойчивото природосъобразно развитие на територията и опазването и развитието на нейната идентичност*. Предложени са конкретни програми за стимулиране на различни форми на природосъобразен туризъм и изграждане на съответна инфраструктура, възраждане на земеделието и животновъдството в екологосъобразен вариант и ориентирането му към местни биологични форми и природосъобразни практики, развитие на многофункционално горско стопанство при въвеждане на щадящи технологии за дърводобив. В рамките на направлението се предвижда обвързването на местната промишленост с местните ресурси, тяхната комерсиализация и подпомагането на местни предприемачески инициативи за повишаване доходите на местното население. За развитието на идентичността на територията се предвиждат редица проекти, свързани с опазването и подходящото експониране на културно-историческото наследство и традиционния ландшафт и създаването на подходящо устройство на територията.

Последните две направления на работа в плановия период са свързани с развитието на научни, образователни и информационно-интерпретативни дейности от една страна, а от друга с институционалното развитие на ДПП и изграждане на партньорства за постигане на поставените цели. В първото направление са предвидени научни изследвания с приложен характер, програми за природозащитно образование и обучителни програми за работа на различни целеви групи в условия на защитена територия, изграждане на подходяща инфраструктура за информация и интерпретация на богатото природно и културно наследство. Второто направление включва оптимизиране на структурата на ДПП и нейното вътрешноинституционално развитие чрез изпълнение на няколко основни подпрограми. Партньорските програми са насочени към местното население и ключови партньори от региона, страната и чужбина. Целта е оптимизиране на усилията и постигане на интегрирано управление на територията.

Към този раздел е изготвен и работен план, включващ приоритетни за изпълнение проекти или задачи като част от самите проекти, с което ще се обезпечи начален тласък за комплексното развитие на територията и опазването на нейните природни и културни ценности.

Мониторинг на изпълнението на Плана за управление

Мониторингът на изпълнението на Плана включва периодични прегледи на неговото изпълнение в съответствие със ЗЗТ и преразглеждане на поставените цели и задачи. Предвиждат се годишни прегледи на изпълнението на Плана с оценка на извършената работа под форма на отчети пред НУГ и пред консултативния съвет към ДПП "Странджа". На всеки 4 години от приемането на Плана изпълнението му ще бъде контролирано от широката общественост чрез публично обсъждане, организирано от МОСВ. Уточнена е процедурата по ревизията и актуализацията на Плана през последната година от неговото действие и са посочени основни индикаторите за постигане на целите със срокове за извършване на проверката и отговорни институции.

ЧАСТ 0. ВЪВЕДЕНИЕ

Природен парк "Странджа" е най-голямата защитена територия в страната (116068.5 ха). Разположен е в югоизточната част на България на границата и с Р.Турция и обхваща водосборите на реките Велека и Резовска в българската част на планината.

На територията на парка се намират пет строги резервата, един от които, "Узунбуджак", е биосферен резерват, а друг – "Силкосия" е първият, обявен в страната резерват. Освен тях в границите на парка се намират 17 природни забележителности и 12 защитени местности, някои от които уникални за България по отношение на ландшафтните си характеристики – ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар", ЗМ "Велека" и др.

Особеното разположение на парка на подстъпите на Европа към Азия го прави уникален, както по отношение на изключителното за Европа биоразнообразие, така и в културно-исторически план. Като цяло територията е типичен представител *на суббиома на широколистните листопадни гори на умерения пояс с лавровиден подлес*. По отношение на културно-историческото наследство Странджа разполага с не по-малко предпоставки да бъде определена като специфична етнокултурна област със съхранените до днес уникални за страната традиции и обичаи, местен бит и говор. Богатството от паметници на културата от всички исторически епохи допълва специфичния дух на територията.

За разлика от другите паркове в страната в рамките на ПП "Странджа" се намират 21 населени места. Тук човекът трайно съжителства с природата, а някои от селищата в парка до голяма степен допълват уникалността на природните екосистеми.

За първи път комплексната природозащитна стойност на парковата територия е заявена през 1991г., когато районът на Странджа е представен от IUCN пред Съвета на Европа и Министерството на околната среда в България като приоритетен с цел опазване на биоразнообразието в рамките на природосъобразно социално-икономическо развитие.

На конференцията на министрите на околната среда в Люцерн през 1992г. проектът "Странджа" е включен с още четири проекта в Програмата за действие по опазване на околната среда за Централна и Източна Европа. В рамките на проекта "Най-добри практики за опазване на биоразнообразието и устойчиво развитие на земеделието" се следи развитието на тази защитена територия и се обменя опит с останалите четири обекта по основни въпроси на консервацията и устойчивото развитие.

Странджа е един от осемте природни обекта, включени за наблюдение в Европейската програма за сътрудничество в управлението на парковите територии "Parks for Life".

В рамките на проекта КОРИНЕ Биотопи (CORINE Biotopes) районът на Странджа се определя като приоритетен в екологичната мрежа на страната и една от най-важните за консервацията територии в Европа.

Оценката на територията на международно ниво дава обещаваща перспектива за подкрепа при опазването и развитието на нейните природни и антропогенни ценности. Това обаче предполага ясна визия за нейното бъдещо развитие и подкрепа от страна на всички заинтересовани страни за постигане на поставените консервационни цели.

С обявяването на Народен парк "Странджа" през 1995г. се определят точните граници на парка, поставя се началото на целенасочено и цялостно опазване на неговата територия и се дефинират целите на неговото управление.

Първи стъпки към комплексно проучване на територията на парка с цел изготвяне на План за управление са направени в рамките на Първа фаза на Българо-Швейцарската програма за опазване на биоразнообразието 1994-1997г. В резултат е извършено изследване на парка под заглавие "Странджа – опазване на биоразнообразието и устойчиво земеделско развитие" и са подготвени "Насоки за План за управление на НП "Странджа".

През този период се създава и административното управление на парка към Комитета по горите. Учредяването на административна структура към парка и действията в рамките на БШПОБ, основани на конкретните проучвания, поставят началото на развитието на парка като отделна териториална структура със специфични функции и облик. Липсата на законова основа и ясно определени правомощия на институциите в управлението на парка през този период води до конфликти и неkoordinираност в действията на отделните партньори.

Настъпилите след 1997г. институционални и законови промени, поставят в нов контекст смисъла на Плана за управление като документ с определена ексекутивна сила и инструмент за управление на парковата територия.

0.1. Основание за разработване на ПУ на ПП "Странджа"

Основание за разработването на ПУ на природен парк "Странджа" е на първо място необходимостта от ефективно управление на парка в съответствие с европейските стандарти за този тип защитени територии.

Законовата и нормативна основа за изготвянето на ПУ на ПП "Странджа" се явяват:

- Законът за защитените територии (ДВ, бр.133/1998г.) - чл.55, ал.1, 2;
- Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии (ДВ, бр.13/2000г.);
- Заповедта за обявяване на парка (*№РД-30/24.01.1995г.*), *където е поставено изискване за разработване на ПУ с цел развитие на парка и уточняване на режимите в него.*

Планът се разработва в съответствие със *Задание за изготвяне на План за управление на природен парк "Странджа"*, подготвено от БШПОБ (трансформирана по-късно в Българска фондация "Биоразнообразие" - БФБ) и утвърдено от МОСВ през 1999г.

0.2. Процес на разработване на ПУ на ПП "Странджа"

Процесът на изработването на Плана спазва изискванията на утвърденото Задание, като ги доразвива в съответствие с новото издание на формата EUROSITE и обнародваната междувременно Наредба за разработване на планове за управление на ЗТ (ДВ, бр.13/2000г.). През периода на планиране са взети пред вид и методически постановки в други пилотни разработки като ПУ на НП "Централен Балкан", ПУ на ПП "Витоша", задание за разработване на ПУ на НП "Пирин" и др.

Планът се изготвя от екип включващ:

- Основен състав – 7 души, експерти в областта на *регионалното планиране, териториалното устройство и архитектура, опазване на биоразнообразието, ботаника, лесоустройство, селско стопанство, туризъм и социология*;
- Допълнителни консултанти по всички проблеми – 43 души;
- Периферен състав от заинтересовани от опазването и развитието на територията организации и субекти, представени в групи по интереси;
- Екип, осигуряващ изготвяне на цифровите тематични карти към Плана - ПроГИС ООД.

В процеса на работа изпълнителят е осигурил процедура на активно участие на всички заинтересовани лица на територията, централни и местни органи на властта (МОСВ - НСЗП, МЗГ – НУГ, МРРБ, Областна администрация на Бургаска област, Общински администрации на общини Царево и Малко Търново, РИОСВ, РУГ, ДЛ, Дирекция на природен парк "Странджа", стопански субекти и НПО). Допълнително са поканени да участват и представители от администрациите на други защитени територии от страната и чужбина. Списък на всички участници в разработката е посочен в **Приложение 1**.

Възприетият подход при разработването на Плана се определя като **подход на широко обществено участие**, който се изразява в обсъждане на основните проблеми на територията с ключовите партньори и всички лица, заинтересовани в сферата на нейната консервация и устойчиво развитие. Този подход е илюстриран с **Приложение 2.1**.

На практика подходът се прилага чрез определяне на основните партньори, индивидуални срещи с тях, избор на формата на тяхната организация и включване в процеса на планиране.

Като най-подходяща форма на участие за първия етап на планиране бе прието формирането на групи по интереси, пряко участващи в процеса на планиране чрез **серия от семинари с проблемна ориентация**.

Бяха конструирани три основни групи, покриващи секторите "Биоразнообразие и стопанисване на горите", "Туризм и културно-историческо наследство" и "Селско стопанство".

В рамките на Плана са проведени общо 6 семинара и работни срещи. Основните резултати от тези семинари се свеждат до идентифициране на основните и специфични проблеми на територията, изграждане на обща за партньорите визия за бъдещето на територията, обединяване около идеалните цели на управление, обсъждане на конкретни предложения за опазване на биоразнообразието и устойчиво ползване на природните ресурси.

Впоследствие бе създадена група в намален състав – т.н. Консултативна група, включваща представители на НСЗП, НУГ, МРРБ, ДПП "Странджа", Областна администрация - Бургас, РИОСВ – Бургас, РУГ – Бургас и БШПОБ, чиято основна задача бе да разгледа Работния вариант на Плана и да консултира по-нататъшната работа по ПУ и изготвянето на цифровите карти.

Допълнително, посредством социологическо проучване, бяха отчетени обществените нагласи по отношение на парка, неговото настоящо управление и очакванията от Плана за управление.

Формулирането на Плана следва Плановото задание, основано на формата EUROSITE, като в голяма степен отчита структурата в *Приложението към чл.5, ал.1 на Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии (ДВ, бр.13 от 2000г.)*.

Началната фаза на този процес е свързана с оценка на съществуващата информация, събрана и анализирана в *Насоки за разработване на ПУ на ПП "Странджа"*, и нейното допълване чрез разработка на базисни доклади във Втора фаза на БШПОБ.

Процесът на формулиране на ПУ е илюстриран в **Приложение 2.2**.

0.3. Предназначение и особености на ПУ на ПП "Странджа"

Планът за управление на ПП "Странджа" е документ, предназначен да идентифицира най-важните особености на територията, да конкретизира целите на нейното управление в съответствие с нейната специфика, да посочи пътя за постигане на тези цели чрез разработване на цялостна стратегия, чиито основни инструменти са зонирването със съответните режими за ползване на територията и пакетът от програми, проекти и задачи, гарантиращи опазването на уникалните характеристики на територията и нейното устойчиво развитие.

Допълнително предназначение на ПУ на ПП "Странджа" е да постави начало на база данни за парка и създаде възможност за изграждане на Географска информационна система (ГИС) като система за ефективно управление и мониторинг на най-важните елементи в парка. Същевременно по този начин Планът осигурява необходимата информация за проектите от Европейската мрежа на ЗТ – Натура 2000.

Изготвянето на ПУ има и друг основен смисъл. Наличието на един обоснован и комплексен документ, одобрен от МС, е условие за финансиране на предвидените в него действия от правителството, национални и външни донори и инвеститори.

Особеностите на ПУ на ПП "Странджа" се определят от особеностите на територията на парка. ПП "Странджа" е най-голямата в страната защитена територия, като 80% от нея са гори, в голямата си част терциерни, явяващи се местообитание на повечето реликтни, ендемични и застрашени видове. Тя е едно от редките места на континента с речна мрежа, опазена в естествен вид. Това обуславя особеното внимание към горските хабитати и реките като биотоп.

Други характерни особености на територията, които се отразяват и на подхода към нейното планиране, са природните съчетания между съхранени морски, крайбрежни и нископланински ландшафти, речни долини и устия, уникални за страната, което предопределя акцента върху тяхното опазване. Изразените екологични връзки с прилежащата на парка морска акватория и с горските масиви в турска Странджа обуславят в голяма степен формулирането на целите и някои от предложенията в Плана.

За разлика от повечето други защитени територии в рамките на ПП "Странджа" са включени 21 селища, чиято селищна икономика до голяма степен зависи от наличните ресурси на територията на парка и налага необходимостта от създаване на рамка за устойчиво екологосъобразно икономическо развитие на територията. Независимо от факта, че по ЗЗТ населените места и селищните образувания не са част от парковата територия, отчитайки тяхната определяща роля за развитие на територията, Планът предвижда конкретни мерки и препоръки за тяхното развитие.

Специфичното разположение на парка на границата между България и Р.Турция е друг характерен момент, който от една страна създава изолираност на територията от икономическия живот на страната, но от друга я поставя във фокуса на регионалната политика за трансгранично сътрудничество. Този момент се отчита в Плана като възможност за създаване на партньорства в областта, както на устойчивото развитие, така и на природозащитата.

Характерна особеност на Плана за управление е опитът да се постигне интегрирано управление на територията чрез включване на всички заинтересовани лица и институции в нейното управление и стопанисване. Това се постига посредством залагането на партньорски проекти, където ДПП ще се явява координатор на други водещи партньори.

ЧАСТ 1. ОПИСАНИЕ И ПЪРВА ОЦЕНКА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ПП "СТРАНДЖА"

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1.0. Местоположение и граници на защитената територия

Природен парк "Странджа" се намира в най-югоизточната част на България в Странджанския планински масив в териториалния обхват на Бургаска област и Югоизточния регион за планиране.

На изток граничи с Черно море, на юг с Република Турция. Западната граница на парка съвпада с границата на Община Малко Търново, а северната граница съвпада в голямата си част с билото на Босненския рид. Сухоземната граница на парка е нанесена в съответствие с последните лесоустройствени проекти на горите в държавните лесничейства, попадащи в парковата територия в съгласие със Заповедта за обявяване на парка.

Територията на парка е заключена между следните географски координати: 41.95' и 42.18' с.ш. и 27.45' и 28.05' и.д.

Най-късата връзка на парка с областния административен център гр.Бургас е 41 км и се осъществява по път I-9 (Бургас – Малко Търново).

1.1.Площ на парка и включените в него защитени територии

Съгласно Заповед №РД-30/24.01.1995г. на Министъра на околната среда (ДВ, бр.15 от 1995г.) за обявяване на парка общата му площ възлиза на 116 136.2 ха.

Със Заповед №РД-25 от 18 януари 2001г. на основание на чл.42, ал.5, във връзка с чл.41, т.3 от ЗЗТ от площта на парка са изключени 67.74 ха за миннодобивна и кариерна дейност, от които: 35.4 ха горски фонд от ДЛ "Малко Търново" и 32.34 ха земеделски земи в землището на Община Малко Търново, в следствие на което площта на парка е намалена на 116 068.5 ха.

Според компютърни изчисления от цифровия модел на парка, разработен въз основа на официални цифрови данни от земеразделянето, гороразделянето и цифровите модели на лесоустройствените проекти, общата му площ възлиза на 115837.9 ха.

По заповедите за обявяването им териториите със собствен статут на природозащита в границите на парка са с обща площ 10860.0 ха, което съставлява 9.36% от общата територия на парка. В тази площ не присъства ПЗ "Братанова пещера", която е включена в територията на резерват "Витаново". От посочената площ 5388.7ха са в резервати (4.64% от територията на парка), 5419.4 ха – в защитени местности (4.67% от територията на парка) и 51.9 ха - природни забележителности (0.05% от територията на парка).

Общата площ на буферните зони към резерватите в границите на парка по заповедите за тяхното обявяване възлиза на 1346.2 ха.

Водещ принцип при очертаването на границите на защитените територии в Плана са кадастралните номера, посочени в заповедите за обявяване и придружаващите ги скици. Там където са открити несъответствия между двата документа за меродавни са приети кадастралните номера, а границите са уточнявани с РИОСВ-Бургас през 2003г.

Разпределението на площите на териториите със собствен природозащитен статут е посочено в **Приложение 3.**

В таблиците към приложението е направено сравнение между площите по заповед за обявяване на защитените територии и тези, изчислени от цифровия модел. Основна причина за несъответствията са различните методи на изчисление на площите в едни и същи граници, като разликите са най-съществени там, където са включвани части от подотдели.

Към момента на изготвяне на настоящата преработка на Плана е извършено официално уточняване на границите на парка и териториите в него със собствен статут на природозащита и предстои въвеждането им в цифровите модели на КВС. Въвеждането на уточнените граници в цифровия модел на Плана не е предмет на настоящата преработка.

1.2.Фондова и административна принадлежност

1.2.1.Фондова принадлежност

По Заповедта за обявяване на парка и последващата Заповед за изключване на територии за миннодобивна и кариерна дейност фондовете в парка се разпределят както следва:

I. Горски фонд с обща площ	83037.5 ха
II. Земеделски земи с обща площ	33031.0 ха
Общо -	116068.5 ха.

По официални данни от отчетите за земята към 31.12.2000г., допълнени с данни от цифровия модел за землищата, участващи частично в парка, територията на ПП "Странджа" включва горски територии с обща площ – 83780.9 ха, земеделски територии с обща площ – 30979.3 ха, водни площи и течения – 482.4 ха, урбанизирани територии (приспаднати са населените места и селищните образувания) – 123.4 ха, територии за полезни изкопаеми и депа за отпадъци (приспаднати са изключените със Заповед №РД-25 от 18 януари 2001г.) – 88.5 ха, територии за транспорт и инфраструктура – 314.1 ха.

Приложение 4.1

Според горните данни фондовете се разпределят както следва:

I. Горски фонд с обща площ	83780.9 ха
II. Земеделски земи с обща площ	30979.3 ха
III. Други	1008.4 ха
Общо -	115768.6 ха

По компютърни изчисления от цифровия модел на парка, разработен въз основа на подадени от общинските поземлени комисии данни за земеразделянето и гороразделянето към края на 2000г., територията на ПП "Странджа" включва горски фонд с обща площ – 92449.5 ха, селскостопански фонд с обща площ - 21887.9 ха, водни площи и течения – 478.1ха, урбанизирани територии – 212.9 ха (приспаднати са населените места и селищните образувания), територии за полезни изкопаеми и депа за отпадъци - 101.0 ха (приспаднати са изключените със Заповед №РД-25 от 18 януари 2001г.), територии за транспорт и инфраструктура – 290.7 ха, други територии без определено стопанско предназначение – 115.0 ха. Извън посочените територии в границите на парка присъстват още 302.9 ха без идентификатор. Изчисленията са извършени в слой CADASTER на цифровия модел в зависимост от начина на трайно ползване. **Приложение 4.2**

При тези данни територията на парка се разпределя както следва:

I. Горски фонд с обща площ	92449.5 ха
II. Земеделски земи с обща площ	21887.9 ха
III. Други	1500.5 ха
Общо	115837.9 ха

Независимо от видимите недостатъци на цифровия модел, посочените компютърни изчисления за площта на парка и разпределението на територията по фондове, могат да се считат за най-достовърни.

1.2.2.Административна принадлежност

В административно отношение паркът попада изцяло в Бургаска област, като включва цялата територия на Община Малко Търново, една голяма част от територията на Община Царево и много малка част от землището на с.Ново Паничарево – община Приморско. На територията на парка попадат изцяло землищата на 21 селища и частично землищата на още 5 селища.

По официални данни от отчетите за земята към 12.12.2000г., допълнени с изчисления от цифровия модел за землищата, участващи частично в парка, разпределението на територията по общини и землища е както следва:

- **от Община Царево** – общо 37793.4 ха, разпределени в землищата на гр.Царево – 581.8 ха, гр.Ахтопол – 2743.6 ха и селата Варвара – 1746.6 ха, Синеморец – 2814.3 ха, Резово – 4746.7 ха, Бродилово – 6960.6 ха, Кости – 7649.3 ха, Българи – 4464.8 ха, Кондолово – 4978.4 ха, Изгрев – 886.1 ха, Велика – 111.7 ха и Фазаново – 109.5 ха;
- **от Община Малко Търново** – цялата територия на общината, възлизаща на 77888.6 ха;
- **от Община Приморско** – 86.6 ха от землището на с.Ново Паничарево.

По изчисления, извършени въз основа на цифровия модел на парка, разпределението на територията по общини е както следва:

- **от Община Царево** – общо 37891.2 ха, разпределени в землищата на гр.Царево – 584.7 ха, гр.Ахтопол – 2806.8 ха и селата Варвара – 1779.3 ха Синеморец – 2813.8 ха, Резово – 4748.2ха, Бродилово – 6959.8 ха, Кости – 7649.1 ха, Българи – 4464.8 ха, Кондолово – 4978.3 ха, Изгрев – 885.5 ха, Велика – 111.4 ха и Фазаново – 109.5 ха;
- **от Община Малко Търново** – цялата територия на общината, възлизаща на 77860.1 ха;
- **от Община Приморско** – 86.6 ха от землището на с.Ново Паничарево.

И в двата случая са приспаднати териториите на селищата и селищните образувания и изключените територии за минна и кариерна дейност.

По отношение на горскостопанското деление територията на парка включва в пределите си:

- **от ДЛ "Царево"** – 17219.9 ха по Заповедта за обявяване на парка и 17312.80 ха по последни данни от ЛУП и компютърни изчисления от цифровия модел на парка;
- **от ДЛ "Кости"** – цялата територия на ДЛ, възлизаща на 13084.3 ха по Заповедта за обявяване на парка и на 13237.4 ха по последни данни от ЛУП и компютърни изчисления от цифровия модел на парка;
- **от ДЛ "Звездец"** – цялата територия на ДЛ, възлизаща на 15521.1 ха по Заповедта за обявяване на парка и на 20595.4 ха по последни данни от ЛУП и компютърни изчисления от цифровия модел на парка;
- **от ДЛ "Малко Търново"** - цялата територия на ДЛ, възлизаща на 17447.9 ха по Заповедта за обявяване на парка и на 21254.2 ха по последни данни от ЛУП и компютърни изчисления от цифровия модел на парка;

- **от ДЛ (ДДС) "Граматиково"** - цялата територия на ДЛ, възлизаща на 19799.7 ха по Заповедта за обявяване на парка и на 21238.1 ха по последни данни от ЛУП и компютърни изчисления от цифровия модел на парка.

Общата площ на земите в горския фонд по държавни лесничейства е изчислена в слой LESO на цифровия модел, който съответства на последните лесоустройствени проекти. Тя възлиза на 93637.9 ха и е повече от тази, посочена във фондовата принадлежност на територията. Изчистването на разликата не влиза в компетенциите на този документ.

Фондовата и административната принадлежност са илюстрирани с картосхема със същото наименование.

1.3.Законов статут

1.3.1.Законови основания за обявяване и прекатегоризация на парка и на териториите в него със собствен природозащитен статут

Природен парк "Странджа" е създаден на основание чл.17 и чл.22 от Закона за защита на природата (ЗЗП) като Народен парк със Заповед №РД-30/24.01.1995г. на Министъра на околната среда (ДВ, бр.15/1995г.) – **Приложение 5.1**. Дотогава защитата на територията се осъществява фрагментарно чрез мрежата от резервати, защитени местности и природни забележителности със съответните режими в тях.

Основната цел на създаването на парка, записана в Заповедта за обявяването му, е **"Дългосрочното опазване на уникалната природа във водосборите на реките Велека и Резовска и осигуряване на устойчиво социално-икономическо развитие в района"**.

Основа за постигане на тази цел е въведеният със Заповедта режим, включващ комплекс от забранени и насочващи мерки.

Забранените дейности са свързани с опазване на биоразнообразието чрез максимално ограничаване на замърсяването от антропогенни и биотични източници и осигуряване на нормално възпроизводство на природния ресурс.

Те включват забрана за:

- *ползване на дивите растителни и животински ресурси в размери и по начини, които да застрашават съществуването на видовете, да намаляват биологичното разнообразие или да нарушават нормалното функциониране на природните екосистеми;*
- *сечищна форма на стопанисване на високостъблените букови гори с подлес от зеленика;*
- *вносяне на чуждоземни диви растителни и животински видове, подвидове и форми;*
- *изграждане на промишлени обекти – източници на замърсяване на въздуха, водите и почвите или свързани с преработката на опасни вещества;*
- *събиране, съхранение и обезвреждане на опасни отпадъци и вносяне на всякакви отпадъци.*

Насочващите мерки са свързани с устойчивото ползване на природните ресурси и развиване на местна идентичност. Сами по себе си те определят специфичните цели, свързани с устойчивото развитие на територията.

Те включват:

- *осигуряване на устойчиво ползване на горските ресурси, включително на страничните горски продукти (билки, плодове) и запазване на типичната за района растителност;*
- *поддържане на числеността на дивеча, съобразно възможностите на местообитанията;*

- *запазване предназначението и характера на стопанисване на земеделските земи и опазването им от увреждане и замърсяване;*
- *трайно запазване и подобряване на почвеното плодородие;*
- *опазване на биоразнообразието в ливадите и пасищата;*
- *опазване на местните породи домашни животни и културни сортове растения и производството на екологично чиста продукция.*

В съответствие с чл.17 от ЗЗП в границите на парка са включени:

- пет строги резервата, предназначени да съхраняват представителни екосистеми, където се забранява всякаква човешка дейност;
- единадесет защитени местности, обявени с цел запазване на хабитатите и популациите на редки и застрашени от изчезване растителни и животински видове и техните общества или на характерния пейзаж;
- седемнадесет природни забележителности, от които пет обекта на неживата природа с прилежащата им територия, три обекта, находища на редки и застрашени растителни и животински видове, и девет обекта, опазващи вековни дървета;
- едно историческо място, обявено с цел опазване на ландшафта на обект, свързан с националната история.

Според Заповедта за обявяване на парка посочените защитени територии запазват своето предназначение и режими, определени със съответните документи за обявяване.

Със Заповед №РД-350 от 14 юли 2000г. на основание чл.42, ал.5 във връзка с чл.41, т.4, чл.29 и §3 от Закона за защитените територии Народен парк "Странджа" е прекатегоризиран в природен парк със същото име. **Приложение 5.2**

Въведената със Закона за защитените територии категория "природен парк" в най-пълна степен отговаря на категория V по IUCN и на предназначението на парка по Заповедта за неговото обявяване.

Според чл.29 ал.2 от ЗЗТ природните паркове се управляват с цел:

- *поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в тях;*
- *предоставяне на възможности за развитие на научни, образователни и рекреационни дейности;*
- *устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при запазване на традиционни форми на поминък, както и осигуряване на условия за развитие на туризъм.*

Според ЗЗТ природните паркове могат да включват в границите си населени места, селищни образувания и курорти, както и незамърсяващи околната среда производства (чл.30, ал.1). Същевременно населените места и селищните образувания не са част от парка (чл.6, ал.2).

Защитените територии от други категории, попадащи в границите на природните паркове, запазват режимите си със заповедта за обявяването им (чл.30, ал.2)., но следва да бъдат приведени към категориите въведени със ЗЗТ. Към момента на изготвянето на Плана със Зап.№РД-309/31.03.2003г. е извършена прекатегоризация на ИМ "Петрова нива" в защитена местност със същата площ и режими.

С чл.31 от ЗЗТ за природните паркове е въведен забранителен режим, целящ опазването на присъщото на територията биоразнообразие с неговия генофонд, чистотата на компонентите на околната среда и характерния ландшафт на парка и прилежащата му акватория. В рамките на определените със ЗЗТ режими действат и забраните, определени със заповедта за обявяване на парка.

До момента е извършвана промяна в режимите единствено на ЗМ "Устието на Велека" и ЗМ "Силистар". Последните са променени със Заповед РД-207/11.06.1999г. на основание на чл.41, т.5 и чл.42, ал.5 от ЗЗТ като са приведени в съответствие с ПУ на двете защитени територии. С писмо № 08-00-6180 от 30.09.1993г. МОСВ е дало съгласие за изключване на 8.0 ха от ЗМ "Устието на река Велека" - 2.5 ха за разширение на гр.Ахтопол и 5.5 ха за разширение на с.Синеморец след представяне на преписка по преотреждане на терените. Допълнително е отредена и процедирана площадка за ПСОВ на гр.Ахтопол в рамките на ЗМ непосредствено до военния терен на северозападната и граница. До момента не е издавана официална Заповед за намаляване на територията на защитената местност.

*Съпоставка между целите на управление и режимите на парка в заповедта за обявяване и според чл.29, ал.2, респ. чл.31 от ЗЗТ е направена в **Приложения 5.3 и 5.4.***

*Развитието на законовия статут на парка и на териториите в него със собствен статут на природозащита, на тяхното предназначение, цели на управление и промени в площта са посочени в **Приложение 5.5.***

1.3.2.Законова рамка, уреждаща въпроси, свързани с управлението на парка

Основополагащите принципи и задължения по опазването и възпроизводството на околната среда, поддържането на екологичното равновесие и разумното ползване на природните богатства и ресурси на страната са заложени в *Конституцията на Р. България.*

Основният закон, уреждащ подробно въпросите относно собствеността, предназначението, управлението, финансирането, обявяването и промените в защитените територии, е **Законът за защитените територии** (обн. ДВ, бр.133/11.11.1998г.; изм., бр.98 от 1999г., бр.28, 48 от 2000г., бр.78 от 2000г.; изм. и доп., бр.23 от 01.03.2002г. изм. и доп., бр.77 от 09.08.2002г., изм., бр. 91 от 25.09.2002г.)

В особено тясна връзка с управлението на ЗТ се намира **Законът за биологичното разнообразие** (обн. ДВ, бр.77/09.08.2002г.), който урежда отношенията между държавата, общините, юридическите и физическите лица по опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие и в частност опазването на представителни за България и Европа типове природни местообитания и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове в рамките на Националната екологична мрежа; опазването на защитените растителни и животински видове от флората и фауната на Р.България, както и тези, обект на ползване и търговия; опазването на генетичните ресурси и разнообразието на растителни и животински видове извън естествената им среда; регулирането въвеждането на неместни и повторно въвеждане на местни растителни и животински видове в природата; регулирането търговията с екземпляри от застрашени видове от дивата флора и фауна; обявяване и промени в защитени зони, обявяване на буферни зони около резерватите и влажните зони (непопадащи в националните паркове) и опазване на вековни и забележителни дървета.

С пряко значение за опазване на парковата територия е **Законът за опазване на околната среда** (обн. ДВ, бр.91/25.09.2002г.; попр., бр.98/2002г.; изм., бр.86/30.09.2003г.), с който се уреждат обществените отношения, свързани с управлението и икономическата организация на дейностите по опазването на околната среда, създаването и функционирането на национална система за мониторинг на компонентите на околната среда, осъществяването на контрол върху тяхното състояние и ползване, събирането и достъпа до информация за околната среда, извършването на екологични оценки и ОВОС, програмирането и осъществяването на мероприятия по опазването на околната среда, както и с компетенциите на държавата, общините и др. правни субекти в тази област.

Поради факта, че около 80% от територията на парка се заема от гори, с особено значение при управлението на парковата територия е **Законът за горите** (обн. ДВ, бр.125/29.12.1997г.; изм. и доп., бр.79/1998г.; изм., бр.133 от 1998г., бр.26/1999г., бр.29, бр.78/2000г., бр.77, 79, 99/2002г., бр.16/18.02.2003г.) и ППЗГ.

С този закон се уреждат отношенията, свързани със собствеността и стопанисването, управлението, възпроизводството, ползването и опазването на горите в Република България. Законът регламентира строителството в горите и финансирането на горското стопанство. С последните промени в Закона за Горите дирекциите на природните паркове могат да изпълняват функциите на РУГ (чл.22, ал.5). Освен горската стража към ДЛ се предвижда и назначаване на горски стражари към ДПП по определена норма.

По-долу са изброени основните нормативни актове, извън упоменатите по-горе, и международните конвенции, които имат пряко отношение към управлението и устройството на парковата територия:

Български закони и подзаконови уредби:

- **Закон за лечебните растения** (обн. ДВ, бр.29/07.04.2000г.; последни изм. и доп., бр.23/1.03.2002г.)
- **Закон за лова и опазване на дивеча** (обн. ДВ, бр.78/26.09.2000г.; последни изм., бр.79/16.08.2002г.)
- **Закон за рибарството и аквакултурите** (обн. ДВ, бр.41/24.04.2001г.)
- **Закон за устройство на територията** (обн. ДВ, бр.1/2.01.2001г.; последни изм. и доп. бр.65/27.07.2004г.)
- **Закон за водите** (обн. ДВ, бр.67/27.07.1999г.; последни изм. и доп., бр.18/25.02.2005г.)
- **Закон за подземните богатства** (обн., ДВ, бр.23/1999г.; последни изм. и доп. бр.86/30.09.2003г.)
- **Закон за опазване на почвата от замърсяване** (обн. ДВ, бр.84/29.10.1963г.; загл. изм. ДВ, бр.45/1996г. и бр.67/1999г., последни изм. бр.113/28.12.1999г.)
- **Закон за чистотата на атмосферния въздух** (обн., ДВ, бр.45/1996г.; последни изм. и доп. бр.112/2003г.)
- **Закон за опазване на земеделските земи** (обн. ДВ, бр.35/24.04.1996г.; последни изм. и доп. бр.112/23.12.2003г.) и **ППЗОЗЗ** (обн. ДВ, бр.84/4.10.1996г.; последни изм. и доп., бр.66/27.07.2001г.)
- **Закон за собствеността и ползването на земеделските земи** (ДВ, бр.17/1991г.; последни изм. и доп. бр.36/30.10.2004г.) и **ППЗСПЗЗ** (обн., ДВ, бр.34/30.04.1991г.; последни изм. и доп., бр. 44/08.05.2001г.)
- **Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд** (ДВ, бр.110/25.11.1997г.; последни изм. и доп. бр.99/22.10.2002г.)
- **Закон за държавната собственост** (обн. ДВ, бр.44/21.05.1996г.; последни изм. и доп. бр.32/12.04.2005г.) и **ППЗДС** (ДВ, бр.82/1996г. изм. и доп.)
- **Закон за общинската собственост** (обн. ДВ, бр.44/21.05.1996г. с последни изм. и доп. ДВ бр.101/16.11.2004) и **ППЗОС** (ДВ, бр.82/1996г. с изм. и доп.)
- **Закон за местното самоуправление и местната администрация** (ДВ, бр.77/1991г.; последни изм. и доп. бр.34/19.04.2005г.)
- **Закон за паметниците на културата и музеите** (обн. ДВ, бр.29/11.04.1969г.; последни изм. и доп., бр.28/01.04.2005г.)
- **Закон за пътищата** (обн. ДВ, бр.26/2000г.; последни изм. и доп., бр.14/20.02.2004г.) и **ППЗП** (ДВ, бр.98/2000г.)

- **Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии** (обн. ДВ, бр.13/15.02.2000г.)
- **Наредба за условията, реда и методите за извършване на екологична оценка на планове и програми** (обн. ДВ, бр.57/02.07.2004г.)
- **Наредба №30 за ползване на дървесина от горите** (ДВ, бр.146/11.12.1998г., изм. и доп., бр.69/2001г., бр.16/2002г.)
- **Наредба №18 за нормативи за строителство в горите и земите от горския фонд** (ДВ, бр.89/1999г.)
- **Наредба №19 за строителство в горите и земите от горския фонд** (ДВ, бр.89/1999г.)
- **Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони** (обн. ДВ, бр.3/13.01.2004, изм. и доп. бр.10/2005г., бр.11/2005г.)
- **Наредба №2 за застрояване в земеделските земи** (обн., ДВ, бр.48/28.04.1998г.)
- **Наредба №5 за обявяване на недвижимите паметници на културата** (обн., ДВ, бр.60/27.05.1998г.; изм., бр.20/06.03.2001г.)
- **Наредба №17 за определяне границите и режима за използване и опазване на недвижими паметници на културата извън населените места.**
- **Наредба №3 за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на СОЗ около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди** (ДВ, бр.88/2000г.)
- **Постановление №36/1988г. на Министерския съвет за граничната зона**

Международни конвенции, по които България е страна:

- **Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания** (Берн, 1979г.), ратифицирана на 25.01.1991г., в сила за България от 01.05.1991г., обн. ДВ, бр.23/1995г.
- **Конвенция за биологичното разнообразие (Рио де Жанейро, 1992г.)**, ратифицирана от Р.България на 29.02.1996г. в сила за България от 16.07.1996, обн. ДВ, бр.19/02.03.1999г.
- **Конвенция по международната търговия със застрашени растителни и животински видове (CITES; Вашингтон, 1973г.)**, ратифицирана от Р. България през 1990г., в сила за България от 16.04.1991г. обн. ДВ, бр.6/21.01.1992г.
- **Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство (Париж, 1972г.)**, ратифицирана, в сила за България от 17.12.1975г.
- **Конвенция за влажните зони от международно значение (Рамсар, 1971г.)**, ратифицирана, в сила за България от 24.01.1976г., изменена с Парижкия протокол, влязъл в сила за България на 27.02.1986г., обн. ДВ, бр.56/10.07.1992г.
- **Конвенция за защита на мигриращите видове (Бон, 1983г.)**, ратифицирана на 23.07.1999г., в сила за България от 01.11.1999г., обн. в ДВ, бр.16/2000г.
- **Споразумението за опазване на мигриращите водолюбиви птици от Африка и Евразия**, ратифицирано със закон, ДВ, бр.87/1999г., сила за България от 01.02.2000г., обн. в ДВ, бр.16/2000г.
- **Споразумение за опазване на прилепите в Европа**, ратифицирано със закон, ДВ, бр.69/1999г., в сила за България от 09.12.1999г., обн. в ДВ, бр. 16/2000г.

1.4. Състояние и структура на собствеността в парка

Анализът на структурата на собствеността се базира на извадка от цифровия модел на парка, генериран от цифровите модели на гороразделянето и земеразделянето и данни от динамичния регистър на поземления фонд. Данните от гороразделянето са официално приети към определена дата през втората половина на 2000г., докато данните от динамичния регистър са постъпили по различно време през началото на 2001г. Поради незначителното движение на собствеността през този период на територията на парка, информацията за двата фонда следва да се счита за съвместима.

Структурата на собствеността в парка като цяло, по фондове (видове територии) и по земища е илюстрирана в **Приложения 6.1 и 6.2.**

В парка присъстват всички видове собственост, като основен дял се пада на държавната собственост, която възлиза на 80616.4 ха, равняващо се на 69.8% от парковата територия. От нея 74105.9 ха са публична държавна собственост и 6510.5 ха – частна държавна собственост. С почти равни дялове в парка са частната и общинска собственост – 12963.5 ха (11.2%), респ. 12400.4 ха (10.7%). Общинската собственост се разпределя на 4317.0 ха публична общинска собственост и 8083.4 ха частна общинска собственост. Временно стопанисваната земя от общините възлиза на 9385.9 ха, което се равнява на 8.1% от парковата територия, а делът на религиозната, кооперативна и др. собственост е незначителен.

В структурата на собствеността в поземления фонд доминира частната собственост - 11820.1 ха, което се равнява на 54.0% от земеделските земи в парка и на 10.2% от цялата територия на парка. Тук сериозен дял имат земите, временно стопанисвани от общините – 7675.1 ха, което се равнява на 35.1% от земеделските земи и на 6.64% от цялата територия на парка. Делът на общинската и държавна собственост е 7.7% (1685.7 ха), респ. 2.5% (543.3 ха) от земеделските земи в парка, а делът на собствеността на обществените организации и религиозната собственост е незначителен.

Обратно в горския фонд към посочения период преобладаващ е делът на държавната собственост – 79157.6 ха, което се равнява на 85.6% от горските територии и на 68.5% от цялата паркова територия, следвана от общинската собственост – 10493.2 ха, равняващи се на 11.4% от горските територии и частната собственост – 1101.6 ха или 1.2% от горските територии в парка. Временно стопанисваните гори от общините са с площ 1695.1 ха (1.8%). Към тази дата не са посочени гори, собственост на религиозни организации, а делът на собствеността на обществените организации е незначителен.

В урбанизираните територии най-голям дял се пада на държавната собственост – 139.9 ха, което се равнява на 65.7% от урбанизираните територии в парка и 0.1% от цялата паркова територия. Основна част от тях - 138.9 ха са публична държавна собственост. Общинската собственост възлиза на 50.2ха, което се равнява на 23.6% от урбанизираните територии в парка и на 0.04% цялата територия на парка. Частната собственост в урбанизираните територии според цифровия модел възлиза едва на 3.9 ха, а собствеността на обществени организации – на 3.2 ха. Описаните частни постройки в парка са 170, а в действителност са много повече, тъй като не са взети пред вид терените от Община Царево, където процедурата по промяна на предназначението на земята за селищни разширения и нови селищни образувания е в процес на приключване. Разминаването идва от факта, че земите по §4 от ЗСПЗЗ, където е извършено застрояване, се числят към земеделските земи.

В териториите, заети с инфраструктура, преобладава делът на държавната собственост - 61.2% (178.0 ха) от този вид територии, следвана от общинската – 36.1% (105.0 ха) и частната собственост - 2.7% (7.7 ха).

От водните площи 391.0 ха са държавна собственост, което се равнява на 81.8% от тези територии, 57.2 ха (12.0%) са общинска и 29.8 ха (6.2%) са частна собственост.

В нарушените територии преобладава делът на държавната собственост.

Разпределението на собствеността по земища показва най-голяма абсолютна стойност на държавната собственост в земищата на Малко Търново, Сливарово, Кости,

Бродилово, Граматиково, Кондолово, Резово и Бръшлян. Общинската собственост преобладава в Малко Търново, Звездец, Граматиково и Бръшлян. Площта на земите, предоставени за временно стопанисване от общините, преобладава в землищата на Малко Търново, Сливарово, Евренозово, Близнак, Стоилово, Звездец и Граматиково.

Общинската собственост е разположена в близост до селищата на Община Малко Търново, като се очертават няколко по-големи съсредоточия – западно от Малко Търново, на запад и на север от Сливарово, югозападно от Граматиково и по линията Близнак - Звездец до границата с Турция. Това са предимно горски територии, като известна част от тях попадат в гори с особено висока консервационна стойност – най-вече североизточно от Звездец, западно от Сливарово и западно от Граматиково. Частната собственост в горски фонд е мозаечно разпределена. В поземления фонд се наблюдава концентрация на частните земи по поречието на Велека и по линията Варвара – Ахтопол. Остатъчната общинска собственост е мозаечно разпръсната, но преобладава в северозападната част на парка, непосредствено около Малко Търново и северно от Сливарово.

В структурата на собствеността се наблюдават динамични промени. По данни от общинските поземлени комисии в началото на 2001г. 5006.5 ха от горите в Община Малко Търново са обект на съдебни процедури, докато 5662.8 ха, от горите в парковата територия на Община Царево са обект на предявени иски за възстановяване, неуважени от ПК.

Това означава, че е възможно увеличаване на дела на частните и общински гори с около 12% и намаляване на дела на държавната собственост върху горите на около 72%.

Според чл.18, ал.1 от Конституцията на Р.България изключителна държавна собственост в парка са: подземните богатства, крайбрежната плажна ивица, републиканските пътища, водите и горите в 200 метровата гранична ивица, природните резервати и археологическите резервати, определени със закон. Актуваните като изключителна държавна собственост обекти не са отразени в цифровите модели, предоставени от ПК, въз основа на които е изготвен цифровият модел на парка.

С протокол от 11.01.2001г. на комисия по чл.7, ал.8 от ЗСПЗЗ е отстранена явна фактическа грешка, допусната с възстановяването на земи на собственици в резерват "Средока". Независимо от това в резервата са установени допълнително 14.09 ха частна собственост, което следва да се вземе пред вид от компетентния орган.

Според чл.10, ал.1 от ЗЗТ собствеността на държавата, която не е изключителна държавна собственост, и на общините върху горите, земите и водните площи, включени в парка, е публична. До момента не е извършвана трансформация на частната държавна и частната общинска собственост в публична държавна, респ. публична общинска собственост. Публична държавна собственост в съответствие със Закона за водите са и териториите от първи пояс на СОЗ на водоизточниците в парка.

Според чл.10, ал.2 и ал.3 чужди държави, чужди граждани и чуждестранни юридически лица, както и политически партии, организации, движения и коалиции с политически цели не могат да притежават право на собственост върху гори, земи и водни площи в парка.

Разпределението на собствеността в парка е отделно илюстрирано със съответна картосхема.

1.5.Управленска структура

1.5.1.Основни участници в управлението на парка

Основни отговорни институции за управлението на парка на държавно ниво са МОСВ и НУГ, на регионално - РИОСВ – Бургас и РУГ – Бургас, а на локално - ДПП "Странджа", петте държавни лесничейства, действащи в парковата територия и общинските ръководства на общините Малко Търново и Царево.

Освен тези институции определени компетенции на територията имат МРРБ, Министерството на културата, респ. НИПК, редица национални и регионални агенции, ориентирани към нейното развитие, концесионери, ползватели и НПО.

1.5.2.Функции и правомощия на институциите и стопанските субекти по действащото законодателство

1.5.2.1. Функции на МОСВ/РиОСВ

Законовата база, която определя компетенциите и се прилага от МОСВ (РиОСВ), включва: *Закона за защитените територии, Закона за биоразнообразието, Закона за опазване на околната среда, Закона за опазване на въздуха, водите и почвите от замърсяване, Закона за водите. С други закони, като Закона за подземните богатства, Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за лечебните растения и Закона за рибарството и аквакултурите се определят правомощията на МОСВ (РиОСВ) в съответните специализирани направления.*

Министерството на околната среда и водите отговаря за държавната политика в сферата на опазването на околната среда (Постановление 278 на Министерския съвет, 1.07.1997г., анекс към чл.1, §1). Задачите на МОСВ включват "опазване на биоразнообразието и защитената природна среда", "опазването и природосъобразното ползване на природните ресурси".

Специализирана структура за управление на защитените територии в България се явява Дирекция "Национална служба за защита на природата" (НСЗП) към МОСВ.

Министерство на околната среда и водите

Основните компетенции на МОСВ по ЗЗТ, отнасящи се директно към ПП "Странджа", са:

- обявява и утвърждава промени в защитените територии;
- възлага изработването и внася за утвърждаване в Министерския съвет на Плана за управление на парка и съгласува устройствените и технически планове и проекти за ЗТ, които не са изключителна държавна собственост;
- организира набирането, поддържането в актуално състояние и съхраняването на данните за ЗТ по чл.32, ал.1, т.1 от Закона за кадастъра и имотния регистър (ЗКИР) за създаването на специализирани карти, регистър и информационна система за тях (в случая за парка);
- подпомага дейности на собственици или ползватели, сдружения, неправителствени организации и др., насочени към опазването, поддържането или възстановяването на ЗТ;
- организира контрол върху дейностите на всички собственици и ползватели в ЗТ, както и охраната на защитените територии, изключителна държавна собственост (резерватите в парка);
- координира дейностите на други министерства, ведомства, общини, обществени организации, научни и академични институти и др., свързани със ЗТ;
- представлява държавата пред международните институции и организации в областта на ЗТ и прави предложения за включване на ЗТ в Списъка на биосферните резервати, в Списъка на световното наследство и в Списъка на влажните зони от международно значение;
- разпорежда изграждането и поддържането на посетителски центрове в парка с информационни и образователни цели;
- съгласува изграждането на нови обекти, разширението, преустройството и промяната на предназначението на съществуващите обекти, за които не се изисква ОВОС или не са упоменати в този ПУ.

По-важни компетенции на МОСВ по други закони са:

- изгражда и поддържа Националната екологична мрежа;
- издава заповеди за обявяване на буферните зони към резерватите (непопадащи в национални паркове) и вековните или забележителни дървета;
- координира дейностите на други министерства, ведомства, общини, обществени организации, научни и академични институти по опазване на биологичното разнообразие;

- разработва и прилага механизми за стимулиране на дейности на собствениците или ползвателите, НПО, сдружения и др., насочени към опазването, поддържането и възстановяването на биологичното разнообразие;
- организира системата за мониторинг на състоянието на биологичното разнообразие и създава база данни и ГИС за регистриране състоянието и установяване измененията в биологичното разнообразие, осигурява достъп и обмен на данни по опазване на биологичното разнообразие;
- контролира състоянието на околната среда на територията на страната и морските пространства;
- утвърждава норми за емисии и концентрации на вредни вещества и ползването на възобновими и невъзобновими природни ресурси;
- разработва специализирани режими в райони със застрояване;
- упражнява изключителното право на МС за управление на водите на национално ниво;
- разработва политика на държавата в областта на използването и опазването на водите и защитата им от вредното въздействие;
- разработва национален водностопански план, национална програма за устойчиво ползване на водите и утвърждава ПУ на речните басейни;
- организира и ръководи НС за мониторинг на водите и обобщава водностопанския кадастър;
- разработва политиката на държавата за двустранно и многостранно сътрудничество в областта на използването и опазването на водите;
- организира изготвянето на Национална стратегия за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения;
- съвместно с МЗГ изработва и ръководи националната програма за рибарство и аквакултури;
- съвместно с МЗГ изработва упражнява контрол върху биологичното разнообразие и рибните ресурси;
- съгласувано с МЗГ определя временни забрани за риболов.

Районна инспекция по околната среда и водите - Бургас

РИОСВ – Бургас функционира в рамките на цялата Бургаска област.

В структурата на РИОСВ съществува отдел "Контрол и опазване на биоразнообразието и защитените територии", който притежава определени функции по отношение на защитените територии, опазването на биологичното разнообразие и контрола върху ползването на природните ресурси върху територията на РИОСВ.

Функциите на РИОСВ по отношение на биологичното разнообразие и защитените територии са определени в Закона за защитените територии чл.50 и Правилник за устройство и дейността на РИОСВ (ДВ, бр.10/1999г.).

По-важни функции на РИОСВ съгласно чл.50 от ЗЗТ по отношение на парка са:

- прилага планове за управление в защитените територии, изключителна държавна собственост и осъществява охраната в тях;
- възлага изпълнението на поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни дейности в защитените територии изключителна държавна собственост;
- контролира дейностите на собствениците или ползвателите на гори, земи и водни площи;
- координира и контролира прилагането на планове за управление в областта на научно-изследователската работа, поддържащите и възстановителните мерки за застрашени видове и местообитания, просветните и образователните екологични програми и други природозащитни дейности, осъществявани от други държавни органи, общини, неправителствени организации и лица;
- организира мониторинг върху качествата на компонентите на околната среда;
- организира и поддържа база данни и регионални регистри;
- организира функционирането на посетителските центрове;

- *санкционира нарушителите в предвидените случаи.*

Конкретните функции и задачи на РИОСВ по отношение на опазването на биологичното разнообразие и защитените територии са посочени в Правилника за устройство дейността на РИОСВ (ДВ, бр.10/1999г.). В най-общи линии те се свеждат до регулиращи, контролни функции, свързани с превантивен, текущ и последващ контрол върху стопанисването и опазването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси; контрол по опазване на биологичното разнообразие.

По-важни функции на РИОСВ по други закони са:

- *контролира спазването на изискванията за опазване на биологичното разнообразие при осъществяване на дейностите на собствениците или ползвателите на земи, гори и водни площи, включени в Националната екологична мрежа;*
- *координира и контролира прилагането на ПУ, включително и интегрирането му в общинските планове и програми;*
- *контролира опазването на растителните и животински видове, предмет на ЗБР;*
- *обслужва общините по опазване на околната среда чрез писмени предписания и заповеди;*
- *контролира изпълнението на плановите документи, свързани с ползването на лечебни растения, дейността на билкозаготвителите, вида и количеството на билките за преработка, опазването на находищата на лечебни растения.*

Съгласно чл.50, т.3 от ЗЗТ управлението и охраната на резерватите и надведомственият контрол, в т.ч. контролът върху работата на ДПП, се извършва от РИОСВ – Бургас. В изпълнение на функциите по охрана на териториите, изключителна държавна собственост в парка, РИОСВ разполага с щат от трима рейнджъри, покриващи петте резервата в него.

Басейнова дирекция за управление на водите – Черноморски район гр.Варна

Басейновите дирекции са органи за управление на водите на басейново ниво. Басейнова дирекция за управление на водите – Черноморски район гр.Варна управлява водите на черноморския район, обхващащ територията източно от подземния вододел на малм-валанжския водоносен хоризонт и водосборните области на реките, вливащи се в Черно море от северната и южната граница, включително вътрешните морски води и териториалното море.

Функциите на Басейновата дирекция включват:

- *установяване на границите на водите и водните обекти –публична държавна собственост, съвместно с техническите служби и службите по кадастъра на общините;*
- *организиране разработването на планове за управление на водите от Черноморския район;*
- *издаване на разрешителните по ЗВ;*
- *осъществяване дейността на националната система за мониторинг на водите на басейново ниво;*
- *водене на водния и водностопанския кадастър и регистрите на издадените разрешителни;*
- *събиране таксите за разрешителните, които издава;*
- *контролиране спазването на условията и изискванията на издадените разрешителни и на условията на предоставените концесии, регламентирани от този закон;*
- *извършване надзор над контролно-измервателните устройства на хидротехническите съоръжения и системата за следене на сигурността им;*
- *осъществяване надзор върху състоянието на водностопанските системи и съоръжения, предписания и контрол на тяхното спазване;*

- *стопанисване на водите – изключителна държавна собственост, които не са предоставени на концесия;*
- *стопанисване на съоръженията за подземни води - публична държавна собственост.*

1.5.2.2. Дирекция на ПП "Странджа"

Законовата база, която определя функциите на ДПП, включва: Закон за защитените територии, Закон за горите и Правилник за приложение на закона за горите.

По силата на чл.52, ал.2 от ЗЗТ и чл.22, ал.2, ал.4 от ЗГ, ДПП е натоварена с изпълнението на Плана за управление на парка.

В съответствие с Правилника за устройството, функциите и дейността на ДПП основните функции на дирекцията се свеждат до:

- *изпълнение на Плана за управление на парка;*
- *контрол върху горскостопанските дейности, страничните ползвания, строителството и охраната на територията на парка във връзка с опазването на биологичното разнообразие;*
- *наблюдение върху състоянието на биологичното разнообразие;*
- *планиране и организиране на научни изследвания, образователни програми, пропагандни дейности;*
- *организиране на посетителски и информационни центрове;*
- *организиране на мероприятия по опазване и възстановяване на биологичното и ландшафтно разнообразие;*
- *развитие на туризма и рекреацията на територията на парка и околпарковите зони;*
- *поддържане на архив и база данни за територията на природния парк;*
- *организиране и реализация на дейности по опазването на културно-историческото наследство съвместно с местните органи и поделения на МК.*

Функциите в устройствения правилник са определени за цялата територия на парка, но основен източник на финансиране е НУГ, което предполага извършване на поддържащи и възстановителни дейности основно в горския фонд.

Според чл.4, ал.2, респ. чл.8, ал.1 от Правилника ДПП се задължава да контролира дейността на ДЛ на територията по отношение опазването на биологичното и ландшафтно разнообразие, респ. да координира дейността си с тях и с РУГ, да обучава горските стражари и лесовъдския състав по опазване на биоразнообразието.

ДПП не може да контролира дейностите на собствениците и ползвателите на земеделски земи и води в парка извън наложените норми, режими, условия и препоръки в Заповедта за обявяване на парка или неговия План за управление. Двусмислено стои в правилника въпросът за контрола върху охраната на земеделските земи.

В съответствие с чл.22, ал.5 от ЗГ ДПП, съобразно своите функции и задачи и утвърдени лесоустройствени правилници, могат да осъществяват организацията, координацията и контрола по:

- *възпроизводството на горите в горския фонд;*
- *ползванията от горите и земите в горския фонд;*
- *опазването на горите и земите в горския фонд;*
- *проектирането и строителството в горския фонд;*
- *ловното стопанство.*

1.5.2.3. Местни власти

Функциите на местните власти, представени от общинските съвети, кметовете на общините и общинската администрация, както и от кметовете на населените места, са определени със *Закона за местното самоуправление и местната администрация*. Компетенциите и отговорностите на местната администрация се определят и с други нормативни актове като *Закон за устройство на територията*, *Закон за опазване на земеделските земи*, *Закон за собствеността и ползването на земеделските земи*, *Закон за*

опазване на околната среда, Закон за водите, Закон за паметниците на културата и музеите, Закон за лечебните растения и др.

По-важните компетенции на местните власти, които са от значение за функционирането и развитието на парка, са следните:

- *определяне на политиката за развитие на общините;*
- *решаване на местни проблеми, свързани с икономиката, териториалното и селищното устройство, опазването на околната среда, социалната, образователната и други дейности;*
- *създаване на програми за опазване на околната среда на територията на общината;*
- *приемане на общия и подробните устройствени планове и осъществяването на контрол на строителството;*
- *управление на общинската собственост, в т.ч. на общинските земеделски земи;*
- *изграждане, поддържане и експлоатиране на четвъртокласни и местни пътища на територията на общината;*
- *изграждане, поддържане и експлоатиране на инсталации за пречистване на битовите отпадни води;*
- *организация и контрол върху събирането и обезвреждането на битови отпадъци;*
- *създаване и управление на общински фондове за опазване на околната среда;*
- *създаване на екоинспекции на обществени начала, които съставят актове по смисъла на чл.37, ал.2 от ЗАНН;*
- *приемане на наредби, засягащи въпроси от местно значение, и определяне на местни данъци и такси;*
- *опазване на обществения ред;*
- *охрана на земите с полски имоти;*
- *стопанисване и контрол на общинските гори;*
- *контрол по опазване на околната среда;*
- *опазване на културно-историческото наследство на територията на съответната община;*
- *издаване на разрешителни за ползване на лечебни растения в земите, общинска собственост;*
- *разработване на общинска политика по експлоатацията, изграждането, реконструкцията и модернизацията на водостопанските системи и съоръжения – общинска собственост.*

1.5.2.4. Функции на НУГ/РУГ и ДЛ

Функциите и отговорностите на НУГ, респективно РУГ и държавните лесничейства, свързани с ползването и опазването на природните ресурси, са определени със *Закона за горите, Закона за лова и опазване на дивеча, Закона за рибарството и аквакултурите, Закона за лечебните растения и Закона за защитените територии.*

НУГ и РУГ - Бургас провеждат държавната политика и контрола по стопанисването, ползването и опазването на горите, дивеча и рибата.

Национално управление по горите

Основните функции на НУГ с отношение към парка по Закона за горите са:

- *управлява и упражнява контрол върху организацията на ГФ, възпроизводството на горите в ГФ, ползванията от горите в ГФ, опазването на горите и земите от ГФ, строителството в ГФ след съгласуване със съотв. ведомства;*
- *създава органи за управление на горите (РУГ, ДЛ) и определя районите им на действие;*
- *прави предложение пред Министъра на ЗГ за категоризация и прекатегоризация на горите;*
- *възлага разработването на лесоустройствени проекти и ги утвърждава;*

- създава Национална комисия по лесозащита и ръководи дейността на лесозащитните станции;
- създава и контролира дейността на звено "Подвижна горска стража";
- осъществява контрол по опазването и възпроизводството на горите и разрешава интродукция на нови видове със съгласието на министъра на ОСВ и научна обосновка;
- води регистър на всички гори и земи от ГФ, създава и поддържа национална база данни за ГФ;
- организира и ръководи борбата с ерозията в ГФ и определя със заповед пожароопасния сезон;
- управлява и контролира добива и производството на репродуктивни материали.

По-важни функции на НУГ по други закони с отношение към парка са:

- създаване специализирани структури за управление на природните паркове;
- управление на ловното стопанство и определяне на границите на ловно-стопанските райони;
- организиране на конкурси за предоставяне на право на стопанисване и ползване от юридически лица на дивечовъдни участъци;
- възлагане на изработването на ловоустройствени планове и тяхното утвърждаване;
- водене на ловна статистика по ловностопански райони;
- създаване на подвижна ловна стража и програма за нейното обучение;
- категоризиране на базите за ловен туризъм;
- осъществяване на контрол и охрана на рибните ресурси чрез инспектори по риболовен надзор към ИАРА и контролиране на риболова в ЗТ съгласно ПУ и установените в него режими;
- осъществяване управление на дейностите по опазването и устойчивото ползване на ресурсите от лечебни растения в ГФ и предоставяне на информация на Министъра на ОСВ за лечебните растения в ГФ.

Регионално управление на горите

РУГ изпълнява функциите си на територията на цялата Бургаска област.

Негови основни функции по отношение на парковата територия са:

- управление на ГФ;
- контрол върху всички земи и гори от ГФ, независимо от собствеността им;
- държавен контрол върху горите в поземления фонд;
- организация, координация и контрол по отношение на възпроизводството, ползването и опазването на горите и земите от горския фонд в неговите граници;
- опазване на горите от болести и вредители и борба с ерозията;
- проектирането и строителството в горския фонд;
- набирането на средства и финансирането на дейностите в ГФ на съответната територия;
- провеждане на ловно- и рибностопански мероприятия;
- охрана на горите и дивеча, както и на рибата във водоемите за любителски риболов.

Функциите на държавните лесничейства са свързани с прякото управление на държавния горски фонд, охрана и контрол върху всички гори и земи от горския фонд и горите в поземления фонд в техните административни граници. В техните компетенции влиза и стопанисването и охраната на дивеча и контрола на лова, както и охраната и контрола върху устойчивото ползване на лечебните растения в посочените територии.

1.5.2.5. Други регионални структури с отношение към управлението на ПП "Странджа"

Областна дирекция "Земеделие и гори"

Представява териториално звено на главна дирекция "Структурна политика" към МЗГ с основни функции, насочени към провеждане на държавната политика в областта на земеделието, горите и аграрната реформа на територията на областните администрации, водене на специфична статистика и отчет за състоянието на земеделието, горите и аграрната реформа, управление на държавните земеделски имоти, промяна на предназначението на земята.

Местна служба за съвети в земеделието

Регионална структура на Националната служба за съвети в земеделието с основни функции, насочени към подпомагане обучението на земеделските производители, обединяването им в браншови организации, оказване консултантска помощ при подготовката на документи за кандидатстване по мерките от Националния план за развитие на земеделието и селските райони, при изготвяне на бизнес планове за развитие на фермите, както и специализирани консултации в различни области на земеделието, оказване съдействие за въвеждане на добрите земеделски практики и организиране създаването на демонстрационни полета и ферми.

В изпълнение на своите задължения МССЗ си взаимодейства с ОД "Земеделие и гори", ОД на ДФ "Земеделие", с органите на местното самоуправление и местната администрация.

Областна дирекция на ДФ "Земеделие"

Териториално звено, създадено за финансово подпомагане на земеделските производители в съответствие с условията и критериите на Фонда.

1.5.2.6. Собственици на земеделски земи и гори в парка

Правата и отговорностите на ползвателите и собствениците на земеделски земи в парка се определят от *Закона за собствеността и ползването на земеделските земи и ППЗСПЗЗ, Закона за опазване на земеделските земи и ППЗОЗЗ, Закона за опазване на въздуха, водите и почвите от замърсяване и др.*

Държавните и общинските земеделски земи се управляват съответно от Министерството на земеделието и горите и общините, а частните земеделски земи - от съответните собственици физически или юридически лица.

Основно право на собственика е да избира начините за стопанисване и ползване на земята, като с цитираните по-горе закони са му вменени и някои отговорности и ограничения като:

- *опазване на обществените съоръжения на територията на земите;*
- *промяна на предназначението на земите само след специално разрешение, включително и оценка на въздействието върху околната среда;*
- *опазване на почвеното плодородие;*
- *спазване на санитарно-хигиенните и екологичните норми.*

1.5.2.7. Собственици на гори и земи в ГФ в парка

Основно право на собствениците на гори е да се ползват и разпореждат с добитите от горите им материали и продукти (в т.ч и от странични ползвания) при спазване на ЗГ. Те могат да извършват свободно паша в собствените си гори срещу годишно позволение от ДЛ, да осигуряват собствена охрана и ограждат при доказани нужди част от територията си след съгласуване с ДЛ и в съответствие със ЗЗТ, да ползват свободно горските пътища, да изразяват съгласие или несъгласие при прекатегоризацията на горите им, да предоставят горите си за управление и лесозащита на ДЛ/ЛС срещу договор и да поискат устройство на горите си от ДЛ.

Срещу това собствениците на гори са длъжни:

- *да опазват горите и почвите от ерозия като при нанесени вреди да ги рекултивират и залесят за своя сметка;*
- *да провеждат отгледна, възобновителна или санитарна сеч;*
- *да извършват противопожарни мероприятия за своя сметка и да се включват в групите за гасене на пожар.*

1.5.2.8. Ползватели на възобновими природни ресурси

Ползватели на дървесина и странични продукти от горите

Те са юридически и физически лица, отговарящи на изискванията на Инструкцията за ползване на дървесина от горите, както от местното население за лични нужди без право на продажба, така и за стопански цели.

Основни ползватели за стопански цели на територията на ПП "Странджа" са "Странджалес" АД, "Кроношпан - България" ЕООД, "Ескалибур" и "Голдпаркет". Ползването на горите и земите от горския фонд се извършва съгласно предвижданията на устройствените проекти, планове и програми по някои от следните начини:

- *по такси за ползване на дървесина на корен и по такси за странични ползвания, утвърдени от МС;*
- *чрез търг или конкурс;*
- *чрез преговори с потенциалния ползвател с договаряне на специфични условия и изисквания към ползвателя;*
- *чрез концесия.*

Задълженията на ползвателите са записани в условията на договорите.

Събирачи на лечебни растения

По ЗЛР събирачите на лечебни растения имат право да събират лечебни растения за лични нужди от земи държавна и общинска собственост свободно, без позволение, с изключение на случаите, когато лечебните растения са култивирани от общината. Те могат да осъществяват събиране и под формата на стопанска дейност, но срещу позволение и платена такса.

Основни задължения на събирачите са:

- *да ползват лечебните растения по начини и със средства, които не водят до увреждане на находищата, намаляването на популациите, биоразнообразието и ресурсите;*
- *да събират лечебните растения като спазват ЗЛР и действащите режими на ползване;*
- *в случаите на събиране на лечебни растения като стопанска дейност - да получат позволение срещу платена такса, да регистрират в РИОСВ билкозаготвителни пунктове и складове, да водят на отчет събраната, изкупена и реализирана продукция, като представят годишни отчети и осигуряват достъп на контролните органи за проверки.*

Ловни дружинки

На територията на ПП "Странджа" са обособени ловностопански райони, които включват части на горския фонд и земеделски земи и са предоставени за стопанисване на местни ловни дружинки за техни ловностопански нужди. Това са единствените обществени организации, свързани с ползване на природни ресурси, които функционират под методическото ръководство и контрола на Централния съвет на Съюза на ловците и риболовците и под контрола на местните ДЛ.

Със Закона за лова и опазване на дивеча и Закона за рибарството и аквакултурите, както и с Устава за организацията на ловните дружинки, са определени права и задължения, свързани със стопанисването, ползването и опазването на дивеча и рибата в определени райони и водоеми, като:

- *провеждане на ловностопански и рибостопански мероприятия;*
- *спазване на определените срокове, начини и средства за лов и риболов;*
- *заплащане на такси, свързани с правото на лов и риболов;*

- *оказване на съдействие на държавните лесничейства и на други органи по охраната и опазването на дивеча и рибата и др.*

Ползването на дивеча от ловците се извършва въз основа на годишни и перспективни планове, като се спазва принципът то да не надвишава годишния прираст.

1.5.2.9. Ползватели на невъзобновими природни ресурси

В района на ПП "Странджа" са разработени и проучени находища на невъзобновими природни ресурси – в случая на фелдшпат след закриване на рудниците. Тяхната експлоатация се регламентира със *Закона за подземните богатства*. Организацията, която ще ползва тези суровини, е "Бургаски медни мини" ЕАД.

Рекултивацията на ликвидираните рудници е задължение на "БММ" ЕАД.

Предприятия за добив и обработка на скалнооблицовъчни материали са на подчинение на МРРБ. Те стопанисват находищата и инсталациите за обработка на скалнооблицовъчни и строителни материали с оглед ефективно използване на суровините при добива и преработката им и рекултивацията на нарушените терени.

Компетенциите на различните институции и правни субекти в парка са систематизирани в **Приложения 7.1 и 7.2**.

1.5.3.Организационна структура и администрация на Дирекцията на ПП "Странджа"

ДПП "Странджа" започва своята дейност като Управление на Народен парк "Странджа" със заповед на Комитета по горите през 1996. Впоследствие се трансформира в Дирекция на природен парк "Странджа", която понастоящем се оформя като основен координиращ орган на територията на парка. Тя функционира единствено в рамките на парка и е създадена за тази цел. Изградена е в съответствие с чл.52, т.2 от ЗЗТ и въз основа на чл.22, ал.2 от Закона за горите като специализирано поделение на НУГ за изпълнение на *Плана за управление на парка, осъществяване на координация, методическо ръководство и контрол по изпълнението на паркоустройствените проекти, планиране и организиране на научни изследвания, образователни програми, пропагандни дейности, организиране на посетителски центрове, организиране на мероприятия по опазване и възстановяване на биологичното и ландшафтно разнообразие; развитие на туризма и рекреацията на територията на парка и околната зона, поддържане на архив и база данни за територията на парка*.

1.5.3.1.Административна структура и щат

За изпълнение на функциите си ДПП разполага с щат от 11 човека. Организационно-административната структура е двустепенна: директор и пряко подчинени на него експерти и главни специалисти по изпълнение на задачите, определени с Правилника за устройството, функциите и дейността на ДПП от една страна и Обслужващ отдел от друга. Към момента ДПП разполага със следния щат: експерт по научна и консервационна дейност, главен специалист по биологично разнообразие, главен специалист по устройство и уредба на парка, главен специалист по туризъм и рекреационна дейност, експерт по връзки с обществеността и образователни програми и завеждащ офис на дирекцията в Бургас. Обслужващият отдел включва счетоводител-деловодител, касиер-домакин, шофьор-снабдител и чистач. Организационно-административната структура на Дирекцията е посочена в **Приложение 7.3**.

Засега всички щатове за специалисти изискват висше образование. До момента не е разработена длъжностната характеристика на завеждащ офиса в гр.Бургас.

Длъжностните характеристики на персонала са посочени в **Приложение 7.4**.

Към Дирекцията е създаден *Консултативен съвет*, като съвещателен орган по въпроси, свързани с управлението и развитието на парка. В него са включени представители на основните институции и правни субекти на територията: кметовете на

двете общини – Малко Търново и Царево, директорите на РУГ, ДЛ, представители на РИОСВ – Бургас, представители на НИИ, НПО и др.

1.5.3.2.Източници на финансиране

Основният финансов източник за дейността на ДПП е НУГ/МЗГ. Допълнителни средства за финансиране на извършваните от ДПП дейности се набират посредством кандидатстване с проекти и програми пред регионални, национални и международни донори. ДПП не разполага с нормативна база за формиране на приходи от своята дейност. Съгласно статута на ДПП всички приходи, генерирани на място от Дирекцията – продажба на рекламни материали, туристически услуги и др. се внасят в НУГ.

За по-широк достъп до различни донори при кандидатстване за финансово подпомагане през 2002г. към ДПП е създадено сдружение "Златна Странджа".

1.5.3.3.Седалище на ДПП "Странджа" и материално-техническо обезпечаване

Седалището на ДПП "Странджа" се намира в гр.М.Търново на адрес:
ул. Янко Маслинков №1, тел. 2896 (директор), 2229 (експерти), 2963, код на М.Търново 05952. Моб.тел. 0888191817, e-mail: strandja_park@abv.bg, dppstrandja@nug.bg, www.bg-parks.net

Офисът в Бургас се помещава в сградата на РУГ, тел. 056/840 127.

От 2003г. е организиран офис в Царево, тел. 0550/52858

Централният офис на ДПП се помещава в част от сграда в центъра на Малко Търново – 7 стаи и заседателна зала. Етажът е собственост на Областна администрация – Бургас. В сградата на РУГ – Бургас се ползва допълнително една стая за офис.

ДПП разполага със собствена част от едноетажна къща в Малко Търново, дарена от БШПОБ през 1999г. Съгласно акта за дарение две стаи от нея се ползват от РИОСВ – Бургас, като рейнджърски офис. Към момента помещенията, собственост на ДПП, се оборудват за учебна лаборатория по Проект, финансиран от Корпуса на мира.

Материално-техническото оборудване на Дирекцията към 2003г. включва четири транспортни средства – два броя високопроходими автомобили Лада-Нива и два мотоциклета, комуникационни средства, офис оборудване и оборудване за работа на терен. **Приложение 7.5**

1.6.Съществуващи планове и проектни разработки

1. На национално ниво с отношение към територията са:

- **Националната стратегия за регионално развитие - 2005-2015г.** - основен документ, определящ дългосрочните цели и приоритети на регионалната политика на страната и отправна точка за придобиване и разпределение на помощта от ЕС при изпълнение на програмите, отнасящи се до регионалното развитие. Съгласно Стратегията територията на парка ще продължи развитието си като район за трансгранично сътрудничество с основни цели: отваряне на националното пространство, осъществяване на трансгранично сътрудничество в стопанския живот и опазването на околната среда, създаване на работни места и социални придобивки, културни връзки и др., създаване на условия за икономически растеж, основан на собствен и трансграничен потенциал, решаване на трансгранични проблеми.
- **Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2000-2006г. (НПРЗСР)** – документ, подготвен според изискванията на Регламент на Съвета на ЕК 1268 от 21 юни 1999г. за разширяване на помощта на ЕС за прилагането на мерки за развитие на земеделието и селските райони в страните кандидатки за членство в ЕС от Централна и Източна Европа в пред-присъединителния период (Регламент за САПАРД). Неговата главна цел е подобряване ефективността на земеделското производство и насърчаване на конкурентноспособен хранително-преработвателен сектор при устойчиво

развитие на селските райони в съответствие с най-добрите екологични практики. Съгласно предвижданията на Плана районът на ПП "Странджа" се явява пилотен за управление и поддържане на полуестествените местообитания в рамките на агроекологичната програма по мярка 1.3 и приоритетен по отношение на мерките, свързани с развитието на горскостопанския сектор, преработката и маркетинга на горски продукти, диверсификацията селскостопанското производство, съхраняване на местните традиции и развитието на селски туризъм.

2. На регионално ниво действат:

- **Програма за развитие на земеделието и селските райони на Странджа – Сакар” (ПРЗСРСС)** - регионална програма, разработена въз основа на споразумение между МЗГ и Програмата на ООН за развитие (ПРООН), която очертава краткосрочни и средносрочни дейности за интегрирано развитие на земеделието и селските райони в Странджа-Сакар за периода от 2005 до 2013г. Програмата предвижда още действия, насочени към изграждане на капацитет в региона за изготвяне и прилагане на програми и проекти, финансирани от фондовете на Европейския съюз. По този начин, ПРЗСРСС цели да подготви условията за местно икономическо развитие на общините от Странджа – Сакар след присъединяването на България към Европейския съюз;
- **Областен план за развитие (ОБПР) – 2000-2006г.;**
- **План за развитие на югоизточния планов регион (ПРЮИПР)** – с основна цел определяне на стратегическата рамка за развитие на региона с оглед бъдещото предприединително и структурно финансиране;
- **Проект: Партньорства за биоразнообразие: природата отвъд природозащитата 2005-2007г.** - регионален проект на БФБ покриващ три моделни района – Северно Черноморие, Южно Черноморие - Странджа и Пирин. Предвижданията на проекта за ПП "Странджа" са свързани с изграждане на ефективни партньорства за опазване на биоразнообразието чрез насърчаване сътрудничеството между отделните субекти на природозащитната общност в района и нейното укрепване, както и създаване на публично-частни партньорства за развитие и реализация на местни бизнес инициативи, касаещи биоразнообразието;
- **Проект: Управление и развитие на южните крайморски райони-** регионален проект финансиран от княжество Монако с основна цел опазване на биоразнообразието и устойчиво развитие на територията. Проектът подпомага изграждане на туристическа инфраструктура за развитие на екологичен туризъм, подобряване на санитарно-хигиенните условия на територията и др.

В процес на разработване са:

- **Регионален план за развитие на югоизточен район за планиране за периода 2007-2013г.,** чиято основна цел е постигане на балансирано развитие за намаляване на междуобластните и вътрешни различия в социално-икономическите условия, повишаване на заетостта и доходите, както и насърчаване на трансграничното сътрудничество. Съгласно РПРЮИРП територията на парка попада в район за целенасочено въздействие, чиято цел ще бъде неговото ускорено социално-икономическо развитие;
- **Областна стратегия за развитие на Бургаска област 2005-2015г.,** с която в съответствие с Националната стратегия за регионално развитие и на основата на резултатите постигнати от действащите Областни планове за развитие(ОБПР) ще бъдат определени целите и приоритетите за развитие на областта, както и действията за тяхното постигане;
- **Проект: Устойчиво развитие на планината Странджа - Илдиз** – Техническа помощ по програма ФАР – Трансгранично сътрудничество за определяне на действия за опазване и за устойчиво развитие на природните ресурси в българската и турската част на Странджа.

3. На локално ниво действат няколко документа, тясно свързани с бъдещето на територията:

- **Стратегия за социално-икономическо развитие на Община Малко Търново - 2000-2006г.;**
- **Стратегия за социално-икономическо развитие на Община Царево – 2000-2006г.;**
- **Териториално-устройствен план на Община Царево – 1997-2010г.;**
- **Застроителен и регулационен план за северно разширение на гр.Ахтопол върху 30 ха – в сила от 1999г.;**
- **Застроителен и регулационен план за северно разширение на с.Синеморец върху 10 ха – в сила от 2001г.;**
- **Кадастрални, застроителни и регулационни планове (подробни устройствени планове) на населените места и на част от земите по §4 от ЗСПЗЗ в Парка, изготвени в различни периоди;**
- **План за управление на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" – 1998г.;**
- **Паркоустройствен проект на ЗМ "Устието на река Велека" – 2000г.**

В процес на разработване са **Общинските планове за развитие** на двете общини.

4. Отделно от тези планове на територията действат следните лесоустройствени проекти:

- **ЛУП на ДЛ "Царево" – 1996г.**
- **ЛУП на ДЛ "Граматиково" – 1997г.**
- **ЛУП на ДЛ "Кости" – 1998г.**
- **ЛУП на ДЛ "Малко Търново" – 1998г.**
- **ЛУП на ДЛ "Звездец" – 1998г.**

Предвидените в действащия ОбПР, респ. планове по т.1, 2, 3, по-важни проекти са посочени в **Приложение 8.1**.

Обобщените предвижданията в отделните стратегии, планове, програми и проекти очертават няколко основни приоритета, свързани с бъдещето на парковата територия:

- засилено развитие на транспортната инфраструктура, улесняваща обмена с Турция: разширяване на международен път Е-87 Бургас - Къркларели и отваряне на ГКПП Резово, модернизация на второкласната и третокласна пътна мрежа;
- развитие на техническата инфраструктура в двете общини с основен акцент върху подобряване състоянието на четвъртокласната пътна мрежа, изграждане на липсващи пътни връзки, доизграждане на системите за водоснабдяване и отвеждане на отпадните води;
- подобряване на екологичното състояние на територията, чрез трайно премахване на замърсяващите производства, приоритетно изграждане на ПСОВ, обслужващи основните опорни центрове и крайбрежието, решаване на проблема с управлението на отпадъците, укрепване на свлачищата по крайбрежието, рекултивация на нарушените територии от кариерна и пътна дейност, опазване на културното и природно наследство;
- създаване условия за икономически растеж чрез развитие на нова и модернизация на съществуващата бизнес инфраструктура, внедряване на иновационни производствени и информационно – комуникационни технологии, прилагане на устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси и опазване на биоразнообразието;
- приоритетно развитие на туризма и създаване на уникален туристически пазар на територията на двете общини.

Независимо от липсата на ексекутивна сила от значение са разработки и планове като:

- **"Странджа – опазване на биоразнообразието и устойчиво земеделско развитие" – 1995г. – БШПОБ;**
- **"Насоки за План за управление на НП "Странджа" – 1997г. – БШПОБ;**
- **Териториално-устройствен план на отдиha (ТУПО) на Община Малко Търново – ТПО – Бургас 1989г.;**
- **Проект за лесопарк "Петрова нива" – "Агролеспроект" ЕООД - 1971-1973г.;**
- **Проект за лесопарк "Тумбата" - "Агролеспроект" ЕООД - 1985г.**

Всички тези планове представляват принос в анализа на парковата територия и на отделни нейни елементи и в известна степен са дали и дават отражение на нейната териториална организация.

1.7. Съществуващо функционално зонироване и режими на ПП "Странджа"

Съществуващото функционално зонироване на територията е резултат както от нейното естествено развитие, така и от целенасочени действия на държавата и местните власти, залегнали в редица планови документи.

До момента не е прилаган единен планов документ за устройство и зонироване на територията на парка.

По отделно за двете общини е прилагано зонироване с различни планови документи на базата на ЗТСУ и Наредба 2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие.

1.7.1. Зонироване, въведено с териториално-устройствено планиране

Съгласно приетия на сесия на общинския съвет и обнародван в Държавен вестник ТУП на Община Царево тази част от парковата територия, която попада в границите на Община Царево е определена като *трета комплексна функционална зона*, където се залага основно на "меките" форми на туризма, риболова, биоклиматолечението, горско стопанство и селско стопанство, тясно свързани с опазване на биоразнообразието. Като главен опорен център за развитие на тази зона в рамките на общината е определен град Ахтопол, който заедно с двата локални центъра - Бродилово и Кости ще формира опорен гръбнак в противовес на урбанизирания крайбрежен коридор и в баланс на общинския център Малко Търново.

В рамките на тази зона са определени две подзони:

- Крайбрежна зона с обхват *Варвара, Ахтопол, Синеморец, Резово* с основни функции: *морски рекреативен туризъм, риболов и селско стопанство с растениевъдно направление - билки, етерично-маслени и южни култури.*
- Вътрешна зона с обхват *Бродилово, Кости, Българи и Кондолово* с основни функции: *екотуризм, биоклиматолечение, горско стопанство и селско стопанство, основано на полупасищно животновъдство, зеленчукопроизводство, билкопроизводство и трайни насаждения. Производствените дейности в тази зона са с поддържащ характер и ще разчитат на възстановяването на традиционните занаяти.*

Всяка от тези комплексни макрозони съдържа определени с Плана устройствени функционални зони според основното им предназначение: урбанизирани територии, земеделски територии, горски територии, защитени територии и нарушени територии за възстановяване.

Функционалното зонироване в този участък на парка е извършено в съответствие с тогава действащата *Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие*.

Съгласно горепосочения документ за тази част на парка се въвеждат две защитени зони със съответни ограничителни режими:

Първа защитена зона – стриктно защитена крайбрежна зона, която включва:

1. Територии със собствен статут на природозащита в рамките на Община Царево:
 - резервати;
 - защитени местности;
 - природни забележителности;
2. Устия на реки извън ЗМ
3. Крайбрежна плажна ивица и дюни
4. 200 метрова крайбрежна ивица - включва успоредната на брега ивица след плажовете, дюните, скалистите брегове и извън строителните граници на населените места
5. Частта от вътрешните морски води около курортните обекти и плажовете, включваща районите на съществуващото и перспективно водоползване за целите на отдиха, туризма и лечението;
6. Територии с превантивна устройствена защита, наложени с ТУП на Община Царево:
 - акваториални зони с доказано наличие на обекти на подводната археология както следва:
 - заливът на с.Варвара – дълбочина до 12 м;
 - заливът на Ахтопол – дълбочина до 20 м;
 - залив "Бутамята" при с.Синеморец – дълбочина до 15 м;
 - устие на р.Силистар – дълбочина до 20 м;
 - зона северно от устието на р.Резовска – дълбочина до 14 м;
 - прилежащата на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" акваториална зона до 10^{тата} изобата.

В тази зона резерватите, защитените местности и природните забележителности запазват режимите си, посочени в Заповедта за обявяване. За останалата част от територията са валидни режимите по чл.6 от Наредбата и допълнително въведени с ТУП изисквания, посочени в **Приложение 9.1**.

Тази зона е обект на рестрикции върху строителството, добива на строителни материали, извършването на сондажни разработки, третирането и обезвреждането на ТБО и изпускането на отпадни води, ползването на дървесната растителност, употребата на химически торове и токсични средства за растителна защита. Застроителният режим на тази зона се свежда до изграждането на леки преместваеми постройки и съоръжения със санитарно-хигиенно, спортно-развлекателно и охранително предназначение и предвидените с ТУП яхтени пристанища и кейове, риболовни съоръжения с обслужващата ги инфраструктура. По този начин на практика се забранява ново строителство извън границите на предвидените с ТУП урбанизирани територии.

В тази зона с ТУП са въведени допълнителни ограничения и забрани както следва: за подводен риболов, ползване на моторни лодки и джетове, драгажни дейности и тралене в акваторията, прилежаща на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар"; забрана на дейности, застрашаващи сигурността на къпещите се в зоните на съществуващото и перспективно водоползване; забрана на дейности, застрашаващи обектите на подводната археология.

Втора защитена зона – определена с ТУП на Община Царево, която обхваща:

1. Частта от вътрешните морски води, включващи пояса на санитарната охрана;
2. Територията на ПП "Странджа" в рамките на Община Царево;
3. Териториите в строителните граници на населените места в Община Царево;

4. Горите и земеделските земи на разстояние 5 км от брега извън парка в прилежащата му територия;
5. Територии с режим на превантивна защита, включващи територии с природни ресурси, които не са осигурени с подходящи технологии за извличане или такива, които се намират в среда с висока културна и ландшафтна стойност – в случая се касае за залежите от медно-пиритна руда край Изгрев и Кондолово, залежите от габродиорити на източния склон на вр.Папия и залежите от габро – западно от с.Кости.

*За Втора защитена зона са валидни режимите по чл.7 от Наредбата и допълнително въведени с ТУП изисквания, посочени в **Приложение 9.1**.*

Тази зона е обект на специфични изисквания, насочващи и определящи развитието на селищата, техническата инфраструктура и стопанските дейности със съответната им производствена инфраструктура. В общи линии това означава, че ползванията в тази зона следва да са природосъобразни, застрояването следва да се извършва в съществуващите селища или в предвидените с ТУП нови селищни образувания (промишлени и курортни зони – основно под формата на разширения на съществуващите селища), а техническата инфраструктура ще се ограничава в инфраструктурни коридори.

В ТУП на Община Царево са включени и допълнителни ограничения, въвеждащи забрана за строителство, освен на предвиденото с ТУП в териториите, както следва: по долината на р.Велека и на 50-100 м по протежение на останалите реки в зависимост от характера на брега; в полосата между морския бряг и пътища I-9 (прекатегоризиран в II-99), респ.IV-90077 (прекатегоризиран в III-1012); в 300 метровата зона около пътищата от РПМ и 150 м зона около пътищата от четвъртокласната пътна мрежа; в земите по §4 от ЗСПЗЗ, извън предложените за вилни и курортни зони или на посочените с ТУП места.

Предложеното с ТУП на Община Царево зониране има за цел опазване на биоразнообразието и местната идентичност чрез превенция на замърсяването, линейната урбанизация, безразборно строителство, грубо вмешателство в ландшафта, включване на чужди растителни и животински видове, нечувствителна архитектура и др.

В Община Малко Търново е извършвано зониране с ТУП на Община Малко Търново и Териториално-устройствения план на отдиха (ТУПО) на общината, които нямат ексекутивна сила към момента, но в известна степен са определили основното предназначение на териториите и предвижданията на общината.

В ТУПО на Община Малко Търново са обособени няколко функционални зони за целите на отдиха и туризма:

- курортно-климатична зона, включваща една компактна територия в землищата на селата Звездец, Калово, Бръшлян, Визица, Заберново, Граматиково, Стоилово и гр.Малко Търново;
- зона за профилакториуми и обществен отдих, включваща територии по поречието на р.Велека в местностите Ковач, Петрова нива, Тракийски лагер, Качул - Калиново;
- вилни зони – предложения за вилни зони като разширения на селищата Визица, Заберново, Бяла вода, Звездец и Граматиково;
- земи за земеделско ползване - със и без застрояване – общо 26 местности около 10 селища в общината, три от които по поречието на р.Велека;
- съществуващи селища, подходящи за индивидуален отдих – Младежко, Бяла вода, Бръшлян, Калово, Визица, Стоилово, Евренозово и Заберново.

1.7.2. Съществуваща функционална структура по смисъла на Закона за устройство на територията

Въз основа на основното и конкретно предназначение на териториите в парка към настоящия момент могат да се дефинират следните функционални зони и видове територии:

Територии с особена териториално-устройствена защита по смисъла на чл.10, ал.2 и §5, т.4 от ЗУТ

- **Първа защитена зона**, определена с ТУП на Община Царево в съответствие с тогава действащата Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие;
- **Втора защитена зона**, определена с ТУП на Община Царево в съответствие с тогава действащата Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие.

Привеждането на двете зони към изискванията на Наредба № 7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони ще се извърши посредством актуализацията на ТУП на община Царево, а границите им ще бъдат определени чрез преки геодезически измервания.

Територии със собствен статут на природозащита извън Първа и Втора защитена зона, определени с ТУП на Община Царево. Това са всички резервати, защитени местности, природни забележителности и буферни зони на резерватите в Община Малко Търново.

Други територии с особена териториално-устройствена защита по смисъла на чл.10, ал.2 и §5, т.4 от ЗУТ

- санитарно-охранителни зони около водоизточниците на цялата територия на парка – включват учредените СОЗ и вододайната зона на яз."Ясна поляна";
- паметници на културата с охранните им зони на цялата територия на парка, там където са определени;
- 200 метровата забранена гранична ивица на границата с Р.Турция;
- седем километровата гранична зона за паспортна проверка.

Режимите в тези територии, в т.ч. допустимите устройствени дейности се определят с Наредба №3 за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на СОЗ около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди; Наредба №17 за определяне границите и режима за използване и опазване на недвижими паметници на културата извън населените места; Постановление на МС №36/1988г. за граничната зона.

Територии за горскостопанска дейност/Горски територии

Включват всички гори извън тези в зоните със собствен статут на природозащита.

Горите в ДЛ "Царево", независимо от участието им в защитена територия и във Втора защитена зона, по ТУП са в категория гори със стопанско предназначение, а в останалите ДЛ се водят в категория гори със специално предназначение. В рамките на тази зона фигурират като самостоятелни категории защитни гори и курортни гори, зелени зони и лесопаркове, семенни бази и дендрариуми.

Част от тази зона се припокрива с териториите с особена териториално-устройствена защита - Втора защитена зона, определена с ТУП на община Царево, 200 метровата гранична ивица, 7 километровата зона за паспортна проверка и др.

Правилата на ползване в тези територии са определени в ЛУП в съответствие със Заповедта за обявяване на парка и чл.31 от ЗЗТ.

Към момента изграждането на обекти, изискващи промяна на предназначението на земята, се извършва съгласно Закона за горите и ППЗГ в съответствие с чл.13 от ЗЗТ и по реда на Закона за опазване на земеделските земи на основание приет устройствен план.

Обектите, чиито функции са свързани с горскостопанската дейност, се изграждат при спазване на изискванията на Наредба №18 за нормативи за строителство в горите и земите от ГФ (ДВ, бр.89/1999г.) и Наредба №19 за строителство в горите и земите на ГФ (ДВ, бр.89/1999г.). За частта, попадаща в територията на община Царево важат изискванията на ТУП на община Царево.

Територии за селскостопанска дейност/Земеделски територии

Обхващат земеделските земи извън тези в териториите със собствен статут на природозащита и включват обработваеми и необработваеми земи.

Режимите на ползване и застрояване са определени със Заповедта за обявяване на парка, чл.31 от ЗЗТ, ТУП на община Царево за частта на парка в границите на Община Царево и Наредба №2 за застрояване в земеделските земи.

Изграждането на обекти, изискващи промяна на предназначението на земята, се извършва в съответствие с чл.13 от ЗЗТ и по реда на Закона за опазване на земеделските земи на основание приет устройствен план.

Земи по §4 от ЗСПЗЗ

Това са бившите земи за земеделско ползване, които представляват характерен елемент от територията. Независимо че се водят като земеделски територии част от тях са с режим на застрояване и са реално урбанизирани. Основната част от земите по §4 от ЗСПЗЗ са съсредоточени около населените места в землищата на: гр.Малко Търново – в местностите Тагарово и Младеново; с.Граматиково – в местностите Край село, Мавродиева нива, Динковци, Калиново, Недковци, Припор; северозападно от с.Бродилово; югозападно от гр.Ахтопол – м.Лозята; североизточно от с.Варвара; източно от с.Синеморец – м.Поляните; северозападно от с.Резово. По данни от цифровия модел на парка общата площ на тези земи възлиза на 278 ха, от които 234 ха в царевския участък на парка и 44 ха - в Община Малко Търново.

Към момента са изготвени кадастрални карти на земите по §4 от ЗСПЗЗ в землището на с.Граматиково, които позволяват сравнително точно да се определят типа и степента на застроеност на тези територии. Предстои възлагане на кадастрални карти за м.Тагарово и м.Младеново в землището на гр.Малко Търново.

С различни нормативни и планови документи е предложена промяна на предназначението на земята на част от тези територии. С ТУП на Община Царево за вилни зони са предложени земите по §4 от ЗСПЗЗ в землището на с.Варвара, част от тези земи в землището на гр.Ахтопол и в землището на с.Синеморец, а за курортна зона – на земите непосредствено до с.Резово. Към момента тече процедура за промяна на предназначението на 77.78 ха от тези земи.

Отделно в Община Малко Търново като отговарящи на условията на §4, ал.2 от ЗСПЗЗ за създаване на селищни образувания са одобрени околоръстни полигони на земеделски земи в местностите Тагарово, Младеново, Динковци, Ковач и Качул с обща площ 16.54 ха.

Застрояването в тези територии до промяната на предназначението се извършва по правилата на Наредба №2 за застрояване в земеделските земи.

Нарушени територии за рекултивация и възстановяване

В границите на парка се намират нарушени територии за минна и кариерна дейност с обща площ 41.98 ха (по изчисление от цифровия модел на парка). По данни на "БММ" ЕАД разрешените за тази дейност територии са 34.6 ха, от които нарушени 24.64 ха. От тях 6.3 ха са рекултивирани.

По данни от "БММ" ЕАД съществуващото хвостохранилище е с разрешена площ 72.0 ха, от която усвоена - 68.7 ха и рекултивирана след преустановяване на флотацията – 62.0 ха.

На територията на парка се намират 4 законни депа за битови отпадъци с обща площ 4.3 ха и незаконни с обща площ около 4.0 ха.

Установени са и крайпътни свлачища по път II-98 в участъка Мечи дол (Айidere) и ГКПП.

Има данни за свлачища в горски фонд, които обаче не са картирани.

В нарушените територии се провеждат мероприятия за възстановяване въз основа на ландшафтно устройствени планове и технико-устройствени проекти. Изграждането на обекти и съоръжения с различно предназначение в тях е възможно в съответствие с чл.13 от ЗЗТ и след промяната на предназначението на земята по реда на Закона за опазване на земеделските земи на основание приет устройствен план.

Резервни територии за развитие на урбанизирани територии/на населени места и селищни образувания

В случая това са предложени с ТУП на Община Царево разширения на някои селища и селищни образувания, които са направени на базата на влезли в сила решения на Комисията за земята и установена необходимост от развитие на териториите за отдих и курортни нужди със съответното обслужване.

По данни на ТУП (с приетите допълнения към него) и компютърни изчисления въз основа на цифровия модел на парка терените за разширения на селищните образувания възлизат общо на 229 ха, както следва:

- Ахтопол – 128.8 ха
- Варвара – 41.56 ха
- Синеморец – 40.87 ха
- Резово – 17.7 ха

Тези разширения са основно за курортни и вилни зони и обхващат земи по §4 от ЗСПЗЗ или вече усвоени за целта терени, които са били реституирани като земеделски. По данни от отчетите за земята към края на 2000г. 39.0 ха от тези терени в крайселищните територии на гр.Ахтопол и с.Резово са включени в регулация, което не е отразено в цифровия модел и не е потвърдено от общините. Освен това в отчетите присъства като селищна територия непроцедирано разширение на с.Варвара. Очевидно въпросните терени са в последна фаза на процедурата по промяна на предназначението на земята.

Резервните територии за урбанизация са посочени на картосхема *Населени места и урбанизирани територии*.

Територии за изграждане на обекти и съоръжения с различно предназначение

Рекреационно-туристически съсредоточия/Територии за рекреационни и туристически обекти

В парка се очертават две по-компактни туристически съсредоточия: "Качул - Калиново" и "Ковач", разположени в долината на р.Велека. В първото от тях са изградени 3 обекта за обществен отдих – почивна база на "Чистота" - "Екосервиз" ООД – Бургас, почивна база на "Почивно дело" към БАН, горски дом "Качул", и е започнало строителство на бунгала в двора на бившето АПК. Построените обекти за индивидуален отдих са 13.

В зоната на "Ковач" са разположени 3 обекта за обществен отдих – почивна база на "Лукойл-Нефтохим" АД, почивна база на "Обреден комплекс" ЕООД към община Бургас и почивна база на Община Малко Търново. В непосредствена близост е и комплексът на рибарника, стопанисван от "Странджалес" АД. С тенденция за развитие в туристическо съсредоточие е районът м.Тракийски лагер – ИМ "Петрова нива".

За посочените локализации е характерно, че не са обезпечени с устройствени и застроителни планове. Процедурите, предприети от Община Малко Търново по изготвяне на кадастрални карти включват и тези зони, на чиято база ще бъде извършено устройствено планиране.

Производствено-складови зони и терени/Територии, предназначени за промишлени и складови обекти

В основната си част тези територии са съсредоточени около селищата или представляват част от селищните територии. Важно съсредоточие е застроената зона в м.Босна, която е разположена частично в парка. В нея са включени терените на елподстанция "Босна", поделение на НС "Гранична полиция", Окръжно управление на пътищата и склад на ДЛ "Звездец". Тази зона няма официален статут и следва да се

обособи като многофункционална зона със съответен режим на застрояване чрез цялостен устройствен план.

С ТУП на Община Царево е определена малка промишлена зона, западно от Ахтопол за незамърсяващи производства, която към момента не е усвоена.

Стопански дворове и ферми/територии, предназначени за селскостопански обекти

Стопанските дворове са в близост до населените места или са част от територията им. Съществуващият сграден фонд на по-значителните селскостопански сгради извън населените места е или разграбен и разрушен или с променено предназначение след приватизацията му. Тази тенденция се наблюдава повсеместно в крайбрежната територия на парка, където терените на селскостопанските дворове и ферми са преотредени за курортни нужди.

Специални терени/територии за обекти със специално предназначение

В парка се намират 17 застави, две от които в резерват "Узунбуджак" и две по крайбрежието, в съседство, но извън границите на населените места - на устието на р.Резовска, източно от Синеморец. Значителен по площ терен на МВР е разположен югозападно от Малко Търново до строителните граници на града. След ликвидирането на поделението в с.Звездец обектите на Министерството на отбраната в парка са общо три, разположени в землището на Ахтопол. Като специални терени са обозначени и всички гробища извън регулационните граници на населените места.

Територии за транспорт и инфраструктура

Делът на тези територии съставлява 290.7 ха (компютърни изчисления), 0.25% от територията на парка, и свидетелства за неразвити транспортни връзки и по-малък дял на инфраструктурните съоръжения, поради граничния характер на територията.

В голямата си част развитието на техническата инфраструктура се извършва по коридори, следващи трасетата на републиканската пътна мрежа. Същевременно, поради наличието на гранични съоръжения, част от въздушно прокараните линейни елементи на електроснабдителната и съобщителната системи формират самостоятелни трасета.

Застрояването на обекти в обхвата на пътищата и обектите на инфраструктурата се извършва в съответствие с чл.46, ал.8, ал.9 от Наредба №7 и чл.13, ал.1 и 2 от ЗЗТ.

Територии, предназначени за историко-мемориални обекти

На територията на парка това е ИМ "Петрова нива", за което има изготвен паркоустройствен проект. Не е извършвана реализация на мероприятията по проекта. Към момента проектът е без ексекутивна сила и има нужда от актуализация.

1.7.3.Съществуваща функционална структура по смисъла на Закона за защитените територии

По смисъла на чл.32 от ЗЗТ към момента в парка могат да се идентифицират напълно или частично следните зони или територии с потенциал за формиране на зони:

Зона "Резервати" или зона на строга защита, която включва петте резервата на територията на парка. Характерно за зоната е нейната дисперсна структура, сравнително равномерно разпределена и обхващаща най-представителните екосистеми. Действащите режими са определени със Заповедите за обявяване на резерватите.

Зона на ограничена човешка намеса, включваща:

- територии със собствен статут на природозащита – природни забележителности и защитени местности, заедно с буферните зони на резерватите;
- територии, с ограничен достъп и други ограничения, определени по други закони/територии с особена териториално-устройствена защита по смисъла на §5, т.4 от ЗУТ (защитени крайбрежни ивици, гранична полоса, обекти на културно-историческото наследство, СОЗ на водоизточници)

Зона за туризъм, която е неразвита, но във връзка с фактическото ползване на територията може да се дефинира като съвкупност от територии за отдих, маршрути и съоръжения, обслужващи посетителите в парка. Като част от тази зона функционират някои територии, включени в предходната зона, като определени обекти на културно-историческото наследство, природни забележителности и защитени местности със заявен посетителски интерес.

Реално това е зоната, която следва да поеме туристическия поток, да обезпечи равномерното му разпределение по територията и целенасочено управление. Изграждането на туристически пътеки и съоръжения на туристическата инфраструктура (места за пикник, почивка и бивакуване) към момента се извършва без наличие на специален устройствен план.

Зона сгради и съоръжения, която включва основно инфраструктурни обекти и съоръжения като пътищата от републиканската и локална пътна мрежа, обекти на техническата и военната инфраструктура, промишлени обекти и производствена инфраструктура на горското и селското стопанство.

Действащите режими в парка и на териториите със собствен статут на природозащита са систематизирани в **Приложение 9.2**.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА АБИОТИЧНИТЕ ФАКТОРИ

1.8. Климат

1.8.1. Регионален климат

Според климатичното деление на страната Странджа попада в двете подобласти на Континентално-средиземноморската климатична област: Черноморската климатична подобласт с район на Южното Черноморие, обхващащ 20-25 км по Черноморското крайбрежие южно от Созопол и Южнобългарска подобласт със Странджански климатичен район.

Климатът в ПП "Странджа" се формира под континенталното влияние от запад и север, черноморското влияние от изток и средиземноморското от юг. Като цяло странджанският климат има преходно-средиземноморски характер – зимен максимум и летен (августовски) минимум на валежите и сравнително високи средногодишни температури.

1.8.2. Местни особености на климата

Наред с общите за региона характеристики, в конкретния ареал се проявяват и редица особености, които определят неговата специфика и различия от другите райони с преходно-средиземноморски климат.

Тук валежите са по-високи, със специфично разпределение по месеци, по-осезателно се чувства влиянието на студените североизточни ветрове, а отделни участъци са характерни с чести мъгли. Поради липса на ефикасна защита за студените нахлувания от север и северозапад в Странджа се явяват и доста резки застудявания.

В най-общ план черноморската част е с подчертан зимен валежен максимум и е под влияние на Средиземноморието, докато във високите части на планината и в тези на северозапад по границата с Турция се очертава втори максимум през май-юни, като резултат от континенталното влияние.

Освен климатичните различия между крайбрежната зона, вътрешна Странджа и периферните северни и западни части на планината, определени климатични различия са характерни и за вътрешния район с промяната на надморската височина на запад към главното било. Това води до специфичното разпределение на колхидските растителни видове.

Данните за местните особености на климата са изведени въз основа на използвана информация от регулярни наблюдения на опорната метеорологична мрежа в Царево, Резово и Малко Търново, систематизирана и обработена в различни издания на НИМХ – БАН. Използвани са и валежни данни от пунктовете в Кости, Бродилово, Граматиково, Звездец, а за получаване на допълнителна информация за температурата в района на разпространение на странджанската зеленика и за най-високите части на Българска Странджа (връх Дреновица край връх Градището – 640 м) са използвани временни метеоклетки.

Анализът на информацията по климатични елементи показва следните особености:

Проучваният регион се характеризира с най-високи стойности на годишния **радиационен баланс** в страната – 57 ккал/см².

Средните годишни температури на въздуха показват известни различия за крайбрежната и вътрешностранджанската зона (Царево, Резово, М.Търново).

Най-високи януарски температури на въздуха се отчитат в ст.Царево и ст.Резово – 3.2°C, а на запад се понижават до 1.4°C за ст.М Търново. Измерените **абсолютни минимални температури на въздуха** са едни от най-високите за страната: минус 17.6°C за ст.Царево и минус 22.3°C за ст.Малко Търново. Тези достигнати минимума са ограничение за разпространението на субтропични култури от други региони на същата географска ширина (Кавказ). **Максималните температури** достигат високи граници както за Царево, така и за М.Търново – над 40 °C. В резултат на по-особената топография тези температури са с по-ниски стойности при Резово.

Особеност на местния климат представлява промяната на дневните температури към най-високите части на Странджа. Установена е тенденция на понижаване на температурите по склоновете на високите хребети в централната част на средна Странджа над 350 м.н.в. Това има определено влияние върху други климатични елементи – по-чести и по-дълготрайни мъгли, по-обилни снеговалежи и по-голяма продължителност на задържане на снега, по-ранни слани и по-късно развитие на растителността. Честото задържане на мъгли в тези високи части през зимните месеци създава условия за натрупване на скреж и обледяване на гората при н.в. над 500 м.

Продължителността на периодите **с устойчиво задържане на температурите на въздуха над 5°C и 10°C** (за ст.Царево – 303 дни, респ. 222 дни, а за ст.Малко Търново – 267 дни, респ. 201 дни), както и късното **настъпване на първия есенен мраз** (най-рано на 8-14 декември – за крайбрежието и 7 октомври за вътрешността) и сравнително **ранното прекратяване на последния пролетен мраз** (10-15 април – за крайбрежната част и 6 май за вътрешността) създават условия за виреене на множество топлолюбиви растения.

Разглежданият район се характеризира със сравнително висока за надморската си височина **средна годишна влажност на въздуха** (ст.Царево – 78%, ст.Резово – 77% и ст.М.Търново – 75%). Относителната влажност на въздуха през пролетните и летните месеци е по висока по крайбрежието благодарение на бризовата циркулация.

Данните за **общата облачност** показват липса на съществени различия между Черноморското крайбрежие и Малко Търново.

По официални данни броят на **мъгливите дни** в този район е един от най-ниските за страната (26.7 дни за ст.Царево и 14.6 дни за ст.Граматиково). Някои последни наблюдения обаче показват, че те са характерно явление за долините на реките Велека и Резовска на запад до Граматиково и Сливарово. Този факт е важен за специфичния температурно-влажностен режим, който се създава в долините, доловете и цялостната ниска част на планината, затворена между селата Българи, Граматиково, Сливарово и Резово.

Като цяло **валежите** в парка са над средните за страната. Отчетената за периода 1931-1986г. средна годишна сума на валежите се увеличава от крайбрежието към вътрешността - от 650 мм при Царево, 859 мм в Граматиково и 969 мм в Малко Търново. Различна е месечната динамика на валежите. Докато при Резово се наблюдава плавно намаляване от януари до август, то за Кости и М.Търново се наблюдава втори малък максимум през май и юни. Намаление на общата сума на валежите се наблюдава и на север и северозапад от М.Търново, където годишните стойности са близки до тези в Резово.

В района на Странджа преобладават течните валежи. По официални данни средният годишен брой на дните със снежна покривка по крайбрежието е под 20 дни, докато във вътрешността се колебае между 20-50 дни. Максималната височина на снежната покривка е измерена в гр.Малко Търново през януари – 120 см, при средна – 30 см за същия месец. За Царево максимална височина на снежната покривка е регистрирана през февруари – 70 см при средна за същия месец – 11 см. Първата дата на появяване на снежната покривка е 15-16-ноември, а последната дата на изчезването и е 3-20 април.

Проследяването на данните за валежите през последните 15 години показва общо намаляване на сумата на валежите и продължителни летни и зимни засушавания. За 15 годишния период от 1985-2000г. намалението на сумата на валежите в парка е със 17%, а за 20 годишния период – 1980-2000г. – с 15% спрямо нормата от многогодишните измервания. Намалява се най-вече делът на зимните валежи – от 35% на 23%, а в абсолютни единици – почти двойно. Това се дължи на глобалното пренасочване на средиземноморските циклони - тенденция, която ако се окаже трайна, би могла да доведе до дестабилизация на региона и промяна на флората и фауната в Странджа.

Ветровият режим в района се характеризира с преобладаващи северни ветрове. В крайбрежните части на изследваната територия от ноември до март духат северните ветрове, от април до август – източните, а през септември и октомври – североизточните. Бризовата циркулация през летните месеци е основна причина за по-голямата честота на източните ветрове през лятото. Вътрешността на парка се характеризира с по-голямо разнообразие на месечната посока на преобладаващия вятър. Тук северните ветрове преобладават през януари, февруари, март и октомври. Средната годишна скорост на вятъра в Царево е 2.7 м/сек, в Резово – 3.9 м/сек, а в Малко Търново - 1.4 м/сек, като за

Резово и Малко Търново най-силен е февруарският вятър – 5.4 м/сек, респ. - 2.3 м/сек, а за Царево през март – 3.2 м/сек.

В **биоклиматично отношение** проучваният регион крие значителни ресурси за климатолечение. Лечебните качества на климата в крайбрежния район в съчетание с плажовете и морето са причина за обявяването на Ахтопол за климатичен морски курорт от национално значение, а Синеморец – за климатичен морски курорт от местно значение.

Направени са пълни изследвания на климата в района на М.Търново, които дават основание за развитие на традицията в климатолечението на алергични и белодробни заболявания, а самият град да бъде обявен за планински климатичен курорт от местно значение.

1.8.3. Локално растително-климатично райониране

Вътрешно-климатичните различия в района на парка дават основание да се очертаят четири *растително-климатични района*:

- *Крайбрежен район – характеризира се с най-високи средномесечни и годишни температури, най-малко валежи и типичен средиземноморски характер – валежен максимум през зимата и минимум през август, малоснежна зима и висока влажност на въздуха.*
- *Високата част на Странджа (на запад от Сливарово: Малкотърновско – Морянски район) е с най-ниски средномесечни и годишни температури, с най-ниски абсолютно минимални и най-високи максимални измерени температури, най-висока сума на валежите със зимен максимум и малък вторичен летен максимум и минимум през август. Измерените в този район зимни валежи са най-високи за Странджа, а продължителността на снежното покритие е двойна в сравнение с крайбрежието. Влажността на въздуха е висока, но в сравнение с крайбрежието е по-ниска през вегетационния период.*
- *Район на зелениките (на изток от линията Сливарово – Граматиково – Тисовица) - най-интересният във флористично отношение район заема средно положение между крайбрежния и високия район на Странджа. Тук валежите са по-високи от крайбрежието, особено снежните. Кривата на месечните валежи е с максимум през зимата и втори малък максимум през пролетта. Характерни са чести летни и пролетни мъгли. Температурите са по-ниски от тези по крайбрежието, но районът е закътан от връх Папия, което омекотява климата особено през зимата и ранната пролет. Влажността на въздуха е най-висока поради влиянието на бризите по долините на Велека и Резовска.*
- *На северозапад от висока Странджа и линията Стоилово – Визица климатичните показатели сочат засилена постепенна континентализация. Все още зимният максимум на валежите отразява средиземноморското влияние, но изявеният втори летен максимум и тенденцията на изравняване на месечната крива на валежите, както и общото им намаляване, сочат засилване на сухотата. Намаляването на валежните суми през есенно-зимния период се отразява особено неблагоприятно на влагозапасяването в дълбочина на почвените хоризонти и водния отток, поради което през летния сезон се наблюдава пресушаване на всички долове в района.*

1.9. Геоложка характеристика и геоморфоложки особености

1.9.1. Геоложки строеж

Територията на ПП "Странджа" е заета от скалите на централната и източната част на Странджанската тектонска зона и най-източните отдели на Средногорската тектонска зона. Северната граница на парка почти се припокрива с т. н. Босненска дислокация, отделяща двете зони една от друга.

Най-старите геоложки формации се разкриват в северозападната част на района. Те са съставени от висококристалинни метаморфити, сред които е внедрен голям батолит

от предпалеозойски гранити. Върху ерозионната повърхност на гранитите, между селата Звездец и Евренозово, лежат триаски теригенни и варовити седименти. Над тях е разположен нискокристалинният Странджански метаморфен комплекс, който изгражда голяма част от територията на парка и чиято възраст е все още неуточнена. В състава му влизат типични зеленошистни метаморфни скали – филити с прослойки от мрамори, кварцити, метаалевролити, метаконгломерати и др.

Югоизточната и източна част на територията на парка до бреговете на Черно море е изградена от скалите на сенонския вулканогенно-седиментогенен комплекс в който най-впечатляващ е вулканският апарат Папия (502 м н.в.). Вулканизмът е следван от обширно проявена интрузивна дейност, маркирана от внедряването на големи порции магма, както сред вулканитите, така и сред нискокристалинните метаморфити и старите гранити. Открояват се многобройни интрузивни тела, между които по-впечатляващи са сложно наставените Малкотърновски, Граматиковски, Забернски и Изгревски плутони.

Най-младите скали на територията на парка са слабо споени руслови наслаги и по-ограничено представени езерни и делтови седименти с палеогенска и плиоценска възраст. По-съвременните реки имат относително маломощни съвременни алувиални наслаги.

В тектонското отношение територията на природен парк "Странджа" попада в рамките на Странджанския антиклинорий, чиито главни тектонски линии се чертаят от посоката 120°-140°. Гънковите структури са полегнали главно на север и североизток. Най-голямата структура в антиклинория е Централната Странджанска антиклинала. Предполага се, че Странджанският антиклинорий е оформен в края на горната и началото на долната креда. Най-интензивна разломна дейност е имало през горната креда и палеоцена, когато се е оформил Босненския дислокационен сноп, както и редица други разломни зони. Внедряването на големите количества магма през този период е следвало нарушенията в земната кора.

1.9.2.Геоморфология на релефа

Релефът на парка е хълмист и нископланински. Около 38% от неговата територия е с надморска височина – 0-200 м, 60% – 200-600 м, и около 2% над 600 м. Най-широко са разпространени територии с н.в. между 200 и 300 м.

Най-висок връх на територията на парка в българската част на Странджа е вр.Градище – 710 м н.в., разположен на югозапад от Малко Търново. Северната граница на парка минава по рида Босна, където се открояват върховете Ехичкиите – 491 м н.в., Босна – 453 м н.в. и Папия – 502 м н.в.

Вертикалното разчленение на релефа в парка е 50-200 м/км², като преобладава 50-100 м/км², което съответства на ниската издигнатост на територията. Хоризонталното разчленение обаче е сравнително голямо – 1.0-3.0 км/км², като преобладава 2.0-2.5 км/км², което е идентично на това в средновисоките и високите планини в страната. Морфометричните показатели свидетелстват за силно раздвижен релеф.

Характерни за територията на парка са заоблените форми, стръмните и врязани речни долини, на места ждрелоподобни (р.Велека, р.Младежка). Речните тераси са развити относително слабо и на места фрагментарно.

За дълбокото врязване на речните долини влияние имат също и последните заледявания, през които нивото на Световния океан е спадало с няколко десетки метра. За това свидетелстват удавените долини на всички пряко вливащи се в Черно море реки. Лиманът на р.Велека, например, продължава около 8 километра навътре в сушата.

За геоморфоложките процеси значение имат и неотектонските движения. Крайбрежието потъва на места с няколко милиметра годишно, докато други части от района се издигат, за което са свидетелство цокълните речни тераси.

Една значителна територия в западната част на парка е заета от карстов тип релеф, проявен като повърхностен и дълбочинен карст с разнообразни форми: кари, въртопи, понори, каверни и различни по големина и сложност пещери. Известни спелеорайони са с.Младежко, с.Бръшлян, местността Узунбуджак, гр.М.Търново, с.Бяла вода и др.

Поради високата залесеност на територията и наличието на устойчиви магмени скали денудационно-ерозионните процеси като цяло са слабо развити. Морското крайбрежие на Парка се отличава със сравнително добра устойчивост на абразията, като

изключение правят някои ограничени по-слаби участъци, изградени от плиоценски глинесто-песъчливи наслаги или от слабо споени пирокластичности.

Свлачищните явления са характерни за сравнително малко терени в парка. Ясно проявени срутища и каменопади могат да се наблюдават само по най-стръмните скални откоси - по северните части на Босненския рид, по склоновете на Малкотърновския плутон и др.

1.9.3.Геоложки феномени

По отношение на геоложките феномени територията на ПП "Странджа" е много слабо изучена. Официално в държавния регистър са включени само четири геотопа – "Устието на река Велека", "Силистар", "Каньонът на Велека" и "Каменска бърчина" ("Камъка") до гр.Малко Търново. И четирите геотопа са защитени, като първите три се намират в граници на защитени местности, а "Каменска бърчина" е обявен за природна забележителност.

Геотопът "Каменска бърчина" включва скални разкрития от туронски брекчоконгломерати с различна форма (каменни пирамиди, каменни гъби и др.), в които са издълбани странни кръгове. Счита се, че мястото е било тракийско светилище, което му прибавя и археоложка стойност. В геолошко отношение обектът има регионална естетическа стойност и е с национално научно значение. Мерките за защита по ЗЗТ са достатъчни за неговото опазване.

Геотопът "Каньонът на р.Велека" представлява дълбоко всечен в глинестите шисти, филити и мрамори на Стоиловската свита каньон с причудливи меандри, обусловени от регионалната тектоника, съчетана с ерозията. Той попада в границите на ЗМ "Велека", където предвидените мерки за защита са напълно достатъчни за неговото опазване. В естетическо и научно отношение феноменът има регионална стойност.

Геотопът "Силистар" включва вулкански и интрузивни скали от крайбрежната ивица на едноименната защитена местност. В стръмния скален откос могат да се наблюдават непрекъснати разкрития от разреза на горната креда, включващ вулкански и вулcano-седиментни скали, процепени от Силистарския интрузив, нарушени от разломи и орудени на места с медна минерализация. Научното значение на геотопа е континентално, а естетическата му стойност е регионална. На юг феноменът продължава извън защитената местност, достигайки устието на р.Резовска. И в тази част се разкриват интересни взаимоотношения на разнофациални вулкански скали, оформени от ерозията и абразията в причудливи скални форми (скални пирамиди, скални гъби и др.). Това налага границите на защитената местност да се разширят на юг с оглед запазването на тези феномени.

Геотопът "Устието на р.Велека" включва част от крайбрежната ивица и представлява стръмен скален откос, в който могат да се наблюдават разнофациалните продукти на къснокредният Ахтополски палеовулкан (алкални трахити под формата на лавови потоци, пилоу-лави, еруптивни брекчи, дайки, туфи, туфити и пр.), разместени на места от разломи. В южния край на геотопа, при срещата на р. Велека с Черно море, се намира изключително красива пясъчна коса. Научното значение и естетическата стойност на геотопа са континентални. Геотопът попада в границите на защитената местност "Устието на река Велека", като включва крайбрежната и част и се простира на север до границите на гр.Ахтопол.

Геотопите "Устието на Велека" и "Силистар" са с много висока естетическа, научна, образователна и изследователска стойност. Изключително красивият ландшафт се съчетава и с уникални по своята разкритост и характер скали. Разрезът дава възможност да се видят и изучат разнофациалните продукти на вулканите (ефузивен, пирокластичен, и субвулкански). Научната им стойност е документирана в множество статии и доклади. Въпреки това, остават доста нерешени проблеми, отнасящи се до стратиграфията, характера на магматизма, структурните взаимоотношения и др., които могат да получат своето решение чрез научни изследвания.

Поради огромната им стойност и генетични връзки геотопите "Устието на Велека" и "Силистар" могат да се включат в уникален геопарк по палеовулканология. За целта е необходимо защитената местност "Устието на река Велека" да се разшири на север, като включи крайбрежната ивица до южния край на град Ахтопол, тъй като в тази част се наблюдават взаимоотношенията на два къснокредни вулкана (Папийския и Ахтополския), а границите на ЗМ "Силистар" да се разширят по източната граница на с.Резово на юг до

вече застроените терени при устието на р.Резовска. За тяхната защита са достатъчни режимите по ЗЗТ и заповедите за обявяване на двете ЗМ., а за създаването на геопарка е необходимо популяризирането на феномените чрез обяснителни табели, брошури и геопътеки.

В ПП "Странджа" се намират още множество геотопи, които би трябвало да се защитят. По предварителна оценка потенциален интерес в парка представляват три класа геотопи:

- геоморфоложки: речни каньони и ждрела, морски абразионни форми, карстови образувания, неотектонски и палеоклиматични образувания;
- вулканогенни: всички видове вулкански образувания – некове, дайки, вулкански постройки, напуквания и уникални скали от типа на българитите;
- палеонтологични: фосилни находища в триаските, горнокредните и неогенските скали.

В спелеолошко отношение ПП "Странджа" попада изцяло в Странджанския пещерен район. Образоването на пещерите е свързано с разпространението на триаски и юрски мрамори и мраморизирани варовици, разкриващи се в по-широки или тесни ивици и изграждащи редица гънкови и навлачни структури. В резултат на проведени три комплексни спелеоложки експедиции през 1975г., 1976г., 1977г. и допълнителни проучвания през 1985 –1986г., в централната картотека на Бургаската федерация по пещерно дело към ЦС на БТС са картотекирани 78 пещери на територията на парка. По доклад на Алексей Жалов – Национално сдружение на пещерняците, проучените хоризонтални и вертикални пещери в района са 77. Разпределението им по землища е посочено в **Приложение 10.1.**

Най-добре развити са подземните и надземни карстовите форми на запад от с.Заберново, на североизток от с.Стоилово, на запад от с.Бяла вода и в района на Велека с притока ѝ р.Младежка.

С потенциална стойност на геоложки феномени в парка са:

- *Папийски вулкан* – вулканска постройка от къснокредната епоха (около 70 млн.год.), известен като връх Голямата Папия;
- *Находища на скалата българит* – не са уточнени в рамките на парка;
- *Рудни минерализации* – при с.Граматиково и гр.Малко Търново;
- *Фосилни находища на големи фораминифери от р.Orbitolina от горна креда (около 90 млн.год.)* – не са уточнени, но със сигурност има при с.Българи;
- *Фосилни находища на криноидеи (морски лилии) от триаския период (около 180 млн.год.)* – северно от гр.Малко Търново сред криноидни варовици;
- *Фосилни находища на неогенски молюски* – по Черноморското крайбрежие в отложенията на Кримо-кавказкия тип неоген;
- *Геоморфоложки образувания, свързани със заливането на речните долини* – кватернерни събития при повдигането на нивото на Черно море след свързването му със Средиземно море (т.н. потоп в праисторическо време).

Специален интерес представляват метаморфните мезозойски скали, разкриващи се в района на парка, които са интерпретирани като "колизионен сандвич", резултат от сблъсъка на фрагменти от Африка (Кимерски континент) с Европейския континент в края на ранната креда. Въпреки че изследването на тези скали е интересно само от научна гледна точка, то резултатите от научните изследвания и тяхната интерпретация биха предизвикали значителен интерес сред широката публика.

Уникален е и многофазният Малкотърновски плутон с неговите постмагматични прояви, оформили един своеобразен минералогичен и петрографски резерват, достъпен засега само за тесни специалисти. Неговият строеж и развитие биха могли да се експонират под формата на скална колекция с обяснително табло в дирекцията на парка и в местността Бърдце, където могат да се демонстрират най-представителните му разкрития.

1.9.4.Минерално разнообразие

На територията на България са описани 758 минерални вида като за района на ПП "Странджа" точният им брой не е установен. Изхождайки от публикувани данни в дисертационни трудове и научни разработки, третиращи минералите в региона техният брой не надвишава 150 вида. Геоложкият строеж на района и изграждащите го скали са предпоставка за намирането на относително ограничен брой минерални видове. Богато минерално разнообразие е свързано с дейността на Малкотърновски, Граматиковски, Сливаровски, Забернски, Великовски и Изгревски плутони и е съсредоточено в множеството находища и рудопроявления на територията на парка.

Съхраняването на минералното разнообразие (СМР) на Земята все още не е намерило място в програмите за устойчиво развитие. Формулирането на този проблем и основите на концепцията за съхраняване на минералите се съдържат в документа **"Софийска инициатива за съхраняване на минералното разнообразие"**. На този етап се разработват стандарти за работа при обекти с различна специфика - естествени разкрития, действащи и закрити рудници и кариери, отработени минерални находища, стари халди. Все още няма действаща категоризация на минерални образувания, подлежащи на съхранение. Като първи етап се разработват пилотни проекти за обекти с различен мащаб и специфика. Целта е да се разработят модели за стандартни изисквания за подобна природозащитна дейност.

Природен парк "Странджа" е подходящ обект за опазване на минералното разнообразие на крупен регион, който се намира под защитата на законодателството на страната. Целта е чрез регистриране на минераложки обекти и набирането на представителни минерални колекции и тяхното експониране на местно, регионално и национално ниво (природонаучните музеи в Малко Търново, Бургас, НМ "Земята и хората" - София, действащи и новопредвидени посетителски центрове) да се създаде предпоставка за повишаване образователното ниво на обществеността и съхраняване на минералното разнообразие на Странджа.

1.9.5.Полезни изкопаеми

Метални полезни изкопаеми

На територията на парка са установени множество находища и рудопроявления, които според възрастта и генезиса си, могат да бъдат разделени на три групи:

Триас. Сингенетични, телетермални, свързани с диабазов вулканизъм в района на Граматиковското рудно поле. Тук са засебени няколко рудни формации:

- Пирит-халкопиритната, представена от компактни пирит-халкопиритни тела (Карцалево - изток, Керемидото, Дяволски дол);
- Пирит-сфалеритовата формация, застъпваща тънкоивичести руди от тип "Стоюв чукар".
- Барит-полиметалната формация, характеризираща се с два типа руди - тънкоивичести (Дяволски дол) и впръслечни (Карцалево, Раево).
- Хематит-пирит-халкопиритната формация, към която са отнесени промишлените орудявания в находища Керемидото и Скуриите. Първото находище е с изчерпани запаси, а второто е неразработено поради незначителни количества на запасите.

Юра. В района на с.Бръшлян в юрските карбонатни седименти са отбелязани специфични образувания на железни руди, изградени главно от магнетит и спекуларит. Доказано е аномално съдържание на ванадий в тези железни руди, където V_2O_5 достига до 0,26%. Тези рудопроявления нямат промишлено значение.

Горна креда-палеоцен. Рудите и рудопроявленията от този период са свързани с младите сложнонаставени плутони: Малкотърновски, Граматиковски, Сливаровски, Звездецки и Великовски. Промислени орудявания са установени единствено в контактната мантия на Малкотърновския плутон (находища "Младеново", "Пропада", "Бърдце" и "Градище"), където са разработени находища на медни и медно-железни руди. Запасите на тези находища са изчерпани и рудниците - ликвидирани.

Рудопроявленията в скалите на сенонския вулканогенно-седиментогенен комплекс са свързани с дейността на Папийския и Изгревския палеовулкани и са характерни за района на Силистар и Старо Резово.

От проучените находища известен интерес представляват меднопорфирното находище "Бърдце" и оловно-цинковото "Раево".

Находище "Бърдце" се намира на около 4 км южно от гр.Малко Търново. То е медно-молибденово, сравнително малко и бедно за този тип находища. За разработването му съществува проект, предвиждащ годишен добив и преработка на 2000000 т руда по открит способ чрез излужване.

Находище "Раево" се намира на около 4-5 км североизточно от с.Граматиково. Рудната минерализация е отложена във вид на лентообразен пласт с дължина около 600 м и ширина 50-70 м. Запасите на находището възлизат на около 700 000 т със средно съдържание на олово – 8.32% и цинк – 1.98%. За разработването на находище "Раево" е изготвен идеен проект за подземен добив.

Геоложки проучвания за търсене на метални полезни изкопаеми (медни, полиметални и железни руди) на територията на Природен парк "Странджа" са извършвани през 50^{те} и 60^{те} години главно в пределите на Малкотърновското и Граматиковското рудни полета. Освен закритите вече подземни рудници са открити и проучени множество находища с изчислени оперативни запаси: "Могилата", "Малката могила", "Скуриите", "Боже име", "Цевцово".

В околностите на с.Калово са проучвани на два етапа златоносни алувиални разсипи и коренни златни находища. Златоносни плиоценски разсипи са проучвани и в околностите на с.Сливарово, където се разкриват множество древни изработки за добив на злато.

Неметални полезни изкопаеми-индустриални минерали

фелдшпати

В околностите на гр.Малко Търново е проучено находище на кварц-фелдшпатов суровина. То включва два участъка – у-к "Бърдце", и у-к "Гарваница". Запасите им са оконтурени в мощни пластовидни тела от аркозни пясъчници.

Запасите на находище "Малко Търново", са утвърдени с протоколи на Националния баланс при МОСВ.

Промислен интерес представлява у-к "Бърдце", където запасите имат по-високи съдържания на алкалии и са с по-голяма чистота по отношение на вредни примеси (Fe и Ti).

Разработена е технология за преработка до получаване на три търговски продукта: трошен фелдшпат, обезжелезен кварц-фелдшпатов концентрат и високоалкален флотационен фелдшпатов концентрат.

Строителни материали

негасена вар

Наличието в Странджа на чисти карбонатни седименти, главно мрамори и мраморизирани варовици е предпоставка за изграждане в миналото на множество примитивни варови пещи.

Находище на мраморизиран варовик и цех за печене на вар за строителни цели се разработва на около 1 км южно от М. Търново. От кариерата с площ от 26 000 м² годишно се добива около 20 000 м³ суровина, и се произвежда около 30 000 т негасена вар.

инертни материали

Инертни материали добивани главно в терасите на р. Велека имат местно значение. Предвид на намаленото строителство в района не се очаква увеличаване на добива.

м.Маралово – местност по поречието на р. Велека на около 5 км над моста на Качул. Добивът се извършва в заливната тераса на реката, от където се добива пясък и чакъл.

с.Кости - Добивът се извършва в заливната тераса на реката и не се получават нарушени терени.

Скално-облицовъчни материали

Находището на мрамор "Малко Търново" се намира на около 2 км северозападно от града. Проучените запаси са представени от два вида мрамор – бял със сиви ивици и

оцветен в сиво-зелено. Голямото количество на запасите и изключителните якостни и декоративни качества на малкотърновския мрамор определят продължително съществуване на кариерата.

Като цяло потенциалът на територията за добив на метални полезни изкопаеми е значително изчерпан. Съществуват обаче добри възможности за добив на индустриални и скалнооблицовъчни материали, подкрепени от факта, че находищата им се намират извън очертаванията на консервационно значими територии.

1.10.Хидрология и хидрохимия

1.10.1.Хидрология и хидрография

1.10.1.1.Хидрографска характеристика

Реките на територията на ПП "Странджа" принадлежат към Черноморския водосборен басейн. Най-важните реки, които минават през територията на парка са Велека и Резовска.

Основните водораздели на територията на парка минават по Резовския/Граничен рид, който разделя водосборния басейн на р.Велека от този на р.Резовска и Босненският рид, който разделя водосборния басейн на р.Велека от водосборите на реките Факийска, Изворска, Ропотамо, Дяволска и Караагач.

Река Велека води началото си от множество карстови извори в близост до гр.Ковчас, Р.Турция. За този участък на реката е характерна висока залесеност и липса на значителни корекции. В България р.Велека развива речната си мрежа между Граничния рид (Резовски рид) на юг и рида Босна на север. Надлъжният наклон на реката се изменя от 33% в горното ѝ течение, на 4% при Звездец, след което плавно спада на 2% при вливането на Младежка, 1-1.8% при Бродилово, като достига наклон от 0.55% при устието на реката. В горното си течение речната долина е тясна и дълбока и почти изцяло залесена. Приемайки по-големите си притоци – реките Младежка (Каръмлък) и Мечи дол (Айidere), Велека сменя облика си. Освен промяната на наклона, се изменя и характерът на речния бряг – наклонът на брега спада от 50% над с.Звездец до 20% при р.Колибарски дол и продължава да намалява към устието на реката. Появяват се живописни меандри и речната долина се разширява. Към с.Бродилово тя достига 1200 м. Променя се дълбочината на реката, която към горното течение е едва 0.8-1.0 м, а при устието ѝ достига 7-8 м. Ширината на коритото ѝ също се изменя – от 20 м в горното течение до 80м при вливането на Младежка, като достига при устието и 150 м при средна водност. В устиевата си част речната долина има широка коритообразна форма с ниски склонове и представлява типичен лиман. Реката е плавателна на повече от 9 км.

Река Велека се отличава с най-добре развита от всички странджански реки приточна система. Левите притоци са повече на брой и по-многоводни от десните. Те се спускат по южния склон на рида Босна. По-важни леви притоци са реките Младежка, Дяволски дол, Стърмница, Еленица и Трашка, повечето от които извираат от рида Босна. Най-дълга е Младежка река (30.4 км, с водосборна площ 232.2 км²). Някои от по-малките притоци на Велека пресъхват при сухи години през летния период поради интензивно изпарение и инфилтрация.

Десните притоци извираат от билото на Резовски рид и всичат своите долини в неговите северни склонове. По-значителни от тях са реките Мечи дол (Айidere), Катун, Язменски дол, Лигурски дол и Колибарски дол. Най-дълга е р.Мечи дол (25.3 км, с водосборна площ 95.1 км²).

Дължината на р.Велека е 147 км, а водосборната площ на реката на българска територия е 994.8 км². Басейнът има изтеглена в посока запад—изток продълговата форма, която благоприятства бързото оттичане на валежите и формиране на големи по обем високи вълни в оттока.

Поречието на р.Велека има малка средна надморска височина — 311 м. По-значителната част на водосбора е с надморска височина от 300 до 600 м.

Резовска река, известна в Турция под името Паспалдереси, извира източно от гр.Ковчас. След с.Паспала, Турция, е гранична река между България и Турция. Тече главно на изток в дълбока долина и се влива в Черно море чрез лиман. В средното и долното ѝ течение са образувани редица меандри. Долинните склонове на Резовска река са обрасли с дъбови гори. Дължината ѝ е 112 км със 738 км² водосборна площ, от които 183.4 км² в българска територия. Най-големият ѝ приток е р.Велика (в Турция). По-важни притоци на р.Резовска в българска територия са р.Делийска и р.Дълбокия дол. През 80-те години е извършена корекция при устието на реката поради спорове за шелфовата зона с турската страна. На един от главните ѝ притоци - р.Паспалдере, е изграден на турска територия язовир с цел напояване, чийто обем е 1.5 млн.м³. В хидроложки и хидрографски аспект Резовска река, като гранична зона, е слабо изучена.

1.10.1.2.Формиране на речния отток и отточни характеристики

Оттокът на реките в ПП "Странджа" се формира от дъждовни, снежни и подземни води, като преобладава дъждовното подхранване. Най-големи стойности на дъждовното подхранване се формират през периода ноември-април в резултат от активното влияние на средиземноморските циклони. За подземното подхранване на речната мрежа с най-голямо значение са карстовите води, които се дренират чрез множество карстови извори.

Режимът на речния отток в странджанските реки е твърде различен от режима на оттока във вътрешността на страната, което се дължи основно на преходносредиземноморския климат в съчетание с основните ландшафтни елементи.

Оттокообразуващите фактори за Велека са относително благоприятни. Висок модул на оттока – над 5 л/сек/км² се наблюдава почти в целия водосбор на реката над с.Кости. В горното и течение на реката той нараства до 15-20 л/сек/км² – стойност, характерна само за високите планини в България. Периодът на пълноводие започва от началото на януари и свършва в края на април, следван от период на пролетно понижаване на стойностите на оттока през май и юни. Периодът на маловодие започва в началото на юли и продължава до края на септември. От началото на октомври до края на годината започва период на есенно повишаване на оттока, вследствие увеличаването на валежите и намаляване на изпарението. Максимумът на речния отток на р.Велека се проявява през февруари, а минимумът през септември. През зимните месеци – октомври, януари и февруари – преминават 70% от годишната водна маса. Годишният отток на Велека варира от 323.5 млн.м³ в средновлажна година до 195 млн.м³ в суха година.

Режимът на речния отток в Резовска река е сходен с този на р.Велека. В резултат на генерирани месечни стойности на речния отток се установи, че периодът на пълноводие обхваща месеците януари – април, когато минават 64% от годишния отток. По време на маловодието, настъпващо през юли – септември, минават едва 6% от годишния обем на оттока.

Поради неравномерното разпределение на валежа през годината, с високи стойности през зимата и много ниски през лятото, гъстотата на речната мрежа е ниска. Последното, както и неравномерността на оттока през годината, извежда на преден план значението на подземните води за практически цели.

1.10.1.3.Опорна хидроложка мрежа

Опорната хидроложка мрежа на поречията в ПП "Странджа" се състои от 2 хидрометрични станции (ХМС), разположени на р.Велека. Те са съоръжени със седмичен лимниграф, записващ водните стоежи върху хартиена лента.

Измерителната техника и съоръжения са морално и физически остарели, почти напълно амортизирани. Подмяна с нови апаратури и съоръжения и модернизация не се прави поради липса на финансови средства.

Гъстотата и разположението на опорната мрежа от хидрометрични станции са достатъчни за изследване на естествения режим на оттока. Те обаче не са достатъчни по отношение пространствената нехомогенност на параметрите на хидроложкия цикъл, както и при интерпретация на информацията за качеството на водите.

Подземните води в парка се наблюдават в четири пункта при карстовите извори Докузак, Църногорово, Катун и карстовия извор западно от с.Евренозово, които са част от опорната хидрогеоложка мрежа на НИМХ. Извършваните от НИМХ наблюдения включват

дебит и температури на подземните води, като при два от изворите измерванията са ежедневни.

Мониторингът на количествените характеристики на подземните води е недостатъчен, както по отношение на обхванатите водоизточници, така и по отношение на наблюдаваните елементи и честота на пробовземане. Необходимо е в опорната хидрогеоложка мрежа да се включат всички големи извори в района - двата извора при с.Младежко и изворите Голям врис и Махленски врис при Малко Търново. В хидрохимичния мониторинг следва да се включи наблюдение за съдържанието на биогенни елементи (NO_3^- , NO_2^- , NH_4^+ , PO_4^{3-} , Fe), на органични вещества (перманганатна/бихроматна окисляемост, TOC), някои разтворени газове като O_2 , CO_2 и специфични показатели (температура, pH, електропроводимост). Честотата на опробване на подземните води не трябва да бъде по-малка от 4 пъти годишно, т.е. сезонна. За ефективно управление на водния ресурс е необходимо да се извършва оценка и актуализация на природната обстановка във водосборните области на изворите поне един път годишно.

Списъци на съществуващите през различни периоди хидрометрични и хидрогеоложки станции, с основните хидрографски характеристики са дадени в **Приложение 11.1.**

1.10.1.4.Характерни покачвания на водните нива и заливни тераси на реките в парка

Колебанията на водните стоежи по р.Велека са определени въз основа на резултатите от трите хидрометрични станции (ХМС) в парка, за които има преки наблюдения – съществуващите две и закритата станция на р.Младежка.

През годината максималната амплитуда на водния стоеж при ХМС на р.Младежка е средно 140 см, като максималните покачвания на водния стоеж достигат до 241 см. За разлика от този пункт, средната амплитуда на водния стоеж при ХМС Звездец е 262 см, с максимални покачвания на водния стоеж до 764 см. Средната стойност на максималните годишни амплитуди на водния стоеж при ХМС Граматиково на р.Велека е 269 см, като максималните покачвания на водния стоеж достигат до 692 см. Когато амплитудите на водните стоежи достигат до 450 см или по-голяма стойност се създават условия за заливане на крайбрежните тераси. Такива предпоставки съществуват за речните тераси, разположени по левия бряг на р.Велека в района на Звездец, където за периода 1942 – 1980г. са наблюдавани 4 случая, и в района на Граматиково, където са регистрирани 5 случая. В долното течение на р.Велека след Граматиково също се наблюдават периодични разливи.

При сухи години, минималната стойност на амплитудата на водните стоежи при пункта на р.Младежка достига 47 см, а при пунктове на р.Велека се изменят от 55 см (с.Звездец) до 90 см (с.Граматиково). В такива моменти на маловодие възникват рискови ситуации за развитието и съществуването на речната фауна и флора.

На базата на определените амплитуди по характерни напречни профили са изчислени заливните тераси на целогодишно течащите реки в парка, като предпоставка за вземане на управленски решения по отношение на биоразнообразието и строителството в тези територии. **Приложения 11.3, 11.4**

Методиката за определяне на напречните профили, респ. заливните тераси, е приложена като обяснение към таблиците. **Приложение 11.2.**

Определените в ПУ заливни тераси на реките са изобразени като контури в GIS на опорната карта и в картата на зонирването.

1.10.1.5.Водни ресурси

Водните ресурси на територията на парка са сравнително ограничени в сравнение с други части на страната. Последното е валидно както за ресурса на повърхностните, така и за този на подземните води. Съществена неблагоприятна характеристика на ресурсите от повърхностни води е неравномерното разпределение на наличността им през годината. В последните години се наблюдава тенденция към намаляване на речния отток като следствие от намаляване на валежите и общото увеличение на загубите от изпарение. Последното води до голям дефицит на повърхностни води в периода на

активна вегетация, когато в следствие на по-интензивно напояване някои от речните течения пресъхват. Средногодишният обем на повърхностния отток на р.Велека при с.Бродилово, например, е около $9.69 \text{ m}^3/\text{s}$. Като се има пред вид, че за съхранение на речната екосистема на Велека размерът на годишните водни маси към този пункт следва да бъде $1.94 \text{ m}^3/\text{s}$ се вижда, че има твърде голям използваем обем, който може да стане наличен само при по-добро разпределение на водите в рамките на годината. Практически това ще изисква създаване на подходящи условия за подхранване на подземните води с повърхностни.

Водоносните хоризонти в региона се характеризират най-общо с ниска водообилност. Те са формирани в *алувиалните и пролувиалните отложения* на р.Велека, р.Младежка и р.Резовска, както и в някои от *съвременните морски отложения* в крайбрежната ивица. Експлоатационните ресурси на подземните води в терасите на р.Велека възлизат на 160 л/сек (в т.ч. привлекаеми от реката 70 л/сек). От водовземните съоръжения на населените места по поречието на реката се черпят общо 21 л/сек, или потокът е със значителен свободен капацитет.

Терасата на р.Резовска до десетия км от устието се намира при неблагоприятни хидроложки условия. В този участък почти отсъства филтрация на подземни води, поради направените корекции при устието на реката, което силно увеличава уязвимостта на подземните води там.

Около 94% от баланса на странджанския район се обезпечава от карстови и пукнатинно-карстови води. В района на Малко Търново те образуват напълно обособен водоносен хоризонт. В парка са открити около 120 карстови извора, но само 30 от тях са с дебит над 1 л/сек. Най-големият от тях е Докузак, който събира водите си от малмските варовици на Стоиловския карстов басейн и има средногодишен дебит 257 л/сек (максимален дебит до 1038 л/сек). През 1960г. той е каптиран за нуждите на флотационната фабрика в Малко Търново. По-известни са също изворите Големият врис (10-40 л/сек) и Махленски врис (11-36 л/сек) в гр.Малко Търново, извори Църногорово (средногодишен дебит - 10 л/сек) и Езерото, разположени югоизточно от града, извор Катун (средногодишен дебит - 123 л/сек), разположен северно от с.Бръшлян, Бакъджишкият врис и др.

1.10.2.Хидрохимия

За оценка на качеството и нейната категоризация в района на р.Велека са използвани данни от хидрохимичните станции в районите на с.Бръшлян и с.Синеморец. Независимо че за разглеждания период (1961–1998г.) не съществуват достатъчен брой измервания, могат да се очертаят в общи линии основните тенденции в разпределението на хидрохимичните елементи. Водите при с.Бръшлян могат да се приемат за чисти и с високо съдържание на кислород, незначително количество органична материя и ниска концентрация на разглежданите биогенни елементи – нитратен азот (N-NO_3), нитритен азот (N-NO_2), амониен азот (N-NH_4), фосфати (PO_4).

При станцията на с.Синеморец, която е краен участък преди вливането на реката в Черно море, съществува тенденция на нарастване на кислородното съдържание, гарантиращо добър кислороден режим на водата. Отсъства тенденция за изменение на органичното съдържание. За разлика от нитритния азот (N-NO_2), чието съдържание е сравнително постоянно, е показана ясна тенденция за изменение на амониевия азот (N-NH_4). Концентрацията на амониевите йони намалява за разглеждания период. Тенденция на изменение на разтворените вещества не се наблюдава.

Като цяло качествените характеристики на водите на р.Велека не показват определена тенденция на изменение за разглеждания период. Няколко показателя обаче правят изключение като разтворения кислород и амониевия азот.

В алувиалните отложения на горните течения на реките Младежка и Велека хидрохимичният тип на водите е подчертано карбонатно-калциев. При тях минерализацията варира от 0.3–0.7 г/л (пресни и с относително повишена минерализация води), а общата твърдост достига до 8.3 екв/л, което ги поставя в групата на твърдите води. Алувиален тип порово-подземни води са формирани в терасите на р.Велека с притока ѝ р.Младежка и р.Резовска. По състав тези води са хидрокарбонатно-калциеви и калциево-магнезиеви, пресни с обща минерализация до 0.5 г/л. В прибрежните участъци на р.Велека са формирани подземните води с хидрокарбонатно-калциево-магнезиев

състав от III тип с обща минерализация над 1-2 г/л. Те са непригодни за питейно-битови нужди. В по-голямата си част водите на Велека са набогатени с манган. Замърсена с манган е терасата на р.Резовска по протежение на 10-15 км от устието ѝ.

Пресни хидрокарбонатно-калциеви са водите в мергелно-флишката задруга в югоизточната част на парка.

Карстовите води са пресни, с ниска минерализация (от 0.2 до 0.4 мг/л), по хидрохимичен тип – хидрокарбонатно-калциеви до калциево-магнезиеви. С известни изключения (извор Големият врис в центъра на М.Търново) водите са чисти, но са силно уязвими от замърсяване. Източници на замърсители могат да бъдат селскостопански дейности (животновъдни ферми, несъобразено с нормите торене и др.), както и неконтролирани сметища във водосборните области на изворите, включително такива в речните долини. Такива източници могат да бъдат и селища без канализация и пречиствателни съоръжения. Водите от триаските водоносни хоризонти на босненската група са от хидрокарбонатно калциев тип, пресни от умерено твърди до твърди.

В неразчленения странджански тип триас са формирани води с по-пъстър състав. Особен интерес от тази група представляват карстовите извори при с.Младежко. По състав водата тук е изключително хидрокарбонатно-калциева с минерализация 0.5 г/л и обща твърдост 5.6 мг.екв/л. Счита се за лековита по отношение на опорно-двигателния апарат.

1.11. Почви и почвени процеси

1.11.1.Разпространение и характеристика на почвите

Територията на природен парк "Странджа" попада в Средиземноморската почвена област на Европа и е част от Странджанската почвена провинция на Балкано-Апенинската подобласт.

Почвообразуването в Странджа е под влияние на особеното съчетание на характерния за Странджа климат, уникалната горскодървесна растителност, извънредното разнообразие от коренни и почвообразуващи скали, ридовохълмистия нископланински релеф с голяма разчлененост, гъсто разклонена хидрографска мрежа с къси склонове и доминиращи припечни изложения.

В състава на почвената покривка в парка се наброяват 7 почвени типа от 22, известни в България. Те са съставени от 12 подтипа с множество комбинации от асоциации, фази и разновидности. В парка преобладават лесивираните канеленовидни почви (излужените канелени горски почви), планосолите (оподзолени канелени горски и псевдоподзолисти канелени почви), жълтоземите и плитките почви (рендзини, литосоли и ранкери). Тук се срещат и червеноземите, които заедно с жълтоземите представляват рядкост за България и за Европа. Разпределението на почвените типове в парка е посочено в **Приложение 12.1**.

Възприетият начин на разглеждане на почвите е по реда на световната почвена система ФАО – ЮНЕСКО.

Наносни почви (Fluvisols, FL) – (Алувиални)

Условията в парка не благоприятстват развитието на обширни площи този тип почви, поради което те заемат едва 4.09% от неговата обща площ. Представени са от два подтипа – алувиално-ливадни и алувиално-делувиални почви.

Алувиално-ливадните почви (Eutric Fluvisols, FLe) са по-разпространеният подтип. Намират се в комплекси или в съседство с алувиално-делувиалните почви. Профилът им е съставен единствено от хумусен хоризонт с мощност от 20 до 30-40 см с еднороден състав. Хумусното съдържание варира от 2 до 4%. Почвената реакция е от слабо кисела до слабо алкална. Характеризират се с благоприятен воден и въздушен режим и високо почвено плодородие, а като компонент на хабитатите и биотопите способстват за извънредно богато фито и зооразнообразие.

Алувиално-делувиалните почви (Dystric Fluvio-Colluviosols) имат малка разпространеност в парка, като се срещат главно по средното и горното течение на р.Велека, на запад от с.Кости и в долината на р.Младежка. Тези почви се намират в

начална фаза на почвообразуване. Като правило са бедни на хумус, съдържанието на който рядко е около 2%, обикновено в ливадните участъци. Имат слабо кисела или кисела реакция. Характеризират се с ниско плодородие и биоразнообразие.

Плитки почви (Leptosols, LP)

Почвите от този тип се намират в примитивен стадий на развитие. Площта им представлява 10.0% от площта на парка. Тези почви с топлия си и сух педоклимат са характерни само за европейските средиземноморски региони. Профилът им е с прост строеж и се състои само от хумусен хоризонт, лежащ непосредствено върху масивна или слабо напукана коренна скала. Представени са от три подтипа – рендзини, литосоли и ранкери, които заемат общо 10% от площта на парка.

Рендзините (Rendzic Leptosols, LPx) са плитки (до 30 см) почви, които лежат върху карбонатни скали – варовици, мрамори. В парка преобладават безкарбонатните рендзини (фаза *Rendisols*). Разпространени са в югозападната и донякъде в западната част на парка върху карстов релеф, като почвената покривка е силно разкъсана. Изградени са само от един хоризонт, червеникаво-кафяв на цвят. Имат високо съдържание на хумус и глина, а реакцията им е слабо алкална. Формирани са под тревна и/или храстова растителност и имат ниска продуктивност.

Литосолите (Lithic Leptosols, LPq) са най-плитките почви както в парка, така и в България – с дълбочина до 10 см. Генетически те са най-близко до скалите. В парка имат ограничено разпространение и се срещат в комплекс с ранкери и рендзини. Формирани са върху кисели, основни и карбонатни скали на склонове с проявена денудация и ерозия. Обрасли са с бедна тревна и храстова растителност. Характеризират се с ниска продуктивност.

Ранкерите (Umbric Leptosols, LPU) са образувани на силикатни скали с дълбочина на профила от 10-15 до 30-40 см, който е съставен само от един хоризонт. Имат кисела реакция и са умерено продуктивни. Характеризират се с голямо съдържание на осторъбести скални фрагменти. Разпространени са в комплекси с други почви. Растителността върху тях е разнообразна – дървесна и/или тревна.

Метаморфни почви (Cambisols, CM, FAO 1990)

Метаморфните почви заемат 3.56% от територията на парка. Представени са от два подтипа – ненаситени кафяви планинско-горски почви и канелено-кафяви почви. Най-характерни в Странджа са кафявите планинско-горски почви, които са с висок бонитет.

Ненаситените кафяви планинско-горски почви (Dystric Cambisols, CMd) са широко известни като кафяви горски почви. Образувани са върху силикатни почвообразуващи скали. Разпространени са основно в най-високата, гранична част на парка, покрита с букови или смесени буково-дъбови гори. На места в парка имат инверсионно разпространение, като заемат по-ниски части на релефа. Имат кисела реакция. Профилът им е с дълбочина от 40 до 60 см. Имат рохкав строеж, висока аерация, добър дренаж и висока биологическа активност.

Канелено-кафявите горски почви (Chromic Dystric Cambisols, CMd-x) са разпространени само в един масив между селата Кости и Българи и са заобиколени от жълтоземни подзолисти почви и комплекс от ранкери и литосоли. Дълбочината на профила им варира от 60 до 120 см. Намират се под дъбови гори. Характеризират се с кисела почвена реакция, а като едафотопи и хабитати са с високи показатели.

Лесивирани почви (Luvisols, LV)

Лесивираните почви са генетично най-старите почви у нас. Това са най-широко разпространените почви в парка и заемат 45.93% от неговата територията. Образувани са от разнообразни почвообразуващи скали. Обрасли са с дъбови гори от цер, благун, горун и лъжник с подлес от вечнозелени и листопадни южноевксински храсти.

Лесивираните почви са с голямо разнообразие, представено от 2 подтипа – канеленовидни и светли лесивирани, с много фази, разновидности и асоциации с други почви.

Канеленовидните лесивирани почви (Chromic Luvisols, LVx) (излужени канелени горски почви) са представителни за Странджа и страната. Дълбочината на профила им варира от 40-50 см при плитките канеленовидни и до 90-100 см при останалите. В чистия си вид този подтип е разпространен около селата Близнак и Евренозово и по

Черноморското крайбрежие в землищата на Резово, Синеморец и Ахтопол, където се обработват. Те заемат едва 2.56% от общата площ на парка и 5.57% от лесивираните почви в него. Хумусното им съдържание е 2-3%. Имат слабо кисела до кисела реакция и благоприятен воден режим, особено за горско-дървесните видове, както и добро плодородие по отношение на земеделските култури.

Плитките канеленовидни почви (Chromic Luvisols – lithic phases, LVx-l) са най-широкоразпространените почви в парка. Те заемат 28.62% от общата му територия и представляват 62.39% от типа на лесивираните почви. Обединени са в два големи масива по цялото протежение на парка от югоизток на северозапад. Поради плиткия си профил се отличават и с по-ниски запаси на хумус, по-неблагоприятен воден режим и по-ниско плодородие.

Светлите лесивирани почви (Albic Luvisols, LVa) (силно излужени канелени почви до слабо оподзолени почви) са на трето място по разпространение в парка, като заемат 14.75% от площта му. Характеризират се с добре развит профил с дълбочина от 80 до 100 см и маломощен хумусен хоризонт - 18-20-25 см. Съдържанието на хумус е 2-3%. Характеризират се с кисела реакция и текстурна диференциация. Механичният състав на тези почви е средно пясъчливо-глинест. Поради проливния характер на валежите периодично се наблюдава преовлажняване на хумусния хоризонт. Имат средно до понижено плодородие и продуктивност.

Фазово различие на този подтип са *плитките светли лесивирани почви*, които представляват 24.95% от типа лесивирани почви. Поради плиткия хумусен хоризонт, по-ниските запаси на хумус и неблагоприятния воден режим се отличават с ниското си плодородие и продуктивност и висока податливост на ерозия.

Планосоли (Planosols, PL., FAO 1990)

Тези почви са представени от един подтип и една негова фаза.

Планосолите от подтип Dystric Planosols PLd заемат 19.70% от територията на парка. Известни са като *оподзолени канелени горски почви*. Развити са върху елувия на различно изветрели силикатни скали – гранитоиди, кисели вулканити, пясъчници и др. В зависимост от вида на почвообразуващите скали и наклона на терена показват големи различия в дълбочината на профила. Върху твърдите скали те са с дълбочина до 70-80 см, а върху останалите достигат до 120-150 см дълбочина. Хумусното съдържание на повърхностния почвен пласт при почвите под гора е от 3 до 3.5%, но рязко и бързо намалява в дълбочина до около 0.5%. Профилът е силно диференциран с текстурен коефициент над 3, поради което се характеризират с периодично повърхностно преовлажняване и оглеяване. Реакцията на планосолите е кисела и силно кисела. Тези почви са благоприятни за развитието на високобонитетни благунови, горунови и церови гори, но са едни от най-нископлодородните почви по отношение на земеделските култури.

Фазово различие на този подтип са *плитките планосоли (Dystric Planosols-lithic phase)*, които се формират върху твърди силикатни скали. Те са с ниско хумусно съдържание и крайно ниски плодородие и продуктивност.

Жълтоземи (Alisols, AL., FAO 1990)

Жълтоземите са уникален почвен тип за Странджа, България и Европа. В границите на парка се намират 100% от площта на този почвен тип в България и от площта му в Европа. Развитието им под гори с южноевксински видове ги отличава от сродните им почви в Средиземноморска Европа и ги свързва с влажните и топли територии на Кавказието и Колхида. Характеристиките им се доближават и до почвите от този тип в световните субтропични региони. Разпространени са по водосборните склонове на долното течение на р.Велека при надморска височина 300-400 м. Формирането им е свързано с различната възраст на релефа, условията на по-голямо овлажняване и повишено термично ниво, което води до дълбокото изветряне от алитен тип на почвообразуващата скала, бързо разлагане на органичните вещества и силно обогатяване с алуминий. Мощността на профила варира от 60 до 80 см. Хумусният хоризонт е слабо развит – 15-25 см. Хумусните запаси са малки, като съдържанието на хумус в хумусния хоризонт е до 4-6% и рязко намалява под 1% в илувия. Оцветяването на почвата общо е в жълти тонове. Разпространени са два почвени подтипа обикновени (*Haplic*, *AL_h*) и подзолисти (*Stagnic*, *AL_j*).

Обикновените жълтоземи (*Haplic Alisols*, *AL_h*) заемат 1.86% от площта на парка. Те са по-слабо разпространени обикновено в комплекс с жълтоземно-подзолисти. Имат по-плитък, слабо диференциран профил. Тези почви са формирани на значително по-разнородни почвообразуващи скали отколкото при подзолистите жълтоземи. Общият фон на цвета им е кафеникаво-жълт, а реакцията - кисела – рН 4.8 – 5.2.

Жълтоземно-подзолистите почви (*Stagnic Alisols*, *AL_j*, FAO 1990) са широко разпространени във водосборите на реките Велека и Резовска и техните притоци. Заемат 10.98% от площта на парка и 83.00% от жълтоземите у нас. Обрасли са с горска растителност, представена в съобществата на източен горун, източния бук и благуна с подлес от странджанска зеленика. Почвообразуващите скали при тях са главно глинесто-песъчливи шисти и/или глинести пясъчници. Профилът им е ясно разчленен по цвят, състав, свойства и функциониране. Жълтият цвят на хумусния хоризонт посивява на повърхността. Мощността на почвения профил е до 80 см, а на хумусния хоризонт 25 см. Хумусното съдържание е ниско, концентрирано предимно в повърхностния слой, като при орни почви е 2%, а под гора достига до 4-6%. Те са тотално кисели с рН 4.5 до 5.2 и с голямо количество обменен алуминий – 30-40% от сорбционния капацитет. Характеризират се с топъл и полусух (*meso-ustic*) и/или топъл и влажен (*meso-udic*) педоклимат, което ги прави с висок бонитет. Представяват рядкост за страната и Европа.

Червеноземи (Nitisols, NT., FAO 1990)

Червеноземите са новоустановен почвен тип за Странджа и страната. В границите на парка се намират 100% от площта на този почвен тип в България. Разпространени са на склонове с изложения, ориентирани срещу пътищата на средиземноморските циклони. Заемат 5.24% от площта на парка. Почвообразуващите им скали са разнообразни. При изветрянето и почвообразуването тези скали запазват очертанията на своята структура и в почвения профил. Намират се под гори от източен горун, благун и лъжник. Представени са от два подтипа.

Обикновените червеноземи (*Haplic Nitisols*, *NT_h*) имат ограничено разпространение. Характеризират се с червения си цвят по цялата дълбочина на профила, който достига до 60-80 см. По механичен състав са тежко-песъчливо-глинести. Имат кисела реакция. Съдържанието на хумус в повърхностния хоризонт е 5%, като подобно на останалите горски почви рязко намалява в дълбочина. Имат добри едафотопи.

Розовите червеноземи (*Rhodic Nitisols*, *NT_r*) са разпространени в южната част на парка върху мрамори и дебелослойни доломитни варовици. Известни са още под названието Terra Rossa или червенопръстница. Голямото количество железни конкреции в профила им ги характеризира като палеопочви или реликт от медитеранския климат на карста. На този етап те са слабо проучени и представляват интерес за фундаменталните изследвания.

Почвената покривка на ПП "Странджа" като цяло е част от субтропичния ксерофитно-горски почвен сектор на Европа, територията на който се простира от атлантическите брегове на Испания до Българския черноморски бряг. Нейният характер се определя от комбинацията на по-хумидни почвени типове в сравнение с типичните за

Южна Европа, както и на инверсионното разположение на кафявите горски почви. Композицията на почвените типове в парка е доказателство за наличието на процеси на интензивно почвообразуване.

1.11.2.Почвени процеси

Ерозионните процеси в парка са слабо проявени, което се дължи на високата лесистост и на устойчивостта на основните скали.

Ерозията (площна и ровинна) на територията на ГФ обхваща 554.6 ха, предимно голи площи и гори за реконструкция. От тях 362.7 ха (65%) се намират в ДЛ "Малко Търново", 136.9 ха (25%) – в ДЛ "Кости", 46 ха (8%) – в ДЛ "Царево" и 9 ха (2%) – в ДЛ "Граматиково".

Разпределението на ерозираните площи в ГФ по степен на ерозия е както следва: 34.7% - силна степен, 37.5% - средна степен и 27.8% слаба степен на ерозия. Основната част от силно ерозираните терени попадат в ДЛ "Малко Търново". Разпределението на ерозираната площ по степени на ерозия и ДЛ е посочено в **Приложение 12.2**.

Част от земите на селскостопанския фонд също са подложени на плоскостната и ровинна ерозия независимо от факта, че заемат основно заравнените била на междудолинните ридове с малка надморска височина. В пасищните земи тези процеси се дължат на непълното тревно покритие, по-интензивната паша на определени места и по-слабите възстановителни способности на тревите върху сухите пасища.

При обработваемите земи от ерозия са засегнати основно лесивираните почви, планосолите и плитките почви. При тях плоскостната ерозия е проявена в слаба или слаба до средна степен.

БИОТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.12. Растителност и хабитати (природни местообитания)

1.12.1. Обща характеристика на растителността

Странджанската растителност се отличава с фитоценотична специфика, уникална за Европа. Тя се отнася към биома на широколистните листопадни гори на умерения климат, най-широко разпространен на континента, но за разлика от горите от този биом, горите в Странджа се отличават с едификатори и доминанти от евксинската и субевксинската флора или със значимото присъствие на такива флорни елементи. В голямата си част мезофилните гори от източен бук (*Fagus orientalis*) имат вечнозелен подлес от лавровидни храсти, най-често от странджанска зеленика (*Rhododendron ponticum*), характерни за южно-евксинската растителност, разпространена в Западното Закавказие, Колхида и Черноморското крайбрежие на Мала Азия, а в Европа съхранила се единствено в Странджа. Тези гори се отличават и физиономически от широколистните гори на умерения климат и формират суббиом.

Странджа попада в Евксинската ботанико-географска провинция, простираща се в Европа единствено по Черноморското крайбрежие на Турция и България. Във вътрешното ботаническо райониране Странджа е обособена в отделен окръг с два района: район Факия и район Велека. В класификацията на хабитатите на Западна Палеарктика основната част от горската покривка е отнесена към хабитати от южно-евксински и евксино-хиркански тип. На основата на южно-евксинската растителност Странджа е включена в Понтийско – Кавказко – Хирканската биогеографска провинция.

Горите в Странджа са остатък от терциерната растителност, съхранила се поради отдалечеността ѝ от кватернерните залежания, меката зима, високите валежи и въздушна влажност. За странджанските гори е характерна инверсията, при която мезофилните букови гори с подлес от зеленика заемат долинните части на склоновете, а дъбовите гори се простират над тях. В сравнение с растителността в Колхида и Закавказието съставът на терциерните реликтни видове в растителността на Странджа е силно обеднен. Това проличава най-вече по странджанското крайбрежие, включено в Черноморския ботанико-географски окръг, както и в най-западните части на парка, попадащи в район Факия на окръг Странджа. В тези райони най-разпространени са церово-благуновите, а след тях - дъбово-габъровите гори, определени като "субевксински" хабитати.

Чувствително присъствие в растителността на парка имат съобществата от средиземноморски и субсредиземноморски тип: термофилни дъбови гори с подлес от вечнозелени склерофилни храсти, като пирена (*Erica arborea*), залиста (*Ruscus aculeatus*) или тревна покривка от чашковидна звъника (*Hypericum calycinum*), както и храсталаците от грипа (*Phillyrea latifolia*), памуклийка (*Cistus incanus*), тамянка (*Cistus salvifolius*), пирен и др. Силно вторично разпространение, дължащо се на антропогенния фактор, имат храсталаците от келяв габър (*Carpinus orientalis*). Ксеротермните тревни съобщества, заемащи обширни площи по крайбрежието и в западната част на парка, спадат към производната растителност, тъй като са се формирали на мястото на унищожени в миналото от човека гори. Най-широко са разпространени съобществата на садина (*Chrysopogon gryllus*), на белизмата (*Dichanthium ischaemum*) и на луковичната ливада (*Poa bulbosa*). По крайбрежните пясъци е развита псамофитна растителност, а покрай реките - гори от черна елша (*Alnus glutinosa*) и върби (*Salix alba*, *S. fragilis*), лонгози, крайречни ливади и др.

Степен на проученост

Интересът към странджанската флора и растителност продължава цяло столетие, но пълно фитоценотично проучване и картиране на района на парка не е правено. Проучвана е растителността на крайбрежните пясъци, на лонгозните гори, на влажните зони, на ливадите и пасищата, на защитените местности "Устието на река Велека" и "Силистар" и др. За горската растителност е публикувана дребномащабна карта на ранг "формация", като са използвани данните от лесоустройствата на държавните лесничейства в границите на парка. Картата дава обща представа за горите. В сравнение с нея разработените в рамките на Плана за управление карти на представителните и

консервационно значими хабитати, дават значително повече информация, но те са също недостатъчни и не могат да заменят едно цялостно фитоценотично изследване. В ботанико-географско отношение мястото на странджанската растителност и флора е било обект на значителен брой проучвания през миналия век и въпреки това, продължава да буди интерес.

1.12.2. Хабитати (природни местообитания)

Растителното разнообразие в парка обуславя големия брой природни (естествени и полуестествени) хабитати (**Приложение 13**). Те са определени по наличната фитоценотична и горскотипологична информация, като е използвана класификационната система на хабитатите в Палеарктика. В границите на ПП "Странджа" са установени до момента 120 хабитата, което го поставя на първо място не само сред всички защитени територии в България, но и сред териториите с европейска консервационна значимост, определени за България с проекта КОРИНЕ Биотопи.

Горите заемат 80% от парка. Те се отнасят към 28 горски и 18 храсталачни хабитата. В рамките на Плана за управление бе разработена Карта на приоритетните хабитати, в която са използвани данните от лесоустройствените проекти, след приравняване на единиците от горската типология към съответните типове хабитати. По този начин горите в парка в най-голяма степен са вече охарактеризирани като елементарни хабитатни единици, тъй като 80% от цялата горска площ са заети от приоритетните горски хабитати. Това са хабитатите от южноевксински тип, включващи гори от източен бук със странджанска зеленика, гори от източен горун и благун, гори от източен бук с източен горун, гори от източен горун със странджанска зеленика, гори от източен бук с кавказка боровинка (*Vaccinium arctostaphylos*), гори от източен бук с лавровишния (*Laurocerasus officinalis*) и колхидски джел (*Ilex colchica*), гори от източен горун и странджанска зеленика, гори от източен горун с кавказка иглика (*Primula rosea*), гори от източен горун с източен бук, български крайбрежни лонгозни гори, дъбови гори с лъжник (*Quercus hartwissiana*), гори от източен бук, габър и липа и гори с калуна (*Calluna vulgaris*) и хабитатите от субевксински тип, включващи гори от благун и цер и дъбово-габърви гори. Хабитатното разнообразие в парка се допълва от наличието на морско крайбрежие, на долни течения на реки, на карстови терени и на тревни хабитати, формирани под влияние на хилядолетната човешка дейност (полуестествени хабитати). От особено значение в консервационно отношение са понтийските крайморски съобщества на кисели треви, морските заливи, крайбрежните естуари, западно-понтийските халофитни пионерни съобщества (2 хабитата), западно-понтийските халофитни ливади, понтийските псамофитни съобщества, понтийските бели дюни, медитерано-понтийските клифове, западно-понтийските крайморски скалисти аерохалофитни съобщества (3 хабитата), водните съобщества с преобладание на бърдуче (*Nuphar lutea*), реките и потоците, елино-балканските терофитни съобщества, елино-балканските андропогонови степни съобщества, елино-мизийските крайречни влажни ливади с детелини, мезофилните пасища, сенокосните ливади, изворите, скалните масиви, скалните венци (5 хабитата) и пещерите.

За парка са установени и десетки културни хабитати: 8 хабитата на горски култури, 6 - на овощни градини, 2 - на поддържани пасища, 2 - на угари и буренаци, както и хабитата посеви. Тези хабитати са част от двата големи типа местообитания на видовете от парковата флора и фауна – горите и селскостопанските земи. Горските култури заемат 8.5% от всички гори в парка.

Въз основа на наличната информация бяха определени допълнително 7 горски хабитата, които не фигурират в класификацията на хабитатите на Палеарктика, но следва да бъдат предложени за включване, тъй като всичките седем принадлежат към южноевксинския тип растителност, като 6 от тях са явно застрашени в европейски план. Това са странджански гори от източен горун със зеленика, странджански гори от източен бук с лавровишния и джел, странджански дъбови гори с лъжник, странджански дъбови гори с пирен, странджански гори от източен горун и благун, странджански гори с калуна и странджански дъбови гори с чашковидна звъника.

Степен на проученост

Установените в рамките на Плана за управление хабитати със сигурност представляват поне 90-95% от възможно срещашите се в парка хабитати.

1.13.Характеристика на горите в ПП "Странджа"

1.13.1.Обща характеристика на горите

Територията на ПП "Странджа" попада в южната горско-растителна област, подобласти Странджа и Странджанско Черноморие.

Горският фонд на територията на ПП Странджа съгласно Заповед РД30/24.01.1995г. обхваща площ от 83072.9 ха, включени в ДЛ "Звездец", ДЛ "Малко Търново", ДЛ "Граматиково", ДЛ "Кости" и ДЛ "Царево". Според последните лесоустройства (1996-1998г.) горският фонд на парка е 93638 ха като увеличението е с новоустроени гори от бившия "мелиоративен фонд". Това съставлява 80.7% от територията на парка и 2.5% от горския фонд на България.

Залесената горска площ на парка обхваща 89376.3 ха (95%), а незалесената – 227ха (0.2%). Недървопроизводителната площ (нелесопригодна, скали, просеки и др.) е 3476 ха (3.7%).

Горите в ПП "Странджа" са антропогенно повлияни от рудодобив и металолееене в древността (римо-византийската епоха), както и в по-ново време (след 17 век) – от добив на дървесина и дървени въглища за металолееене и друга консумация, и пасищно животновъдство.

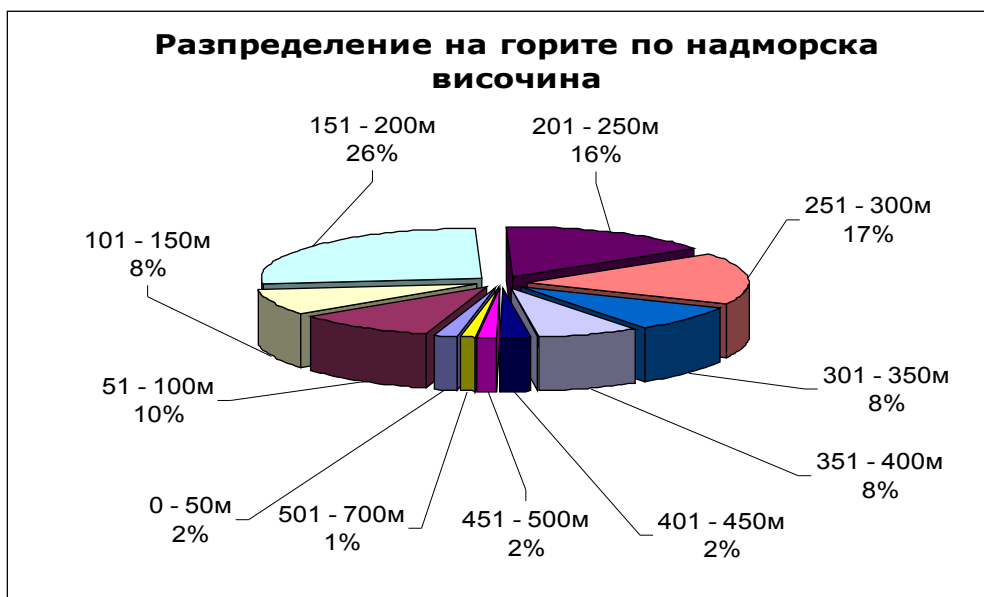
Естествените широколистни високоствъблени гори в парка заемат 61.1% при 28.1% за страната, а горите с издънков произход – 23.8%, като 14% са в ДЛ "Царево". Нискоствъблените гори заемат едва 0.1% от парковата територия, а горите за реконструкция съставляват 6.6%. Създадените иглолистни култури от интродуцирани дървесни видове заемат 8.4% от залесената площ. (През 1960г. те са заемали 0.5%). Тополовите и акациевите култури заемат едва 0.1%. Съотношението на горите по вид говори за висока степен на естественост на горския комплекс в парка.

Структурата на територията по вид на горите е илюстрирана с карта със същото наименование.

Средната възраст на горите е 72 години (при 45 години средна възраст за страната), средният бонитет е 3, а средната пълнота е 0.76. Общият запас от дървесина възлиза на 16972355 m³, което съставлява 3.7% от запаса на горите в България. Средният запас от дървесина е 191 m³/ха, при 141 m³/ха за страната.

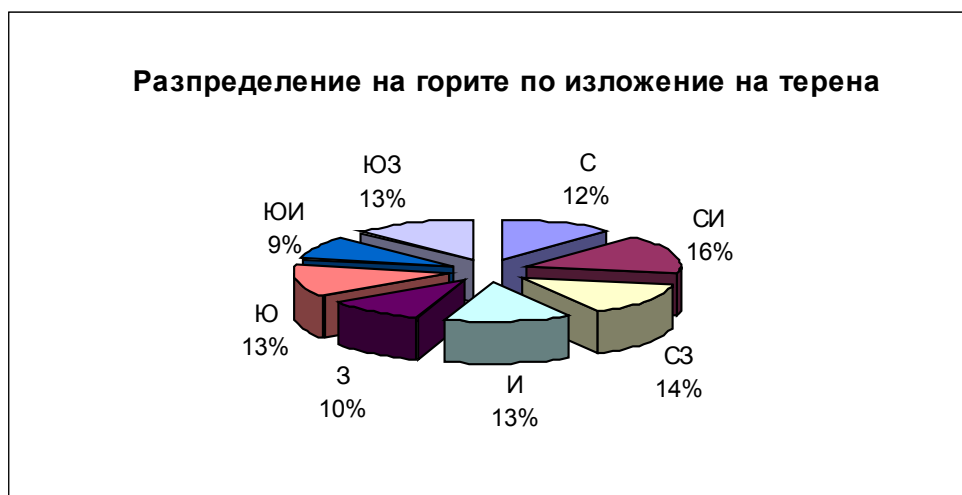
Основни лесообразуватели са дъбовете, които формират 67% от горите на парка и представляват 5.2% от общата площ на дъбовите гори в България.

Разпределение на горите по надморска височина
Графика 1

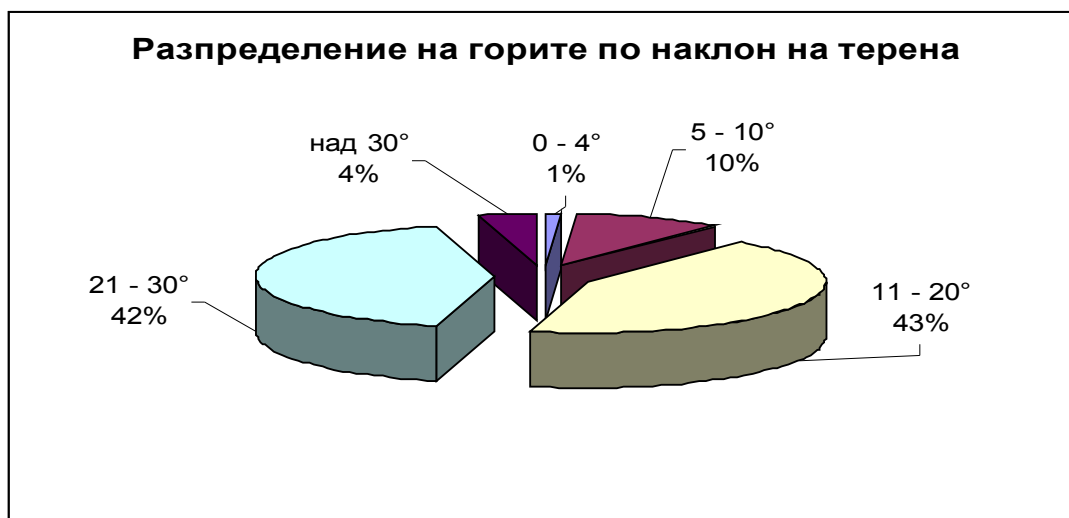
Средната надморска височина на горите в парка е 225 м. Основната част от горите -93.5%. е съсредоточена между 50 и 400 м н.в. Най-високите части на парка са разположени в западните крайгранични била Витаново, Чакалово, Гръцки гроб край Малко Търново и Бръшлян, с най-висок връх Градището – 710 м. Еднообразно хълмист е релефът в източната част на парка с върхове до 350 м.

Разпределение на горите по изложение на терена
Графика 2

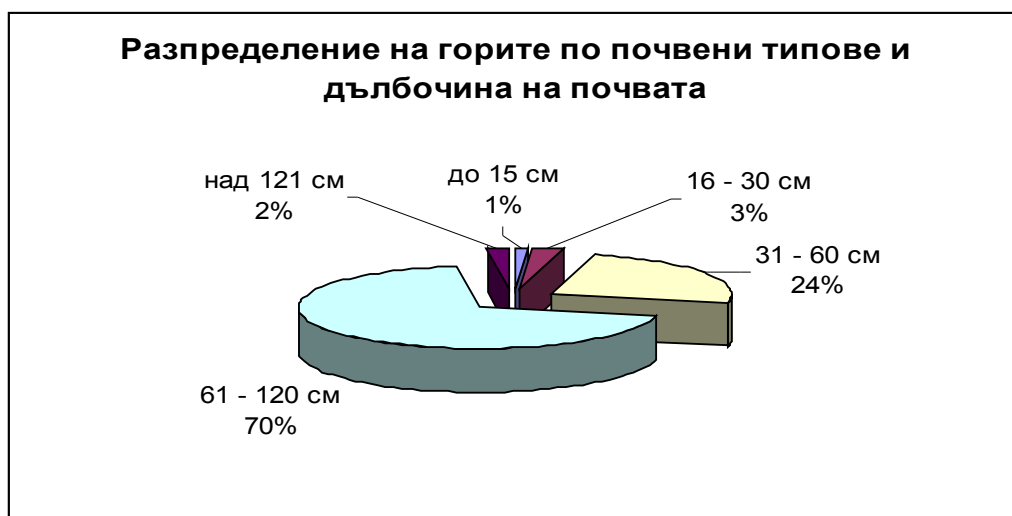
В ПП "Странджа" преобладават заетите с гори сенчести изложения – 55%, обусловено от разположението на основните планински разклонения в посока югоизток-северозапад.

Разпределение на горите по наклон на терена
Графика 3

Върху терени с наклони до 20° са разположени 54% от горите, а върху стръмните и много стръмни терени – 46%, обусловено от планинския релеф на Странджа.

Разпределение на горите по почвени типове и дълбочина на почвата
Графика 4

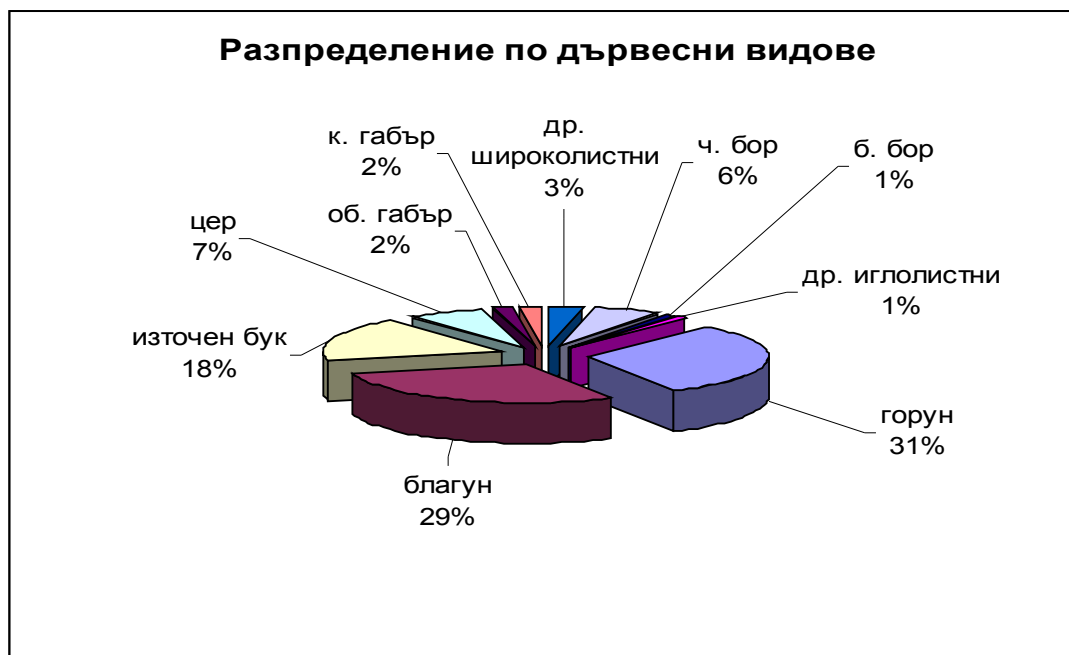

Горските масиви в парка са разположени преимуществено върху дълбоки почви – 70%, а плитките и много плитките почви заемат 4%.

Около 75% от горите са разположени върху канелени горски почви. Специфичните за Странджа жълтоземно-подзолисти почви, формирани при особеното съчетание на климат и растителност, заемат 20% (в източната част на парка). В западните и високи части на планината са описани още рендзини, червеноземи и кафяви горски почви.

Разнообразните климатични, топографски и почвени условия в парка определят качествата и многообразието на горските месторастения. Наклонените терени, сенчестите изложения и дълбоките почви, са предпоставка за добра продуктивност, но летните засушавания действат като ограничителен фактор. Богатите и среднобогати месторастения върху свежа до влажна почва заемат едва 15% от общата горска площ. Преобладават среднобогатите, свежи до сухи месторастения (77%), които дават облика на горската растителност в Странджа. Много бедните и сухи месторастения върху плитки и много плитки почви, много стръмни или ерозиранни терени, скалисти голини и в карста обхващат около 8%, с нисък горскорастителен ефект, заети предимно с храсталачна растителност.

Разпределение по дървесни видове
Графика 5

Дървесните видове в горите на парка, посочени при изготвянето на стопанските планове са 47. От тях 19 вида са неместни, интродуцирани в парка чрез горски култури, предимно върху малки площи, от които иглолистните са 10 вида. По последни данни местните горски дървесни и храстови видове са общо 113 (**Приложение 14**).

Горите в парка са преимуществено широколистни – 92%, от които по-малко от 1% са от неместни дървесни видове – тополи, акация, кестен, червен дъб, корков дъб. Иглолистните видове внесени в горски култури след 1950г. заемат около 8% от горите и в тях преобладава черният бор. Залесяването е още с морски бор, бял бор, дуглазка ела, веймутов бор, кедри, смърч и др.

В разпределението на растителността и на основните лесообразуватели в парк Странджа съществуват различия както в хоризонтална посока, с отдалечаване от морското крайбрежие, така и във вертикална посока с увеличаване на надморската височина към главното било на планината.

Очертават се четири локалитета с различни почвено-климатични особености и различия в доминиращата растителност и основни лесообразуватели:

- крайбрежен район – ДЛ "Царево";
- нискохълмист район – ДЛ "Кости";
- северозападен район – ДЛ "Звездец";
- висока част на Странджа – ДЛ "М.Търново".

В крайбрежния район, който се ограничава от разпространението на източния бук, основни лесообразуватели са блягуна (38%) и горун (40%) с участие и на цер, космат дъб и келяв габър.

В източната, нискохълмиста част на парка в зоната на разпространение на странджанската зеленика преобладават източният горун (36%) и източният бук (30%). Тук блягунът заема 19%, а церът – 3%.

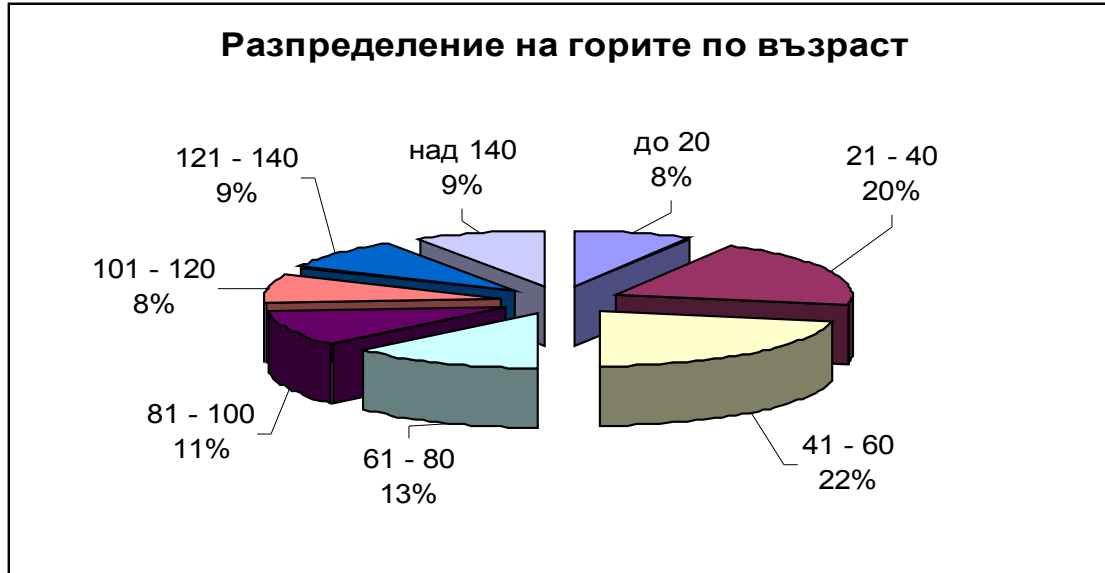
В северозападната част на парка, където валежите са по-ниски (770 мм) най-голяма площ заемат блягунът – 44% и церът – 18%. Горунът участва с 15%, а източният бук – едва с 4%.

Във високите крайгранични западни части на ПП "Странджа" (над 350-400 м н.в.), където са измерени най-високите средногодишни валежи (около 1000 мм) в състава на горите преобладават горунът (44%) и източният бук (41%) с участие на вечнозелени колхидски храсти.

Общата площ, заета от източния бук в горите на парка (около 15000 ха) представлява 30% от площта на източнобуковите гори в България.

Характерните за облика на горите в Странджа вечнозелени и листопадни южноевксински и средиземноморски храсти – странджанска зеленика, лавровишня, кавказка боровинка, колхидски джел, калуна, чашковидна звъника, пухесто горянче, пирен, грипа и др. – се срещат на около 15000 ха горска площ.

Разпределение на горите по възраст
графика 6

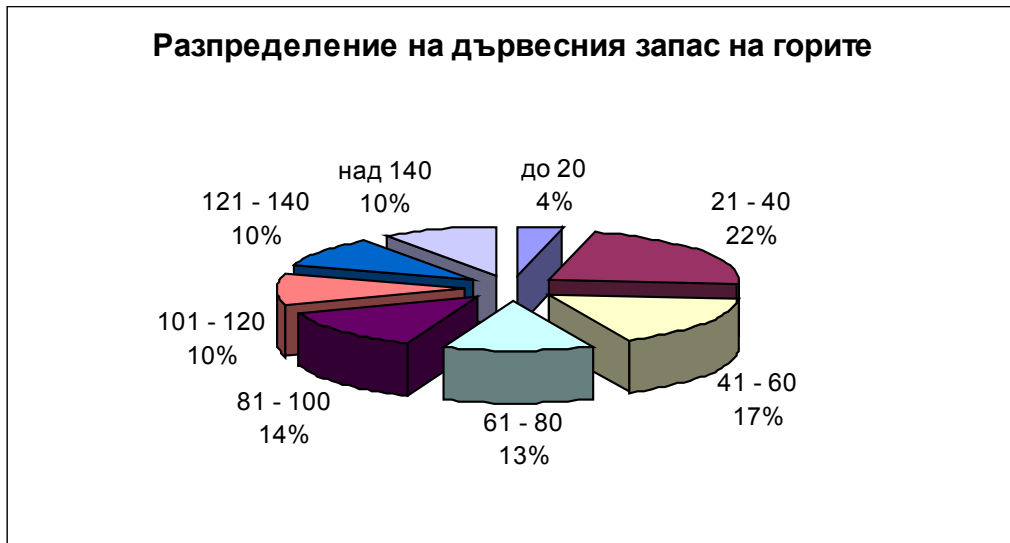

Възрастовата структура на горите в парк "Странджа" е силно повлияна от пресиленото ползване на възрастни гори в периода 1952-1975г., от стародавното нискостъблено стопанство за добив на дървени въглища и от залесителната дейност след 1960г.

В резултат на тези дейности горите са силно подмладени в сравнение със състоянието от 1960г. Около 50% от горите в парка са с възраст до 60 години (при 30% през 1960 год.), а тези с възраст над 100 години съставляват 27% (при 41% през 1960г.). За страната тези показатели към 1995г. са съответно: до 60 години – 75% и над 100 години – 9%, което дава основание да се счита, че в парка съществува един значителен дял от възрастни гори. От консервационна гледна точка е важен фактът, че 18% от горите с възраст над 100 год. са с пълнота над 0.6. Една голяма част от тях са образци от консервационно значими хабитати.

Възрастовата структура, съпоставена с пълнотата на горите е посочена на отделна карта със същото наименование.

Разпределение на дървесния запас на горите
Графика 7

Разпределението на дървесните запаси на горите в парка е отражение от превишеното ползване на зрелите гори. Общият запас възлиза на 16.9 млн.м³ и е увеличен почти двойно в сравнение с 1960г. в резултат на проведени лесовъдски мероприятия за възобновяване на старите гори, залесявания в нископродуктивни, ерозирани и пустеещи земи, в повишаване на възрастта и запасите на издънковите гори и използването на местни опитни таблици при лесоустройството. Нисък е делът на запасите в горите над 120 годишна възраст – 20% (около 8% са в резервати), от които трябва да се очакват при научно-обосновано ползване добив на специална дъбова дървесина. Част от тях са технологично недостъпни върху стръмни терени или в масиви с подлес от вечнозелени защитени храсти, останали като острови сред млади гори.

Компактни, сравнително съхранени, незадействани с възобновителни сечи масиви от стари гори има в западната част на парка с площ около 7000 ха (Моряне, Близнак, Сараджово, Калугерово, Вълвов дол). В естествените разновъзрастни гори на тези масиви често се срещат дървета от горун, благун, обикновен габър, източен бук, цер и странджански дъб с диаметри от 1.5 – 2.0 м и възраст над 500 години.

Годишният прираст на горите в парка е различен в зависимост от локалните месторастения и е в границите от 4.4 м³/ха в района на ДЛ "Кости", до 2.9 м³/ха в ДЛ "Звездец". Средният годишен прираст на горите в парка е 252900 м³.

Средният дървесен запас на горите в парка е 191 м³/ха при 141 м³/ха средно за страната. Средният дървесен запас на горите в резерват "Узунбуджак" (обявен през 1956г.), където са запазени образци от естествени гори е 318 м³/ха, а в резерват "Силкосия" (обявен през 1933 год.) е 300 м³/ха при добро общо състояние на горите.

Възпроизводствените способности на основните лесообразуватели в парк "Странджа" са достатъчно проучени и добри за успешно естествено възобновяване на горите. Особено внимание и грижи изискват благуновите и благуново-церови гори с подлес от келяв габър в северозападната и крайбрежната части на парка, поради сложността на протичането на възобновителния процес в тях. Неблагополучията в тези асоциации в миналото са следствие от непознаване и пренебрегване на биологичните особености на видовете при смесени, двуетажни насаждения и извеждане на неправилни "нарядни" сечи.

1.13.2.Здравословно състояние на горите

За антропогенно повлияни гори, каквито са преобладаващата част от горите в парка, общото здравословно състояние е добро. Възникващите периодично проблеми са резултат от въздействието на абиотични и биотични фактори. С повишаване на възрастта интродуцираните в Странджа иглолистни видове проявяват завишена чувствителност към летните засушавания по крайбрежието, мокрите снеговалежи и поледици във вътрешната територия на парка, нападенията на вредители. Разпадането на културите от съхнене и

катастрофални снеголоми и снеговали ускоряват необходимостта от възстановяване на естествената растителност с отчитане на икономическия ефект от дърводобива.

Обезпокоителни са съхнененията при издънковите дъбови гори, достигнали възраст 80-100 години, предизвикани от биологични причини и закъснялото им превръщане във високостъблени. Разпространението на черния имел в островните възрастни гори сред обширните млади гори е процес, предизвикан от ускореното им изсичане и възобновяване върху големи площи.

Общото засушаване през последното десетилетие се е отразило неблагоприятно върху влаголюбивите южноексински храсти (странджанска зеленика, кавказка боровинка), за които паркът е периферия на ареала им. Поради липса на насочен екологичен и биологичен мониторинг не може да се очертае ясно тенденцията на промените в тяхното състояние.

Обширните масиви от млади дъбови и букови гори, създадени след възобновителни сечи през последните 40 години, заемащи около 40% от горите, имат характер на агроecosистеми и тяхното бъдеще като устойчиви гори зависи от провеждането на лесовъдски мероприятия за отглеждане и избор на дървета на бъдещето, за създаване на сложни, имитиращи естествените гори съобщества.

Намаляването на броя на домашните животни на територията на парка редуцира и пашата в горите, което се отразява благоприятно върху възобновителните процеси в задействаните естествени семенни и издънкови гори, както и за формиране на подлес в горите и разширяване на популациите на редки и защитени храсти (кавказка боровинка, калуна, пирен и др.).

Каламитетни нападения от вредители по широколистните гори се предизвикват периодично – на 20-30 години, от гъботворката и частични обезлиствания от педомерки. Проведените мерки за ограничаване на нападенията чрез биологични препарати в атрактивните райони на парка (крайбрежие, пътища, селища) са се отразили благоприятно върху ограничаване популациите на вредните насекоми. Обезпокоителни са разширяващите се в иглолистните култури нападения от листогризеци насекоми – борови листни оси, което допълнително ще ускори процесите на тяхното разпадане.

1.14. Микота и флора

1.14.1. Гъби

От микотата в парка са проучени само гъбите-макромицети, като данните за тях са също недостатъчни. Установени са 61 вида и 1 вариетет (**Приложение 15**). С няколко изключения те принадлежат към клас *Basidiomycetes*. Ценните ядливи гъби са 20 вида. От тях широко разпространени в парка са 14 вида. Останалите видове са предимно с по 1 находище от малкото проучени места - главно около селищата Малко Търново, Ахтопол, Варвара, Близанк и Бродилово, както и в резерват "Силкосия" (4 вида). Най-много видове – 21, са установени около с.Кости.

От разпространените в парка гъби застрашени или редки в Европа са 13 вида. От тях в България 3 се считат за "уязвими" и 3 за "редки" видове. Рядък е и още един вид, нефигуриращ в европейския списък. Защитени видове по Бернската конвенция са гъбата булка (*Amanita caesarea*), бронзовата и царската манатарка (*Boletus aereus*, *B. regius*).

Степен на проученост

Макромицетите са почти непроучена група в парка. Очаква се видовото им богатство да бъде многократно по-голямо.

1.14.2. Нисши растения

Сведенията за всички групи нисши растения са оскъдни, поради което те не са предмет на описание и на оценяване в рамките на Плана за управление.

1.14.3. Висши растения

1.14.3.1. Мъхове

В Странджа са установени 74 вида мъхове (**Приложение 16**). От тях 59 вида принадлежат към клас листнати мъхове (*Bryopsida*) и 15 вида – към клас чернодробни мъхове (*Marchantiopsida*).

Мъховете са събирани от околностите на Малко Търново, Сливарово, Кости, Граматиково и Бродилово, но само някои от находищата са локализирани. Преобладават почвените мъхове в открити терени, в букови и в дъбови гори.

В Червената книга на европейските мъхове е включен един вид (*Metzgeria simplex*), а в Списъка на редките и застрашените мъхове в България – 13 вида. От тях 10 вида имат в Странджа единственото си находище в страната, а останалите 4 вида – едно от двете си находища.

Степен на проученост

Основната част от парка не е проучвана по отношение на мъховете, а разпространението и състоянието на популациите на намерените видове не е било предмет на изследване. Очаква се броят на видовете в парка да е поне двойно по-голям от този на установените досега.

1.14.3.2. Папратовидни, хвощообразни и семенни растения

В Странджа са известни 1666 вида и 54 подвида папратовидни, хвощообразни и семенни растения, което съставлява 47.6% от видовия им състав в България. Папратовидните са представени от 22 вида, а хвощообразните – от 5 вида. Още по-голямо е флористичното разнообразие на ниво "семејство" (121) и "род" (618), които таксони са представени с над 70% от известните за България. С най-много видове са представени семејствата Сложноцветни (*Asteraceae*) - 191 от 62 рода, Житни (*Poaceae*) - 154 вида от 72 рода и Бобови (*Fabaceae*) - 146 вида от 28 рода.

Флоро-географският комплекс на Странджа има уникален за Европа характер. Разположена на биогеографски кръстопът, освен реликтна евксинска флора, планината е приютила видове от средиземноморската, средноевропейската, балканската, евроазиатската, понтийско-централноазиатската и атлантическата група флорни елементи. Най-многобройни са субмедитеранските (от средиземноморската група) и средноевропейските флорни елементи.

В еколого-биологичен аспект особеност на флората в Странджа е голямото участие на фанерофити (дървета и храсти) – 7%, което е характерно за планините, и в същото време голямото участие на терофити – 26%, което е типично за сухи и плиткочовни почви, средиземноморски климат и деградация на растителната покривка вследствие на антропогенна дейност.

Флората в парка се отличава с големия си брой терциерни реликти – 63 вида (**Приложение 17**). Седем от видовете се срещат в Европа единствено в Странджа. Някои от тези видове са основни ценообразуватели, като зелениката и странджанското вълче лико (*Daphne ponticum*), други са сред видовете с най-голямо консервационно значение – кавказката боровинка, лъжникът, колхидският джел, търиловото великденче (*Veronica turrilliana*).

Флористичните ендемити наброяват 55 вида (**Приложение 18**). Ендемизмът е значим в европейски контекст, тъй като българската флора е четвърта в Европа по относителния дял на флористичните ендемити, но е много по-слабо проявен в сравнение със средния за страната – около 9% от семенните растения. Локални за Странджа планина ендемити са търиловото великденче и йордановото подрумиче (*Anthemis jordanovii*), а за западното Черноморско крайбрежие – калиакренското плюскавиче (*Silene caliacrae*) и лепидотрихумът (*Aurinia uechtritziana*). Българските ендемити са представени от 6 вида и 3 подвида – българска круша (*Pyrus bulgarica*), хилядолистен воден морач (*Oenanthe millefolia*), българско еньовче (*Galium bulgaricum*), крумово великденче (*Veronica krumovii*) и други. Балкански ендемити са 39 вида и 5 подвида.

Приблизително две трети от видовете са локализирани благодарение на ботаническите проучвания в резерватите "Узунбуджак" и "Витаново", защитените

местности "Устието на река Велека" и "Силистар", но те покриват едва 5% от площта на парка. Находищата на част от консервационно значимите дървесни видове са известни, тъй като са отбелязани в лесоустройствените проекти. Като консервационно значими са определени 140 вида и подвида. От тях 4 вида са застрашени на световно ниво, други 11 - на европейско, 113 вида (освен застрашените на по-високо ниво) са записани в националната Червена книга, а 7 вида са редки за страната (**Приложение 19**). Защитените растения са 74 вида, като 5 са строго защитени и по Бернската конвенция. Популациите на стотици видове имат европейско или световно консервационно значение. Почти всички консервационно значими видове имат находища в странджанските резервати, защитени местности и природни забележителности.

Степен на проученост

Видовете с уточнено разпространение, големина и състояние на популациите и местообитанията са едва 10% от флората. Това важи и за една трета от консервационно значимите видове. Предвид обширните територии, които досега не са били предмет на щателно проучване, могат да се очакват и нови за парка растения.

1.14.4. Лечебни растения

1.14.3.3. Таксономично разнообразие, екологобиологична характеристика и разпространение

От флората на ПП "Странджа" като лечебни растения, по смисъла на ЗЛР, могат да се считат 501 вида, принадлежащи към 94 семейства. Те представляват 37.7% от висшата флора в парка и 70% от диворастящите лечебни растения в България. В Приложение към чл.1, ал.2 на ЗЛР са включени 498 вида, а 3 вида - блатно кокиче (*Leucosium aestivum*), колхидски джел (*Ilex colchica*) и обикновена коприва (*Urtica dioica*) са добавени към списъка по съображения от природозащитен или управленски характер (**Приложение 20**). От този фонд 144 вида имат стопанско значение и са обект на събиране, заготовка и търговия за нуждите на националния и международния пазар.

Таксономичното разпределение на целия фонд от лечебни растения може да се представи по следния начин: с най-голям дял са Покритосеменните растения (отдел *Magnoliophyta*) - 482 вида или 96%. От тях 440 вида или 87.8% принадлежат на Двусеменелните растения (Клас *Magnoliopsida*), а 42 вида или 8.1% са Едносеменелни растения (Клас *Liliopsida*). Папратите (Отдел *Polypodiophyta*) са 12 вида, Хвощовете (Отдел *Equisetophyta*) - 4 вида и Голосеменните (Отдел *Pinophyta*) - 3 вида. С най-голям брой видове се отличават следните семейства: Сложноцветни - *Asteraceae* (57), Устноцветни - *Lamiaceae* (56), Бобови - *Fabaceae* (31), Сенникоцветни - *Apiaceae* (24), Живеничеви - *Scrophulariaceae* (23), Розоцветни - *Rosaceae* (22), Кръстоцветни - *Brassicaceae* (22).

Разпределението на фонда от лечебни растения в хоризонтална и вертикална посока се отличава с някои характерни особености. Според степента на разпространение, лечебните растения могат да се разделят в три групи. Първата включва 170 вида с широко разпространение в парка. Видовете от тази група се отличават с широка екологична пластичност и са предимно от категорията на плевелите и рудералите. Втората група обединява 192 вида с широко разпространение, но екологично свързани с естествени горски или производни местообитания, представени площно на територията на парка. В третата група са включени 76 вида лечебни растения с локализирано разпространение (някои известни само от 1-2 находища в парка) и най-често привързани към специфични екологични ниши - влажни, пясъчни, засоленни или скални терени.

Поради липса на ясно изразена височинна зоналност в растителната покривка и инверсно разположение на дъбовите спрямо буковите гори, вертикалното разпределение на лечебните растения трудно може да се анализира. Поради тази причина е направен опит за анализ на фонда по основни хабитатни типове (идентифицирани екологично и физиономично), представени в парковата територия както следва:

- гори от източен бук - 55 вида;
- дъбови гори - 92 вида;
- храстови съобщества - 45 вида;

- тревисти съобщества (ливади и пасища) - 159 вида;
- псамофитни и халофитни съобщества - 17 вида;
- хигромезофилни съобщества по крайбрежия на реки, потоци и извори- 33 вида;
- крайречни дървесни съобщества от лонгозен тип - 33 вида;
- тревни съобщества във влажни зони (макрофитна растителност) - 15 вида;
- скални терени - 11 вида;
- рудерални и плевелни съобщества - 166 вида.

Общият брой надвишава горепосочената цифра (501 вида), тъй като голям брой видове се срещат в повече от един хабитатен тип.

1.14.3.4.Природозащитно значими таксони

В зависимост от степента на застрашеност, част от фонда на лечебните растения – 54 вида (10%) се отнася към различни природозащитни категории (**Приложение 21**):

- в Червената книга на България са включени 19 вида, като 5 са с категория "застрашен" и 14 с категория "рядък";
- защитени със Закона за биологичното разнообразие са 20 вида;
- под специален режим на ползване са 30 вида, от които 20 са забранени за събиране за стопански цели от естествените находища и 10 вида са под ограничителен режим;
- в списъка на Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES) – 16 вида.

В зависимост от принадлежността към природозащитни категории и в съответствие с действащите нормативни документи и предопределените от тях режими за опазване и ползване, фондът от диворастващи лечебни растения в ПП "Странджа" се разпределя в три групи (**Приложение 20**):

1. Видове, забранени за събиране за лични и стопански нужди;
2. Видове, забранени за стопанско ползване, но разрешени за събиране за лични нужди в количества, определени от ЗЛР и Плана за управление на парка;
3. Видове, разрешени за събиране за лична употреба и за търговски цели, съгласно зонирването, режимите и нормите в парка.

Степен на проученост

По причини от субективен и обективен характер преобладават хорологичните и таксономични данни, тъй като флората на Странджа отдавна е обект на ботанически изследвания. Независимо от това данните за разпространението на лечебните растения са сравнително стари, не са обвързани с актуалната топонимия в парка и трудно могат да бъдат организирани в информационни единици, подходящи за вземане на управленски решения при ползване на запасите. Акцентът при изследванията в повечето случаи е бил върху "по-интересните", ендемични, реликтни, редки и характерни таксони висши растения. По тази причина "обикновените" - широко разпространени видове, към които се отнасят болшинство от лечебните растения със стопанско значение не са регистрирани и изследвани пълноценно.

Фитоценологичните изследвания на територията на парка също са силно ограничени. Поради тази причина липсва информация за участието на лечебните растения в растителната покривка на планината.

Ресурсологичните изследвания върху лечебните растения са крайно недостатъчни. Липсват конкретни данни на популационно ниво - площ, численост, хоризонтална и възрастова структура за приоритетни от природозащитна и стопанска гледна точка видове. Не е провеждано ресурсологично картиране, включващо оценка на биологичните и експлоатационни запаси на лечебните растения в парка. Не са изследвани възможностите за възстановяване на популациите при експлоатация в локалните климатични условия.

1.15. Фауна

1.15.1. Безгръбначна фауна

До момента най добре проучени са 6 групи безгръбначни (паяци *Araneae*, правокрили *Orthopteroidea*, мрежокрили *Neuroptera*, дневни пеперуди *Rhopalocera*, двукрили *Diptera* и мекотели *Mollusca*). От тях в парка са установени 556 вида. Значимостта на богатството от таксони в парка личи добре при съпоставянето на броя на видовете от някои от въпросните групи или от някои от представените в тях семейства с тези за цялата страна. Така при тахинидите (двукрили) 158-те вида съставляват 46% от всички видове, срещащи се в страната; при дневните пеперуди процентът е 41, при правокрилите – 24, при мрежокрилите – 23 и при мекотелите 20. За 17 групи по-слабо проучени в парка безгръбначни в Плана за управление е отбелязан само броят на консервационно значимите видове – ендемити, реликти, редки за България видове, световно и европейски застрашени видове. Разпространението на безгръбначната фауна е известно само за консервационно значимите видове и то по местообитания и за групи видове върху по-обширни райони от парка.

Реликтните видове са 31, а други 19 вида имат в парка реликтови популации. По техния брой паркът отстъпва на парковете "Рила", "Рилски манастир", "Пирин", "Централен Балкан" и "Витоша". По броя на терциерните реликти обаче, съставляващи половината от реликтната странджанска фауна, паркът е най-важната защитена територия в България. Най-много терциерни реликти има сред мекотелите – 12 вида.

Ендемизмът при безгръбначните е доста по-висок, отколкото при растенията, и е сравним с този за страната – над 5% за шестте по-добре проучени групи. Локалните ендемити са само четири (паяците *Harpactea strandjica* и *Cyclosa strandgae*, скакалецът *Isophya rammei*, и от мекотелите *Orcula zilchi*), но с 80 вида български ендемити, Странджа се нарежда сред първите 7-8 района в страната. Балканските ендемични видове са 45. Най-силно е проявен ендемизмът при твърдокрилите (*Coleoptera*) – 38 вида (22 български ендемита), при *Myriapoda* – 15 вида (13 български ендемита) и при мекотелите – 14 вида (1 локален и 6 български ендемита).

Разпространението на безгръбначната фауна е в голяма степен неуточнено. За консервационно значимите видове са известни най-вече типовете местообитания и няколко по-обширни района, където са намерени повече такива видове. За няколко десетки видове не е съвсем сигурно дали са намерени в парка или в съседните територии.

В Световния червен списък са записани 16 вида, поне 10 са в Европейския списък на застрашените безгръбначни, а 32 вида са индикаторни видове по проекта КОРИНЕ Биотопи. Общо 235 вида са определени като "редки" и много от тях ще намерят място в Червения списък на застрашените безгръбначни в България. С консервационно значение в парка са общо над 400 вида застрашени, редки, ендемични и реликтни безгръбначни. (**Приложения 22 и 23**). Най-много значими за опазването видове имат паяците (*Araneae*) - 72, твърдокрилите (*Coleoptera*) - 63 и мекотелите (*Mollusca*) - 40 вида. Най-значими в консервационно отношение видове (от шестте проучени групи) са обитатели на старите гори в парка – 23. Това са 11 терциерни реликта и 6 преглациални реликта, 2 локални и 4 български ендемита; 3 от видовете, както и 7 вида обитатели на стари гори от по-слабо проучените групи (5 вида твърдокрили и 2 вида ципокрили) са световно застрашени. В другите гори също са намерени голям брой важни видове: 9 терциерни и 6 преглациални реликта, 2 локални и 4 български ендемита; световно застрашените видове са 3 вида от добре проучените групи и 4 от твърдокрилите и ципокрилите. Ливадите и пасищата се обитават от един терциерен и един преглациален реликт, от 4 вида с реликтови популации в Странджа, 2 локални и 2 български ендемита; 4 от видовете са застрашени на световно и 3 – на европейско ниво. Другите типове местообитания имат малко представители от най-важните видове безгръбначни. Голямо консервационно значение имат обаче реките с 2 вида терциерни реликти и 3 български ендемита и пещерите с един терциерен и един преглациален реликт, един балкански ендемит и 3 редки вида.

Степен на проученост

Изследването на безгръбначната фауна на Странджа започва в началото на 20-те години. По-добре са изследвани 6-те групи, посочени по-горе. От тях са установени около 60% от очакваните за района видове. Най-добре са проучени дневните пеперуди – около 90%, мекотелите – 80% и тахинидите – 70%. От 17-те други групи безгръбначни проучената част е по-малко от 50%. Най-добре е проучен крайбрежният район, но локализацията на отделните видове най-често е приблизителна и това важи за цялата територия на парка. Местообитанията на консервационно значимите видове обаче се познават добре.

1.15.2.Гръбначна фауна

1.15.2.1.Риби

Ихтиофауната в р.Велека е неколкостранно изследвана и се състои от 35 вида. Като резултат от проучванията на малките реки, вливащи се в Черно море в границите на парка (1993-1999г.) са установени 17 вида, разпределени както следва: в река Варвара – 2 вида, в река Након кладенец и река Скопчановска - по 1 вид, в река Бутамята – 7 вида и в река Силистар - 14 вида. Шест от видовете не са установени в река Велека. С тях общият брой видове, срещани се в реките на парка, е 41 (**Приложение 24**). В р.Резовска в миналото не са намирани други, освен някои от тези видове. Реките Двойна, Папийско дере, Листи и Кастрич са маловодни и пресъхват напълно през лятото. В тях са намерени само личинки от проходни риби, които измират или се изяждат от рибоядни птици. В залива Силистар са намерени 3 вида, невключени в парковата ихтиофауна, но които може би проникват и в едноименната река за размножаване.

Постоянни обитатели на странджанските реки са 24 вида риби, временни са 13 вида и случайно срещани се - 4 вида. Видовете се отнасят към 12 семейства, от които само две са представени с повече видове – сем. Шаранови (*Cyprinidae*) с 13 вида и сем. Попчета (*Gobiidae*) с 10 вида. Първично сладководните видове са 16.

Броят на реликтните видове при първично морските е голям – 9 понто-каспийски (шест вида попчета, карагъз и резовски харип) и 5 бореални реликта (черноморска пъстърва, змиорка, тригла бодливка, писия и морска бяла риба) или 34% от видовете в реките на парка. Останалите 11 първично морски риби са атлантико-средиземноморски имигранти в Черно море.

Ендемични видове за Черноморския басейн са 7 вида: лупавецът (*Rutilus frisii*), черноивчестата морска игла (*Syngnathus abaster*), широкоглавото попче (*Neogobius cephalargus*), речното попче (*N.fluviatilis*), стронгилът (*N.melanostomus*), лихнусът (*Mesogobius batrachocephalus*) и малкото плоскоглаво попче (*Mesogobius gymnotrachelus*). Мраморното попче (*Proterorichinus marmoratus*) и морската бяла риба (*Stizostedion marinus*) са ендемични за Черноморския и Каспийския басейн. Балканските ендемити са представени единствено от малкия щипок (*Cobitis peshevi*). Резовският карагъз или харип (*Alosa caspia bulgarica*) е локализиран единствено по Южното българско крайбрежие. Ендемични за Черно море са и 7 подвида риби. С 44 процента ендемизъм ихтиофауната на Странджа превъзхожда многократно всички останали биологични групи.

Според формираните от рибите ценози, река Велека се разделя на 3 зони. Пъстървово-мряновата зона се простира до водослива на р.Велека с р.Младежка. Тук, освен речната пъстърва и приморската мряна (*Barbus tauricus*), се срещат речният кефал (*Leuciscus cephalus*), лешанката (*Phoxinus phoxinus*), говедарката (*Alburnoides bipunctatus*), кротушката, обикновеният и малкият щипок (*Cobitis taenia*, *C.peshevi*), малкото плоскоглаво попче (*Mesogobius gymnotrachelus*) и по-рядко - други видове. Мряново-кефаловата зона се простира от водослива на Велека и Младежка до естуара на Велека при местността Царското кладенче (под с.Бродилово). В нея се срещат голям брой от установените за реката видове. Освен приморската мряна и речният кефал, по-чести са брияната (*Chalcalburnus chalcoides*), малкият морунаш, говедарката, горчивката (*Rhodeus sericeus amarus*), малкото плоскоглаво попче, стронгилът (*Neogobius melanostomus*), а в миналото и шаранът (*Cyprinus carpio*). Шарановата зона обхваща лиманната част на Велека и тя е най-богатата на видове и ихтиомаса зона.

В Световния червен списък са включени 12 вида (30% от всичките видове), но всичките са в категорията "липса на (достатъчно) данни". От тях 6 вида са понто-

каспийски реликти (пет вида попчета и карагозът), а един вид е бореален реликт (морската бяла риба). Другите 5 вида от Списъка са лупавецът (*Rutilus frisii*), малкият речен кефал, брияната, черноивичестата морска игла (*Syngnathus abaster*) и атерината (*Atherina boyeri*), а на шарана е включена местната форма в Югоизточна Европа. В Европейската Червена книга е записана дивата форма на речната пъстърва (*Salmo trutta fario*), а в националната Червена книга - 8 вида, от които 4 са и в Световния червен списък. Видовете, застрашени в световен, европейски или национален план представляват 41% от ихтиофауната на парка.

Оценката за значимостта на популациите на рибите в парка, много повече, отколкото при някои други биологични групи, е свързана с големината и качеството на обитаваната от тях акватория, а не със запаса, който те имат в световен и европейски (и дори в национален) план, тъй като такива данни могат да бъдат събрани само при специално проучване от международен характер. Като световно значима е оценена акваторията в парка, обитавана от резовския харип (над 1%) и от малкия морунаш (над 0.01%). Над 5% от националната акватория имат лупавецът, брияната, малкият речен кефал (*Leuciscus borysthenticus*) и приморската мряна (*Barbus tauricus*), а за 8 вида оценката е 1-5%.

Предвид консервационна значимост на биотата в прилежащата към парка морска акватория и връзката ѝ с тази на реките в рамките на ПУ на ПП "Странджа" са събрани сведения в ивица с ширина 1 км, където ихтиофауната и останалата биота са най-разнообразни. От установените в морето 65 вида риби, в реките проникват 21 вида - 7 вида от Световния червен списък и 6 вида - от националната Червена книга.

Степен на проученост

Рибите (както и птиците) са най-добре проучените биологични групи в границите на парка. Сведенията обаче за река Резовска са много стари и следва да се осъвременят. Мониторингът на тази консервационно и стопански значима група винаги следва да включва и биомасата на рибните популации, особено предвид сегашното им застрашително състояние, дължащо се на антропогенния фактор.

1.15.2.2.Земноводни и влечуги

В парка са установени 9 вида земноводни и 23 вида влечуги. Те представляват 56% от амфибийната, съответно 70% от рептилийната фауна на България. Земноводните са представени с по 2 вида тритони (*Triturus*), крастави жаби (*Bufo*) и жаби от рода *Rana*, с жълтокоремната бумка (*Bombina variegata*), сирийската чесновница (*Pelobates syriacus*) и жабата дървесница (*Hyla arborea*). От влечугите 10 вида са змии, 9 - гущери, 4 - костенурки, от които два вида сухоземни и два вида блатни (**Приложение 25**).

Видовото богатство при влечугите следва да се свърже със зоогеографската принадлежност на видовете, която за разлика от тази на останалите класове гръбначни животни, показва "по-южен" характер. Преобладават южноевропейските видове - 6, средиземноморските и средиземноморско-предноазиатските - също 6 вида, предноазиатските - 4 и иранотуранските - 3 вида. При земноводните само 2 вида имат подобен тип на разпространение, докато останалите видове са основно средноевропейски елементи.

Ендемизмът е слабо проявен в групата и е на подвидово, при това субендемично ниво: сирийска чесновница (*Pelobates syriacus balcanicus*), горски гущер (*Lacerta praticola pontica*) и геконче (*Cyrtodactylus kotschy danilowskii*). Изключение прави тракийската черноврата стрелушка (*Coluber rubriceps thracius*), локален ендемичен подвид за Южното българско крайбрежие.

Разпространението на херпетофауната е добре проучено по морското крайбрежие. Там са установени 24 вида (7 земноводни и 17 влечуги), като всичките са намерени и в защитените местности "Устието на река Велека" и "Силистар". Най-важните биотопи по крайбрежието са приустиевите части на 5 реки - Резовска, Силистар, Бутамята, Велека и малка река, вливаща се в морето южно от Ахтопол.

Влечугите са биологичната група в парка с най-значими популации. Със световно значение за опазването им са популациите на 11 вида и 2 подвида, като тази на тракийската черноврата стрелушка вероятно съставлява около половината от световната.

Европейски значими популации имат 9 вида от влечугите. При земноводните със световно значение на популацията е 1 вид, а с европейско значение – 5 вида.

Световно застрашени са два вида земноводни – големият тритон и жабата дървесница и три вида влечуги – обикновената блатна (*Emys orbicularis*), шипобедрената и шипоопашатата костенурка (*Testudo graeca* и *T. hermanni*). В Европейската червена книга се намират сирийската чесновница, смокът мишкар (*Elaphe longissima*), змията червейница (*Typhlops vermicularis*) и черновратата стрелушка, а в националната Червена книга освен тях са включени каспийската блатна костенурка (*Mauremys caspica*) и жълтокоремникът (*Ophisaurus apodus*).

Степен на проученост

Първите сведения за херпетофауната на Странджа датират още от началото на 30-те години, но изследвания са правени на случайни места и затова и находищата на видовете са твърде разпръснати. Изключение правят посочените по-горе защитени местности, но дори и в тях има вероятност да бъдат намерени още 3 вида земноводни (намерени другаде в парка) и 5 вида влечуги, включително леопардовият смок (*Elaphe situla*). Част от парка бе проучена през 1999г. за нуждите на Плана за управление най-вече по дължината на шосейната мрежа, поради което локализацията на установените видове не дава достатъчна представа за видовия състав в съответните местности. Не е известна и плътността на популациите на повечето видове. Остават почти напълно непроучени северозападните и югозападните части на ДЛ "Царево", южната половина на ДЛ "Кости", западната половина на ДЛ "Граматиково", югозападната част на ДЛ "Малко Търново", източния и западния край на ДЛ "Звездец".

1.15.2.3.Птици

В границите на парка са установени 265 вида птици, което се равнява на две трети от цялата българска орнитофауна. Гнездящите в парка видове са 129 (**Приложение 26**). Те спадат към 15 разреда и съставляват почти половината от размножаващите се в страната видове. Най-многоброен е разред Вrabчоподобни (*Passeriformes*) – със 74 вида, следван от Соколоподобни (*Falconiformes*) с 10 вида и Кълвачоподобни (*Piciformes*) с 9 вида. Със 17 вида водолюбивы птици и с 34 вида, чиито гнездови ниши рядко достигат в страната 1000 м н.в., странджанската орнитофауна показва големи различия от тази на парковете във високите български планини. Така от десетките видове с планински тип на разпространение в Южна Палеарктика, в Странджа се срещат едва 5 вида. Същевременно делът на птиците с южен тип на разпространение (медитерански, медитерано-уркестански, палеоксеромонтанен, индо-африкански) надхвърля 20% и е по-голям, отколкото този във високите планини на страната.

Над Странджа преминава международната прелетна магистрала на птиците – Via Pontica. Липсата на големи водни площи във вътрешността на планината чувствително намалява ролята на парка за водолюбивите прелетни птици, но горите и селскостопанските земи са изключително важни станции за грабливите, пойните, гълъбовите и синявцовите прелетни видове. Странджа няма особено значение и за зимуващите водолюбивы птици, а установените през зимния период 43 вида от различните разреда, са в незначима численост. Общо, по време на прелетите, на летните скитания и на зимуването в парка, са установени 136 вида, които не гнездят на територията му (**Приложение 27**).

От гнездовата орнитофауна 73 вида са обитатели на горите и храсталаците. Освен тях други 12 вида имат главните си гнездови ниши в горите, включително скалният орел (*Aquila chrysaetos*), който на Балканския полуостров гнезди по дърветата предимно в Странджа и много рядко на други места (един известен случай в Босна и Херцеговина). В заблатените, обрасли в тръстика и шавар части на естуара на р.Велека гнездят 10 вида от водолюбивите птици в парка. Със селскостопанските земи е свързано гнезденето на 8 вида, от които някои имат голямо консервационно значение, като полската яребица (*Perdix perdix*), пъдпъдъкът (*Coturnix coturnix*), ливадният дърдавец (*Crex crex*), полската чучулига (*Alauda arvensis*), полската бърбрица (*Anthus campestris*) и черноглавата овесарка (*Emberiza malanocephala*). Броят на чисто синантропните видове е 16. Пет вида гнездят по скалите в парка, като египетският лешояд (*Neophron percnopterus*), бухалът (*Bubo bubo*), скалният дрозд (*Monticola saxatilis*).

В парка гнезди един световно застрашен вид – ливадният дърдавец. С неблагоприятен статус в Европа са 40 вида: два са застрашени от изчезване (египетски лешояд и полубеловратата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), 15 – уязвими (бял щъркел (*Ciconia ciconia*), лятно бърне (*Anas querquedula*), полска яребица, пъдпъдък, бухал, горска чучулига (*Lullula arborea*) и полска чучулига, полска бърбица, червоглава и белочела сврачка (*Lanius senator*, *L. nubicus*), градинска червоопашка (*Phoenicurus phoenicurus*), скална овесарка (*Emberiza cia*) и др.), 6 редки вида – черен щъркел (*Ciconia nigra*), четирите вида орли и големия маслинов присмехулник (*Hippolais olivetorum*). Останалите 17 вида са "намаляващи" в Европа. В националната Червена книга са записани: червеновратият гмурец (*Podiceps griseigena*), осоядът (*Pernis apivorus*), големият и малък ястреб (*Accipiter gentilis*, *A. nisus*), соколът орко (*Falco subbuteo*), горският бекас (*Scolopax rusticola*), гълъбът хралупар (*Columba oenas*), черният кълвач (*Dryocopus martius*) и южният белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos ilfordi*), чийто подвид следва да бъде записан в Световния червен списък, и за който България е най-важната страна, а паркът – втората по важност защитена територия в целия ареал на подвита. Освен въпросните видове в Червената книга са записани и 8 от застрашените на международно ниво видове или общо 17 вида.

За някои от консервационно значимите видове е известен броят на гнездящите в парка двойки: черен щъркел 25 двойки, осояд – 16, египетски лешояд – 5, орел змияр (*Circaetus gallicus*) – 6, голям ястреб – 18, малък ястреб – 3, малък креслив орел (*Aquila pomarina*) – 20, скален орел – 6, малък орел (*Hieraetus pennatus*) – 5, сокол орко – 1 и бухал – 8 двойки. Някои от тези данни трябва да бъдат осъвременени. От световна величина са популациите на южния белогръб кълвач, полубеловратата мухоловка, големия маслинов присмехулник и жалобния синигер, а от европейска – на близо 50 вида.

Степен на проученост

Птиците са най-добре изследваната в Странджа група от биоразнообразието. Липсва обаче необходимото орнитоценологично проучване на големите масиви от стари гори. Необходим е също така периодичен мониторинг на орнитоценозите, както и на приоритетните за консервацията видове птици.

1.15.2.4.Бозайници

В границите на парка се размножават 62 вида или 68% от всички видове сухоземни бозайници на България (**Приложение 28**) и 43% от автохтонните видове от този клас в Европа. Не са включени в списъка на размножаващите се в парка видове мечката и рисът, унищожени от човека в края на XIX, съотв. в началото на XX век, още трите вида черноморски делфини, срещащи се в прилежащата на парка морска акватория и тюленът монах (*Monachus monachus*), който спорадично посещава подводните пещери на клифа на Силистар.

Относително най-голямо видово разнообразие имат прилепите и групата на едрите бозайници. Прилепите са 21 вида, което съставлява 66% от българската и 60% от европейската прилепна фауна. Едрите бозайници (хищници и копитни) са представени от 14 вида и съставляват 64% от автохтонния видов състав на групата в Европа. Дребните бозайници (насекомоядни, гризачи и зайцеподобни) са общо 27 вида, което се равнява на 35% от автохтонния видов състав на групата в Европа. По-слабото представяне на дребните бозайници се дължи от една страна на техния по-малък ареал, а от друга – на недостатъчно пълните изследвания. Очакваните като обичайни видове лалугер (*Spermophilus citellus*) и сляпо куче се оказват сред най-редките бозайници в парка, а неотдавна откритата в България сляпа къртица (*Talpa levantis*) – твърде често срещана. Изненадващо е намирането на малката кафявозъбка (*Sorex minutus*) и на подземната полевка в Странджа и още повече формирането на мезофилни съобщества от дребни бозайници в райони със стари гори от източен бук (резерват "Тисовица", защитена местност "Парория" и др.).

Обичайни за парка са чакалът (*Canis aureus*) (численост около 300 индивида), лисицата (170-180 инд.), язовецът, дивата свиня (500 инд. в държавната ловностопанска територия и силно преувеличена численост в предоставените на ловните дружинки територии) и сърната (над 1000 инд.). За чакала паркът е единствена по значимост в Европа защитена територия. Благородните елени са около 150 и плътността на

популацията е много ниска. Видрата (*Lutra lutra*) е обикновен вид за източната половина на парка, поради привързаността ѝ към долните и средните течения на големите реки и морското крайбрежие. Според неотдавнашните изследвания броят на индивидите от този вид възлиза на 30, което придава европейска значимост на микропопулацията в парка. За разпространението и срещаемостта в парка на видове като златката (*Martes martes*), бялата (*Martes foina*), черния пор (*Mustela putorius*), европейския пъстър пор (*Vormela peregusna peregusna*) и дивата котка (*Felis silvestris*) данните са допълнени от местните ловни дружинки и информация от горски служители (анкета). Популациите им изглеждат на места силно намалели. Причина за това са, както браконьерството, така и прогресивното намаляване на старите гори, към които част от видовете са тясно привързани. Златката е рядко или много рядко срещана в парка. Бялата и черният пор са също рядко срещани в парка. Европейският пъстър пор е най-редкият хищник в парка. Същевременно заради малочислеността на подвида в целия му ареал относителната големина на популацията му в парка е със световно значение. Дивата котка се среща из целия парк, но се смята за обикновен вид приблизително върху половината територия на парка. Числеността на вида възлиза на около 100 животни. Ловците нямат интерес към вида, нито към останалите дребни хищници. Таксацията през 2000г. сочи вълка (*Canis lupus*) като рядък вид, при това с несигурно размножаване в парка. Към края на 2001г. се отчита рязко увеличаване на популацията на около 25 животни, преувеличена около два пъти при дублиране на данни в гранични между лесничествата райони. Въпреки това съотношението с дивите копитни, наброяващи 2200 индивида, остава по-малко от нормалното в природата, а именно – 1:100.

В Световния червен списък се намират 12 вида прилепи: четирите вида подковоноси, 2 вида вечерници, широкоухият прилеп, пещерният дългокрил (*Miniopterus schreibersi*) и четири вида нощници – дългопръст (*Myotis capaccinii*), трицветен (*M. emarginatus*), голям (*M. myotis*) и дългоух, 8 вида гризачи – лалугер, малко сляпо куче, трите вида сънливци (*Dryomys nitedula*, *Glis glis* и *Muscardinus avellanarius*), катерицата (*Sciurus vulgaris*), гюнтеровата полевка и малката оризишна мишка (*Micromys minutus*) и 3 вида едри бозайници – пъстър пор, видра и тюлен монах. На европейско ниво на застрашеност се намират, освен част от горните видове, още 4 бозайници – средиземноморско прилепче, вълк, дива котка и чакал. На национално ниво е застрашена златката. Световно значими популации (над 0.01% от световната) имат гюнтеровата полевка, европейският пъстър пор, дивата котка, дългоухият нощник, обикновеният и лешниковият сънливец. Значими популации в европейски план имат 13 от видовете, а златката и средиземноморското прилепче са с национално значими популации.

Степен на проученост

Проучеността на бозайници следва да се оцени на 50%, както с оглед на разпространението на видовете в парка, така и по отношение на тяхната екология. Могат да се очакват още 6 вида: етруска земеровка (*Suncus etruscus*), обикновена и голяма кафявозъбка (*Sorex araneus*, *S. major*), мишевиден сънливец (*Myomymus roachi*), сив хомяк (*Cricetulus migratorius*) и голяма водна земеровка (*Neomys fodiens*).

КУЛТУРНА И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.16. Социално-икономически аспекти и ползване на територията

1.16.1. Население и демографски процеси

По официални статистически данни за 1998г. общият брой на населението в парка възлиза на 8189 души. От последното преброяване през 1992г. е регистриран спад на населението с общо 1383 души. Този процес продължава и през 1999г., когато по оперативни данни от статистиката общия брой на населението в парка е вече 7965 души.

Обезлюдяването на района е трайна тенденция, която се дължи основно на влошената възрастова структура на населението, отрицателния естествен и механичен прираст и стагнация на местната икономика. С най-негативно изразени демографски процеси се характеризират селищата от Община Малко Търново. Застрашителен е темпът на обезлюдяване на селата Граматиково и Заберново и общинския център, а села като Сливарово са реално застрашени от изчезване.

Тенденция към стабилизация и определено нарастване на населението се наблюдава в някои крайбрежни селища с изразени туристически функции - Варвара, Синеморец, Резово. Стабилизираният брой на населението в някои малки селища във вътрешността на парка се дължи единствено на изчерпвания им миграционен потенциал.

Средната гъстота на населението е около 7 души/км², много под средното за страната и за областта, което е основно резултат от периферийния характер на района и граничния режим, а през последното десетилетие и на общия икономически упадък на територията.

Тенденциите на демографските промени по населени места и общини могат да се проследят в **Приложения 29.1, 29.2, 29.3 и 29.4.**

Официалните статистически данни за образователната структура на населението са от преброяването през 1992г. и сочат влошени показатели, значително под тези за страната и за областта. Текуществото на квалифицирани кадри през последните години не дава основание да се очакват подобрения в този аспект.

По етнически състав около 89% от населението са българи и около 11% са от ромски произход, разпределени основно в селищата Звездец, Ахтопол, Малко Търново и Синеморец. От българите 95% изповядват православно християнство и 5% са католици – концентрирани в Малко Търново.

По-високият процент на безработица в Община Царево е свързан със сезонния характер на морския туризъм като основен поминък на населението, докато сравнително добрите показатели за Община Малко Търново се дължат повече на свиване на икономически активното население, отколкото на разкриването на нови работни места. В структурата на безработицата преобладава делът на жените, младежите и малцинствените групи.

Трудовите пътувания отразяват икономическата ситуация. През последните няколко години обменът на хора между двете общини е практически преустановен.

Доходите на населението по официални данни от статистиката са под тези за страната и за областта. Характерна тенденция през последните години е тяхната натурализация.

1.16.2. Селищна мрежа и урбанизирани територии в парка

Една от характерните особености на ПП "Странджа" е наличието на населени места в неговите граници. Независимо че по силата на чл.6, ал.2 от ЗЗТ населените места и селищните образувания в парка не са част от парковата територия, те играят изключително важна роля както за облика на парка, така и за неговото развитие като специфична територия.

В границите на парка са включени 21 селища, от които два много малки града - гр.Малко Търново, общински център, и гр.Ахтопол, явяващ се вторичен опорен център на Община Царево. От останалите 19 селища 6 са малки и 13 - много малки села. В сравнение с 1992г. броят на много малките села (под 200 души) се е увеличил с две за сметка на малките.

Селищната мрежа се характеризира с известна равномерност по отношение на териториалното си разпределение, като основни формиращи фактори за царевската част на парковата територия се явяват Крайбрежието и р.Велека. Същевременно нейната гъстота - 1.8 н.м./100 км², е значително под средната за страната, равняваща се на 4.8 н.м./100 км² и под средната за Южното Черноморие – 2.8 н.м./100 км². Настъпилата криза в селищната икономика вследствие на общите процеси в страната и специфичното периферно разположение на населените места води през последните години до изразени демографски и функционални промени. Някои от селищата като Ахтопол (морски климатичен курорт от национално значение), Синеморец (морски климатичен курорт от местно значение) и Малко Търново (планински климатичен курорт от местно значение) са с туристически и рекреационни функции, които търпят развитие. В повечето села от вътрешността е налице упадък на селскостопанските функции и видимо развитие на рекреационни функции.

Според отчетите за земята от 2000г. общата площ, заета от населените места, възлиза на 702.0 ха или 0.6% от територията на парка. Съществуващото състояние на селищата се характеризира с ниска степен на благоустроеност, занемареност на елементите на социалната инфраструктура, разрушен жилищен фонд в селищата от тила, неподдържани паметници на културата, липса на съвременна планова обезпеченост, небалансирано развитие на селищата от крайбрежието и вътрешността. Проявява се тенденция за закупуване на стари къщи във вътрешността на парка за второ жилище, изявена по-силно в петкилометровата зона от брега. Благоприятна тенденция през последните няколко години е развитието на стратегическото планиране на местно ниво и привличането на средства за благоустрояване и реконструкция на обществени сгради от различни фондове и предприєдинителни програми.

Развитието на селищната мрежа в Царевска община се извършва в съответствие с ТУП на Община Царево. В него се предвижда разширение на част от селищата в зависимост от нуждите на туризма и рекреацията. Основната концепция на Плана по отношение на парковата територия се изразява в насочване на развитието в съществуващите селища, подобряване на техните санитарно-хигиенни условия, тяхната идентичност и създаване на местен имидж.

Урбанизираните територии в парка извън населените места са представени от отделни сгради, комплексни постройки или характерни застроени зони в бившите земи за земеделско ползване с режим на застрояване. Общата площ на урбанизираните територии извън границите на населените места възлиза на 212.9 ха (по изчисления от цифровия модел), което се равнява на 0.2% от територията на парка. В тази площ не са включени застроените терени от земите по §4 от ЗСПЗЗ, които поради липса на пълно заснемане не могат да се идентифицират.

Някои от изградените обекти са част от инфраструктурата на държавните лесничейства, на селското стопанство и миннодобивната промишленост, други са почивни бази на различни предприятия. Последните са концентрирани основно в долините на реките Велека и Младежка.

Други обекти, характерни за територията на парка са военните поделения и граничните застави. Докато първите са в процес на ликвидация, последните се очертава да се запазят заедно с граничните съоръжения.

По данни, събрани в процеса на изготвяне на ПУ извън границите на населените места на територията на парка съществуват около 270 единични постройки и комплексни обекти (2 комплекса на миннодобивната промишленост са изключени от парка в процеса на планирането, а други два са разрушени), като в тази цифра не попадат сградите на военните поделения и граничните застави, трафопостовите, както и сградите в земите по §4 от ЗСПЗЗ на територията на Община Царево, предвидени за селищни разширения или нови селищни образувания.

Списък на сградите с техните основни характеристики извън населените места и селищните образувания е даден в **Приложение 30**.

1.16.3.Техническа инфраструктура

1.16.3.1.Транспортна инфраструктура

Пътна мрежа

През територията на ПП "Странджа" преминават пътища от всички класове на републиканската пътна мрежа.

Структуриращата пътна мрежа е представена от първокласен път I-9 (Е-87), второкласен път II-99 и третокласни пътища III-796, III-987 и III-1012. Път I-9 (Бургас-м.Босна - Малко Търново) е международен път, осигуряващ връзката Румъния - Дуранкулак - Варна - Бургас - Малко Търново - Турция. Като бивш второкласен път в участъка Бургас - Малко Търново, той е със занижени габарити и ниска пропускателна способност за транзитно движение. В рамките на държавната регионална политика се предвижда разширяване на пътното трасе между Бургас и Къркларели с цел осигуряване преминаването на ТИР-ове. Път II-99, заедно с I-9 осигурява междурегионалните връзки на Северното и Южното Черноморие и се утвърждава все повече като туристически. По отношение на парка този път изпълнява роля на главен подход от североизток. Туристическата функция на този път се очаква да нарасне с развитието на ПП "Странджа" и пълното поемане на товарния транзит от път I-9. С реконструкцията на пътя в участъка Китен - Царево достъпът към парка е значително подобрен.

Ролята на главен северен подход се изпълнява от път I-9, който осигурява най-бързия и лесен достъп до парка. Състоянието на пътната настилка като цяло е добро с изключение на някои участъци с характерни свлачищни процеси.

В източната част на парка с основно значение като втори северен подход се явява път III-1012. Към момента той е частично ремонтиран. Неговото значение ще се увеличи при разкриването на ГКПП - Резово и ще го превърне в част от черноморския туристически пръстен.

Път III-796 тангира парка частично от север и изпълнява функция на западен подход. Състоянието на този път е твърде лошо, а габаритите му не съответстват на класа. Като подход може да се разглежда и третокласният път III-987. Последният е отклонение от път I-9 до км 15.5, където тангира северно на парка.

Посочените пътища участват в два полупръстена:

- Външен - от северозапад по второкласен път II-79 (Болярово - Средец - Бургас) и от североизток по път II-99. Този полупръстен е твърде отдалечен и не изпълнява ефективни комуникационни функции.
- Вътрешен - по път III-796, път III-987, път II-99 и път III-1012.

В локален план по-важен е четвъртокласния път IV-79612, който навързва селата Близнак, Евренозово и Звездец. Останалите четвъртокласни пътища са с тупиков характер и представляват отклонения от структуриращата пътна мрежа до населените места.

Дължината и процентното участие на пътищата по класове е както следва:

Клас на пътя	Дължина в парка, Км	%
I клас	37.3	15.8
II клас	52.6	22.3
III клас	69.5	29.5
IV клас	76.5	32.4
Всичко:	235.9	100.0

Към момента общата дължина на пътната мрежа в парка възлиза на 235.9 км при гъстота 0.2 км/км² - значително под средната за страната - 0.34 км/км².

Процентното разпределение на пътищата съгласно състоянието на пътната настилка е следното:

Състояние на пътната настилка	Дължина в парка, км	%
Добро	97.76	43.2
Средно	57.50	25.5
Лошо	70.64	31.3
Всичко*:	225.90	100.0
Пътят М.Търново – Сливарово в участък с дължина 10 км е без настилка.		

Очевидно състоянието на пътната мрежа в парка е незадоволително по няколко показателя. Независимо че 95.78% от пътищата са с асфалтобетново покритие, повече от 56% от настилка е амортизирана или повредена. По отношение на геометричните параметри една голяма част от пътищата не отговарят на изискванията на нормативите за съответния клас пътища. В най-голяма степен това важи за габаритите и съоръженията, радиусите на хоризонталните криви и надлъжните наклони. Отводняването и поддържането са занемарени, което води до допълнително влошаване на състоянието. Четвъртокласната пътна мрежа се характеризира с липсващи връзки. От значение е направлението Ахтопол – Бродилово – Кости, което ще играе основна роля за интегрирането на крайбрежието и вътрешността на парковата територия.

Инженерно-техническата характеристика на пътно-транспортната мрежа в ПП "Странджа" е посочена в **Приложение 31.1**.

Приоритетни проекти за реализация са обходът на Малко Търново - втори етап, разширяване на пътното трасе на път I-9, реконструкция на пътния участък Царево – Резово, ремонт на общинските пътища и изграждане на връзката Ахтопол – Кости.

В проекта за обхода в участъка Малко Търново – ГКПП са предвидени за изпълнение армонасипи с цел намаляване на откосите и за да се избегне унищожаване на горскодървесна растителност. Предвидено е покритие на скалните насипи с изкуствен материал и хумус за захрастяване и укрепване на откосите.

Горскостопанска пътна мрежа

Горските пътища в Странджа са построени предимно през 50-те и 60-те години. По-голямата част от територията на парка е сравнително равномерно обхваната от горско-пътна мрежа във всичките й четири степени. Изключение прави най-южната полоса, непосредствено до границата като резултат от засиления охранителен режим в миналото. Преобладават билните пътища и такива по протежението на големите водни течения. Изградени са най-вече второстепенни и третостепенни горски пътища с трошенокаменна настилка и четвъртостепенни без настилка или със стабилизация на по-слабите участъци. Въпреки козметичните ремонти в по-голямата си част те са напълно амортизирани, някои са непроходими поради паднали мостове, свлачища и други разрушения (р.Младежка – Тракийски лагер – Качул – Шоповци; Българи – Трионски дол; Ограш – Зеленковска река и др.) Вследствие липсата на поддръжка, настилките и отводняването им са в много лошо състояние. До известна степен лошото техническо състояние на горските пътища се дължи и на неправилно избрани технически параметри и некачествено строителство на трасетата и съоръженията.

1.16.3.2. Транспортно обслужване

Основен начин за придвижване към парка и в него е автомобилният транспорт. Най-близкото летище и най-близката жп гара се намират в Бургас. Поради икономически и административно-организационни причини от 10 години е преустановен и пътническият воден транспорт.

Транспортното обслужване и за двете общини – Малко Търново и Царево се извършва от общинска фирма "Бургасбус" и частни превозвачи. Разработени са транспортни схеми по изискванията на Наредба №33.

Основни превозвачи на територията на Община М.Търново са държавната фирма "Бургасбус" и еднолични търговци, собственици на микробуси. "Бургасбус" поема целогодишно както междуобщинските, така и вътрешнообщинските връзки. Частните микробуси обслужват направлението М.Търново – Бургас, като честотата на маршрутите има сезонен характер. Ежедневно се обслужва маршрутът Малко Търново – Бръшлян –

Звездец – Маринка – Бургас. Останалите селища се обслужват от един до три дни в седмицата, а селища като Сливарово и Стоилово са необхванати от ВОТ.

Основни превозвачи на територията на Община Царево са частните "Минибус експрес" и "Черно море юг транспорт" както и общинската "Бургасбус". Същите обслужват както вътрешнообщинските връзки, така и междуобщинските. Поддържа се и целогодишна връзка със София. Ежедневни връзки се поддържат между Царево – Ахтопол- Синеморец Резово; Царево – Кости и Царево – Бродилово. Връзките с Кондолово се осъществяват три дни в седмицата. Връзката с Бургас е постоянна и се осъществява както от общинския център, така и от Ахтопол, Резово и Синеморец.

За Община Царево поради развитието на морския туризъм регулярността на обслужването има изразен сезонен характер.

Сериозен недостатък на транспортното обслужване, който рефлектира и в развитието на парка като отделна териториална единица, е практическата липса на транспортно обслужване между двете общини. Не се поддържа линия Царево – Малко Търново, а курсовете по линиите Малко Търново – Граматиково и Царево – Граматиково се разминават в дните на обслужването им.

Организацията на транспортното обслужване в ПП "Странджа" по общини е посочена в **Приложение 31.2**.

С изключение на частните превозвачи подвижният парк, предлаган от "Бургасбус" е некомфортен и морално остарял.

1.16.3.3. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяване

Основен водоизточник за питейно-битово водоснабдяване в източната крайбрежна част на парка е яз. "Ясна поляна", изграден по поречието на р. Дуденска с общ обем 35.5 млн.м³ и полезен обем 27.3 млн.м³. От язовира се захранват селищата Ахтопол, Варвара, Синеморец и Бродилово.

Останалите 17 селища са на самостоятелен водоизточник.

На територията на ВиК Малко Търново са включени 16 бр. водовземни съоръжения с максимален експлоатационен дебит 45 л/с, а на територията на Община Царево в участъка на парка - 6 водовземни съоръжения с общ максимален експлоатационен дебит - 19.8 л/с.

За град М.Търново са каптирани изворите: Езерото, Махленски врис, Пресвета, Манастирчето и Пенгъово, а за нуждите на КПП – М.Търново са каптирани 3 бр. извори. Максималното водно количество, което се подава на града е около 20 л/с. Водите са пресни с типичен за района хидрокарбонатно-калциев състав. Водовземните съоръжения са площни дренажи и каптажи.

Селата Граматиково, Визица, Кости и Българи са водоснабдени чрез шахтови кладенци, изградени в терасата на р. Велека с общ експлоатационен дебит 21 л/с. Водоснабдяването на останалите селища се осъществява чрез каптажи на извори в околностите им и площни дренажи. За много от водите, особено тези от терасите на реките Велека и Младежка, е характерно високо съдържание на манган.

Около всички водохващания са учредени и устроени СОЗ – пояс "А". В парка попада и пояс "В" на санитарно-охранителната зона на яз. "Ясна поляна".

Състоянието на водоизточниците и вододобивната система в парка е посочено в **Приложение 31.3**.

Основен елемент на водоснабдителната система е магистралният водопровод от яз. "Ясна поляна" с отклонения до Варвара, Ахтопол, Синеморец и Бродилово. Последното отклонение е изпълнено през 2001г. Поради хроничния недостиг на вода в с. Резово и сезонния воден режим се предвижда водоснабдяване от магистралния водопровод, за което има изготвен работен проект.

Деривацията е изпълнена от стоманени тръби и е в добро състояние. Проблеми съществуват с водопроводните мрежи в населените места, които с малки изключения се характеризират с износеност, водеща до наличие на течове и водни загуби. Проблем са и част от водоснабдителните съоръжения, които не са довършени или не са изпълнени по проект.

Съществува определен недостиг на питейна вода в някои селища предимно във вътрешността на парка, които разчитат на собствени водоизточници. Поради особено

тежкото положение в Малко Търново и Стоилово е предвидено изграждане на водоснабдителна система от терасите на р.Велека в зоната на вливане на р.Младежка. Проектът е разработен през 1995г. и е придружен с ОВОС. Поради липса на средства строителството на системата е преустановено. Междувременно общинската администрация на Малко Търново заявява намерение за проучване на алтернативни водоизточници от терасите на р.Резовска. Предвижданията на регионално ниво отново лансират проекта за язовир на р.Младежка, който независимо от остарелия си характер е включен в Областния план за развитие на Бургаска област – 2000-2006г.

Проектът предвижда язовир, деривация до яз."Ясна поляна", две помпени станции на територията на парка и тунел под Босненския рид. Проектът не е придружен с ОВОС поради липса на законови основания към датата на неговото изготвяне.

Чистите води на странджанските реки често се възприемат като средство за директно генериране на приходи чрез експорт в Турция или други райони. Това ги прави обект на различни намерения и проекти, които се прокарват в местните стратегии за икономическо развитие или се предлагат пряко на вниманието на централното управление.

В парка няма промишлено водоснабдяване. Всички предприятия на територията на парка, както и тези в контактната му зона, черпят питейни води за производствени нужди.

Към 1999г. на територията на парка са съществували 2 напоителни системи с водоизточник р.Велека – Ахтопол/Синеморец и Бродилово с поливни площи съотв. 950 и 1500 дка. Започнато е изграждане на напоителна система Синеморец – Царево, със захранване от помпена станция "Синеморец". Поради липса на средства и административно-политически промени строителството е преустановено. Напоителните съоръжения са разграбени и с изключение на помпената станция практически не съществуват.

Канализационна система

Канализационната система и системата за пречистване на отпадните води в парка са неразвити. От общо 21 селища само 5 разполагат с канализация с различна степен на изграденост – Ахтопол – 85%, Варвара – 40%, Синеморец – 50%, Граматиково – 95% и Малко Търново – 50%. Заустването на крайбрежните селища се извършва директно в Черно море, а на Малко Търново и Граматиково в близките дерета.

В останалите селища и урбанизирани територии извън селищните образувания се използват септични и попивни ями.

Местата за бивакуване не са обезпечени с трайни или преносими санитарни възли.

Инфраструктурата за пречистване на битовите отпадни води е неразвита. Към момента са изградени пречиствателни модули за селата Варвара и Синеморец, които не са въведени в експлоатация.

Поради характера на територията проблемът с пречистването на отпадните води е поставен във фокуса на местните администрации и е приоритет в различни планови документи, като ТУП на Община Царево, местните стратегии за социално-икономическо развитие и Областния план за развитие. Поради основното значение на обекта за опазване на морската акватория за ПСОВ – Царево е разработен проект, чиято реализация е започнала в началото на 2001г. Площадката отстои на около 400 м от гр.Царево и на около 2000 м от бреговата ивица на Черно море. Към момента строителството е приключило и предстои въвеждането на обекта в експлоатация. По проект ПСОВ – Царево ще пречиства постъпващите битови води до степен удовлетворяваща изискванията на водоприемник втора категория (р.Попска-Черно море). Изхождайки от сезонния характер на формиране на отпадъчните води от проектираното ваканционно селище, ПСОВ – Царево е предвидена с много голяма сезонна неравномерност (коефициент на сезонна неравномерност при пълно изграждане на ПСОВ е 8.9) и на голям хидравличен резерв.

За Община Малко Търново е разработен проект за ПСОВ, а за Ахтопол е отредена площадка.

1.16.3.4.Електроснабдяване

Територията на парка попада в обхвата на Електроразпределение Ст.Загора – клон Бургас, в електроразпределителни участъци М.Търново и Царево на Електро-разпределителен район Бургас.

В парка отсъстват собствени източници на електроенергия.

Електрозахранването в парка се осъществява от Електропреносен район Бургас чрез пренос на ел.енергия от енергийна система с елпроводи 110 kV и трансформирането ѝ на 20 kV от подстанции 110/20 kV – Пс "Босна", Пс "Малко Търново" и Пс "Царево". Подстанция "Босна" се явява възлова за района, тъй като е свързана с електропроводи 110 kV с подстанциите "Елхово", "Победа"- Бургас и "Приморско". Подстанция "Малко Търново" е едностранно захранена на 110 kV от подстанция "Босна", а подстанция "Царево" – от подстанция "Приморско".

Преносната мрежа високо напрежение 110 kV е представена от 5 електропровода с обща дължина на територията на парка – 27.5 км. От тях единствено електропровод "Младежко" изцяло преминава през територията на парка. Вида и параметрите на мрежата ВН са посочени в **Приложение 31.4.**

Електроразпределителната мрежа средно напрежение – 20 kV – е добре развита и обхваща всички населени места. Мрежата е изградена със стоманобетонни и железнорешетъчни стълбове. В по-голямата си част елпроводите са с възможност за захранване от две подстанции. Параметрите на разпределителната мрежа са посочени в **Приложение 31.5.**

Отклонения от разпределителната мрежа и отделни изводи от подстанциите захранват трансформаторните постове 20/09/0.231 kV. Изградените трафопостове са предимно мачтови и зидани от селски тип.

Поради засилено обезлюдяване на района през последните няколко години и застоя в икономиката електрификационната система не е претърпяла значителни промени. С малки изключения системата на електроразпределителната мрежа е добро, а броят и капацитетът на трафопостовите са достатъчни за покриване на съществуващите нужди.

Според предвижданията на ТУП на Община Царево нови трансформаторни мощности ще са необходими за Варвара, Ахтопол, Синеморец и Резово, а при развитие на селския туризъм във вътрешността се очаква завишаване на консумацията на електроенергия и в Бродилово, Кости, Българи и Кондолово и необходимост от допълнителни трансформаторни мощности. Ролята на възлова станция в Ахтопол се изпълнява от трафопост "Берое", чийто капацитет е изчерпан. Най-вероятно това ще наложи изграждане на възлова станция с възможност за развитието ѝ в подстанция.

Независимо от сезонните колебания в консумацията на електрическа енергия в крайбрежните селища за целта не се използват ефективно алтернативни източници, които биха могли да отговорят на нарасналите нужди през активния сезон. Като цяло на територията на парка се предвижда един проект с определено влияние върху парковата среда, предложен с ТУП на Община Царево. Последният се отнася до затваряне на пръстена Босна - Приморско – Царево - Малко Търново, чрез прокаране на нов електропровод 110 kV за взаимно резервиране на подстанциите Царево и Малко Търново.

1.16.3.5.Телекомуникации

На територията на парка има изградена подземна магистрална и вътрешно-районна кабелна телефонна мрежа. Магистралните кабели до Бургас са прокарани в сервитута на пътища I-9, II-99, III-1012.

След въвеждането в експлоатация през 1996г. на широколентова радио-релейна линия Бургас – Царево се наблюдава значително подобрене в телекомуникациите.

Недостигът от телефонни постове в крайбрежните на парка селища ще бъде задоволен с цифровизацията на телефонните централи на Царево, Варвара, Ахтопол, Синеморец и Резово и завършване реконструкцията на селищната телефонна мрежа. В същия срок ще бъде положен в сервитута на път III-1012 подземен оптичен кабел до Ахтопол. Съществуващият подземен магистрален кабел Ахтопол-Резово, минаващ през

защитени местности "Устието на река Велека" и "Силистар", се уплътнява допълнително с цифрови устройства, като по този начин се избягва реконструкцията му.

Независимо от високата плътност на радио и телевизионната ретранслационна мрежа получаваните сигнали са с недостатъчно качество и покритие поради смущения от Турция и хълмистия характер на релефа.

Безжичните телекомуникации (Мобифон и GSM) са реализирани на територията на парка от "МобилТел" ЕАД и "Мобиком".

Покритие за джобен мобифон е осигурено за крайбрежните селища и района на М.Търново. Покритие за мобифон в автомобил с външна антена е осигурено за всички селища с изключение на Близнак, Младежко, Евренозово, Сливарово, Граматиково, Кондолово, Заберново, Калово и Бяла вода.

GSM покритието обхваща цялата територия на парка с изключение на селищата Кости, Младежко, Евренозово, Близнак.

1.16.4.Ползвания на горите

През последните 5 години горското стопанство в парка се развива в съответствие с лесоустройствените проекти на петте ДЛ, изготвени в периода 1996-1998г. Поради включване на новоустроени гори от бившия мелиоративен фонд площта на горските територии се е увеличила от 83072.9 ха по времето на обявяване на парка на 93638 ха. По този начин общата горска площ към момента представлява 80% от територията на парка. От нея 75% попадат в труднодостъпни зони, като 25% са в граничната полоса. Общият запас от дървесина възлиза на 16972355 м³, което съставлява 3.7% от запаса на горите в България. Средният запас от дървесина е 191 м³/ха, при 141 м³/ха за страната.

Независимо че от обявяването на парка горите на територията му следва да преминат в категорията *гори със специално предназначение*, те продължават да се ползват по стопански начин - веднъж, поради факта че в ЛУП на ДЛ "Царево" горите са с непроменена категория и втори път, поради характера на предвидените мероприятия в останалите ЛУП.

Като цяло предвижданията на ЛУП са свързани с намаляване на ползването. Предвиденото при последните измервания на горите 1996-1998г. ползване на дървесина възлиза на 150000м³ годишно, от които съответно 16% - едра дървесина, 17% - средна, 11% - дребна и 56% - дърва за огрев. Посоченото съотношение на категориите дървесина говори за обезкървено дъбово стопанство в следствие на пресилените ползвания през 50-те и 60-те години.

Допълнително, поради причини от административно-икономически характер, последните десет години се характеризират с намалено ползване на горите спрямо предвиденото в ЛУП – тенденция, която се запазва и през 1998г. след новото измерване на горите. Добитата през 1998г. дървесина възлиза на 85% от предвиденото в ЛУП, като е спазено съотношението на ползваните категории дървесина – 74% от предвиденото ползване на едра дървесина, 72% - на средна, 60% - на дребна и 87% - от предвиденото ползване на дърва за огрев.

През този период продължава неблагоприятната тенденция за неизпълнение на отгледните сечи – 77% – процес, който се задълбочава и води до влошаване на качеството на гората. На територията на парка са извършвани производствени опити за прилагане на възобновителни сечи с удължен период на възстановяване, както и отгледни сечи по метода на ранната индивидуализация (избор на "дървета на бъдещето"), които са приети за внедряване в практиката.

Дърводобивните практики се основават на използването на моторни триони, модифицирани селскостопански трактори, животинска тяга и 1-2 въжени линии. Това е съчетано с изграждане на значителна мрежа от временни извозни пътища. За нормалното ползване на гората за периода 1998-2008г. е предвидено по ЛУП изграждане на нови и ремонт на стари стабилизиращи пътища с обща дължина 99 км.

Разрешените за паша площи по ЛУП възлизат на 40000 ха, което съставлява 48% от горския фонд, а капацитетът им по норматив възлиза на 30800 глави едър добитък и 180000 глави дребен добитък. По оперативни данни от общините към 01.07.1999г. на територията на парка се наброяват около 1364 глави едър добитък и 14756 глави дребен добитък, от които около 4448 кози. Този факт показва от една страна, че площите за паша се използват значително под възможностите им, но от друга говори за реалните

нужди от паша през този период и в перспектива. Характерен момент е ползването на горите за паша на кози и свине, която се допуска в противоречие със статута на територията и Закона за горите.

От страничните ползвания в горите с определено значение е брането на билки, гъби и горски плодове. Тенденциите в ползването за периода 1996-2001г. са разгледани в раздел "Лечебни растения" на Плана. От анализа на издадените позволителни става ясно, че този тип ползване се осъществява основно в горските територии.

За степента на различните ползвания от горите може да се съди и по приходите от тях. Анализите за 1998г. показват, че делът на приходите от странични ползвания е незначителен – около 0.2% от общия приход, който се реализира основно от добив на дървесина при възобновителни и отгледни сечи.

Броят на заетите в сектора възлиза на 450 души, от които 250 са ангажирани със стопанска дейност – дърводобив и извозване на дървесина, 50 – в осъществяване на мероприятия по стопанисването на горите и 150 – в администрацията и охраната на ГФ. Посочената бройка се счита за недостатъчна за изпълнението на ЛУП.

1.16.5. Събиране на лечебни растения, диворастящи плодове и гъби

Ползването на недървесните растителни ресурси (лечебни растения, диворастящи плодове и гъби) според целта на събиране се реализира чрез два модела - за лична употреба и за търговски нужди.

Местното население традиционно събира билки, диворастящи плодове, подправки и гъби за нуждите на личното домакинство. Количествата, събирани за този вид нужди е трудно да се анализират поради липсата на изходни данни. Сред предпочитаните билки и диворастящи плодове са жълт кантарион (*Hypericum perforatum*), мащерка (*Thymus sp. div.*), шипка (*Rosa sp. div.*), глог (*Crataegus monogyna*), коприва (*Urtica dioica*), киселица (*Malus sylvestris*), трънка (*Prunus spinosa*), скоруша (*Sorbus domestica*), дрян (*Cornus mas*) и др. Най-популярните ядливи гъби сред местното население са сърнела (*Macrolepiota procera*), манатарка (*Boletus sp.*) и булка (*Amanita caesarea*). Тези растителни суровини са традиционна част от кулинарния бит в Странджа.

Събирането на лечебни растения, диворастящи плодове и гъби с цел продажба също се практикува като традиционно занимание за част от населението в парка. Мащабът и интензивността, с които се развива билко- и гъбосъбирането са в пряка зависимост от състоянието на природните запаси, търсенето на пазара и наличието на инфраструктура за събиране. Поради причини от различен характер конкретни данни за равнището на фактическото ползване на недървесните растителни ресурси в актуалните граници на парка са ограничени и несистематизирани. Не се събира и поддържа информация за видовете, реалните количества и местата, където те се събират. Оценката на ползването е извършена въз основа на данни, получени чрез анкетен метод, като са интервюирани лица, ангажирани пряко с управление или с търговска дейност. Анализирани е периодът 1996 - 2001г.

През този период обект на събиране са били 9 вида билки, 3 вида диворастящи плодове и 2 вида гъби (**Приложение 32.1**). Годишният обем на събираните билки и диворастящи плодове е в границите 1100 - 4 686 кг, с изключение на 1996, 1997 и 1998г., когато високите обеми изкупувани количества (до 96910 кг) се дължат на търсенето на жълт кантарион. За анализирания период са издадени разрешения за събиране на 137496 кг билки и плодове. Събираните видове са сред приоритетните търговски позиции в национален мащаб, които се изкупуват в многотонажни количества. От видовете под ограничителен режим за периода, еднократно, през 2001г., е определена квота от МОСВ за 50 кг корени от лудо биле.

Общото количество на гъби, събрани за търговски цели с позволително е 30315 кг. Манатарката и пачи крак, представляват относително постоянен търговски интерес, но ползването силно се влияе от промяната в метеорологичните режими и пазарната конюнктура.

Изкупуването на недървесните природни ресурси се обезпечава от търговска инфраструктура, която в момента включва около 20 постоянни заготовителни пункта, като най-активно функционират тези в селищата Звездец, Малко Търново, Кости, Бродилово и др. Броят на събирачите (местни и приходящи) трудно може да бъде уточнен.

По данни на ДПП сезонно в парка пристигат около 140 човека външни събирачи най-вече от Шуменско, Руен, Котел. Демографският профил на събирачите се характеризира с присъствие на малки възрастови групи, обикновено с основно образование и ромски или турски произход. Организаторите на пунктове и изкупвачите са с по-висок социален статус и обикновено със средно образование, докато собствениците на фирми са обикновено добре подготвени професионално и най-често с юридическо образование.

Най-често срещаните нарушения, произтичащи от прякото ползване, са: събиране в райони извън определените в разрешителното, събиране без разрешително, събиране по неправилен начин, превишаване на разрешените количества. До момента не са предприети действия за изпълнение на ЗЛР и разработване на регламентираните в него планове, програми и оценки за ползване на ресурсите. Всички пунктове на територията на ПП "Странджа" са регистрирани в РИОСВ – Бургас и това е благоприятно условие за контрол на ползването на ресурсите от лечебни растения, диворастящи плодове и гъби.

1.16.6.Лов и риболов

В съответствие с ловностопанското райониране на България територията на ПП "Странджа" попада изцяло в Странджанско – Сакарската подобласт. В района на Странджа преобладават едродивечовите местообитания.

Представители на чифтокопитните бозайници, обект на лов, които обитават постоянно или временно територията на парка са благородният елен, сърната и дивата свиня.

Докато сърната се среща повсеместно в парка благородният елен е разпространен най-вече в ДЛ "Царево", ДЛ "Граматиново" - м.Студената вода, Кабранча, ДЛ "Звездец" в района на м.Босна и местообитанията между реките Велека и Младежка. В ДЛ "Кости" обитават единични екземпляри, които са в постоянна миграция. В ДЛ "Малко Търново" също се наблюдава мигрираща група от 5-10 бр.

Подобно на сърната дивата свиня е разпространена повсеместно в парка. В началото на 90-те години, вследствие на чума по дивата свиня запасът ѝ временно намалява, но в последните години е възстановен. Често се наблюдава хибридизация между дивата свиня и източно-балканската домашна свиня.

От хищниците по ЗЛОД обект на лов са вълкът, чакалът, лисицата, язовецът, бялката и черният пор. Присъствието на вълка в парка е незначително, докато чакалът и лисицата са повсеместно разпространени видове. Язовецът и черният пор са разпространени повсеместно с неравномерна гъстота, докато бялката се придържа близо до населените места.

От птиците, обект на лов са яребицата, пребиваваща в периферните части на гората и откритите площи на парка, горският бекас, обикновената бекасица, гривяк, гургулица, гугутка и гълъб хралупар и разрешените за лов по ЗЛОД представители на разред гъскови – зимно и лятно бърне, голяма белочела гъска, шилоопашата патица, зеленоглавка, фиш и др.

Докато гургулицата се среща повсеместно, гривекът и гълъбът хралупар преобладават в средновъзрастните и възрастните горски насаждения, а гугутката се придържа близо до населените места.

От рибите обект на любителски риболов са пъстървовите, шарановите, вьюновите и попчетата.

На територията на парка характерно явление са скитащите кучета, предимно в близост до населени места.

Действителните дивечови запаси на основните видове дивеч по данни от РУГ – Бургас за 1999г. са под допустимите почти във всички ДЛ.

Държавно лесничество	Вид Дивеч	Допустим запас	Действителен запас
Царево	Благороден елен	180	158
	Сърна	990	493
	Дива свиня	246	317
Кости	Благороден елен	50	12
	Сърна	273	154
	Дива свиня	385	53
Граматиково	Благороден елен	90	42
	Сърна	450	360
	Дива свиня	150	120
Малко Търново	Благороден елен	88	12
	Сърна	635	115
	Дива свиня	288	100
Звездец	Благороден елен	50	20
	Сърна	250	158
	Дива свиня	280	85

За същата година по данни от пролетното преброяване запасите на хищниците сочат 3 бр. вълци, разпространени единствено в ДЛ "Малко Търново", 282 бр. чакали и 173 бр. лисици, сравнително равномерно разпределени в парковата територия. Голямата плътност и повсеместно разпространение на чакала оказва особено отрицателно въздействие върху запасите от сърна.

Здравословното състояние на дивеча е добро. От 1985г. не са отбелязвани епизоди в района.

По отношение на рибните запаси в реките на ПП "Странджа" всички изследвания през последните години показват критично занижаване и изчезване на някои от видовете.

В ПП "Странджа" най-застъпени местообитания са: високостъблените дъбови насаждения с подлес, подраст и жива почвена покривка с голямо разнообразие (ДЛ "Кости", ДЛ "Граматиково"); издънкови, отчасти високостъблени дъбови гори (ДЛ "Царево", ДЛ "Малко Търново", ДЛ "Звездец"), осигуряващи сравнително богата и разнообразна естествена хранителна база през вегетационния период, което благоприятства развитието на всички видове едър дивеч. Като трайни убежища на дивеча значение имат и високостъблените букови гори с подлес от вечно зелени храсти, както и иглолистните култури.

Преобладаващи бонитети за елена са III-II; за сърната - II; дива свиня - I-II.

Към 2000г. общата ловностопанска площ на ПП "Странджа" е 100689.2 ха, в т.ч. стопанисвана от ДЛР – 79151.7 ха и предоставени ловни райони – 21537.5 ха.

Държавно лесничество	Обща ловностопанска площ, ха	Обща площ на ДЛР, ха	Предоставени ловни райони, ха
Малко Търново	19795.5	12919.5	6876.0
Звездец	20655.5	13655.7	6989.8
Граматиково	20320.6	15962.3	4368.3
Кости	10179.6	9302.1	877.5
Царево	29738.0	27312.1	2425.9
ВСИЧКО	100689.2	79151.7	21537.5

По данни от 2002г. в парка действат 18 ловни дружинки: 11 от Община Малко Търново и 7 от Община Царево, с общо 613 ловци. За същата година предоставената ловна площ възлиза на 44018.8 ха и е увеличена повече от два пъти в сравнение с 2000г.

Предпочитана ловна практика в парка е груповата гонка пред подборния отстрел. Изпълнението на мерките, предвидени в ловоустройствените проекти е затруднено поради финансови ограничения.

Със Заповед №453/21.05.2002г. на НУГ към МЗГ на територията на парка е създадена Държавна дивечовъдна станция (ДДС) "Граматиково" с обща дивечоразвъдна площ 27840 ха, от които 15546 ха – в ДЛ "Граматиково". ДДС стопанисва дивеча в

държавните ловно стопански комплекси "Ограш", "Кондолово" и "Чуплака", а останалите ловно стопански райони на територията ѝ се предоставят на ловните дружини. С формирането на ДДС се цели създаване на здрави дивечови запаси при оптимална гъстота, подобряване на условията за ловен туризъм, наблюдение, селекция и постепенно превръщане на подборния отстрел в основен метод за ползване на едрия дивеч.

1.16.7. Селско стопанство и стопански риболов

По компютърни изчисления от цифровия модел на парка земеделските земи в парка към 2000г. са 218879.2 дка, което се равнява на 18.8% от парковата територия. От тях 156531.0 дка са обработваеми земи, което се равнява на 71.5% от земеделските земи и 13.5% от парковата територия. Мерите и пасищата възлизат на 54032.6 дка, което се равнява на 24.7% от земеделските земи и на 86.7% от необработваемите земи в парка. Основна част от обработваемите земи са разположени в землищата на Малко Търново, Граматиково, Звездец, Близнак, Стоилово, Бяла вода, Визица, Ахтопол и Кости. В структурата на обработваемата земя преобладават нивите – 147713.9 дка, което се равнява на 94.4% от обработваемите земи. Разпределението на нивите в парка следва разпределението на обработваемите земи. Към същия период трайните насаждения възлизат само на 3406.5 дка, а ливадите – на 2562.6 дка. Трайните насаждения преобладават в землищата на Граматиково, Кости, Резово, Близнак и Ахтопол. Основен дял от ливадите са разположени в землищата на Малко Търново, Стоилово, Бродилово, Кости и Резово.

По оперативни данни от общините към същия период обработваната земя е 7827.0 дка, което се равнява на 5% от обработваемата земя.

Разпределението на земеделските земи по начин на трайно ползване по отчетите за земята в края на 2000г. и по компютърни изчисления към същата дата е посочено в **Приложения 33.1 и 33.2**. За меродавни са приети данните от цифровия модел.

В сравнение с другите отрасли на икономиката през последните няколко години селското стопанство е претърпяло най-сериозен упадък. Секторът се поддържа от неконтролирано пасищно животновъдство при нарастване на броя на козите, намаляване на броя на овцете и колебания в броя на говедата (оперативни данни за периода 1990-1999). Продуктивността и породният състав на животните са влошени.

Животновъдният отрасъл е традиционно водещ в селското стопанство на този регион. След ликвидирането на говедовъдството в държавния сектор поголовието от говеда намалява наполовина като през последните години се очертава тенденция към възстановяване. По оперативни данни на общините от 1999г. в парка се отглеждат 758 говеда, от които 492 крави. Подобна пропорция осигурява добра възможност за възпроизводство и известно увеличение на стадата.

В най-сериозен упадък се намира овцевъдството, което към посочената дата регистрира най-ниско равнище на поголовието. Само за последното десетилетие броят на овцете-майки е намалял от 18333 на 4952. За сметка на това се увеличава броят на козите, чиято бройка нараства от 3300 през 1990г. на 4448 през 1999г.

След ликвидиране на държавния сектор в парка намалява и броят на свинете, като се запазва и дори нараства броят на свинете-майки. Наличните към 1.07.1999г. 1583 свине-майки, са в състояние да възпроизведат значително по-голям брой от посочените 4247 свине. Основна част от свинете се отглеждат в землищата на гр. Малко Търново и на селата Бяла вода, Звездец, Кости, Граматиково, Евренозово, Стоилово и Младежко. Този подотрасъл в Странджа винаги се е характеризирал с определена неустойчивост, причинена от социално-икономически, екологични и организационно-технологични причини. Тук се наблюдават и най-големите инвазии отвън в години на по-богата реколта от жълъд.

Към средата на 1999г. в парка са регистрирани 17273 птици, от които 13748 кокошки, 1583 зайци, 376 магарета, 213 коня и 17 мулета и катъри. Към посочения период пчеларството е представено от 3000 кошера. Очевидно птицевъдството ще продължава да бъде част от частните стопанства и ще се влияе както от демографските процеси в парка, така и от развитието на туризма във вътрешността. Зайцевъдството няма сериозна традиция, докато с добър потенциал е пчеларството. С активизирането на

частната инициатива в земеделските земи и развитието на селския туризъм се очаква нарастване на броя на конете и магарета в парка.

Броят на селскостопанските животни в парка по общини и землища към 01.07.1999г. е посочен в **Приложение 33.3**.

Растениевъдството в парка е било в голяма степен функция от развитието на животновъдството. В тази връзка се наблюдава тенденция на явно реструктуриране на засетите площи през последните десет години. Докато през 1990г. основен дял се пада на площите, засети със зърнено-фуражни култури, към средата на 1999г. те са намалели три пъти. Същевременно се наблюдава известно увеличение на площите, засети със зеленчуци и варива. Последните са основно за лични нужди като част от личните стопанства на жителите в парка.

Държавният сектор в парка разполага с добре запазена генетична банка от южни култури, собственост на Опитното поле за южни култури (ОПЮК) в Царево. Към момента общата земеделска площ на ОПЮК възлиза на 59.0 ха (36.0 ха в землището на с.Лозенец и 23.0 ха в землището на гр.Ахтопол), засети със смокини, дафинов лист, райска ябълка, нар, лешник и др. Районът е известен с някои местни породи като източно-балканска свиня, странджанска овца и сиво говедо, които все още биха могли да се намерят в чистата им форма и да се възстановят.

Съхранен е в голяма степен и опитът в обработката на стръмни терени и каменисти почви. От известно време се използват и благоприятните възможности на територията за култивиране на билки.

Независимо от факта че на територията на парка официално са регистрирани 25 селски стопани и 3 кооперации, съществуват очевидни факти, че заетите в селското стопанство индивидуални фермери надхвърлят 40 души.

Масовото отдръпване от селското стопанство в региона се дължи основно на високите производствени цени и липсата на финансова възвръщаемост. Това означава, че използването на екологосъобразни практики ще се нуждае от особени усилия на местните власти и държавна подкрепа.

В този смисъл се залага на Националния план за развитие на земеделието и селските райони и на подкрепата по линия на Програма САПАРД.

Стопанският риболов не е бил обект на предишни проучвания, свързани с Плана за управление. Описанието на това ползване е важно пред вид на консервационната значимост на прилежащата на парка акватория. По оперативни данни на Община Царево за 1999г. общият брой на лодките възлиза на 219, а броят на рибарите е 216 (данни от Районната инспекция по рибарство за същата година). Понастоящем на територията на парка съществува една рибарска кооперация в Ахтопол.

Риболовът се извършва предимно с мрежи за по-дребната риба и парагади за улов на акула и есетрови. Характерно е използването на пролетни даляни, които се залагат в заливите на Ахтопол, Ахтос, Варвара, Бутамята и Резово. Възпроизводственият капацитет на повечето стопански ценни видове се счита за устойчив. Въпреки невъзможността да се очертаят ясно тенденциите в развитието на този отрасъл поради отсъствие през последните години на статистически данни за количеството и структурата на улова в този район, очевидно е че риболовът ще остане жизнено важен елемент от местния бит и специфична основа за развитието на туризма.

1.16.8.Промисленост

През последните няколко години развитието на промишлеността на територията на парка се характеризира със структурни промени и стабилен упадък, което може се види от оперативни данни, подадени от общините и съществуващите предприятия.

Териториалната организация на сектора се характеризира с концентрация на предприятията в селищата или в крайселищните територии. Поради специфичния характер на добивната промишленост тя е единствената дейност, която е тясно свързана с местоположението на съответния ресурс. Липсата на официални данни за приходи от дейност, броя на заетите и ДМА затруднява действителното позициониране на отраслите на икономиката и оценката на тяхната значимост за социално-икономическото ѝ развитие. Оперативните данни за броя на заетите и приходите от дейност за 1999г. поставят

дървопреработването на първо място, следвано от добивната промишленост и фармацевтиката.

Независимо от водещото положение на рудодобива в периода 1957-1994г. през последните няколко години *добивната промишленост* в района на парка претърпява сериозни промени, дължащи се на изчерпването на запасите от полиметални руди и изостанали технологии. В резултат настъпва ликвидация на всички подземни рудници ("Граматиково", "Бърдце" и "Пропада"), като се запазва добивът на индустриални, скално-облицовъчни и строителни материали. Към момента на територията на парка съществуват: една кариера за мраморизиран варовик, непосредствено до гр.Малко Търново с цех за печене на вар, експлоатирана от "Бургас-вар"- клон Малко Търново и кариера "Малко Търново" (бивша кариера "Първи май") за скално-облицовъчни материали, която се експлоатира от "Скални облицовки" АД (бивше ПЗ "Скални облицовки" към Бургаски медни мини" ЕАД). Частично в парка попада и кариера "Изгрев" в м.Гларус баир за добив на скални блокове от габро. Количеството на утвърдените запаси от мрамор и габро, техните естетически качества и стабилен маркетинг определят възможността за по-нататъшно развитие на тази дейност.

Добивът на строителни материали (пясък и чакъл) за строителни цели се извършва главно от руслото на р.Велека от "Странджа-строй" ЕООД – Малко Търново (БКС – гр.Малко Търново), ЕТ "Димитър Киров - 45" и неорганизирано от отделни граждани.

Вследствие на проучвания на "БММ" ЕАД са доказани запаси на кварцфелдшпатови суровини в находище "Малко Търново" – участък "Бърдце" и участък "Гарваница". Въз основа на проучванията е разработена технология за получаване на високоалкални фелдшпатови концентрати и проект за производство на фердшпатови продукти, чрез използване на съществуващата производствена инфраструктура на "БММ" ЕАД. За целта заедно с терените на кариера "Малко Търново" и кариерата за мраморизиран варовик от парка са изключени и терени в района на рудник "Бърдце" за добив на фелдшпат.

Преработващата промишленост е представена от 6 дървопреработващи предприятия, няколко много малки предприятия на хранително-вкусовата промишленост като мандри, казани за варене на ракия и пекарници и фармацевтичното предприятие "Адара" АД. С изключение на някои от дървообработващите предприятия останалата част от базата на преработващата промишленост е или неразвита или в упадък.

Местната промишленост е представена от няколко ТПК, намиращи се в Ахтопол, Бродилово, Кости, Малко Търново и Граматиково, които поради икономическата ситуация в района са ограничили дейността си и са с неизползван капацитет.

Състоянието на промишлеността на настоящия етап води до декапитализация на ДМА и обедняване на населението в парка.

1.16.9.Туризм и рекреация

Развитието на туризма в парк "Странджа" е повлияно в голяма степен от пограничния режим, доскоро действащ в една значителна част от територията и от държавната политика през годините на социализма, която определя функционалните акценти в тази дейност: социален отдих по крайбрежието, климатолечение във вътрешността.

С отпадането на пограничния режим и развитието на пазарната икономика започва засилено усвояване на териториите по крайбрежието, основно за вилен отдих и семейно хотелиерство, докато интересът към вътрешността остава слабо изявен. Благодарение на усилията на ДПП и някои програми, действащи на територията през последните години, се наблюдават наченки на развитие на екологичния и селския туризъм във вътрешността на парка. Тази тенденция се подкрепя от нарастващия брой на местата за настаняване и този на хората, желаещи да бъдат ангажирани с подобна дейност.

Независимо от наличието на редица планови документи, разглеждащи туризма като приоритетен отрасъл и за двете общини, и опита на ДПП за очертаване на основните насоки в тази дейност, до момента няма разработена стратегия за развитието на туризма в парка.

Туристически ресурси и степен на усвоеност

Територията на парка се характеризира с уникално съчетание на природни и антропогенни туристически ресурси, най-значими от които са:

- живописните, закътани малки плажове с обща площ 28.7 ха и около 2500 м подходящ за плажуване скалист бряг;
- мекият, предимно преходно-средиземноморски климат, създаващ висок общ климатичен комфорт, който допринася за удължен период на морелечение (май-октомври) по крайбрежието и целогодишно климатолечение на белодробни, алергични и обменни заболявания във вътрешността на парка;
- общото екологично състояние на територията, характеризиращо се с чистота на изворните, речните и морските води, въздуха и почвите;
- комплексът от природни забележителности и защитени местности с представителни екосистеми на флората и фауната, определящи развитието на познавателен екотуризъм;
- богатата, разнообразна и добре съхранена горска растителност от понтийско-евксински тип с висока рекреационна стойност, благоприятстваща оптимално съчетание на морски с планински туризъм;
- хълмистият нископланински разнообразен релеф, улесняващ развитието на пешеходния туризъм;
- геоморфоложки образувания с висока посетителска стойност, между които 78 проучени пещери, 10 от които от посетителски интерес;
- пейзажи и гледки от изключителен характер, предпоставящи развитието на "пейзажен" туризъм;
- наличие на дивечови запаси с възможности за развитие на ловен туризъм;
- уникални по рода си паметници на културата на суша и под вода и уникална мрежа от култови места като основен ресурс за познавателен археоложки, културен и религиозен туризъм;
- съхранена празнична система, бит и местна кухня, създаващи възможност за развитие на фолклорен туризъм;
- съхранени традиционни земеделски практики и селищна среда с характерна идентичност като предпоставка за развитие на селски туризъм;
- периодични и епизодични събития от национален и регионален мащаб като събора в ИМ "Петрова нива", надпяванията в Граматиково, нестинарски празници в Българи.

Туристическият потенциал на тези ресурси е изключително висок, но не е достатъчно изследван.

По официални данни от МРРБ на територията на парка са регистрирани 11 плажа с обща площ 287472 м², чиста активна пясъчна площ 143838 м² и 85045 м² дюни. Общият рекреационен капацитет на плажовете, изчислен по тълкувания на МРРБ на *Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони* и при осъвременени данни за площта на плажовете възлиза на 31551 места. С предвидения по ТУП на Община Царево изкуствен плаж в Ахтопол рекреационният капацитет на този туристически ресурс се завишава на 34551 места. Същевременно съгласно чл.6 ал.2 от Закона за биологичното разнообразие дюните са включени в Приложение № 1 от Закона като застрашени от изчезване типове природни местообитания и са приоритетни за опазване. Това изискване налага поставянето им под превантивна защита до извършване на оценка по чл.7, ал.1 от ЗБР със забрана за плажуване върху тях, както и редуциране на рекреационния капацитет на плажовете на 25303 места. (**Приложение 34.1**).

В **Приложение 34.2** е посочен изчисленият по Наредбата рекреационен капацитет на естествените водни площи – прилежащите на пясъчните коси водни площи от устията на реките Велека, Силистар и Бутамята, възлизащ общо на 7599 места.

Рекреационният капацитет на останалите туристически ресурси на парка като цяло е въпрос на внимателна оценка, обект на последващи проекти.

Териториално разпределение на легловата база за отдих и туризъм и предвиждания за нейното развитие

Материалната база за туризъм в очертаванията на парка е съсредоточена основно в селищните територии и курортните образувания по крайбрежието. Това е следствие както от естествените урбанизационни процеси на територията, така и от целенасочена политика на планиране.

По крайбрежието преобладава частният квартирен фонд, семейните пансионати и почивни бази. По оперативни данни на Община Царево към 2000г. броят на леглата в почивни бази възлиза на 7070, а в частните квартири и пансионати - на около 3000. Докато частният квартирен фонд е сравнително нов и донякъде пригоден за нуждите на индивидуалния отдих, т.н лека ваканционна база е морално и физически износена. Причините са основно в неизяснената собственост и липсата на начален капитал в реституираните имоти.

Във вътрешността на парка базата за отдих и туризъм е неразвита. Тук преобладава ведомствената база, която може да се ползва за нуждите на туризма само при договор със съответното ведомство и след категоризация на обектите.

По оперативни данни на общините за 2000г. паркът разполага с потенциал от 12006 легла, от които 11452 са разположени в крайбрежните селища. Заведенията за хранене разполагат с общо 3500 места в ресторанти, кафета, пицарии и др., от които 2709 са в Ахтопол. Процесът на категоризация на легловата база е регистрирал бум през последната година. За периода 1999-2000г. броят на категоризираните легла е нараснал от 121 легла (всички разположени в крайбрежните селища) на 1383, от които 21 легла във вътрешността на парка. От заведенията за хранене 97% са категоризирани. С промоцията на парка на туристическия пазар тази положителна тенденция се очертава да продължи.

Структурата, капацитетът и степента на категоризация на легловата база в границите на парка са посочени в **Приложение 34.3**.

От всички посочени легла само 322 са извън населените места и селищните образувания. В тази цифра не фигурират сградите в земите по §4 от ЗСПЗЗ, предвидени за промяна на предназначението за вилни и курортни зони (**Приложение 34.4**).

От посочените 322 легла 161 са разположени в индивидуални обекти, като почивната база на Тракийското дружество в м.Тракийски лагер, почивната база на "БММ" ЕАД в м.Малево, горски дом "Макъовци", горски дом до с.Бръшлян, почивната база на Летище Бургас ЕАД и мотела край Малко Търново, а останалата част формират рекреационно туристически съсредоточия - "Ковач", "Качул - Калиново". Някои от обектите като почивната база на Областно управление на пътищата са комбинирани с производствени сгради в района на м.Босна, територия без ясно определена функция.

Характерно за туристическите съсредоточия е липсата на общ устройствен план, в резултат на което е извършено хаотично застрояване или пригаждане на съществуващи неподходящи сгради за нуждите на отдиха. Благоустрояването се свежда до водоснабдяване в повечето случаи от собствен водоизточник, електроснабдяване и септична яма. Липсват паркинги, а подходите в повечето случаи са неасфалтирани и в лошо състояние.

Предвидената териториална организация на туризма в ТУП на Община Царево се характеризира с концентрация на легловата база в съществуващите населени места и разширенията към тях за вилни и курортни нужди. Легловата база, предложена извън населените места и селищните образувания, е предимно под формата на къмпинги, младежки лагери и няколко самостоятелни съоръжения, които не изискват изключване от парковата територия по ЗЗТ.

С изпълнение на предвижданията на ТУП на Община Царево общата леглова база в царевския участък на парка ще нарасне на 31921 легла, от които 22214 в контактната с морето зона. Легловата база извън населените места и селищните образувания се предвижда да достигне 940 легла (**Приложение 34.5**). Оразмеряването на перспективната леглова база при изготвянето на ТУП се е основавало на стари източници за размера на плажовите ивици и на тогава действаща методика за изчисляване на рекреационния капацитет на плажовете. На тази основа изчисленият по ТУП рекреационен капацитет на подходящия за плажуване бряг е възлизал на 31541 места, а капацитетът на естествените плажовете в парка е възлизал на 28541 места. Степента на

усвоеност на естествените плажове в перспективния период на Плана е предвидена на 77.8%.

В настоящата разработка е извършено преизчисление на рекреационния капацитет на плажовете по методиката на *Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони* и при осъвременени данни за площта на плажовете. По новите изчисления рекреационният капацитет на естествените плажове в парка без дюните възлиза на 25303 места. Към него се прибавя капацитетът на прилежащите към плажовете ивици естествени водни площи – 7599 места и около 300 места от изкуствени водни площи, което прави общо 33202 места (**Приложение 34.1, Приложение 34.2**).

Независимо от завишения като цяло рекреационен капацитет на крайбрежието всяко допълнително строителство извън предвиденото в ТУП в крайбрежния участък на парка би допринесло за деградацията на плажовете в чувствителните екосистеми на защитените местности и би натоварило недопустимо участъците около Варвара и Ахтопол.

Туристическа инфраструктура

Туристическата инфраструктура в парка извън населените места се ограничава основно до съоръжения на краткотрайния отдых като пикник зони, обозначени туристически пътеки и маршрути, заслони, места за бивакуване, няколко почивни бази на различни предприятия и единични вили, оборудвани за посрещане на туристи.

В самите населени места се очертават начини на интегриране на елементи на социалната инфраструктура, като училища и лечебни заведения, в туристическата инфраструктура. Традицията на зелените училища, която бе на път да изчезне, започва да се възстановява от общинските ръководства чрез програма за промоцията им и възстановяването на контакти с традиционните клиенти. Подготвен е и проект за преустройство на общинския санаториум в Малко Търново в *Център за климатотерапия, рехабилитация и профилактика на белодробни и алергични заболявания и хоспис за възрастни хора*, който е финансово осигурен и приоритетен в програмата на общината.

Развитието на туристическата инфраструктура за краткотраен отдых в извънселищните територии е основно резултат от устройствената дейност на Дирекцията на ПП и ДЛ. По данни на ДПП към момента в сътрудничество с различни партньори са изградени 12 заслона, оборудвани са 19 места за пикник, определени и благоустроени са 15 места за отдых и почивка, маркирани са 9 туристически пътеки и пешеходни отклонения от автомобилни маршрути с обща дължина 137.2 км и са създадени 8 туристически информационни пункта на възлови места. Характерна за ПП "Странджа" е липсата на съоръжения за масов и специализиран спорт.

Към настоящия момент в рамките на парка липсват реално действащи посетителски центрове. Новооткритият Природен музей в Малко Търново, посветен на биоразнообразието на ПП "Странджа" и Горската сбирка в Граматиково могат да се считат за сериозна стъпка в развитието на мрежата от интерпретационни средства. Докато природният музей е специализиран в интерпретация на биоразнообразието в ПП "Странджа" в неговата цялост и е повече насочен към ученическата аудитория от региона, сбирката в Граматиково интерпретира биоразнообразието в горските екосистеми и развитието на горското стопанство на територията на парка. Тя е насочена към по-широк кръг от посетители.

Извършеното през 1999г. проучване на ACG Ltd. за развитие на мрежа от посетителски центрове в Бургаски регион налага извода, че този тип съоръжения трябва да действат в мрежа с общо управление, основана повече на специализацията, отколкото на полифункционалността. По този начин всеки посетителски център вместо да се конкурира с останалите ще ги допълва, а ефектът от дейността им ще се мултиплицира. Подобни сбирки са предложени и в селата Бръшлян и Българи, които да се допълват със специфични етнографски експозиции, характерни за съответните места. За експониране на биоразнообразието в ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" се посочва като най-подходящо място гр.Ахтопол. Допълнително по проекта се предвиждат и рекламни експозиции, предназначени за туристите, посещаващи определени дестинации. За парка такова място е Качул. Проучването изтъква необходимостта от изграждането на посетителски център в Малко Търново, който би могъл да развие и комплекс от

допълнителни услуги - велосипеди и коне под наем, водачи, предоставяне и продажба на информационни материали, сувенири и др.

Разпределение на посетителския поток и профил на посетителите

Към момента ДПП не разполага с методика за мониторинг на посетителския поток в парка. Правят се общи наблюдения и се отчита броят на посетителите, в рамките на организираните от Дирекцията на ПП посещения. Извършени са конкретни проучвания за посетителския поток в конкретни обекти от парковата територия и общи преценки за броя на посетителите на определени места по определен повод.

Като основна дестинация се очертава крайбрежието, където се насочва най-мощният туристически поток.

Според извършено проучване в рамките на ПУ на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" в съвкупността на чуждестранните туристи основна тежест пада на семейни лица на възраст над 40г., докато българският контингент е в основната си част под 40г., работещи или учащи се, с добро образование и с произход предимно от вътрешността на страната – предимно столицата.

Конкретни проучвания в крайбрежната зона на парка сочат, че средният престой на туристите е над 6 дни, като преобладават туристите с престой 14 дни – 63%, следвани от тези с престой от 6 до 10 дни – 32.7%. В същата зона преобладават пристигащите с лични МПС. Предпочитанията към средствата за подслон и местата за настаняване се изразяват в следните съотношения: във ведомствени бази – 40%, в частни квартири – 18.4%, в хотели – 14.3%, при приятели – 12.2%, в туристически хижи – 10.2%, а във вили – 4%. Образователната и възрастова структура на посетителския поток по крайбрежието предполага висока екологична култура, а предпочитанията към определен тип леглова база сочат респект към качествата на природната среда.

Основни притегателни центрове във вътрешността на парка са гр.Малко Търново, селата Бръшлян, Граматиково, Българи, карстовите извори край с.Младежко, карстовият район Докузак край с.Стоилово, ИМ "Петрова нива", м.Индипасха, куполните гробници в м.Мишкова нива и м.Пропада. Престоят във вътрешността на парка се ограничава обикновено до ден два и в най-добрия случай до седмица. Характерни са краткотрайните летни посещения с цел къмпирание в долините на Велека и по-големите реки, лов, риболов, гостуване при близки и роднини и участие в различни чествания. Целите на посещенията са повече познавателни и по-малко свързани с рекреация. По-интензивно ползване за отдых е регистрирано през 1996-1998г. предимно на ученици от Бургас в Зеленото училище на Малко Търново. Като цяло структурата на посетителския поток е представена от учащи се и студенти, скаути, организирани туристически групи чрез заявки от туристически агенции в к.к."Слънчев бряг" и в.с."Дюни" (Magic Life).

Напоследък се очертава засилване на търсенето на ведомствени бази и частни вили, особено на тези покрай Велека. Туристическият поток не се регистрира, но са характерни сезонни и еднократни натоварвания в Граматиково във връзка с националните надпявания, в Българи във връзка с нестинарските празници и в м.Петрова нива - 18-19 август в деня на честването на Преображенското въстание, когато натоварването достига 15 000-20 000 души.

Основен източник на транзитен туристически поток е ГКПП Малко Търново. Само през 1999г. през този пункт са преминали 115512 българи и са излезли 294956 чужденци. Същевременно в Община Малко Търново почти няма реализирани нощувки от чужденци.

Предлагани услуги и обезпечаване на посетителите с информация

Предлаганите услуги са в стеснен диапазон и се свеждат основно до осигуряване на подслон и хранене. Част от персонала на ДПП поема функцията на водачи при организираните от Дирекцията туристически посещения на парка, но тази услуга не е официално регистрирана. Липсват целенасочени информационно-интерпретативни програми.

Важна част от дейността по промоцията на парка е издадената обща туристическа карта на български и английски език, на туристическия справочник с местата за настаняване "Къде да отседнем в ПП "Странджа", реклами и публикации, семинари за обучение на местното население и туристическите фирми. Рекламните материали се разпространяват в информационните центрове на черноморските курорти, по туристически борси и пазари. Липсват специализирани пътеводители с правила за

поведение на посетителите в парка, а информацията, предназначена за чуждестранните туристи е съвсем оскъдна.

Институционална рамка за развитие на туризма в парка

Основна роля за развитието на туризма в парка играе ДПП, която изпълнява функции на координатор между общините, различните туристически фирми и НПО, ангажирани с различни аспекти на туристическото развитие, като Асоциация за развитие на Бургаски регион (АРБР), Бургаска асоциация за екологичен и селски туризъм (БАЕСТ), Българска асоциация за алтернативен туризъм (БААТ), Българска асоциация за екологичен и селски туризъм (БАСЕТ), Асоциация "Планини и хора" и др.

Директен принос за развитието на туризма в парка има и БШПОБ (наскоро трансформирана в Българска фондация "Биоразнообразие") чрез различни проекти, отнасящи се до развитието на туристическата инфраструктура и промоцията на парка като туристическа дестинация. В сътрудничество с Българо-Швейцарската програма по горите (БШПГ) БШПОБ подпомага и развитието на мрежата от посетителски обекти, както и реконструкцията на определени места за настаняване. Допълнителна подкрепа се очаква и от Княжество Монако чрез проекта "Управление и развитие на южните черноморски райони". В рамките на различни програми и проекти са идентифицирани и изпробвани тематични маршрути.

Важна роля при развитието на устойчив туризъм в парка ще играят Съветите по туризъм в Царево и Малко Търново. Тези местни структури са организирани и действат в съответствие със Закона за туризма. Тяхната основна функция е създаване на условия за развитие на устойчив туризъм чрез подкрепа на информационната и рекламна дейност в двете общини, подготовка на надеждна база данни и обслужване на общинските туристически информационни центрове. Според същия закон обединяваща ги структура се явява Бургаската регионална туристическа асоциация, чиято основна функция е свързана с разработване на стратегия и програма за развитие на туризма в региона и координация дейностите по тяхното прилагане.

Независимо от наличието на добра институционална среда в туристическия сектор, липсва сцепление и координация в действията на отделните "играчи", което се дължи в голяма степен на отсъствието на стратегия за развитие на туризма в парка, основана на актуални маркетингови проучвания.

1.16.10. Информираност на обществеността за обекта и отношение към него

Развитието на обществената информираност относно парка и формиране на положително отношение към неговото опазване е една от основните функции на Дирекцията на ПП и специфична задача на БШПОБ.

Промоцията на парка през последните пет години се извършва чрез серия от публикации, статии и предавания в местни, регионални и национални медии, участие в туристически борси, бюлетина на ДПП, фотоизложби, пленери, семинари, викторини и състезания между децата от местните училища и тези в региона, изготвяне на няколко филма съвместно с ТВ Център – гр. Варна, издаване на обща туристическа и специализирани туристически карти, гостуване на парка в други селища с "Дни на ПП "Странджа" и ежегодното мероприятие на ДПП – "Празник на Зелениката". Материалите за парка се разпространяват в туристическите информационни центрове по Черноморското крайбрежие и в книжарниците на областния и общински центрове, в музеите и др.

Отделно се извършва промоция в интернет-страницата и бюлетина на БШПОБ, интернет-страницата на парковете в България.

Допълнително е изградена система от информационни пунктове и информационни табели, касаещи както парка като цяло, така и отделни негови консервационно значими елементи. Информационни точки са изградени от ДПП в селищата Малко Търново, Ахтопол, Граматиково, Младежко, Бръшлян и Кости и при главните подходи. Те съдържат карта на парка с описание на растителността, кратка история на селището, изходящи туристически маршрути и снимков материал.

Отделно за резерватите е подновена системата от информационни табели, която се изгражда и поддържа от РИОСВ – Бургас.

Независимо от засилената дейност в това направление ДПП не е успяла да приложи механизъм на обратна връзка за идентифициране нивото на обществена информираност и отношението към парка. Такава връзка бе осъществена в процеса на изготвяне на ПУ на ПП "Странджа" - веднъж, чрез анкетиране на участниците в проведените тематични семинари в рамките на ПУ и втори път чрез социологическо проучване сред местното население относно нагласите му към парка, природозащитата и Плана за управление.

Резултатите показаха, че независимо от утвърдената идея за парка на местно и регионално ниво, съществува явен дефицит на информираност относно консервационната значимост на територията, правилата, които следва да се спазват от страна на посетителите и ползвателите, основните предимства на парка като туристическа дестинация. Извън гр.Малко Търново една голяма част от населението в парка е слабо запозната с дейността на ДПП и нейната роля в развитието на територията. Липсва достатъчно осведоменост и по отношение на Природния музей в Малко Търново и Горската сбирка в Граматиково. Повечето от анкетирания по време на семинарите изразяват положително отношение и виждат парка като най-добрата алтернатива за развитие на територията. В същото време някои определени предвиждания в общинските стратегии за социално и икономическо развитие, както и отделни намерения за територията подсказват, че положителното отношение не винаги е основано на задълбочено познание и реална информираност за стойността на парка. Причините са както в пасивните нагласи на местното население, така и в несъвършената система за информация за парка и от него.

1.16.11.Образование

Дирекцията на ПП "Странджа" в рамките на дейността си е установила връзки с местните училища и значителна част от основните образователни центрове в Бургас с цел промоция на парка сред младите и подобряване на тяхната екологична култура чрез учебни посещения.

Повечето от екологичните образователни програми и мероприятия, насочени към ученическата аудитория и широката общественост, са част от политиката на ДПП и регионалния офис на БФБ. В тях са включени регионални НПО и организации за извънкласна дейност.

Екологичните образователни инициативи в местните училища са под формата на: тържества, викторини, състезания, образователни беседи и диапрожекции, еко-бригади и посещения в различни защитени територии в региона. Практикуват се различни форми на поощрения като инициативата "Познаваме ли нашата природа", свързана с посещение на мрежата от природозащитни центрове (в т.ч. музеи в Бургаски регион) и награждаване на участниците със специална значка след удостоверяване на посещенията с печат от включените в мрежата обекти. Други предпочитани форми на екологично образование са пътуващите семинари с преподаватели от училищата, фотоизложбите, изложбите на плакати и организирането на конкурси: за изработване на табелки с природозащитни надписи и защитни средства за застрашени видове, ежегодния конкурс "Какво мога да изработя от природни материали" и мн.др.

Със средства от Корпуса на мира е закупено оборудване и е предвидено създаване към ДПП на специална лаборатория за целите на екологичното образование с местна тематика. Оборудването на лабораторията е предназначено за изследване на консервационно значими видове в района и на човешкото влияние върху тях. Целевата група на проекта са децата от първи до осми клас в град Малко Търново и съседните села, които ще използват лабораторията за поддържащо обучение към училищните програми по биология и химия. Очакваните резултати от проекта са развиване на информираност и отношение към околната среда и подготовка за активна роля на децата в развитието на парка.

Друга форма на образование, съчетана с научни изследвания, са летните практики на студенти по агрономически науки, ботаника, биология, ветеринарна медицина и др. В резултат на двуседмична практика на студенти от ВСИ - Пловдив е положено начало на ентомологична сбирка.

Обучителните програми с определени целеви групи са застъпени основно сред притежателите на средства за подслон и места за настаняване във вътрешността на парка

и горската стража. В първия случай се цели привличане и подготовка на местни хора за развитие на селски и екологичен туризъм, а във втория - по-ефективно прилагане на природозащитни мерки чрез по-добра ориентация в природозащитното законодателство и обща подготовка за работа в защитени територии. Подобни курсове не са провеждани с общинските еколози, което затруднява тяхното приобщаване към целите на управлението на парка. Липсата на образователни програми, насочени към събирачите на билки, новите собственици на гори и земеделски земи ще затрудни прилагането на закона за лечебните растения и развитието на екологосъобразно селско и горско стопанство. В рамките на ДПП "Странджа" са заявени конкретни нужди от обучение на персонала, свързано с прилагане на законодателството, изпълнението на екологичен мониторинг, работа с партньори и доброволци и др.

1.16.12. Научни изследвания

Въпреки известна некоординираност и липса на приемственост тази дейност винаги е имала силно присъствие на територията. В резултат паркът разполага със значително количество събрана информация за разнообразието на горските съобщества, обща и специфична информация за една голяма част от застрашените видове, обобщена в първа фаза на БШПОБ, разнообразна информация за различните дейности и ползвания на територията, събрана, анализирана и публикувана в рамките на програма "Странджа – Сакар", извършени наскоро комплексни изследвания на някои от най-ценните участъци на територията на парка, като природните резервати "Витаново", "Узунбуджак", ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар", текущи изследвания на висшите растения в природен резерват "Средока", предварителна оценка на висшата флора в ЗМ "Велека" и "Парория", неотдавнашни проучвания на ценни растителни и животински видове в рамките на различни програми и проекти. Поради финансови и административни затруднения някои научни археологически програми са прекъснати.

Може да се каже, че територията на парка винаги е представлявала фокус на научни изследвания от страната и чужбина. Бъдещето на тази дейност е предопределено от програмите, които се предвиждат в ПУ и възможностите на Дирекцията на ПП да изгради партньорства със съответните научни институти и звена.

1.16.13. Демонстрационна и интерпретационна дейност

Дейността по демонстрация и интерпретация на биоразнообразието се реализира основно чрез целенасочени посещения с водач в ЗТ, организирани от ДПП и регионалния офис на БШПОБ (БФБ). Друга форма на интерпретация са пленерите и фотоизложбите. Паркът налага своето значение като подходящо място за демонстрация на положителни практики в стопанисването и управлението на горите.

Развитието на тази дейност е тясно свързано с наличието на интерпретационни съоръжения и специална подготовка на персонала.

Подходяща база за интерпретация на природозащитната стойност на парка предлагат Природният музей в Малко Търново, създаден от БШПОБ в партньорство с ДПП и Община Малко Търново и Горската сбирка в Граматиково, създадена от НУГ със съдействието на БШПГ и БШПОБ (БФБ).

1.16.14. Партньорство и координация с други територии

Повечето от партньорствата с други институции и територии са инициирани от Дирекцията на парка, други са организирани от общините или определени организации.

В голяма степен са проучени възможностите за създаване на партньорства на регионално, национално и местно ниво. Въпреки доброто сътрудничество с Опитната станция по дъбови гори, заявени намерения за сътрудничество с агрономическия факултет на БСУ и Колежа по туризъм и добрите възможности за съвместна работа с КОСЗ в Средец и Опитната станция по южни култури в Поморие партньорствата на регионално ниво все още не са добре развити.

На национално ниво до този момент е установено ефективно сътрудничество с БАН, ВСИ – Пловдив, Лесотехнически университет – София, Тракийски университет – Ветеринарномедицински факултет, Стара Загора и др. Партньорствата между ДПП и ВУЗ,

свързани с изследване на биоразнообразието и сътрудничество при внедряване на екологични практики са оформени с рамков договор за съвместна дейност.

В международен план се осъществява сътрудничество между Дирекцията на парка и Корпуса на мира, БШПОБ, БШПГ и Umwelt und Bildung, немска НПО, с която е сключен договор за обмен на специалисти. Установени са трайни връзки и с факултета по биология в Greisswald – Германия.

Отделни опити за установяване на трансгранично сътрудничество с Република Турция по проблемите на опазването биоразнообразието, горското стопанство, културното наследство са правени по линия на Община Малко Търново, РУГ, БШПОБ, Регионалния музей и други заинтересовани партньори.

Процедурата на самооценка като стъпка към интегрирането в мрежата на ПАН-парковете може да се счита за важен опит за включване в Европейската екологична мрежа, докато идеята за побратимяване с ПП "Лонско поле" - Р.Хърватска, лансирана на първия семинар в рамките на ПУ на ПП "Странджа", може да се превърне в стъпка към осъществяване целите на Софийската инициатива по опазване на биоразнообразието.

1.17.Настоящо ползване в прилежащите на парка територии

От основен интерес са тези ползвания, съществуващи ограничения и планови предвиждания в прилежащата на парка територия, които реално рефлектират върху неговото бъдещо развитие. Като прилежаща територия се разглеждат землищата на селищата, непосредствено тангиращи с парка.

1.17.1.Територии с консервационна стойност и ограничения върху ползването

Независимо от естествените ограничители на парковата територия от особено значение за състоянието на нейните природни компоненти е наличието на прилежащи територии с реално действащи или постановени с документ специфични ограничения върху ползването, както и такива с висока консервационна стойност. Роля на естествен буфер за парковата територия от север играят съществуващите гори със специално предназначение във вододайната зона на яз."Ясна поляна". Същия статут следва да приемат и горите в петкилометровата крайбрежна ивица на територията на Община Царево, които по силата на приетия през 1998г. ТУП на общината в съответствие *Наредба 2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие* попадат във Втора защитена зона. Поради разминаване в периодите на изготвянето на двата устройствени документа този факт не е отразен в ЛУП на ДЛ "Царево" и реално горите на са променили статута си.

Според същата наредба и планов документ прилежащата към парка морска акватория е включена в Първа защитена зона с режими на ползване, посочени в **Приложение 9.1**. Поради липса на изградени пречиствателни съоръжения все още в акваторията се изпускат непречистени битови отпадни води. Не са задействани реално и въведените с ТУП режими, свързани с водоползването за курортни нужди, опазването на биоразнообразието и подводната археология.

Непосредствено до границите на парка се намират буферната зона на резерват "Тисовица" и територията на Голямобуковския манастир "Живоприемний источник" и района около него. Манастирът е паметник на културата от местно значение. Известен е с лечебните свойства на изворната си вода, добре запазени гори с характерна понтийско-евксинска флора и характерната за Странджа фауна. Територията граничи с парка непосредствено на изток и представлява земи от ДГФ в ДЛ "Средец" и поземления фонд в землищата на селата Варовник и Кирово с обща площ 539.5 ха. Поради консервационната й стойност и близостта й с парка е направено предложение за включване на тази територия в границите на ПП "Странджа", което е отхвърлено от МОСВ като нецелесъобразно. По-удачен вариант е обявяването й като самостоятелна защитена местност, с което ще се гарантира по-добро опазване на ценните природни и антропогенни компоненти.

В близост до границите на парка се намират ЗМ "Белият камък", обявена с цел опазване на редки и защитени птици, ПЗ "Старият орех" (Варовник), ПЗ "Дъб-лъжник"

(Индже Войвода), ПЗ "Вековен ясен" (Фазаново), ПЗ "Попови скали" (Велика), които заедно с наличните недвижими паметници на културата повишават консервационната значимост на района и са с потенциал за развитие на маршрутно-познавателен туризъм, обвързан с парка.

1.17.2. Състояние и ползване на горите в прилежащите на парка територии

Прилежащите на парка гори в българската територия на планината са част от ДГФ на ДЛ "Средец", ДЛ "Ново Паничарево" и ДЛ "Царево", общински гори на община Приморско, кооперативни гори на кооперация "Бяла вода" и реституирани частни гори. Всички площи от прилежащите на парка гори са разположени във водосборните басейни на язовирите "Ново Паничарево", "Ясна поляна", "Индже Войвода" и "Раков дол". През последните години поради засушаване на климата и забавяне на действията за превръщане на издънковите гори във високостъблени се наблюдава влошаване на здравословното състояние на тези гори. Разширява се съхненето на черборовите култури и на издънковите гори за превръщане, което влошава поначало добрия горски климат в тези територии.

Досегашното ползване на горите в прилежащите на парка територии е било регламентирано с лесоустройствените проекти и прилаганите системи на ползване са били идентични с тези на горите от ПП "Странджа". Същевременно стопанското въздействие върху тези гори е било по-високо през последното столетие, поради тяхната близост до консуматорите на дървесина в Бургас.

В съседните на парка селища са изградени около 10 частни дървообработващи предприятия с годишен капацитет на всяко около 2000 м³ едра дървесина за производство на паркет. Основен консуматор на технологична дървесина – до 880000 т годишно, предимно от иглолистни дървесни видове, е завод "Кроношпан – България" ЕООД. Ползването на широколистната технологична дървесина и дърва за огрев напоследък намалява, поради затруднената им реализация.

Възстановяването на собствеността върху горите на общини и частни лица вероятно ще увеличи натискът за ползване, особено в издънковите за превръщане в семенни гори и ще засили конкуренцията на пазара на дървесина.

Поради намаляване на броя на домашните животни в прилежащите на парка територии ползването за паша е ограничено, като се наблюдават същите тенденции на неконтролирана паша на свине и кози. Не са редки случаите на навлизане на външни стада в парка. Натискът върху природни ресурси, като билки, гъби и горски плодове се ръководи в голяма степен от пазарната конюнктура.

С преобразуването на ДЛ "Граматиково" в ДДС и присъединяване към нея на ловностопански комплекс "Чуплака" от ДЛ "Ново Паничарево" се очаква да настъпи подобряване на опазването и стопанисването на едрите копитни в тази част от територията и създаване на по-добри условия за развитие на международен ловен туризъм, който в една или друга степен се осъществява в ловен участък "Дуденово" от общинска гора Ново Паничарево и частните гори на Кобарелови.

Поради неустойчивите и нерегламентирани с договори контакти с горскостопанските органи от Р.Турция (РУГ – Истанбул) информацията за ползванията от горите на турска територия не е достатъчна. Общото впечатление е, че въпреки липсата на гори със специално предназначение, прилежащите на парка гори от турска Странджа се стопанисват устойчиво и създават добър горски климат.

1.17.3. Други ползвания и урбанизация

Прилаганите селскостопански практики и методи, както и тенденциите в животновъдния и растениевъдния сектор в общините Средец, Приморско и Царево извън парковата територия са твърде сходни с тези в самия парк. Благоприятен факт е наличието на КОСЗ – Средец, както и Опитно поле за южни култури в Царево към ОСЮК – Поморие, които могат реално да послужат като районни центрове за съвети в земеделието.

Ползването на водите в околпарковата територия на този етап не се отразява съществено върху водния режим в парка. От значение е фактът, че освен на устието на

р.Резовска и язовира на един от притоците ѝ, липсват други корекции по поречията на реките, граничещи с парка или преминаващи през него. Проблемите относно устието на реката ще получат известно разрешение с изработването на общ проект за свободно оттичане на водите на р.Резовска по линия на приетото Споразумение между България и Турция.

Съществува изразена тенденция на урбанизация на крайбрежната територия северно от Царево, основно за целите на туризма и рекреацията, което предполага и потенциално натоварване на парковата територия от кратки посещения. Към момента текат процедури за разширение на к.к."Гардения", къмпинг "Юг", Северно разширение на къмпинг "Оазис", Южно разширение на Лозенец – КЗ "Тарфа", в.с."Арапя", като разширение на едноименния къмпинг. Процедирано е разширение на Царево за вилна зона и предстоят допълнителни разширения за курортни нужди, приети с ТУП на Община Царево. Поради изчерпването на рекреационния капацитет на плажовете северно от парка се очаква допълнително натоварване на плажовете в самия парк и търсене на нови източници на рекреация.

Към момента развитието на промишлеността в съседство с парка се характеризира със застой. Единствено възстановяването на дейността на завод "Пасат" ЕАД на новата му производствена площадка представлява евентуална заплаха при липса на надежден мониторинг. Към момента тече процедура по предоставяне на площадки за търсене и проучване на метални полезни изкопаеми върху площ от 215км² непосредствено до северната граница на парка, резултатите от които биха предопределили нови стратегии за развитие на района в по-далечен план.

Пред вид статута на петкилометровата зона от брега, определена с ТУП на община Царево, нормативните изисквания за устройство на крайбрежните общини, предвидени в Наредба 7 за ПНУОВТУЗ и земеделския характер на тиловите зони в контактната на парка територия в близките години не се очертава развитие на производства противоречащи на целите на управление на парка.

1.18. Културно-историческо наследство

Районът на ПП "Странджа" и контактната му зона представляват своеобразно вместилище на уникални по рода си паметници на духовна и материална култура от национално значение.

Тук се редуват почти без прекъсване културни пластове от енеолитната и бронзовата епоха, тракийската мегалитна култура, античността, средновековието, Българското възрождане до най-новата ни история, в концентрация, рядко срещана за Европа.

Опорен момент в развитието на територията е епохата на Одриско-Сапейската династия, когато Бизия (днешният град Виза на територията на Р.Турция) става столица на Одриското царство. През този период се залагат основите на онази типична Странджанска духовна култура, чийто тракийски корен е очевиден и до наши дни.

Към периода на бизийската династия - I^{ви} век пр.Хр.и първата половина на I^{ви} век след Хр., се отнасят множество паметници, от които и най-импозантният на територията на парка - куполната гробница-светилище в м.Мишкова нива.

Развитието на територията в древността е свързано основно с рударството, за което свидетелстват множеството "рупи", а по крайбрежието - с риболова и корабоплаването. През периода на Османското владичество основен фактор за развитие и формиране на селищната мрежа е животновъдството и в частност - овцевъдството. В епохата на Възраждането се развиват килимарството, кожухарството, терзийството и златарството. От дълбока древност в този край са развити каменната пластика, резбарството, а в последствие и иконографията.

Многобройните нашествия и многократното преместване на границата се отразяват на етническите процеси във времето. Предполага се, че до появата на българите, поради затворения характер на странджанската област населението е било тракийско, докато през периода на двете български държави преобладава българският народностен елемент. По време на Руско-турската война и последвалите масови изселвания се появяват примеси от гръцко население, което слага отпечатък върху култовата архитектура и редица обичаи.

Като особен акцент в духовната култура на Странджа изпъква своеобразната празнично-религиозна система, характерна със свободното съжителство на християнството с древните езически обичаи. Само в този край се среща нестинарството, чиито корени се търсят в дионисиевите анестенарии. И пак тук единствено в България се среща т.н. кукер без маска. И до днес във вътрешността на парка са запазени характерният странджански говор и топонимия.

Информацията за състоянието на културното наследство в парка и прилежащата му акватория се базира на последните актуални проучвания на НИПК и Централната база по подводни археологически проучвания (ЦБПАП) в Созопол. Днес в границите на парка са описани 475 паметника. От тях 133 са от национално значение, 259 – от местно, а 83 са недеklarирани. В общия брой на паметниците фигурират 20 долмена, 34 могилни некропола, 12 самостоятелни надгробни могили, 2 уникални куполни гробници, 12 антични и средновековни селища, 19 крепости, древни пътища, 82 параклиса, столнини и одърчета, исторически паметници и местности, свързани с Преображенското въстание, от които ИМ "Петрова нива" – с национално значение. От споменатите 475 обекта 262 са архитектурни и художествени паметници на културата, от които 17 църкви и 245 възрожденски къщи и постройки. Повечето от паметниците на културата (къщи и църкви, паметници на архитектурата, както и някои исторически паметници) формират урбанистичната тъкан на селищата в парка. Въпреки че формално не са включени в парковата територия, поради съществуващия пространствен и времеви континуум, те не могат да се възприемат откъснато от контекста на средата.

Странджа е характерна със своеобразната си култова архитектура. Почти всички църкви са едновременно архитектурни и художествени паметници на културата. С особена стойност са църквите в Ахтопол, Кости, Бродилово, Малко Търново, Заберново, Граматиково. Типични за територията на Странджа са параклисите, наричани в определени случаи "столнини" и "одърчета". Счита се, че са обвързани с прадревни култови места край извори.

В областта на жилищната архитектура са запазени ранни примери от средностранджанската и източностранджанската къща, датирани от XVIII и XIX век, някъде почти в непокътнат вид (Бръшлян, Сливарово, Българи, Стоилово).

Уникално по рода си явление са потъналите селища в българската акватория на Черно море. В прилежащата акватория на парка са установени локализации на обекти с морски произход в заливите на Варвара, Ахтопол, Синеморец, Силистар и северно от устието на р.Резовска, които са пряко доказателство за развита тракийска цивилизация с активно мореплаване, корабостроене, икономически и търговски връзки, далеч преди гръцката колонизация.

В комплексно отношение като най-значими паметници в рамките на парка се открояват архитектурно-историческият резерват с.Бръшлян, с.Българи, известно с живата традиция на нестинарството и притежаващо качества на фолклорен резерват, старинното ядро на Ахтопол, затворено от крепостната стена, археологическите комплекси в местностите Мишкова нива и Пропада и историческата местност от национално значение – Петрова нива, където през 1903г. е взето решението за обявяване на Преображенското въстание.

Общ актуализиран списък с описание на недвижимите паметници на културата е даден в **Приложение 35.1**.

1.19. Структура на ландшафта и естетически качества

Природен парк "Странджа" се намира в Черноморската ландшафтна зона – ландшафтна област на южното крайбрежие, Странджанска ландшафтна подобласт. Самата Странджанска ландшафтна подобласт се разделя на два основни ландшафтни района – ландшафтен район на Странджанското черноморско крайбрежие и ландшафтен район на ниските ридови разклонения на Странджа планина.

По-детайлното характеризиране и структуриране на тези два района по отношение на съвременния им облик се основава на антропогенната намеса и дейност, възприети като определяща компонента.

Ландшафтен район на Странджанското черноморско крайбрежие

Ландшафтният район на Странджанското черноморско крайбрежие в парка се характеризира с малки заливи, скалист бряг, лимани и удавени речни устия. Естествената растителност в тази зона е повлияна от бризовата циркулация, влажните въздушни маси, контакта и въздействието на морските води и променливия режим на реките. За разлика от бреговата ивица северно от парка тук антропогенното въздействие върху самия бряг е значително по-слабо изразено. Отличителна характеристика са крайбрежните издънкови гори.

На територията на ландшафтния район на Странджанското черноморско крайбрежие могат да се диференцират три ландшафтни групи със седем ландшафтни типа.

Най-силно изяви в структурата на крайбрежния район са защитените крайбрежни територии на устиата на реките Велека и Силистар, където се комбинират крайбрежно-равнинният и подножен ландшафтен тип с характерната растителност от благун, благун и цер, келяв габър, драка, грипа и жасмин с долинно-низинните ландшафти с типичен лонгозен характер на растителността и езерно-низинни приморски ландшафти, представени от лиманни солени и сладководни водни площи с мощни ливадни почви и отделни петна от засолен почви, пясъчни коси, халофитна растителност, мезофитни и блатни формации.

Със значително по-малка тежест в крайбрежния район е групата на селищните и крайселищни ландшафти и териториите за отдих и туризъм. Двата ландшафтни класа в този район почти се припокриват териториално. Те са развити върху два ландшафтни типа: крайбрежно-равнинен и подножен ландшафт и приморски равнинен ландшафт. Характерни са морски тераси с източно изложение, широки и плитки долини, плажова ивица и комплекс абразионни терасни нива, антропогенизирани излужени канелени горски и подзолисти почви, отделни екземпляри от благуново-церови гори, храстови формации и бедни пасища, растителност от азонален тип, свързана с наличието на пясъчни коси и скалисти морски брегове. Архитектурният облик на тези територии се отличава с неорганизираност и ниска естетическа стойност. За това особено допринасят незаконно усвоените за животновъдство територии на запад и югоизток от гр.Ахтопол.

В структурата на крайбрежния район се открояват селскостопанските ландшафти, които се характеризират с изоставени необработвани земи. Като част от тази група се явяват коридорите на техническата инфраструктура, които се вписват естествено в терена. Двата ландшафтни класа са развити върху долинно-низинния и приморския равнинен ландшафтен тип.

Ландшафтен район на ниските ридови разклонения на Странджа планина

Характерни за този ландшафтен район са разлатите междудолинни ридове, ограничени от всечените до 120-160 м долини на реките Резовска и Велека. Денивелацията на денудационните повърхности е във връзка със структурния план на района. Най-високо издигнатите части на тези повърхнини съвпадат с осите на антиклиналите и свързаните с тях плутонични маси.

Наличието на варовици и мрамори в ландшафтния район е създавало условия за развитието на повърхностни и подземни карстови форми с характерно въздействие в района на с.Младежко, Заберново – Стоилово - Бяла вода и гр.М.Търново.

Сегашният облик на ландшафта в този регион е формиран от хилядолетно антропогенно въздействие. Съществени промени са настъпили в растителната покривка, вследствие изсичането на горите за дървен материал, въглища и добив на метали, за освобождаване на обработваеми земи около селищата и по долините на реките. Допълнителни промени настъпват с развитието на миннодобивната промишленост и развитието на горскостопанската инфраструктура за извозване на дървесина.

В структурата на този район се диференцират пет ландшафтни групи върху 13 ландшафтни типа.

Най-ярко в тази зона изпъкват компактните масиви от вековни гори съсредоточени в резерватите "Силкосия", "Узунбуджак", "Тисовица", "Средока" и "Витаново", ЗМ "Парория" и "Велека" и в северозападната част на парка. Техен фон са горскостопанските територии с характерните издънкови гори и мозайка от иглолистни култури. На фона на заоблените била и възвишения особено контрастно действат долинно-низинните ландшафти на водните течения и групата на селскостопанските и селищни ландшафти.

Последните са се оформили вторично върху територии, първоначално заети с гори, от които са запазени единични екземпляри от коренната растителност. Тук основният облик на ландшафта се е оформил в течение на столетия от разнообразната човешка дейност, свързана с обитаване, земеделие и животновъдство. Тези ландшафтни класове са се формирали върху три ландшафтни типа: вътрешнопланински долинни ландшафти, представени от асиметрични долини с алувиално дъно и терасирани склонове, ридово-хълмист ландшафт с обособени възвишения над денудационни и абразионни заравнености, нископланински склонове и билни ландшафти.

Характерен елемент в ландшафтната структура на парка са коридорите на техническата инфраструктура с просеките в горите и нарушените терени за минно добивна и кариерна дейност основно в землището на Малко Търново. Първият ландшафтен клас е развит предимно върху нископланински склонове и билни ландшафти. Характерни са откриващите се на повърхността при прокарване на пътищата варовици и шисти с типични канелени и канеленоподзолисти почви, тревни и храстови формации, гори от благун и горун. Вследствие изсичане на вековни дървета покрай пътищата по билните части на планината, последните са оголени и с влошени естетически качества. Вторият ландшафтен клас е развит върху билни и склонови ландшафти – заоблени възвишения от горнокредни вулканити и седименти, мрамори и варовици, плитки еродирани канелени горски почви, ксеротермни тревни формации, оскъдна храстова и горска растителна покривка, които са унищожени от кариерите, рудничните насипища и хвостохранилището. Пълен стисък на нарушените територии от минна и кариерна дейност е посочен в **Приложение 36.1**.

Независимо от временния си характер към нарушените терени могат да се причислят незаконно възникналите сметища край населените места и животновъдните зони край Малко Търново, идентични с тези край Ахтопол. Заедно с изоставените саморазрушаващи се сгради на бившите АПК те са с особено негативно въздействие върху земеделските ландшафти. Естетически и екологичен проблем в ландшафтно отношение са и трайно обезобразените горски площи в следствие прокарването на успоредни тракторни пътища през 40-50 м. Свързаното с тях терасиране на горските склонове е довело до нарушаване на естествения характер на ландшафта и развитие на ерозионни процеси, свлачища и ландшафтни язви.

Естетическите качества на странджанския ландшафт се определят в най-голяма степен от многоплановото редуване на заоблени нископланински била, покрити с дъбови и букови гори, или многоцветни поляни с разнообразни тревни видове, които оформят пейзажа в голяма дълбочина. За уникалността на ландшафтния облик помагат и такива естетически акценти като удавените устия на вливащите се в Черно море странджански реки – Велека и Силистар, вулканичните скали на геотопите Устието на Велека и Силистар, редуването на скалист бряг и плажни пясъчни ивици, пясъчни дюни с характерна тревиста растителност, дълбоките речни долини и карстовите форми.

Силно естетическо въздействие имат и типичните за Странджа незалесени пространства покрай морското крайбрежие, в долината на Велека край селата Бродилово и Кости и в северозападната част на парка, където се редуват обработваеми земеделски земи с обширни пасища, оформящи пасторални пейзажи.

Естетическите достойнства на странджанския ландшафт са силно повлияни от сезонната смяна в неговия колорит. С еднаква сила въздействат свежозелената окраска на горите, пъстротата на цъфтящите поляни, хомогенните виолетови масиви от странджанска зеленика през пролетта и топлата гама от жълто, оранжево, червено и кафяво на горските масиви през есенните месеци.

Сравнително еднаквата височина на нископланинските странджански ридове дава възможност за разкриване на многопланови въздушни перспективи от техните била, докато в долините между тях се налагат пейзажите в близък план, където в детайл привличат акцентите на типичното за Странджа флористично богатство и геоложки феномени.

1.20. Състояние на компонентите на околната среда

1.20.1.Опорна мрежа за мониторинг на компонентите на околната среда

Състоянието на елементите на околната среда се следи от изградена на територията система за мониторинг, която обхваща 5 опорни мрежи:

- за следене качеството на повърхностните води – следят се речните води на р.Велека и р.Резовска чрез пробонабиране в четири постоянни пункта (за р.Резовска - над с.Сливарово и при устието, за Велека – над с.Бръшлян и при с.Синеморец);
- за микробиологичен мониторинг на р.Велека и притоците ѝ Айdere и Младежка посредством 7 станции: Звездец, Тракийски лагер, Качул, Кости, Бродилово, Айdere – помпена станция и устието на р.Младежка;
- за следене качеството на морската вода чрез набиране на проби в два постоянни пункта: срещу гр.Царево и срещу гр.Ахтопол;
- за наблюдение и контрол на замърсяването с тежки метали и металоиди чрез националната мрежа, организирана в съответствие с източниците на замърсяване в два постоянни пункта северно и южно от хвостохранилището до Малко Търново;
- за наблюдение и контрол на радиационното състояние на почвите чрез неdestructивен гама-спектрометричен анализ на проби от 5 постоянни контролни пункта: до Ахтопол, Синеморец, Малко Търново, Звездец и Граматиково.

Националната мрежа за контрол на качеството на въздуха не включва контролен пункт на територията на парк "Странджа". Най-близкото място за контрол на състоянието на въздуха е гр.Бургас, а изводите за качеството на въздуха в района са на база ежегодни замервания в района на ММЦ "Приморско" и в.с."Дюни" (Magic Life) във връзка с участието им в кампанията "Син флаг". Провеждат се измервания на серни и азотни оксиди, прах и фенол веднъж месечно от май до октомври.

Отделно се извършва наблюдение на екологичното състояние на горите чрез мрежата за мониторинг съгласно изискванията на Международната кооперативна програма за "Оценка и мониторинг на вредните вещества във въздуха върху горските екосистеми".

Съществуващата системата за мониторинг като цяло изпълнява функциите си, но е непълна и несистематична. Освен липсата на пунктове за наблюдение на въздуха не се извършва системен мониторинг за следене на качеството на подземните води.

1.20.2.Съществуващи и потенциални източници на замърсяване

Основни съществуващи и потенциални източници на замърсяване на територията на парка и в контактната му зона са:

- Цех "Варови пещи" - източник на неорганизиран прахови емисии: прахови частици, съдържащи основно калциев карбонат, димни газове, съдържащи серен диоксид, азотни окиси и въглероден диоксид, водни пари и прахови частици от калциев карбонат;
- Предприятие за производство на козметични кремове "Адара" АД с възможни замърсявания от серен диоксид, азотни оксиди, въглероден диоксид и др., основно от котелната централа;
- Флотационната фабрика в Малко Търново, която в момента е спряна от експлоатация, но предстои да бъде пусната във връзка с производството на фелдшпат. За тази цел е съхранено и изключено от територията на парка част от хвостохранилището, което е разположено върху карстов терен. Отпадните води от флотацията могат да проникнат по инфилтрационен път във водите на реките Докузак и Айdere, а от там и в р.Велека.
- Завод "Пасат" ЕАД, който е единственото по-голямо предприятие в района, разположено в съседство с парка. Предназначено е за производство на

плавателни съдове от стъклومات. Изводите за замърсяванията в разработения през 2000г. одит говорят за потенциална опасност от превишение на максимално еднократната пределно допустима концентрация (МЕПДК) за стирол в рамките на площадката на обекта в случай на едновременна работа на всички производствени участъци на предприятието и при използване на полиестерни бои. По отношение на отпадните води към момента не се отчитат рискове от замърсяване, поради факта че на този етап предприятието работи с минимално натоварване. В морските води в района на дружеството не са установени наднормени замърсявания по отношение на органични вещества, амоняк, естрахируеми с тетрахлорметан вещества и тежки метали.

- Автостопанство Царево и производствените предприятия в промишлената зона на града, които заустват отпадните си води в градската канализация, а оттам без пречистване в р.Мавронеро, чийто премник е Черно море.
- Предприятията "Мрамор и Гранит", БКС – Малко Търново и завод за козметика "Адара" чрез използвани води, които след различна степен на пречистване се вливат в р.Велека;
- Други източници като къмпингите разположени в прибрежната зона - "Оазис", "Арапя", "Корал" "Делфин", "Лозенец", както и селищата Лозенец, Ахтопол, Варвара, Синеморец, Резово, заустващи битовите си отпадни води в Черно море. От изброените селища действащи ПСОВ имат само Лозенец и Китен, които обхващат водите на в.с."Лозенец" и половината от водите на с.Лозенец.
- Струпването на битови отпадъци и оттичането на отпадните води от населените места, които се заустват в близките дерета и директно в Черно море. В случая основен замърсител са неорганизираните, недобре поддържани и незаконни ДБО, както и тези, които са в противоречие със статута на територията (ДБО край Ахтопол в ЗМ "Устието на река Велека").

1.20.3.Състояние на атмосферния въздух

Изводите за качеството на въздуха в района са на база ежегодни замервания в района на ММЦ "Приморско" и в.с."Дюни" (Magic Life) във връзка с участието им в кампанията "Син флаг" и преки изследвания по различни поводи. При извършените през 1993г. от РИОСВ – Бургас замервания по искане на Община Малко Търново са отчетени по-високи концентрации на фенол поради временно използване на коксови отсевки от Кремиковци и по-високи нива на прах близки до ПДК. Преки замервания са извършени и при изготвяне на одита на завод "Пасат" ЕАД. Резултатите показват, че организирани източници на емисии в атмосферния въздух от дейността на завода се явяват нафтовите калорифери в цеха за метални изделия и дърводелската работилница, разположени в единия от производствените корпуси. Общите емисии от тези енергийни източници са 12.3 мг/м³ (или 0.07 кг/ч) азотни оксиди и 240 мг/м³ (или 1.5 кг/ч) въглероден диоксид. От производствената дейност на "Пасат" ЕАД се отделят газове и прахови емисии, главно въгледороди (стирол, ацетон и толуол) и органичен прах. Според представените резултати от измервания в одита е извършено моделиране на разсейването. Получените максимални концентрации на емитираните замърсители (азотни оксиди и стирол), разстоянията на които те се достигат - съответно 400 и 600 м, и пределно допустимите им концентрации във въздуха на населените места са наложили извода, че:

- *наличните енергийни мощности не замърсяват значително атмосферния въздух в района;*
- *емитираните производствени замърсители, разгледани като общи въгледороди, са в рамките на нормативно допустимите норми.*

Обобщените анализи от посочените изследвания показват, че концентрациите на вредните емисии във въздуха са значително под пределно допустимите или остават на фоново ниво. Същевременно липсата на системен мониторинг и наблюдения в самия парк не дават възможност за надеждна оценка на реалното състояние, както по отношение на човешкия фактор, така и по отношение на природните екосистеми.

1.20.4. Състояние на водите в парка и прилежащата му акватория

Състояние на речните води и проектна категоризация на водоприемниците

Велека е сравнително чиста река. Тя попада в района на така наречената "забранена" зона преди 1990г. В този регион особено стопанско развитие не се е наблюдавало. За извършване на категоризация на водите, р.Велека е разделена условно на 8 участъка. Дължината на всеки от тях е определена от възможностите за вземане на хидрохимични проби. Река Велека е трудно достъпна с оглед на едно пълно описание на качеството на водите. Там където има информация (с.Синеморец) тя не е представителна поради съществуващото подприщване от морето. Информацията от мониторинга на НИМХ също само до известна степен попълва наличните бели петна.

Кислородното съдържание във водите на Велека е високо и това се поддържа до заустването ѝ. Спрямо кислородните показатели е I категория по цялото ѝ протежение.

При такъв кислороден режим и отдалечеността на реката от населени места се наблюдава и ниско органично замърсяване. По показателите БПК₅ и Ок реката е I категория. Аналогично е състоянието на водите на р.Велека по съдържание на нитратен азот (N-NO₃), фосфати (PO₄) и разтворени вещества.

Надлъжното изменение на нитритния азот (N-NO₂) и амониевия азот (N-NH₄) показва следната картина: до с.Звездец (с.Бръшлян) водите са I категория, а след това до заустването са II категория. Относно съдържание на неразтворени вещества до с.Звездец водите на р.Велека са II категория, в следващите участъци те преминават в I категория и накрая отново във II категория. Тези условия отговарят на изискванията за риборазвъждане и напояване.

Следенето на качеството на повърхностните води по отношение на физични и неорганични химични показатели се извършва в четири пункта за пробонабиране както следва:

Наименование на поречието	Пункт за пробонабиране/ местоположение	Проектна категория на водоприемника
р.Велека	Пункт 1 – над с.Бръшлян	I-ва
	Пункт 2 – при с.Синеморец	II-ра
р.Резовска	Пункт 1 – над с.Сливарово	I-ва
	Пункт 2 – устието на р.Резовска	II-ра

Данните за състоянието на речните води са от проведени анализи в лабораторията на РИОСВ – Бургас за периода 01.1999-01.2000г.

През този период концентрациите на желязо и манган са под нивата на ПДК с еднократно завишение на желязо над ПДК за II категория водоприемник в р.Велека. Регистрирано е минимално завишение на водородния показател рН над ПДК през летните месеци в участъците на горните течения на двете реки, което се дължи основно на сезонна интензивност на фотосинтезата. Стойностите на показателите за електропроводимост и неразтворени вещества са в нормите за I категория води.

По отношение на биогенните компоненти се наблюдават завишени концентрации през лятото на амониев азот над ПДК за първа категория в съответните участъци и на двете реки и на фосфати – единствено за р.Резовска. Общите показатели за органични замърсяващи вещества са в допустимите норми.

Радиационното състояние на водите на анализирани проби е значително под ПДК за питейни води.

Състоянието на повърхностните води по отношение на микробиологични показатели се следи в 7 пункта, покриващи горното и средно течение на реките Велека, Айidere и Младежка. Обследванията показват изключително високо качество на водите по отношение на този показател.

Река	Станция	Стойност на БИ, (Q)

Велека	Звездец	5
Велека	Тракийски лагер	5
Велека	Качул	5
Велека	Кости	5
Велека	Бродилово	5
Айidere	Помпената станция	5
Младежка	Устие	5

Състоянието на *речните води* като цяло е добро и отговаря на проектната категория на реките в ПП "Странджа", а по отношение на микробиологичните показатели е установено много високо качество на водите и в трите реки Велека, Младежка и Айidere. Потенциална опасност представляват източниците на замърсяване – производства и нерегламентираните сметища във водосбора на Велека. Разположението на хвостохранилището върху карстов терен води до проникване на отпадните води от флотационната дейност по инфильтрационен път във водите на реките Докузак и Айidere - притоци на Велека. Опасността от замърсяване се подсилва и от вливането в реката на отпадните води от редица предприятия след различна степен на пречистване. Независимо че към настоящия момент р.Велека отговаря на проектната си категория, наличието на действащи и потенциални замърсители определя участъка непосредствено след М.Търново като критичен.

Състояние на морските води в прилежащите на парка акватории

Крайбрежните морски течения са с основна посока север-юг. Близостта на 20 метровата изобата до сушата обезпечава по-масирано промиване на крайбрежната зона с постъпващите от север общи притоци на морска вода. Разчленеността и големината на заливите не дава възможност за задържане на водни маси и формиране на обратни течения. От екологична гледна точка този морски субрегион, поради предпазната роля на дълбоко вдадения от север Маслен нос, е по-малко застрашен от замърсяване на водите от общия приток на водни маси от северозападната част на Черно море, респ. втоците на Дунав, Днестър и Днепър. Последните екологични проучвания поставят района извън зоната на влияние на "Лукойл – Нефтохим" АД – в т.н. незамърсена зона. Опасността в този случай би могла да възникне по-скоро от локално замърсяване, причинено от промишлените предприятия по крайбрежието и в крайбрежните селища, от непречистените битово-фекалните води от самите селища и крайбрежните курорти или залпови замърсявания с нефтопродукти от танкерите в международните води.

Степента на замърсяване на морските води се определя посредством периодично пробонабиране в два пункта – срещу гр.Царево и гр.Ахтопол в района на водоползване. Анализите за периода 02.1999 – 02.2000г. показват неколкостранно завишени концентрации на азот (амониев) и за двата пункта, което свидетелства за изпускане на битови отпадъчни води, съдържащи значителни количества амониеви соли.

Сериозни колебания се наблюдават и в концентрациите на нитратен азот и фосфор, особено пред устията на реките и в крайбрежните замърсени райони. За пункт Царево се наблюдава завишението на концентрацията на нитратен азот за месец юни - 1.5 ПДК (за пункт Царево) и двукратно завишението на концентрациите на фосфор през ноември 1999г. и февруари 2000г., съотв. – 1.2 ПДК и 1.4 ПДК, като през останалото време се регистрират аналитични нули. За пункт Ахтопол се наблюдава завишението на концентрациите на нитратен азот за февруари и юни 1999г. съответно с 4.6 ПДК и 2 ПДК и еднократно завишението на концентрациите на фосфор за ноември 1999г. – 1.5 ПДК.

Сезонно завишаване на концентрацията на азотни компоненти, характерна за устията на реките и в съседство с урбанизираните територии, както и завишението на концентрациите от фосфор над пределно допустимите е в резултат основно от битови замърсявания при отсъствие на ПСОВ.

По отношение на останалите показатели – БПК₅, окисляемост, азот (нитритен) данните са значително под нормата.

Не са провеждани анализи за радиоактивност на морската вода и дънните утайки в прилежащата на парка акватория.

Състояние на подземните води

Направените до този момент по различни поводи изследвания показват проникване на морските води във водоносния хоризонт в близост до брега. Установени са три основни типа подземни води - порови, карстови и пукнатинни. Първите имат най-голямо значение, а пукнатинните играят роля на бариера през интрузията на морските води в приустиевите части. Направените геофизични и хидрохимични изследвания са показали, че при тази степен на експлоатация на подземните води в района засоляване на водоносните хоризонти вследствие техногенните фактори не се доказва и процесите на интрузия са обусловени само от естествения фактор.

Съдържанието на нитрати във водите от терасите на р.Велека е под 10 mg/dm^3 , а на манган над ПДК - $130\text{-}230 \text{ mg/dm}^3$, което най-вероятно се дължи на остатъчни замърсявания от рудодобива при гр.Малко Търново и с.Граматиково, но е възможно да се обуславя от естествен фактор.

За състоянието на водите от терасите на р.Резовска може да се съди по водата, извлечена от шахтов кладенец в района на с.Резово до помпената станция, която е с лош вкус и неприятна миризма. Проучванията определят участва като слабодоообилен и неперспективен.

1.20.5.Състояние на почвите

Националната мрежа за наблюдение и контрол на замърсяването на почвите с тежки метали и металоиди е организирана в зависимост от източниците на замърсяване. В случая е организирано наблюдение в пасище в близост до хвостохранилището.

За определяне съдържанието на тежки метали в почвите са взети проби в близост до хвостохранилището в гр.Малко Търново. Основни елементи замърсители, които се наблюдават са олово, никел, цинк, мед и арсен.

През 1998г. пункт за пробонабиране е организиран северно от хвостохранилището (пункт 1), а през 1999г. - южно от него (пункт 2). Резултатите от анализите са представени в таблицата.

		мг/кг възд. сухо тегло					
Пункт	pH	Zn	Cu	Pb	Ni	Cr	As
Пункт 1	8.1	196.6	393.3	62.25	14.14	14.65	16.31
Пункт 2	7.5	154	125	93	38	74	4.33

Сравнявайки изнесените в таблицата резултати се вижда, че анализите за 1998г. показват превишение на нормите за мед Cu - 1.5 пъти над ПДК, докато за останалите анализирани метали те са в нормите. През следващата година се наблюдава слабо завишение на съдържанието на олово. Независимо от това общата констатация е, че след преустановяването на флотационната дейност и рекултивацията на хвостохранилището край Малко Търново като цяло замърсяването на почвите с тежки метали и металоиди е намаляло.

Радиационното състояние на почвите в района на парка се контролира от РИОСВ – Бургас на база неструктивен гама-спектрометричен анализ на проби от предварително избрани контролни пунктове от системата за радиационен мониторинг. Наблюденията за състоянието на радиационния гама-фон се осъществяват в същите пунктове.

Място на пробовземане	238 U		226 Ra		234 Th		137 Cs		γ-фон
	Bq/kg	%	Bq/kg	%	Bq/kg	%	Bq/kg	%	μSv/h
Необр. почва Ахтопол	17	41	13	4	20	4	4.8	6	0.12-0.13
Необр. почва Синеморец	40	25	14	6	22	5	1.1	13	0.10-0.11
Необр. почва М.Търново	41.5	5	32.5	4	55.6	3	6.2	6	0.15-0.16
Необр. почва Звездец	45	6	28	4	54	3	2.1	8	0.19-0.21
Необр. почва Граматиково	8	18	9	5	12	4	5.8	6	0.11-0.12

Резултатите от проведените наблюдения показват характерни за този район специфични активности на естествените радионуклеиди и липса на техногенна компонента.

1.20.6.Предприети мерки за неутрализиране на замърсяването и предложения в различни документи за опазване на околната среда до 2010г.

Към момента са предприети няколко по-важни мерки за подобряване на състоянието на компонентите на околната среда:

- разработен е проект за ликвидиране и рекултивация на ДБО до гр.Ахтопол в защитена местност "Устието на река Велека" и са предприети мерки за запръствяване и ограждане до окончателното му ликвидиране;
- разработен е проект и предстои изграждане на регионално ДБО до с.Равадиново - община Созопол;
- разработен е проект за регионално ДБО край Малко Търново;
- разработени са програми за управление на отпадъците за териториите на двете общини - Царево и Малко Търново;
- ликвидирани са депото за опасни производствени отпадъци и нерегламентираното сметище за строителни отпадъци в м.Плаката – Каркадел – Община Царево;
- ликвидирано е нерегламентираното сметище по поречието на Велека до с.Кости и са оборудвани временни площадки за депониране на ТБО до селата Бродилово и Кости;
- Изградено е депо за строителни отпадъци в землището на Царево извън територията на ПП "Странджа";
- извършена е рекултивация на хвостохранилището край М.Търново;
- изградена е оросителна инсталация в цеха за добив на варовик край М.Търново.

Допълнително е предложена програма за подобряване опазването на компонентите на околната среда в ТУП на Община Царево, от която са посочени някои по-важни предложения.

Опазване на въздуха

Тези мероприятия са свързани с:

- изнасяне на част от производствата от крайбрежните селища в самостоятелни промишлени зони извън селищните територии; за парка такава зона е създадена за Ахтопол;
- изнасяне на отглеждането на животни извън курортните селища по крайбрежието в животновъдни зони в близкия им тил;
- извеждане на залесителни мероприятия в крайселищните територии, както и създаване на буферни паркинги в селищата с претоварено движение през летния сезон – Царево, Ахтопол;
- въвеждане на мониторинг на атмосферното замърсяване по пътните артерии и градската среда.

Опазване на водите

Освен предвиденото изграждане на пречиствателни станции за Царево, Ахтопол, Варвара, Синеморец се предвиждат:

- приоритетно изграждане на канализационни клонове и малки пречиствателни станции за селищата, разположени в долината на р.Велека;
- предвиждане на малки пречиствателни съоръжения за всички животновъдни ферми и туристически обекти извън населените места;
- ликвидиране на всички животновъдни ферми в непосредствена близост до река Велека;
- въвеждане на специален санитарен режим за всички животновъдни ферми, включително и зоните за животни и стопански дворове;

- осъществяване на хидробиологично наблюдение на крайбрежната акватория с акцент върху зоните за водоползване и санитарна охрана около курортните обекти и акваториалните участъци на защитените природни обекти;
- създаване на пречиствателни съоръжения към пристанищата за санинните води от корабите, като част от оборудването им.

Опазване на почвите и плажовите ивици

За опазване на почвите от особено значение е използването на слаботоксични препарати за растителна защита и дозирани норми за потребление. На практика целият участък от парка на територията на Община Царево се намира в Първа и Втора защитена зона, определени с ТУП на общината, където в съответствие с Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие се регламентира употребата на средства за растителна защита.

За почистване на плажовите ивици е предвидено въвеждане на механизирани парк, чрез инициране на акции за закупуване на машини за почистване на плажовете от твърди отпадъци.

ПЪРВА ОЦЕНКА

1.21. Екологична оценка

Целта на този раздел е на основата на обективни критерии да се определят хабитатите, видовете и техните местообитания, както и териториите в парка с най-голямо природозащитно значение, които поради тяхната специфична природна уязвимост и застрашеност от човешките дейности следва да получат защитен режим със зонирването на територията и да заемат приоритетно място в програмите за реално опознаване, опазване и възстановяване на странджанската природа.

За постигането на целта трябва да се отговори на въпросите:

- Типична ли е биотата в парка за географския район, в който той се намира?
- До каква степен са естествени растителната покривка и хабитатите в парка?
- Какво е нивото на разнообразие на видовете и хабитатите?
- Кой са природно уязвимите и редките видове, хабитати и местообитания и какви са заплахите за тях и за останалата биота в границите на парка?
- На основата на тяхната консервационна значимост (степен на застрашеност и консервационна значимост на популациите), природна уязвимост, рядкост и застрашеност в границите на парка, кои са приоритетните за взимането на мерки за опазване видове и хабитати?
- Какво е значението на различните типове местообитания за опазването на видовото разнообразие и неговите приоритетни елементи?
- Кой са важните и най-важните за опазването на биотата територии в парка?
- Достатъчни ли са размерите на парка и на защитените територии със собствен статут в него за дългосрочното опазване на биоразнообразието и на консервационно значимите му елементи?
- Кой са стабилните и нестабилните екосистеми и популации на видове?
- Необходимо и възможно ли е възстановяването на изчезнали или сериозно нарушени в парка хабитати, местообитания и популации на видове?

Крайната цел на този раздел е да се оцени в национален и в международен план природозащитното значение на парка, за да може той да заеме полагащото му се място в приоритетите на държавата, обществото и международната общност за дългосрочното съхраняване на световното природно наследство.

1.21.1. Типичност

Растителността на Странджа е типична за условията на средата, станали причина за оцеляването до наши дни на терциерни гори от южноевксински и субевксински тип. Тези гори се отличават съществено от останалите европейски широколистни гори, включително и от тези на съседните Сакар и Източни Родопи. Нещо повече, независимо от ограничения им брой, южно-евксинските растителни видове съставляват ценообразувателите на голяма част от горите, включително като изграждат характерния подлес от лавровидни храсти. Ето защо, за разлика от горите в Европа, за Странджа е типичен суббиомът "широколистна лете зелена гора на умерения климат с подлес от лавровидни храсти". В сравнение с горите в Кавказ, Колхида и Северното малоазийско крайбрежие, горите в Странджа са обеднени на южно-евксински флорни елементи. Съгласно класификацията на палеарктичните хабитати преобладаващите по площ гори в българската и турската част на планината са типизирани, като "странджански" и "субевксински" гори. Като нетипични за територията се явяват горските култури в парка, които са съставени от неприсъщи за района дървесни видове. Те заемат сравнително малка площ - 8.5% от горите в парка и не оказват съществено влияние на общия ѝ облик.

Странджа, намираща се както и цяла България на биогеографски кръстопът, притежава автохтонна флора и фауна, формирани от видове и групи от видове, произхождащи от различни биогеографски райони (Централна Европа, Средиземноморие, Мала Азия, Кавказ, Балкански полуостров) и с характерно присъствие в района. Малкото видове на откритите пространства, разпространили се вероятно вторично в селскостопанските земи в Странджа, от хилядолетия са се превърнали в типични видове

за европейските ландшафти, формирани от естествени и културни хабитати, и те не променят подчертано автохтонния характер на странджанската флора и фауна.

Дивата природа в парка е типична за района и същевременно уникална за Европа, което изисква необходимост от специални мерки за съхраняване на тази нейна характеристика.

1.21.2.Естественост

Най-висока степен на естественост имат високостъблените гори на възраст над 100 години, отличаващи се със сложна структура, нормална пълнота и съществено участие на много стари дървета – 200-500 годишни. Общата площ на тези естествени гори е около 15000 ха. Най-голяма площ от тях заемат шестте хабитата, изграждащи основно горската покривка в парка. Около 47000 ха високостъблени гори са били възобновени или ползвани през последните 50 години; 36000 ха от тях са на възраст до 60 години и са загубили естествената си структура, както и повече или по-малко характерни за първичните странджански гори видове; останалите 11000 ха са столетни гори, но с нарушена структура и пълнота, поради ползване през последните десетилетия. Издънковите и храсталачните гори заемат около 23000ха. Те също нямат естествена структура, но голяма част от по-възрастните издънкови гори (60-100 години) са запазили естествения си дървесен състав, имат правостъблен дървостой и почти навсякъде в тях, въпреки ползването в по-далечно минало, също се срещат много стари дървета. Производен характер имат също мерите, пасищата и ливадите в парка, формирани от автохтонни видове на мястото на гори под влиянието на човешките дейности. Естествени хабитати са крайбрежните клифове, пясъчните коси и дюни, както и скалните масиви във вътрешността на парка и пещерите. Велека и Резовска са вероятно единствените по-големи реки в страната, запазили в най-голяма степен естествения си характер. Естествен характер имат и малкото запазили се крайречни ливади в заливните тераси на реките.

Културните хабитати покриват около 24000 ха площ. От тази площ 30% се пада на горските култури, а останалата част се заема почти изцяло от земеделски земи, върху повечето от които в последно време се формират вторични тревни и храстови съобщества и дървесни групи, тъй като земите не се обработват и поддържат.

В цялостната структура на парка напълно естествените хабитати заемат 16.5% от парковата територия, възобновените и ползваните автохтонни коренни и производни (издънкови) гори, производните храстови и тревни хабитати (полуестествените хабитати) – 62.5% и културните хабитати – 21%. Високият дял на естествените и на полуестествените автохтонни гори е рядко явление в защитените територии в Европа и той може да бъде увеличен при дългосрочна политика на възстановяване на естествената структура на променените от човека гори и увеличаване на площта на защитените територии със собствен статут.

Критерият "естественост" е водещ при определянето на представителните приоритетни хабитати, които съставляват най-значимите от природозащитна гледна точка територии в парка.

1.21.3.Богатство на видовото и хабитатното разнообразие

Растения

Микотата и нисшата флора са твърде слабо проучени, поради което значимостта на тяхното видово богатство не е възможно да бъде оценено.

Мъховете са по-добре проучени, но се предполага, че известните за района видове съставляват най-вероятно не повече от 30-40% от възможния им брой. Ето защо, "Странджа" засега не е коректно да бъде сравнявана с останалите големи и средно големи паркове по отношение на тази група висши растения.

Семенните (и споровите) растения съставляват 47% от всички видове на българската флора и около 15% от видовете в Европа, с което паркът се нарежда непосредствено след националния парк Централен Балкан. Предвид богатството на българската флора (5-6 място в Европа), уникалната за континента флоро-географска композиция на странджанската флора, големият брой реликтни растения и балкански ендемити, паркът следва да бъде оценен като защитена територия от най-висок европейски ранг.

Безгръбначна фауна

Безгръбначната фауна е с проученост под 50% и затова по богатство отстъпва на по-добре проучените паркове. Големият брой на български ендемични видове обаче поставя "Странджа" сред първите 7-8 района в страната. Оригиналната безгръбначна фауна (висок процент на ендемитите) и наличието на терциерни реликтни видове безусловно поставят парка на високо европейско ниво. Световното му значение за опазването може да бъде потвърдено след извършването на сравнителен анализ на безгръбначната ендемична и реликтна фауна в българските защитени територии.

Гръбначна фауна

По броя на видовете риби паркът се нарежда сред първите няколко защитени територии в страната, всичките, без изключение, по Черноморското крайбрежие. Оценка на разнообразието в европейски план засега не е възможно, поради липса на данни за чуждестранните защитени територии. Видовият състав на земноводните е скромен – 9 вида, което е обичайно и за други български защитени територии. С 23 вида влечуги или почти 70% от българската и 19% от европейската рептилийна фауна, "Странджа" е една от най-богатите защитени територии на континента. В парка са установени половината от гнездящите в страната и 28% от гнездящите в Европа видове птици. Разположен на Черноморския прелетен път на птиците, паркът има международно значение на стация за грабливите и пойните птици (а може би и на зимовище за някои от видовете). Относително най-богат видов състав има бозайната фауна – 66% от българската и 42% от европейската автохтонна сухоземна фауна (над 60% за едрите бозайници и прилепите и 35% за другите дребни бозайници – насекомоядни, зайцеподобни и гризачи).

Хабитати

Разнообразието от природни хабитати – 120 единици включва 30% от всички, установени досега в страната и превишава двойно хабитатното разнообразие в другите големи паркове в България. Международното значение на това разнообразие е свързано с уникалните за Европа горски хабитати, като 6 от тях изграждат основно горската покривка в парка: източно-буково-източно-горунови и източно-горуново-източно-букови гори, гори от източен горун и благун, гори от източен бук със зеленика и гори от източен горун със зеленика, както и субевксински церово-благунови гори. Други уникални за Европа хабитати са: горите от източен бук с кавказка боровинка и тези с лавровишния и колхидски джел, дъбовите гори с пирен и тези с участие на лъжник, горите от източен горун с кавказка иглика, горите с калуна, българските крайбрежни лонгози, западно-понтийските бели дюни и т.н. С национално и европейско значение, ако се вземе предвид високата степен на тяхната естественост, са морските клифове, естуарите на Велека и Силистар, двете големи странджански реки и други хабитати.

1.21.4.Природна уязвимост на видовете и хабитатите

1.21.4.1.Природна уязвимост на видовете

Уязвимостта включва чувствителните биологични и екологични характеристики на видовете, които при промени в местообитанията или при антропогенен натиск, увеличават риска от изчезване. Към най-важните чувствителни характеристики на видовете следва да се отнесат: тясната привързаност към местообитание и специализация към хранителна база; слабата репродуктивност, късният матуритет и ограничаващата вида социална структура на популацията; хищничеството и междувидовата конкуренция; възможността за хибридизация с близкородствени видове диви и домашни животни.

Тясна специализация към местообитание и хранителна база

Тясната специализация изключва напълно или частично възможността за алтернативно оцеляване на видовете при промяната на техните местообитания. Тясно специализирани към местообитание са поне 200 консервационно значими вида безгръбначни животни. Към тях спадат троглобионтите и троглофилите, обитаващи пещерите, също хидробионтите, както и огромен брой дендробионти, свързани със старите гори. Съвсем ограничени са местообитанията на рибите. Ограничени са

местообитанията и на топлолюбивите видове змии, срещащи се в тясна ивица по морското крайбрежие – черноврата стрелушка и червейница. Популациите на смока мишкар са зависими от старите гори, тъй като за яйцата на този вид са нужни хралупи с постелка от мъртва дървесина. От всички гръбначни животни в парка в най-голяма зависимост от биотопа е белогърбият кълвач. Храната му се състои от дървесиноядни насекоми (90%). Ето защо от жизнено значение за популацията на вида са старите гори с повече мъртви и умиращи дървета и то на значителна площ - 50-150 ха на гнездяща двойка. Черният кълвач също е зависим от старите гори и двойката се нуждае от 100-300 ха, докато в младите гори, необходимата площ е около 1600 ха. От старите гори и дупките, направени от черния кълвач, е зависим гълъбът хралупар. Тясно свързана със старите гори е златката; в подмладените гори тя е твърде рядка и е прогонвана от бялката. Силно предпочитание към старите гори имат дивата котка, сънливците, совите, кълвачите и няколко вида пойни птици. Тясна специализация към пещерите имат 10 вида прилепи, а 5 вида прилепи зависят от наличието на хралупести дървета. Видрата е специализиран към водните местообитания вид, включително и трофично. Специализирани към хранителната база са също египетският лешояд, орелът змияр, осоядът и други. Намалването на хранителната база на такива видове обикновено води до напускане на района. Псамофитните растения (лепидотрихумът, пясъчната лилия и др.) имат съвсем тясна екологична ниша – крайморските пясъци. Горските мъхове са твърде чувствителни към осветяване и намаляване на въздушната влажност. При изсичане на старите гори и при заместването на широколистните с иглолистни те изчезват.

Слаба репродуктивност, късен матуритет и социална структура

При естествено малочислени или при намаляващи популации, репродуктивният потенциал на значителен брой видове не е в състояние да компенсира загубите, причинени от антропогенни фактори. В тези случаи твърде уязвими стават всички видове прилепи, тюленът, орлите, лешоядите и други животни отглеждащи само по едно малко (по изключение 2 малки при някои прилепи и рядко 2 малки при скалния орел). Половата зрялост при прилепите и вълка настъпва на 2-3 годишна възраст, а при скалния орел на 4-6. Същевременно при вълците двойката се формира само при наличие на свободна ловна територия от поне 10000 ха, а смъртността на младите животни до третата им година е 85%. Тисът пък е двудомно дърво, което затруднява естественото му възобновяване.

Хищничество и конкуренция

Тези иначе нормални природни отношения могат да допринесат за изчезването на видове, чиито популации намаляват по причина на антропогенния фактор. Липсата на хищническа преса върху дивата свиня и стимулирането на нейното развъждане от човека, както и свободно пасящите в природата свине от източнобалканската порода, осъществяват опасно хищничество върху всички влечуги и земноводни, приземно гнездящите птици (ливаден дърдавец, полска яребица, пъдпъдък), приплодите на сърната, дребните бозайници, безгръбначната фауна. Хищничество спрямо стотици видове осъществяват скитащите кучета и котки. При намаляване на рибните запаси хищничеството на рибоядните бозайници, птици и влечуги увеличава опасността за някои видове риби; същевременно конкуренцията между рибоядните видове се засилва.

Развъждането на благородния елен води до силно намаляване числеността на сърната. Ролята на конкуренти спрямо дивите копитни играят селскостопанските животни. При кълвачите и при хищните насекоми конкуренцията се засилва с намаляването на хранителната им база при възобновяването на старите гори. При силното намаляване на органичните отпадъци от селското стопанство се засилва конкуренцията между египетския лешояд, скалния орел, чакала, вълка, лисицата и други. Пашата на селскостопански животни ограничава хранителната база на дивите животни. Най-сериозни техни конкуренти са източнобалканската домашна свиня и козата.

Хибридизация на диви животни с внесени, неприсъщи за района форми и с близкородствени домашни животни

Уязвими са дивите животни, имащи одомашнени родственици, с които се кръстосват (вълк, дива котка, дива свиня), също и дивите животни (и растения), чиито генофонд е застрашен от внесени в района, различни от местните, подвидове и форми. За

две от държавните лесничейства в парка са известни хибриди между дива и домашна котка. Дивата свиня и източно-балканската домашна свиня също дават кръстоски. Във всичките лесничейства се намират по няколко десетки скитащи кучета, чийто брой ще се увеличава при намаляване числеността на вълка в парка, след което кръстосването им става твърде възможно. Внасянето на културни форми на шарана и речната пъстърва би се оказало фатално за местните им популации.

1.21.4.2.Природна уязвимост на хабитатите

Странджанските хабитати от източен бук са тясно приспособени към специфична среда. Тяхната влаголюбивост ги е принудила през кватернерните (и/или холоценските) засушавания да потърсят влага в долинните части на релефа на ниската планина. Всяка нова степен на ксерофитизация би причинила изчезването на най-характерните южноевксински елементи от буковите гори. От странджанските гори от източен бук 5 хабитата трябва да се смятат за зависими от микроклимат с характеристики със стеснен диапазон, т.е. тези гори са чувствителни на промени в средата на въпросните хабитати (странджански гори от източен бук с: кавказка боровинка, зеленика, лавровишня и джел, източен горун, обикновен габър и липа).

Режимът на странджанските реки се отличава с продължително маловодие през топлата част на годината, а реките с постоянно водно течение са само няколко. Речната биота се е адаптирала през последните хилядолетия към циклите на маловодие, но днес глобалното затопляне и засушаването на местния климат, засилено от масовото ликвидиране на старите гори в района, държи водния режим на странджанските реки и зависещите от него екосистеми на едно "предкритично" ниво. Прекомерното и неконтролирано черпене на води от реките, както и тяхното промишлено и битово замърсяване, разрушаването на речните брегове и легла, както и евентуалното "подобряване" на водния режим чрез инженерни съоръжения и промяна на водните течения, могат да доведат до необратими деградационни процеси на съвременната, но все още реликтна биота на вътрешна Странджа.

Напълно зависими от високо ниво на подпочвените води са лонгозните гори, но също така крайречните (влажни) ливади и други "влажни" хабитати.

От културните хабитати са уязвими изкуствените насаждения, основно от черен и бял бор, поради самовъзстановяването на местната горска растителност. Тези насаждения са и най-уязвимите от пожари гори в парка. Уязвими са и агроценозите, тъй като те не са стабилни екосистеми. Поради това, когато земеделските земи не се поддържат от стопаните си, те започват да се усвояват от рудерална, храстова и дървесна растителност.

В заключение, естествено уязвими са всички видове риби и влечуги, консервационно значимите и други видове мъхове, стотици видове стенобионтни безгръбначни, една трета от бозайниците, една четвърт от консервационно значимите хабитати и т.н. Ето защо, природната уязвимост е един от критериите на метода, по който са определени приоритетните за опазването видове и хабитати в парка.

1.21.5.Рядкост на видовете и хабитатите

В екологичния му смисъл понятието "рядък вид" означава вид с малочислена популация или с териториално ограничено разпространение. За такива видове е налице предпоставка за силно въздействие върху техните популации както от природни, така и от антропогенни фактори. Видове с численост под критичното ниво за жизненост на популацията и при невъзможност за реколонизация на индивиди от други райони ще изчезнат за време, което дори може да бъде доста точно определено. В периферията на техния ареал видовете обитават най-често среда със субоптимални за тях характеристики (напр. климат), числеността им обикновено е малка, възможностите за реколонизация от съседни райони са значително ограничени, генетически популациите са по-малко стабилни, възможността за хибридизация с близкородствени видове – по-голяма. В парка се намират стотици редки за страната видове: 15 вида гъби, 14 вида мъхове (10 вида с по едно и 4 - с по две находища в страната), повечето от 134-те вида консервационно значими растения. Много от тях имат само по едно или по няколко находища в парка – търилово великденче, лепидотрихум, калиакренско плюскавиче, странджанско сапунче, пчелица, кримски чай, тис, черноморски астродаукус, пясъчна лилия, морски червен

кантарион, южна леща, палешниковиден серапиас, а други са с ограничена площ на разпространение – лагуров и винчелистен лопен, кавказка боровинка, червена липа. Най-голям брой редки видове (за страната и района) са установени при безгръбначната фауна – над 330. С по 15-25 редки вида са таксоните *Diptera*, *Lepidoptera*, *Orthoptera*, *Trichoptera*, *Gastropoda* и *Odonata*, а с по 55-60 вида – *Coleoptera*, *Acari* и *Araneae*. Ендемичните видове сред висшите растения и безгръбначните животни са редки в европейски или световен план. За семенните растения ендемизмът е използван при определянето на приоритетните видове, а при безгръбначните животни българските ендемити са поставени сред най-значимите в консервационно отношение. В резултат от пресиления риболов повечето видове риби следва да се смятат за малочислени или относително малочислени в парка. Това важи особено за шарана, мраморното и кавказкото попче, сребрилата каракуда, змиорката, брияната, лупавеца, речната пъстърва. Няколко вида от херпетофауната са малочислени, независимо от консервационната значимост на техните популации (повече от 1% от европейската) – черноврата стрелушка, пъстър смок, балканска чесновница, червейница, каспийска костенурка, жълтокоремна бумка, тритоните; стрелушката и костенурката при това са с изолирани популации. От птиците, рядко срещащи се в парка, са орлите, египетският лешояд, осоядът, забулената сова и бухалът, белогърбият кълвач, пъстрият скален дрозд, сивата яребица, пъдпъдъкът, ливадният дърдавец, червеновратият гмурец, лятното бърне, белочелата сврачка, червеногушата и полубеловратата мухоловка и големият маслинов присмехулик (последните два вида имат ограничено разпространение в света). От бозайниците редките видове са главно прилепи (също независимо от консервационната значимост на популациите им в парка) – южен и средиземноморски подковонос, широкоух прилеп, малък вечерник, трицветен и дългопръст нощник, а средиземноморското прилепче и гигантският вечерник са много редки видове и в Европа. Много редки са също лалугерът, сляпото куче, пъстрият пор; скелетната популация на черноморския тюлен е изолирана от егейската и видът много рядко посещава клифа на Силистар, а за златката Странджа е вероятно вече изолирана територия.

От хабитатите като редки за Европа или страната следва да се смятат тези, чието разпространение е географски силно ограничено, а заемащата от тях площ – малка. Ограниченият по площ хабитат е уязвим на природни бедствия, както и на съществени промени или дори унищожение от антропогенни фактори (ползване, изкуствени залесявания, пожари и др.). Десетки от хабитатите са редки както за страната, така и за Европа (това са главно хабитатите на гори от южно-евксински и субевксински тип). Някои от тях заемат толкова малка площ, че са реално или потенциално застрашени от изчезване или от загуба на представителност. Такива хабитати са горите от източен бук с кавказка боровинка и тези с лавровишня и джел, лонгозите, дъбовите гори с участие на лъжник, дъбовите гори с подлес от пирен, горите с подлес от калуна, горите от източен бук с обикновен габър и липа и субевксинските дъбово-габърени гори, а относително малоплощни са останали също естествените (стари) гори от източен бук със зеленика и тези от източен горун със зеленика. Западно-понтийските бели дюни в Европа се срещат само по западния черноморски бряг и имат изключително малка площ. Рядкост в България са крайбрежните естуари, морските клифове, а естествените реки, като Велека и Резовска и техните постоянни притоци, са вече рядко явление и на континента.

Редкостта (малочислеността на видовете и ограниченото им разпространение) в границите на парка е един от критериите на метода, по който са определени приоритетните за опазването видове гръбначни животни, а малката площ на хабитатите и на находищата на консервационно значимите растения са взети предвид при оценяването на степента на тяхната застрашеност в парка. Редкостта на видовете на европейско и световно ниво е използвана при оценяването на степента им на застрашеност (международна), а тази на хабитатите – при оценяване на тяхната консервационна значимост.

1.21.6.Заплахи за видовете и хабитатите в границите на парка

А. Заплахи от пряко унищожение на видове и хабитати

Лов, риболов, унищожение и събиране на диви растения и животни, унищожение на хабитати

Обект на лов (вкл. незаконен) са 16 вида бозайници, основно хищници и копитни. Най-често се ловува на диви копитни, заек, чакал, лисица, вълк. Незаконно се ловува на видра, златка, пъстър пор, тюлен (множество данни за браконьерство докъм 80-те години). Безмислено, често поради суеверия, се унищожават пещерните и синантропните прилепи. Като вредители се унищожават сънливците, сляпото куче, лалугерът, мишевидните гризачи. Птичият лов не е популярен в парка. Рядко се ловува на яребица, пъдпъдък, гривяк, гургулица, а незаконно на защитените ливаден дърдавец, гълъб хралупар, лятно бърне и др. Много по-често стават жертва на браконieri грабливите птици и бухалът, а домашната кукумявка, забулената сова и другите сови, срещани в парка, се унищожават и от суеверие. Безмислено се убиват и събират от колекционери и туристи: змии, костенурки, жълтокоремник, слепок, голяма крастава жаба, сирийска чесновница. Любителският риболов и браконьерството въздействат силно върху ихтиофауната и рибните запаси са намаляли катастрофално през последните години (до 10 пъти в приустиевите части на вливащите се в Черно море р.Велека и няколкото малки реки). От безгръбначните се събират най-често и предимно в крайморската част на парка пеперуди, водни кончета, бръмбари, охлюви, ракообразни. Красиво цъфтящите растения се събират за букети, което е особено опасно за видовете по крайморските пясъци. Като лечебни растения и подправки се събират стотици видове растения, много от които са защитени от закона. Така кримският чай е вече пред изчезване. Редки видове, като търиловото великденче, лепидотрихумът, калиакренското плюскавиче, странджанското сапунче, пчелицата и други ендемични и редки видове, се събират от научни работници и любители.

В заключение, заплахата от ползването и незаконното посегателство върху дивите животни и растения може да има унищожителен ефект върху стотици видове, особено ако това са малочислени видове или видове, чието ползване е значително. В сравнително кратък срок, например до 10 години, може да изчезнат: черновратата стрелушка, пъстрият смок, червейницата, шаранът, лупавецът, брияната, лалугерът, средиземноморският подковонос, дългопръстият и трицветният ношник (не е намиран напоследък), сляпото куче, орлите (без малкия креслив орел) и египетският лешояд, малкият морунаш, речната пъстърва, кавказкото и мраморното попче, сребристата каракуда, кримският чай, лепидотрихумът, сапунчето, пчелицата, както и трудно определим брой безгръбначни животни. По-малко вероятно е изчезването, отколкото критичното намаляване, на популациите на: пъстрия пор, видрата, южния подковонос, вълка, златката, средиземноморското прилепче, бухала, ливадния дърдавец, жълтокоремника, каспийската костенурка, малкия речен кефал, приморската мряна, както и няколко от по-горе споменатите видове растения, но тяхната численост и разпространение може дотолкова да бъде ограничена, че изчезването им да стане неизбежно в следващия период от няколко години. Ползването и унищожаването въздействат най-силно като заплахата върху рибите и влечугите, много по-слабо върху бозайниците, птиците и семенните растения.

Ползването на възобновимите и невъзобновимите природни ресурси може да има унищожителен ефект и върху хабитатите. Така и при турнусното горско стопанство всъщност постепенно и окончателно се променя естественият характер на горите и изчезва възможността те да достигнат климаксов стадий. От 20000 ха предклимаксови гори в парка само 5500 ха се намират в резервати и защитени местности, което съставлява по-малко от 6% от горите в парка. Това означава, че всичките 15 типа консервационно значими горски хабитати са реално застрашени да загубят своята естественост или в най-добрия случай да останат с малки по площ територии, което ги прави силно уязвими на природни бедствия.

Изравняването на дюните и взимането на пясък за строителство от тях напълно или частично унищожават един от най-редките хабитати в Европа – "Западнопонтийските бели дюни".

Иманярството, водохващанията и други деструктивни дейности в пещерите могат да унищожат сътворените преди стотици хиляди и милиони години подземни хабитати или да променят съществено техния характер на "пещери с прилепи и троглобионти" чрез унищожаване на микрохабитатите в пещерите (цинтрови езера, подземни реки, прилепско гуано и др.), превръщайки ги в обикновени пещери. Подобни отрицателни последици се установяват и след благоустрояване на пещери за посещения. При разкриване на кариери се унищожават слабо разпространените в парка скални хабитати, а използваните взривове могат да причинят срутвания в пещерите.

Хидростроителството и корекциите на реки напълно променят естествения характер на речния хабитат. Увреждането на леглата и бреговете на реките от баластриерите, съответно от строителството и разчистването на бреговете за земеделски нужди, също нарушават този хабитат.

Пожари и палежи

Независимо от упадъка на земеделието в района, изгарянето на стърнищата остава традиционна практика. Най-тежки загуби понасят бавноподвижните безгръбначни животни, влечуги и земноводни. При горските пожари загубите са много по-големи, както за трите споменати групи, така и за малките на бозайниците и за малките, яйцата и гнездата на птиците, а също и за растенията.

Пожарите са опасни и за хабитатите. В парка най-застрашени са иглолистните култури. Пожарите, освен че причиняват сериозни материални щети на горското стопанство, застрашават с унищожение и съседните на културите автохтонни гори. Консервационно значимите горски хабитати по правило имат мозаечно разпределение и пожарите могат да унищожат напълно някои от най-малоплощните, включително такива, които са оценени като приоритетни и представителни.

Паша на селскостопански животни в горите и прекомерна паша в земеделските земи

При несъобразен с поемателните възможности на екосистемите брой животни, пашата представлява заплаха за 50-ина вида гръбначни животни (цялата горска херпетофауна, за някои бозайници и птици) и за стотици видове растения и безгръбначни животни. Тази унищожителна сила на пашата се дължи най-вече на източнобалканската свиня и на козите.

Свръхпашата на говеда и овце е в състояние да унищожи частично или напълно тревния, а в случаите на козя паша, и храстовия етаж и в крайна сметка да промени естествения характер на горските хабитати.

По същия начин несъобразената с поемните възможности на тревните екосистеми паша в земеделските земи предизвиква обедняване, промени и влошаване на качествата на тревния видов състав (най-често около селищата в парка).

Безпокоене на дивите животни

Най-силно това е изразено по крайбрежието по време на летния наплив на туристи. Безпокойството, причинявано от туризма, е в състояние да компрометира размножителния успех на редица видове, главно на птици и влечуги в крайморската зона. Безпокойството е в състояние да застраши прилепските колонии в пещерите, гнездящите по скалите птици – египетски лешояд, орли, бухал, пъстър скален дрозд и други. Пашата на селскостопански животни и други стопански дейности също причиняват безпокойство на дивата фауна.

Б. Заплахи за видовете от изменения в местообитанията

Стопанско ползване и намаляване площта на естествените гори

В резултат на пресиленото ползване на горите през последните 50 години върху 56% от цялата горска площ в границите на парка горите са изцяло подмладени или подменени с иглолистни култури или задействани, при което пълнотата им е сведена под 0.6. Голяма част от горите в парка, в противоречие със Закона за горите и предназначението на защитените територии, продължават да се числят към категорията стопански гори.

Старите гори, притежаващи истинско разнообразие от екологични ниши, са първичен биотоп на огромен брой местни дендробионтни видове и видовете, които са тясно свързани с тези гори изчезват заедно с тях. Старите гори са предпочитаният или единственият биотоп на една трета от бозайниците (21 вида) и от херпетофауната (10 вида), на 36% от гнездящите птици (43 вида), най-малко на стотина видове реликтни, ендемични и редки видове стенобионтни безгръбначни. Старите гори са биотопът и на 14-те вида консервационно значими мъхове. От бозайниците трябва да се споменат златката, 4 вида прилепи (дългоух и широкоух прилеп, гигантски и малък вечерник), дивата котка, сънливците, катерицата. От птиците това са белогърбият кълвач, черният кълвач, гълъбът хралупар, бухалът, полубеловратата мухоловка, черният щъркел, домашната кукумявка и козодоят. Тези гори са предпочитаната размножителна ниша на смока мишкар, сухоземните костенурки и жълтокоремника.

Пресиленото ползване на старите гори се отразява най-силно върху безгръбначната фауна и мъховете, след това на бозайниците и птиците.

Засушаване на фитоклимата

Засушаването на фитоклимата е неоспорим факт през последните 25 години в района. Засушаването се изразява в намаляване на въздушната и почвената влага, което в определен момент води до формирането на по-сухолюбива растителност. В парка явлението е предизвикано от масовото изсичане на старите гори през последните 50 години и местното затопляне и засушаване на климата, най-вероятно дължащо се на глобалното затопляне.

Засушаването е най-опасно за мезофилните, но също и за ксеромезофилните гори. Към тези гори спадат 11 от консервационно значимите горски хабитати, като най-сериозно, дори фатално, ще бъдат засегнати реликтните южноевксински гори. Засушаването на фитоклимата се отразява и на нивото на подпочвените води. Понижаването му засяга най-силно лонгозите, но то може да доведе до необратими последици за целия реликтен горски комплекс в района.

Стабилизирането на производните гори и храсталаци от келяв габър е едно предупреждение за опасността от невъзстановимост на мезофилните и ксеромезофилните странджански гори, изграждащи основно горската покривка в парка.

Засилена тенденция на лятно пресъхване на потоци и реки

Лятното пресъхване е характерно за повечето малки реки, включително и тези, вливащи се в Черно море на север от Велека и за всички потоци в парка. В основата си явлението има естествен характер, който се засилва в резултат на човешките дейности през последните хилядолетия - най-вече частичното обезлесяване и изсичането на старите гори, а напоследък и в следствие на глобалното затопляне.

Засилената тенденция на сезонни пресъхвания се явява най-сериозна заплаха за рибите от пъстърво-мряновата зона, особено за приоритетните видове речна пъстърва и приморска мряна, за блатната костенурка, както и за безгръбначната фауна, която обитава потоците и горните течения на реките. Косвено се отразява върху видрата, чакала, черния пор и черния щъркел, поради намаляване на хранителната база на тези видове, както и на прилепите, ловуващи насекоми над реките. Въздейства особено негативно и върху странджанските букови гори.

Унищожаване на местообитания

Дейностите, които са в състояние да унищожат местообитания с ограничена или относително ограничена площ, като дюни, пещери, скални масиви, речни корита и брегове, тревни хабитати, са свързани най-вече с добиване на пясък, взривяване на

скални формирования, разчистване на естествена растителност по речните брегове, строителство и прекомерно натоварване от посетители. Отнемането на пясък от дюните или тяхното "изравняване", като това край р.Бутамята, унищожава значима част от едно местообитание, което покрива площ малко над 1000 ха, при това разпръсната на десетки, повече или по-малко раздалечени едно от друго места. Деянието следва да се класифицира, като посегателство върху биоразнообразието на планетата. С взривяването на пещери и скали, като резултат от иманярски набези, се застрашават реално местообитанията на десетки видове бозайници, птици, безгръбначни. Баластиерите разрушават леглата на реките и техните брегове, като засега тази заплаха има потенциален характер. Опасността от разчистването на естествената растителност по речните брегове за създаване на зеленчукови градини е все още потенциална, въпреки че съществуват подобни нарушения в защитената местност "Устието на река Велека". Строителството в близост до реките, дюните и скалните масиви застрашава флората и фауната им със замърсяване, а със струпването на хора се увеличава силно рискът от безпокоене на дивите животни и от посегателства върху тях и върху растенията. Една сериозна заплаха за пясъчните коси представлява прекомерното натоварване от посетители при превишаването на рекреационния капацитет на плажовете, вследствие на неправилно оразмеряване на легловата база за туризъм по крайбрежието.

Сукцесия на горите в земеделските земи

Тази тенденция се забелязва навсякъде в изоставените земеделски земи във вътрешността на парка. Агроценозите не са стабилни екосистеми и изоставени от човека постепенно се превръщат в храсталаци и гори. Явлението пряко засяга обитателите на ливадите, пасищата и обработваемите земи. На първо място следва да се отбележат консервационно значимите видове безгръбначни, които са обитатели на ливадите и пасищата. Техният брой от шестте моделни групи е 104, но е трудно да се установи каква част от тези видове обитават земеделските земи по морското крайбрежие, където процентът на изоставените земи е много по-малък, отколкото във вътрешността на планината. Явлението се отразява отрицателно върху близо 60 вида гръбначни животни. От бозайниците са засегнати пъстрият пор, сляпото куче, лалугерът, къртиците, белозъбките, мишевидните гризачи и др., от птиците – орлите, белият щъркел, домашната кукумявка, синявицата, папунякът, гълъбовите птици, както и гнездящите в този биотоп полска яребица, пъдпъдък, ливаден дърдавец, полска чучулига и т.н. От змиите, обитатели на агроценозите, следва да се отбележат пъстрият смок и големият стрелец. Сукцесията на горите и на гъстите храсталаци отнема биотопа и на стотици растения.

Изоравање на ливадите и пасищата

Тези природни хабитати с произведен характер имат много по-голямо значение като местообитания на диви животни и растения, отколкото обработваемите земи. Тяхното изоравање засяга стотици растения, размножаващи се и изхранващи се животински видове. Възстановяването на тези хабитати изисква дълъг период от време.

Хидростроителство и корекции на речни течения

Засега няма изразена тенденция за подобен тип дейности, основно поради икономическата ситуация в страната. Освен извършената корекция на устието на р.Резовска и язовира на един от притоците ѝ на турска територия, няма друга сериозна намеса в речната мрежа на парка. Съществува обаче проект за изграждане на язовир на р.Младежка. Възможно е също хидростроителство по Резовска и Велека от турска страна. Подобни дейности биха засегнали поне 30 вида риби, голям брой безгръбначни, вилдрата, черния щъркел, земноводните. Същевременно те унищожават завинаги естествения характер на реките, променят водния режим и биотата им. Освен прекия ефект върху речните хабитати и видовете, които са зависими от тях, подобна намеса ще се засили и негативния ефект от промяната на климата върху екосистемите във водосборите на реките.

Замърсяване на водите

Замърсяването на реките от промишленост и селското стопанство засега има повече потенциален характер, тъй като основната част от действащите промишлени предприятия в парка и в непосредствена близост до него са снабдени с пречиствателни съоръжения. Същевременно няма споразумение между България и Турция за запазване чистотата на водите на Велека и Резовска и цялостно запазване на естествения характер на двете реки и техните притоци и брегове. Поражения на речната биота могат да бъдат нанесени от селищата без канализация, от сметищата, туризма и земеделието по речните брегове, най-опасни по време на лятното маловодие. Замърсяването с радиоактивни и отровни вещества пък е в състояние да ликвидира живота в реките.

Водоползване

Към момента водоползването от терасите на р.Велека за нуждите на селското стопанство не представлява реална заплаха и експлоатационните запаси са по-големи от ползваните, но може да се счита за потенциална заплаха. Потенциална заплаха представляват и намеренията за прехвърляне на води от странджанските реки за Турция.

Ниво на заплахите

Много силно въздействие върху биоразнообразието имат дейностите, причиняващи унищожаване или съществени промени в хабитатите, представляващи всъщност местообитания на дивите животни и растения. Продължаването на съществуващите тенденции би понижило природозащитната стойност на парка между 10 и 20% през следващите 10 години. Висока степен на въздействие върху биоразнообразието имат промените на местообитанията "Естествени (стари) гори", "Реки и потоци", "Селскостопански земи" и "Дюни". Въздействието на заплахите "Паша на източнобалкански свине и кози в горите", "Иманярство в пещерите" и "Безпокойство на дивите животни" (основно по крайбрежието) се оценява като средно. Под средно ниво на въздействие са заплахите "Горски пожари" и "Замърсяване на реките", а останалите заплахи имат потенциален характер или засега оказват слабо въздействие.

Прякото унищожение, непозволеното и несъобразеното с консервационната стойност на видовете и природозащитния режим на парка ползване са другата голяма заплаха за съхраняването на голям брой растителни и животински видове. За различните видове и биологични групи нивото на заплахата е различно. Най-мощно действа заплахата върху рибите и влечугите – практически тотално върху двете групи. Степента на заплахата от прякото въздействие на човека върху отделните видове е оценена и е един от основните критерии при определянето на приоритетните видове семенни растения и гръбначни животни.

1.21.7.Приоритетни за опазването видове и хабитати

Като приоритетни за взимането на мерки за опазване в десет годишния период на действие на Плана за управление са определени тези видове и хабитати, които имат висок консервационен статус, значими популации, респ. площи (главно за хабитатите) в парка, като същевременно са уязвими, редки и/или са реално застрашени в границите на парковата територия. "Застрашеността" в границите на парка представлява от една страна заплахата от пряко унищожение, а от друга - заплахата от промяна в местообитанията. Този метод е приложен за гръбначните животни, семенните растения и в по-опростен вариант за хабитатите. Като приоритетни при мъховете са определени консервационно значимите видове, при макромическите – застрашените в Странджа консервационно значими видове, а при безгръбначните животни приоритетни видове не са определяни. За тези три биологични групи данните са недостатъчни за прилагане на развита методика, както за гръбначните животни и семенните растения. Приоритизацията на видовете и хабитатите е извършена въз основа на точкуване. Методиката и матрицата за оценяването са дадени в **Приложения 37.1 и 37.2**.

В резултат от тестването на всички видове гръбначни животни и на всички хабитати, както и на консервационно значимите видове от семенната флора, са определени като приоритетни за взимане на мерки за опазване 82 вида гръбначни животни, 23 вида растения и 22 хабитатни единици. При мъховете като приоритетни са определени 14-те консервационно значими видове с по 1 или 2 находища в страната (**Приложение 16**), а от макромическите – гъбата-булка и 3 вида манатарки

(**Приложение 15**). Най-голям брой приоритетни видове при гръбначните животни имат бозайниците – 25 вида и 1 подвид (**Приложение 37.3**). От тях 9 таксона са с първи приоритет – европейски пъстър пор, видра, дългоух нощник, южен и малък подкованос, дива котка, тюлен, широкоух прилеп и гигантски вечерник. От 24 вида и 1 подвид гнездящи птици (**Приложение 37.4**) 13 са с първи приоритет – египетският лешояд, южният белогръб кълвач, полубеловратата мухоловка, 4-те вида орли, големият маслинов присмехулник, бухалът, щъркелите, ливадният дърдавец и пъстрият скален дрозд. От 15-те вида и 2 подвида от херпетофауната (**Приложение 37.5**) поне 10 трябва да получат първи приоритет – българската черноврата стрелушка, двете сухоземни и двете блатни костенурки, смокът мишкар, жълтокоремникът, балканската чесновница, пъстрият смок и змията червейница. Предвид бързото и силно намаляване на рибните запаси, за всичките 17 приоритетни видове риби (**Приложение 37.6**) следва да се вземат спешни защитни мерки. От семенните растения са определени 23 приоритетни видове (**Приложение 37.7**). Спешни мерки за опазване следва да се вземат за всичките 22 приоритетни хабитата (**Приложение 37.8**).

За безгръбначната фауна засега не е възможно да бъдат определени приоритетни видове поради недостатъчната проученост на групата, вкл. поради липсата на локализация на находищата на консервационно значимите видове. Заплахите за отделните видове също не могат да бъдат уточнени, но са взети предвид заплахите, въздействащи отрицателно върху местообитанията на тази група – стари гори, ливади и пасища, крайморски и речни местообитания. Броят на консервационно значимите безгръбначни също е отчетен при определянето на най-важните местообитания и територии за опазването на фауната, както и на цялото биоразнообразие в парка.

1.21.8. Оценка на местообитанията на видове

Основни местообитания на растителните и животинските видове са горите, морското крайбрежие, селскостопанските земи, реките и скалите (вкл. пещерите). Оценяването им е направено по богатството на биоразнообразието и наличието на консервационно значими елементи в тях. Безспорно най-много видове животни, растения и гъби са горски обитатели или се срещат най-вече в горите. За гръбначната фауна е направена точна оценка на разпределението на видовете по местообитания. Най-голям брой видове обитават горите в парка – 112 (27 вида бозайници, 73 – птици и 12 – влечуги). С водите са свързани много тясно 68 вида (3 вида бозайници, 13 – птици, 3 – влечуги, 8 – земноводни и 41 – риби), със селскостопанските земи – 25 (13 вида бозайници, 8 – птици и 4 – влечуги), със скалите и пещерите – 18 вида (12 вида прилепи и 6 вида птици), със сградите и дворовете (синантропни видове) – 21 вида (5 вида бозайници, 16 – птици и 1 вид влечуги). Обитаващите единствено морското крайбрежие в парка са 20 вида (3 вида бозайници, 13 вида птици, 3 вида влечуги и 1 вид земноводни). Всъщност в крайбрежието се срещат над 200 вида гръбначни животни, обитатели на мозайката от гори, селскостопански земи и различните микрохабитати – клиф, дюни, естуари, реки, заблатени места, храсталаци, сгради и др., но около 130 вида имат по-голяма численост или разпространение в съответните местообитания извън крайбрежната зона. Морското крайбрежие е възприето като местообитание, поради неговата си площ, разпокъсаността на типовете местообитания и множеството антропогенни заплахи, които най-често действат комплексно върху отделните видове.

Горските местообитания имат най-богата гръбначна фауна и представляват хранителна база на около 45 вида, чиито размножителни ниши са в селскостопанските земи, пещерите, скалите. От горските хабитати най-важни като местообитания са шестте хабитата, заемащи най-голямата част от горите в парка. Същите са най-важни и с оглед оценката на качеството на горите като местообитания, тъй като те съставляват и най-голямата част от съхранилите се досега стари гори. Горите са местообитания на 36 приоритетни за опазването видове гръбначни животни, най-малко на 70 вида безгръбначни с голямо консервационно значение (локални и български ендемити, терциерни реликти, световно застрашени видове), на 10 приоритетни и десетки други консервационно значими видове семенни растения, на 14 приоритетни вида мъхове и 4 приоритетни вида гъби. Около 60 от въпросните видове са със световно консервационно значение и като цяло биотопът (основно заради старите гори) е със световно консервационно значение.

Като биотоп реките и техните брегове са от изключителна важност за 22 приоритетни вида гръбначни животни (17 вида риби), за безгръбначни животни и водни растения с консервационна значимост. Естественият характер на странджанските реки допълва европейската им значимост, но по отношение на рибите значението на биотопахитат е световно (13 вида от Световния червен списък и 2 вида със световно значими популации).

Селскостопанските земи се обитават от скромен брой гръбначни животни, но служат за хранителна база на 90-95 вида обитатели на горите, скалите и пещерите. Местообитанието представлява мозайка от хабитати, в които най-важна роля играят тревните хабитати: ливади, мери, пасища и затревени и частично охростени изоставени обработваеми земи. Като цяло местообитанието е размножителна ниша на 9 приоритетни вида бозайници, птици и влечуги и на повече от 100 вида консервационно значими безгръбначни, а като хранителна база на повече от 20 вида приоритетни бозайници и птици. При сегашното равнище на познание значението на биотопа може да бъде оценено като "европейско".

Единствено в парка в хабитатите по морското крайбрежие се размножават 10 приоритетни вида гръбначни, около 120 консервационно значими вида безгръбначни (само от 6-те моделни групи!) и 7 вида приоритетни растения (лепидотрихум, калиакренско плюскавиче, хилядолистен воден морач, морски червен кантарион, крайбрежен астродаукс, пясъчна лилия, палешниковиден серапиас). За растенията особена важност като местообитания представляват пясъчните дюни и тревната растителност по брега и клифовете. Клифовете са важни за няколко вида прилепи, за видрата и тюлена монах. Комплексният биотоп се обитава още от около 55 вида приоритетни гръбначни животни. Като цяло неговото значение е европейско, но по отношение на безгръбначната фауна биотопът надвишава европейските мащаби.

Пещерите и скалните масиви са от изключително значение за прилепите (пещерните видове), троглобионтните и троглофилните безгръбначни; скалите са хабитат за калцифилни растения, а на скалните тревни и храстови съобщества са местообитание на пъстрия пор; по скалните масиви гнездят петрофилни видове птици, като египетски лешояд, бухал, пъстър скален дрозд, домашна кукумявка и други. Засега в пещерите в парка не са наблюдавани значими прилепски колонии, поради което наличието на малък брой индивиди, макар и от 8 световно застрашени видове, не ги прави със световно значение като местообитания. Около 15 пещери следва да се оценят като местообитания с потенциално високо (най-малко национално) консервационно значение.

1.21.9. Територии с голямо консервационно значение

1.21.9.1. Територии с ботаническо значение

Това са територии с голямо флористично и/или хабитатно разнообразие, с образци от приоритетни хабитати и с находища на приоритетни видове растения.

Хабитати

Като образци от приоритетните горски хабитати (16 на брой) са оценени горите на възраст 100 и повече години и пълнота 0.6 и повече. Поради непроученост на картата "Приоритетни за опазването хабитати" не е означен приоритетният хабитат "странджански гори от източен горун с кавказка иглика". От храсталаците от грипа са означени тези с най-голямо участие на вида и с най-голяма площ. Дюните, поради международното им значение като хабитат и като местообитание на приоритетни видове растения и животни, са представени с цялата си площ в парка.

Находища на растителни видове

Това са находищата на 23-те приоритетни за опазването видове семенни растения. Поради по-широко разпространение в парка и липсата на точна локализация, видовете българска круша, странджанско подъбиче, хилядолистен и странджански воден морач са отразени на картата единствено в ботанически проучените резервати и защитени местности. В тях, поради натрупване на повече консервационно значими флористични елементи, находищата на приоритетните видове не са локализираны, а само са означени еднократно. Кавказката боровинка и колхидският джел са посочени като находища в

подотделите, където не формират с източния бук съобщество (хабитат), а присъстват "единично".

Територии с голямо ботаническо значение

За образците от горски приоритетни хабитати, като най-важни се очертават резерватите и защитените местности "Парория" и "Велека", както и някои горски комплекси извън защитените територии със собствен статут в парка: Сараджовски дол, Овощната градина, Стария дол край с.Близнак, горите между ЗМ "Моряне" и резерват "Витаново" и други. Като най-важни територии за флористичното разнообразие и приоритетните видове растения изпъкват резерват "Узунбуджак" (над 35% от видовия състав на парковата флора и 10 от приоритетните видове растения), резерват "Витаново" (почти 25% от видовия състав и 6 приоритетни вида), защитените местности "Устието на река Велека" и "Силистар" с 8, съотв. 7 приоритетни вида и голямо видово разнообразие.

1.21.9.2.Територии с фаунистично значение

Горски комплекси

За разлика от растенията и хабитатите, дивите животни в териториален аспект са силно динамичен елемент. Освен това, много видове птици и бозайници за просъществуването си имат необходимост от обширни или относително обширни територии. Поддържането на жизнеспособна популация изисква около 15 пъти по-голяма площ, от тази на отделната размножаваща се двойка. Двойка от приоритетните видове кълвачи и отделните индивиди на златката и дивата котка имат територия от 100 до 500 ха, вълчото семейство или двойката скални орли е нормално да имат ловна територия от 10 или 20 хиляди хектара. От 2 до 10 хиляди хектара е тя за 8 вида грабливи птици и за бухала. Ето защо при оценката на консервационната значимост на горските местообитания за гръбначните животни са избрани обширни или относително обширни горски масиви с голямо преобладаване на гори над 80 години, представляващи типичния биотоп за въпросните видове. За безгръбначните животни са включени известните с консервационното им значение райони в парка.

Крайбрежни естуари, реки и потоци

Като най-важни местообитания на голямо видово разнообразие и на световно и евро-застрашени животински видове и на консервационно значими видове и популации на видове са оценени реките и притоците им с постоянно водно течение, включително крайбрежните естуари на реките Велека, Бутамята, Силистар и Резовска. Тези най-важни речни фаунистични местообитания са същевременно образци на двата приоритетни хабитата.

Пещери и скални комплекси

Като най-важни пещери, вкл. като хабитатен тип, са определени тези, в които са установени прилепи, троглобионтни и реликтни троглофилни безгръбначни животни. Скалните комплекси около тези пещери, когато има такива, са включени към важните фаунистични територии, тъй като те също се обитават от приоритетни безгръбначни, осигуряват бърлоги и убежища на приоритетни видове бозайници (някои прилепи, пъстър пор, дива котка) и гнездови ниши на петрофилни приоритетни видове птици.

Селскостопански земи

Такива земи като местообитание на консервационно значима фауна съставляват част от територията в крайбрежната зона, оценена като фаунистично важна. В селскостопанските земи на останалата територия на парка консервационно значимите фаунистични елементи не са локализирани, поради което не са очертани и територии с фаунистично значение.

Най-важни територии за опазване на фауната в парка

Такива територии са Триречието, защитените местности "Устието на река Велека" и "Силистар", резерват "Узунбуджак" - м.Калето и резерват "Витаново" - защитена местност "Моряне".

1.21.9.3. Територии с комплексно значение за опазване на приоритетни елементи от биоразнообразието в парка

Това са територии, значението на които е оценено на комплексна основа, като от една страна е взето пред вид тяхното биоразнообразие, а от друга – площта на образците от приоритетни хабитати и находища на приоритетни видове гръбначни животни и растения и на районите с консервационно значима безгръбначна фауна.

Триречие (площ 12 400 ха)

Най-големият териториален, основно горски, комплекс, включващ: резерват "Средока", защитените местности "Велека", "Парория", "Кривинозово", ИМ "Петрова нива", горите в местностите Сараджовски дол, Овощната градина, Вълвов дол, Калугерово и др., също най-важните участъци от реките Велека, Младежка и Голям мечи дол, както и комплекса от пещери в района на Петрова нива и източния край на защитената местност "Велека". Преобладават образците от хабитатите – церово-благунови гори, блугуново-източнорунунови гори, източнорунуново-източнорунунови и източнорунуново-източнорунунови гори. Тук е и най-голямата площ в парка на хабитата "източни храсталаци от грипа", както и най-важната част от хабитата "реки и потоци" – водослива на р.Велека с Голям мечи дол и р.Младежка и няколко пещери. Установени са 17 вида приоритетни бозайници, 18 вида - птици, 12 – влечуги и земноводни и един от най-важните райони за консервационно значими безгръбначни дендробионти, хидробионти, троглобионти и троглофили.

Резерват "Узунбуджак" – м.Калето (площ 5150 ха)

Половината площ се пада на резервата. Отличава се с най-голямото разнообразие от образци от хабитати и с най-голяма площ, заета от тези хабитати. Тук се намират най-големите, строго защитени площи в парка на хабитатите: източнорунунова гора със зеленика, източнорунунова гора с чашковидна звъника, както и образци от други приоритетни хабитати. Меандриращата река Резовска образува южната граница на комплекса и го обогатява с няколко приоритетни видове риби, блатни костенурки, и представлява един от трите на-важни за видрата речни участъци. Срещат се повечето видове от предишния район. Територията е една от трите най-важни за вълка, дивата котка, златката, белогърбия и черния кълвач, малкия креслив орел и други приоритетни видове. В комплекса попада и една от най-важните прилепски пещери в парка.

Резерват "Витаново" – защитена местност "Моряне" (площ 4200 ха)

Третият по големина и значение горски комплекс, свързващ долините на реките Велека и Резовска (р.Делийска). Голямо разнообразие и покритие от образци на приоритетни горски хабитати: източнорунуново-източнорунунови и източнорунуново-източнорунунови гори, източнорунунови гори с кавказка боровинка и такива с лавровишния и колхидски джел, церово-благунови и блугуново-източнорунунови гори. Важни за консервацията пещери. Установени са повече от приоритетните видове бозайници и птици, посочени за Триречие, консервационно значими безгръбначни, особено в долината на Велека. Резерват Витаново е една от 3-те територии с най-голямо флористично разнообразие и с най-много приоритетни видове растения в парка.

Резерват "Тисовица" – резерват "Силкосия" (площ 2800 ха)

Средно голям комплекс от стари гори, запазени предимно със строг режим. Една от четирите територии с най-голямо хабитатно разнообразие и четвърта по площ, заета от образци от тези хабитати: източнорунунови и източнорунунови гори със зеленика, източнорунуново-източнорунунови и източнорунуново-източнорунунови гори, блугуново-източнорунунови гори, както и изключително редкият средиземноморски хабитат дъбови гори с пирен. Приоритетни за консервацията реки и потоци. Приоритетни видове: 9 вида от херпетофауната, 10 – бозайници и 10 – птици.

Местности Сърнеково – Шаренковци – Зибка – Данчовци (площ 3350 ха)

Голям горски масив с южна граница по реките Делийска и Резовска. Голямо разнообразие от хабитати и значителна площ на образци от тях. Една от най-значимите по

площ гори с кавказка боровинка. Срещат се 14 приоритетни вида птици, 14 вида бозайници и 11 вида от херпетофауната. Вероятно голям брой видове риби на средното течение.

Местност Стария дол (площ 560 ха)

Стара и много жизнена гора с неголяма площ (основно церово-блугунова и блугуново-източнугурунова), но с удивителна за размера ѝ консервационно значима гръбначна фауна: 8 вида от херпетофауната, 15 вида птици и 11 вида бозайници.

Местности Хаджийка – Илиева река (площ 1050 ха)

Сравнително малък горски комплекс (няколко приоритетни хабитата, заемащи голямата част от територията), потенциални местообитания на повече от 20-25 приоритетни видове гръбначни и на консервационно значима дендробионтна безгръбначна фауна.

Местност Богородишки дол (площ 950 ха)

Сравнително малък горски комплекс със северна граница р.Велека. Образци от източнубукови и източнугурунови гори със зеленика; 8 вида приоритетни птици, 7 вида бозайници, 9 вида влечуги и земноводни и потенциално консервационно значима безгръбначна фауна.

Местност Бяла вода (площ 1500 ха)

Средно голям горски масив от стари и подмладени гори (главно церово-блугунови и блугуново-източнугурунови гори). Район с консервационно значима безгръбначна фауна. Потенциални местообитания на повече от 25 вида приоритетни гръбначни животни.

Местности Трашка река – Дяволски дол (площ 1500 ха)

Относително малък горски масив, образци от три приоритетни хабитати, потенциално местообитание на повече от 20 вида приоритетни гръбначни животни и консервационно значими дендробионтни безгръбначни.

Крайбрежен комплекс (площ 3800 ха)

Територия, формирана от различни хабитатни типове: пясъчни дюни и коси, крайбрежни клифове, млади, предимно издънкови гори, паркови пасища и селскостопански земи, естуари на четири странджански реки. Простира се почти по цялата дължина на крайбрежието в парка и има ширина от 250 метра до 3.5 км, с изключение на района на връх Голяма Папия и на защитената местност "Устието на река Велека", където ширината е 5.5, съотв. 7.5 км. Обособени са две територии – защитени местности "Устието на река Велека" и "Силистар" (3140 ха) и Голяма Папия (660 ха). От приоритетните хабитати следва да се посочат естуарите, дюните и лонгозите, попадащи в първата територия. Там е съсредоточено и огромно видово разнообразие, голям брой приоритетни видове – 65 вида гръбначни (15 вида влечуги и земноводни, 16 вида риби), 120 вида консервационно значими безгръбначни и 7 вида приоритетни растения. Във втората територия има малки площи на образци от горски хабитати и едно от двете най-представителни места на храсталаците от грипа. Съществуват по-отдавнашни данни за голям брой консервационно значими видове безгръбначни. Богата херпетофауна и няколко приоритетни видове растения.

Скален комплекс Младежко (площ 250 ха)

Най-значимата територия на прилепски пещери с колонии; находища на троглофилни безгръбначни.

Най-важни територии с комплексно значение за опазване на биоразнообразието

Общата площ на важните за опазването приоритетни хабитати, гръбначни и безгръбначни животни и растения възлиза на 37500 ха или 32% от парковата територия. От тази площ 25500 ха се пада на най-значимите за опазването територии – Крайбрежният комплекс, "Триречието", резерват "Узунбуджак" – м.Калето, резерват "Витаново" – защитена местност "Моряне". Засега територията резерват "Тисовица" –

резерват "Силкосия" отстъпва по комплексна оценка на първите четири територии, заради пълното отсъствие на данни за значима безгръбначна фауна и малкото данни за приоритетната за опазване флора, неотговарящи на запазените в района образци от хабитати от южноевксински тип.

От особено значение са естествените екологични коридори (речни долини и широки и същевременно къси горски участъци), които свързват териториалните комплекси, осигурявайки връзка между малочислените и отдалечените микропопулации на слабоподвижните животни и находищата на редки растения.

1.21.10.Размери

Природен парк "Странджа" осигурява опазването на хиляди животински и растителни видове с жизнени популации, а така също и станции за прелетните птици, най-вече поради големината и качеството на местообитанията. Видове, като малкият ястреб, соколът орко, някои прилепи и други са очевидно естествено малочислени в парка, но за повечето от тях възможността за реколонизация от съседните му територии е напълно възможна. За огромен брой първично или вторично редки видове обаче размерите на популациите не са известни, а с това и близостта им с критичния за жизнеността им праг остава неясна. Това се отнася предимно за видове от флората и безгръбначната фауна, но също така за няколко вида риби, за черновратата стрелушка и други гръбначни животни. Големината на защитената територия обаче е напълно достатъчна да им осигури местообитания за жизнени популации. Закономерно, паркът не е в състояние да опази самостоятелно жизнени популации само на няколко вида едри бозайници и птици, за които са необходими ловни територии от хиляди или десетки хиляди хектари на размножаваща се двойка. Такива видове са вълкът и скалният орел, а орелът змияр, осоядът и бухалът само теоретично могат да имат в парка плътни и жизнени популации. Доколкото обаче тези видове имат достатъчна за нормалното им възпроизводство численост в България и в съседните страни, паркът допринася съществено за тяхното оцеляване.

Мрежата от защитени територии със собствен статут в парка покрива по-малко от 30% от площта на важните за опазването територии и само около 30% от площта на представителните хабитати в парка. Като цяло площта им е недостатъчна за ефективното опазване на приоритетните едри бозайници и птици, а има редица видове, които нямат находища в защитената площ. Отделните защитени територии също нямат достатъчен потенциал за опазването на приоритетни видове бозайници и птици, а площта на представителните хабитати в тях е скромна с изключение на резерватите "Узунбуджак" и "Витаново" и на защитените местности "Парория" и "Велека". Това изисква увеличаването на защитената площ със собствен статут – нови защитени местности и разширяване на няколко от съществуващите, особено когато около тях все още се намират представителни хабитати. Типичен пример за подобен подход е ЗМ "Парория".

Прилежащата на парка морска акватория не е включена в неговите граници. Освен че би обогатила съществено консервационно значимата биота на ПП "Странджа", тя би осигурила необходимата екологична връзка между популациите на проходните риби, размножаващи се в реките, както и реалната защита на морската биота, на прелетните, зимуващите, но и на гнездящите по крайбрежието водолюбивы птици, също така на видрата и на морските бозайници.

Природата на парка е облагодетелствана от съседството на горски масиви по трите си сухоземни граници. Това засилва жизнеността на горската биота в парка и намалява силата на заплахите, свързани с природната уязвимост и редкостта на редица видове. От север на територията на ДЛ "Ново Паничарево" се простират над 10000 ха източнобукови гори, попадащи във вододайна зона. Въпросните гори, самият природен парк и прилежащата към него морска акватория по проекта КОРИНЕ Биотопи образуват една цялостна териториална единица с европейска консервационна значимост.

Най-ценната в консервационно отношение съседна на парка територия, се намира в Р.Турция. Северните склонове на турска Странджа (където са и изворите на реките Велека и Резовска) заедно с територията на българския парк формират по равно една обща в биогеографско отношение единица – местообитание на терциерните реликтни гори от южноевксински и субевксински тип в Европа. От турска страна обаче още не е

създадена защитена територия, която би допринесла решително за дългосрочното опазване на същинската странджанска природа.

1.21.11.Стабилност и нестабилност на екосистемите и на популациите на видовете

По отношение на тяхната стабилност, съотв. нестабилност, горските екосистеми могат да бъдат отнесени към три групи. Стабилни са екосистемите на възрастните гори (възраст над 100 години) с естествена или близка до естествената структура и пълнота. Площта на климаксовите гори (над 160-180 години) е съвсем малка, а престарели, саморазпадащи се съобщества в парка няма. Стабилни и в развитие, макар и със съществено понижени консервационни функции, се намират подмладените гори. По-възрастните издънкови гори, макар и с по-добри консервационни свойства от подмладените гори, се намират в потенциална нестабилност. В някои от тях вече са започнали деградационни процеси, а превръщането им в семенни гори, макар и отдавна планирано, всъщност не е започвало. Вторичните храсталачни гори от келяв габър са стабилни, което създава много сериозни проблеми за възстановяването на дъбовите гори, представени в тях, като редици. В реална нестабилност се намират много иглолистни култури поради сукцесията в тях на местната горска растителност. (Това явление има позитивен консервационен ефект.) Пресиленото ползване през последните 50 години, продължаващите в нарушение на статута на защитените територии стопански видове сечи, и то основно в естествените възрастни гори, заедно със забавеното превръщане на издънковите гори в семенни продължава да увеличава нестабилността на уникалната странджанска гора.

Уязвимостта на речните екосистеми, предвид техния специфичен характер и въздействията на глобалното затопляне, засушаването на местния климат и мащабното подмладяване на горите в района ги поставя на "границата на тяхната стабилност".

Полуестествените ливади, пасищата и обработваемите земи по начало са нестабилни екосистеми и при изоставянето им от човек в тях започват незабавно сукцесионни процеси, завършващи с буренясване, охрястване и облесяване.

Популациите на стотици редки видове безгръбначни животни и висши растения (вкл. приоритетни видове), както и тези на редките видове гръбначни животни, дори ако тези популации са стабилни, при антропогенен натиск лесно могат да преминат под предела на тяхната жизненост. Броят на видовете с нестабилни популации при безгръбначните и при растенията може да бъде установен само след продължителни проучвания, изискващи големи финансови вложения. При гръбначните животни "на прага" на тяхната стабилност могат да се определят популациите на приоритетните: златка, трицветен ношник (в случай, че не е изчезнал вече), сляпо куче и лалугер, а може би и на пъстрия пор, гигантския вечерник, средиземноморското прилепче и ченовратата стрелушка, пъстрия смок, червейницата и балканската чесновница, както и на 5-7 вида риби. За тези видове са необходими специални мерки за стабилизиране на популациите, включително териториална защита или ограничаване на ползването. От приоритетните птици не се определят видове с критични популации поради реалните възможности за реколонизация на парка от малочислените видове.

1.21.12.Възстановяване на видове, популации, хабитати и местообитания

Изчезналите от Странджа мечка, рис и грабливи птици са по начало трудно възстановими видове. Паркът не е най-подходящият район за тяхното възстановяване или поне в 10 годишния период на Плана за управление подобни действия не е необходимо да бъдат предвиждани. Вълкът, като размножаващ се вид в парка, се самовъзстановява. Самовъзстановяването на популациите на редица видове риби във Велека е напълно възможно, ако бъде преустановен риболовът за известен период. Процесът би могъл да се ускори чрез подсилване на шарана, пъстървата и други видове със зарибителен материал от диви популации. Мерките за възстановяване на жизнени популации на златката, трицветния ношник, сляпото куче, лалугера, пъстрия пор, гигантския вечерник, средиземноморското прилепче, ченовратата стрелушка, пъстрия смок, червейницата и балканската чесновница са свързани с опазването и възстановяването на техните

местообитания и прекратяването на тяхното унищожаване и ползване. Възстановяването на видове, като кримския чай, тиса и други, е по-лесно осъществимо, отколкото, ако те се оставят на самовъзстановяване. Тисът, например, е двудомен дървесен вид с десетина, пръснати в парка индивиди, които не могат да се размножават.

Възстановяването на естествената структура на странджанските гори би представлявало продължителен процес. То е абсолютно необходимо обаче и напълно възможно при разработването на програма, която да бъде последователно и творчески изпълнявана. Необходимостта от такава програма не е само за опазването, тя би имала положителни последици също от средообразуващ и икономически (устойчив) характер.

1.21.13.Природозащитно значение на парка

Паркът има световно значение за опазването на бозайниците. Световно застрашени са 37% от размножаващите се в парка видове – 12 вида прилепи, 8 вида гризачи и 3 вида хищници, а 6 вида имат световно значими популации. Паркът е световно представителна за бозайната фауна на Европа защитена територия, като в нея се размножават 35% от автохтонните за континента видове.

За гнездовата орнитофауна паркът е с подчертано евро-консервационно значение. Тук са установени 28% от европейските видове като с неблагоприятен статус са 30%, а 88 вида имат консервационно значими популации – 3 на световно, 26 на европейско и 59 на национално ниво. Територията, обаче, е със световно значение за опазването на орнитофауната на широколистните лете зелени гори на умерения климат.

За опазването на рептилийното разнообразие (19% от видовете) паркът има европейско значение, а по отношение на разнообразието от земноводни значението му е национално. По отношение на консервационната значимост на популациите на влечугите обаче паркът има световно значение, тъй като половината от видовете имат световно, а останалите - европейски значими популации).

От рибите в парка 40% са записани в Световния червен списък на застрашените животински видове, 34% от видовете са реликти, а 44% ендемити. В парка няма друга биологична група, която да има подобно на рибите неоспоримо световно значение за опазването.

За опазването на безгръбначната фауна, въпреки недостатъчната ѝ проученост, значението на парка може да бъде определено като световно (129 ендемични вида, 17 терциерни и преглациални реликти, 16 световно застрашени вида).

За мъховете, въпреки тяхната недостатъчна проученост, паркът има национално консервационно значение, тъй като 14 вида или 20% от установените са сред най-редките в страната.

Гъбите (макромицети) са по-слабо проучени, но 13 от видовете са застрашени в Европа (21% от установените в парка). При по-пълни изследвания може да се уточни, дали паркът има европейска консервационна значимост за макромицетите.

По отношение на висшата флора ПП "Странджа" има най-малко европейско консервационно значение. Опазващ около 15% от видовия състав на континенталната флора, 63 вида терциерни реликти, 54 ендемични вида и вероятно стотици видове със световно и европейски значими популации, паркът е една от представителните защитени територии за флората на Европа в световен план.

По отношение на разнообразието от природни хабитати не се разполага с достатъчно данни дали паркът има надевропейско значение, но терциерната горска растителност, покриваща около две трети от цялата площ на парка, безусловно обосновава оценката за световна значимост. В кадъра на глобалната консервационна стратегия такава е значимостта на парка и като единствена представителна защитена територия в Европа, опазваща суббиома "широколистни лете зелени гори на умерения климат с вечнозелен подлес от лавровиден тип".

Природен парк "Странджа" има световно значение за опазването и челното място, което територията заема, според резултатите от проекта КОРИНЕ Биотопи, само подчертава характеристиките на неговата европейска уникалност.

Наред с емблематични за парка хабитати, като източнобуковата гора със зеленика и естуара на река Велека, се открояват най-малко 20 също толкова емблематични вида.

Това не са задължително първите по приоритет за опазване животни и растения, а тези, които имат висока световна, европейска или национална представителност именно в парка: европейски пъстър пор, чакал, видра, гюнтерова полевка, дива котка, голям вечерник, южен белогръб кълвач, малък креслив орел, полубеловрата мухоловка, голям маслинов присмехулник, българска черноврата стрелушка, шипоопашата и шипобедрена костенурка, резовски карагъз, малък щипок, лупавец, търилово великденче, йорданово подрумиче и пчелица.

1.22. Социално-икономическа оценка

Възприетият при този тип оценка подход се свежда до оценка на социално-икономическите фактори и дейности от гледна точка на тяхното устойчиво и природосъобразно развитие от една страна и съвместимост със статута на територията от друга.

1.21.14. Урбанизирани територии

1.21.14.1. Оценка на съществуващата функционална структура и зониране на територията

Извършена е оценка на съществуващата функционална структура на територията по смисъла на ЗУТ и ЗЗТ и втори път оценка на зонирането, въведено с ТУП на община Царево в съответствие с тогава действащата Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на черноморското крайбрежие. За основни критерии са възприети съвместимостта на формираната функционална структура и утвърдените с ТУП зони и режими с тези по чл.31 и 32 от ЗЗТ.

Функционална структура

Резервати

Наличната мрежа от резервати е създавана с течение на времето и има мозаечен характер. Независимо че в основни линии покрива едни от най-ценните за биоразнообразието територии, в сравнение с други паркове тя е с малък относителен дял – едва 4.6% от парковата територия. За сравнение, в националните паркове "Рила" и "Централен Балкан" делът на резерватите е 28%, съотв. 20%, а в природен парк "Витоша" – 7%. Елементи с висока консервационна стойност, които представляват неразделна част от резерватите, остават извън тях, а площта на буферните зони не е в състояние да неутрализира напълно вредните антропогенни въздействия.

Други територии със собствен статут на защита

Системата от защитени местности, независимо че в голяма степен обхваща най-ценните ландшафтни и биологични феномени и успешно предотвратява урбанизацията на най-чувствителните територии в парка, не обезпечава напълно защитата на важни консервационни елементи от територията. Някъде са допуснати сериозни отклонения от режимите като функциониране на ДБО и процедиране на площадка за ПСОВ на Ахтопол в ЗМ "Устието на река Велека".

От природните забележителности в парка по-добре обхванати са биологичните феномени – вековни дървета. Поради липса на проученост геоложките феномени са по-слабо представени. Част от природните забележителности: "Синя хвойна", "Пирен", "Наково кладенче", "14 вековни дървета странджански дъб в м.Св.Илия" при с.Кости и находище на странджански дъб в м.Конаджика в землището на с.Звездец, отговарят повече на категорията "защитена местност" по ЗЗТ и следва да бъдат прекатегоризирани.

Териториите за опазване на културно-историческото наследство като елемент на защитените територии със собствен статут на защита не са реално обособени. Приетият с Писмо на НИПК №545/27.02.2001г. минимален териториален обхват в радиус 10 м около паметниците представлява палиативна мярка, тъй като липсва картиране и геодезическо заснемане на отделните обекти, липсват съответните обозначения, което води до неадекватни ползвания в прилежащите на паметниците територии и разрушаване на самите паметници.

В санитарно-охранителните зони на водоизточниците в парка е учреден единствено пояс "А", което създава предпоставки за неадекватни ползвания в потенциалните територии на следващите два пояса и застрашава качеството на водите.

Горски територии

Горските територии по силата на Закона за горите и ЗЗТ следва да се стопанисват като гори в защитени територии. Реално горите от ДЛ "Царево", попадащи в парка фигурират в ЛУП като гори със стопанско предназначение и се стопанисват по съответния на категорията начин. Останалите гори се водят в ЛУП като гори със специално предназначение (гори в защитени територии), но предвидените в тях мероприятия не съответстват на категорията.

Земеделски територии

В голямата си част тези територии не се използват по предназначение. По тази причина самата функционална зона е подложена на горски сукцесии и евентуални промени на площта и функциите си.

Урбанизирани територии

Те включват населени места, две рекреационно-туристически съсредоточия, една урбанизирана територия с неопределен статут и функции – Босна, земи по §4 от ЗСПЗЗ със застрояване и отделни самостоятелни постройки за рекреация, промишленост и др. функции.

Концентрацията на функцията "обитаване" в съществуващите селища има положителен ефект върху консервацията и е в съответствие със статута на територията. Интегрирането на рекреационни функции с функцията обитаване, особено в крайбрежната зона е положителна тенденция, подкрепена с ТУП на Община Царево, а очертаващата се тенденция на интегриране на селскостопански и рекреативни функции ще допринесе за устойчивото развитие на селищата от вътрешността. Като цяло обаче състоянието на урбанизираните територии не предполага устойчиво развитие и в голяма степен противоречи на статута на територията с липсата на добра благоустроеност на населените места, неугледните крайселищни територии, разпадане на селищната идентичност поради асимилация или саморазрушаване на паметници на културата. Проблем са както рекреационно туристическите съсредоточия, така и застроените територии по §4 от ЗСПЗЗ, където благоустрояването е на изключително ниско ниво, а някъде напълно отсъства. Като се има пред вид, че повечето от тези територии се намират в чувствителна среда – поречието на Велека, може да се каже, че тяхното присъствие се отразява негативно както на ландшафта, така и на биоразнообразието като цяло.

На територията на парка няма обособени самостоятелни промишлени зони, но има действащи кариери и намерения за производство на фелдшпат. Изключването им от парка не омаловажава тяхното присъствие. Независимо от икономическото си значение кариерата за варовик и варницата до Малко Търново компрометират облика на града като климатичен курорт. Наличието на определени замърсяващи производства в близост с жилищни територии оказва отрицателно въздействие както на здравето на населението, така и на парка като цяло. Производствената инфраструктура на меднодобивната промишленост е изградена в непосредствен контакт със строителните граници на гр.Малко Търново. В рамките на предстоящата ѝ реконструкция за преработка на фелдшпат са необходими специални екологични мерки за предотвратяване на негативни въздействия. Кариерата за мрамор и закритите медни мини, поради спецификата на производството, не могат да се считат за обект на целенасочено зонироване. По своя характер те са нарушени територии с отрицателно въздействие върху ландшафта и природната среда.

Предложената с ТУП на Община Царево промишлена зона Ахтопол – Запад е неусвоена към момента, но би могла да се развие при съживяване на икономиката.

Проявената през последните години тенденция за развитие на малки производствени предприятия в съществуващите стопански дворове може да се определи като положителна, тъй като допринася за концентрацията на местната промишленост във вече урбанизирани участъци. Същевременно това изисква мерки за ограничаване на дейностите в рамките на екологично чисти производства.

Територии за техническата инфраструктура

Тези територии имат линейно-точкова структура и се характеризират с обособяване на коридори по съществуващите пътища. Поради малката си гъстота и предимно коридорно разположение техническата инфраструктура в парка не влиза в сериозно

противоречие с консервационните цели, но има определено негативно въздействие върху някои елементи с висока консервационна стойност, преминавайки през тях – резерват "Силкосия", резерват "Узунбуджак". Фрагментирането на тези територии се отразява както на техния ландшафт, така и на биоразнообразието в тях.

Нарушени територии

Поради относително малката си обща площ *нарушените територии* (изоставени и изчерпани кариери, свлачищни участъци и сметища) в парка нямат пагубно въздействие като цяло, но концентрацията им в определени територии около Малко Търново, в сервитута на пътищата от РПМ и др. създава неприятни акценти и ландшафтни язви.

Зониране, въведено с ТУП на Община Царево

Приетото с ТУП на Община Царево зониране по *Наредба №2 за правила и нормативи за териториално-устройствено планиране на Черноморското крайбрежие* е в съответствие с консервационните цели на парка, още повече, че Втора защитена зона е разположена не само върху петкилометровата ивица, а върху цялата територия на парка, попадаща в административните очертания на Община Царево. Това дава възможност да се спазват сравнително стриктните режими на застрояване и опазване на околната среда. Самото застрояване се извършва в предвидени разширения на селищните образувания или в определени и доказани с ОВОС извънселищни участъци.

Въведените с ТУП режими в Първа и Втора защитени зони в съответствие с Наредбата не си противоречат с режимите по чл.31 от ЗЗТ, а напротив, ги допълват и конкретизират.

Такива са:

- забраните за подводен риболов, използване на моторни лодки и джетове и строителство на хидросъоръжения в акваторията прилежаща на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар";
- Забраната за строителство, освен предвиденото в ТУП, в долината на р.Велека и на 50-100 м от бреговете на другите реки; на 300 м около пътищата от РПМ и на 150 м от четвъртокласната пътна мрежа; в земите по §4 по ЗСПЗЗ извън предвидените за вилни и курортни нужди и на определените с ТУП места.

С последното изменение на Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони се променят параметрите при определяне на Първа и Втора защитени зони, както и някои от устройствените режими. Промените предстои да се извършат въз основа на устройствен план и при отчитане постановките на Плана за управление.

Междувременно настъпили промени в специалното законодателство налагат определяне на нови видове територии със съответни режими. Така например, застрояването в определените с настоящия План и съгласувани с Басейнова дирекция на Черноморския район заливаеми тераси на реките в парка следва да се приведе в съответствие с чл.134 от Закона за водите. Застрояването покрай пътищата следва да се актуализира в съответствие с чл.3, т.10 от Наредба №2 за застрояване в земеделските земи и чл.46, ал.8 от Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони.

Поради липса на специализирани изследвания към момента на разработката част от въведените с ТУП режими са твърде общи и неефективни. Така например въведените с ТУП режими по отношение на горските територии имат принципен характер и не отчитат спецификата и консервационната значимост на отделните горски екосистеми. Като цяло те касаят единствено строителството, но не и ползването на горите, което се извършва в съответствие с действащите ЛУП. Бъдещата актуализация на ТУП следва задължително да отчете предложеното с ПУ на ПП "Странджа" зониране и съответните режими.

1.21.14.2.Оценка на застроените територии

Характерът на застрояването извън населените места с малки изключения се определя като несъвместим със съществуващия ландшафт. Архитектурата на голяма част

от сградите е "нечувствителна" и с нищо не подсказва за връзката ѝ с територията. Поради натиск за строителство се дават строителни разрешения в територии с висока степен на екологична чувствителност (на самия бряг на р.Велека в м.Качул до самия плаж на р.Бутамята).). С особено негативно въздействие са някои гранични съоръжения, като заставите в резерват "Узунбуджак", отделни производствени сгради, както и т.н. бивши земи за земеделско ползване с режим на застрояване. Последните се характеризират с липса на благоустрояване и неугледност и причиняват освен буквално и т.н. "визуално замърсяване" на територията. Независимо от факта, че по последни данни на общините на територията на парка липсва незаконно строителство, то реално съществува чрез извършване на незаконни пристройки в тези територии и поставяне на временни постройки без разрешение.

Липсата на устройствени планове на земите по §4 и локализации като Ковач, Качул, Босна и Тракийски лагер е една от причините за съществуващото състояние на тези територии.

Проблем в парка са изоставените сгради на производствената инфраструктура и наличието на разрушаващи се или незавършени постройки, за които спешно трябва да се вземат мерки от самите собственици. Към последните спадат разрушаващата се сграда на АПК – Малко Търново в близост до "Качул" и строящите се бунгала до нея, почивната база на "Чистота" - "Екосервиз" ООД - Бургас в м.Калиново. Останалите обекти на обществения отдих, независимо от елементарната поддръжка, са в лошо състояние и носят отпечатъка на тясно-ведомствени интереси и възможности.

Характерът и видът на застрояването в населени места, попадащи в очертанията на парка, в голяма степен определят облика на територията, тъй като те са "приемните" места в парка.

Разпадането на селищната тъкан в селата от вътрешността поради разрушаване на сграден фонд, имплантирането на нечувствително строителство по крайбрежието и пълната подмяна на местния архитектурен образ с чужд силно допринасят за разрушаването на местния облик.

Същевременно все още запазеният значителен брой от паметници на културата представлява един сериозен потенциал за създаване на местен образ и развитие на местен архитектурен стил, интерпретиращ богатото наследство.

Независимо от тяхната неугледност като цяло застроените територии извън населените места са с незначителен дял в цялата територия на парка, което е предпоставка за по-лесното саниране на територията и общо овладяване на проблемите.

1.21.14.3.Оценка на техническата инфраструктура

Състоянието на пътната мрежа в парка може да се оцени двузначно както по отношение на устойчивото развитие на територията, така и по отношение на нейната природозащита.

Влошените характеристики на пътищата, сравнително ниската плътност и неразвити връзки, характеризиращи националната и местна пътна мрежа, спъват развитието на икономиката и в частност на туризма, като ограничават междуселищните връзки, намаляват достъпа до места от посетителски интерес и затрудняват охраната на парка.

Това се отнася в голяма степен и за горските пътища и съответната горскостопанска инфраструктура, които на настоящия етап не обезпечават възможност за развитие на устойчиво и екологосъобразно горско стопанство и упражняване на ефективна охрана и контрол.

Лошото състояние на пътната настилка при една значителна част от пътищата, наличието на няколко опасни участъка по път I-9 и III-1012 както и липсата на ландшафтно оформление, компрометират стойността на парка като туристическа дестинация и привлекателно място за обитаване.

Липсата на развита мрежа от паркинги в парка води до нерегламентирано паркиране или навлизане с МПС в уязвими територии. От друга страна липсата на стандарти за изпълнение на този тип съоръжения в защитени територии създава ландшафтни и екологични проблеми.

Преминаването на някои от пътищата през територии с по-висок природозащитен статус причинява тяхната фрагментация и застрашава биоразнообразието в тях. Пример

за подобна фрагментация на територия с висока консервационна стойност е резерват "Силкосия", разполовен от пътя Българи-Кости.

Същевременно липсата на едрогабаритни съоръжения, разсичащи територията или драстично нарушаващи ландшафта, може да се оцени като благоприятен факт за парка като цяло, който следва да определи устройствената политика в бъдеще. Наличието на черни горски пътища е възможност за развитие на специализирани туристически маршрути. В този смисъл трябва да се преосмислят и предвижданията за горската пътна мрежа, намеренията за нейната прекласация, асфалтиране и чакълиране.

Допълнителен проблем по отношение на инфраструктурата се явява неизградената канализация и липсата на ПСОВ от една страна, а от друга неразвитата водоснабдителна система във вътрешността на парка. Последната е зависима в голямата си част от летните засушавания, което води до летен режим в консумацията на питейна вода. Това ще има последици върху развитието на туризма. Помпенето на вода от терасите на Велека и притоците ѝ за нуждите на напояването без изграждането на съответна инфраструктура и норми, обосновани с ОВОС, може да се отрази особено негативно както върху биоразнообразието, така и върху устойчивото ползване на водните ресурси.

1.21.15. Състояние на културно-историческото наследство

Културно-историческото наследство на територията на парка се характеризира с голямо разнообразие, висока степен на автентичност, научна и познавателна стойност.

Извършените предварителни проучвания определят 133 обекта на КИН като паметници с национално значение. Те съставляват 28% от недвижимите паметници на културно-историческото наследство в парка. С национално значение са около 60% от обектите на КИН извън границите на населените места, които в голямата си част са археологически обекти, обявени с тази категория или причислени към нея по силата на Писмо №545/27.02.2001г. на НИПК. За голяма част от тези обекти се счита, че имат потенциална стойност на паметници с международно значение.

Съвпадението на ареали с концентрация на културно и природно наследство формира уникални комплекси, някои от които обявени със заповед (ЗМ "Парория", ИМ "Петрова нива"). Концентрацията на паметници на културата, техният исторически и пространствен континуум, дават основание за разглеждане на парковата територия като културен ландшафт от втора категория по критериите на Конвенцията за световното наследство.

Същевременно поради липса на финансови ресурси, недостатъчна научна документация, слаб контрол върху процесите на разрушаване, липса на програми за опазване и възстановяване, повечето от паметниците се намират в критично състояние и са непривлекателни за посещения. През последните няколко години са изчезнали 4 долмена, 17 къщи са били разрушени в парковата зона на Царевска община, а други 30 се намират в критично състояние. Само в с.Бръшлян са били разрушени 10 къщи. Уникални архитектурни комплекси като с.Сливарово са застрашени от саморазрушаване. Тези фактори, както и липсата на достъп и популяризация, затрудняват своевременното включване на обектите на КИН в туристически маршрути, което би стимулирало генериране на приходи и реинвестиране в тяхното опазване.

1.21.16. Оценка на санитарно-хигиенните условия

Санитарно-хигиенните условия са тясно свързани със системата за сметосъбиране, събирането и пречистването на отпадните води и замърсяването от различни източници.

Липсата на изградена канализация в голяма част от селищата, пълното отсъствие на пречиствателни съоръжения за битовите отпадни води, незаконните сметища в деретата във водосборния басейн на р.Велека и неразвитата система за сметосъбиране са определящи фактори за санитарно-хигиенните условия в парка. Независимо от упадъка на промишлеността и намаляване на заплахите от индустриални замърсявания те остават като потенциална опасност, особено в района на гр.Малко Търново, където освен прахови замърсявания са налице и натоварвания от шум и вибрации.

Състоянието на голяма част от местата за настаняване извън населените места е сериозна пречка за развитие на дълготраен отдых и туризъм, поради липса на благоустрояване и неспазване на основни санитарно-хигиенни норми.

1.21.16.1.Натоварване на територията с шум, вибрации, нейонизиращи лъчения и радиации

Основен източник на шум в парка се явява кариерата за добив на мраморизирани варовици и чакъл и варовите пещи към нея. Инсталациите и съоръженията са разположени на открито и при работата им се създават шумови емисии, чието ниво на границата на обекта се ограничава от нормата за промишлени територии и зони - 70 dB/A (съгласно ХН №0-64/1972г.). При извършване на взривяване се създават условия за високи шумови нива, макар и кратковременни и редки във времето (взривяване се извършва един път на тримесечие). Периодични завишения над нормите за шум идват и като резултат от самата производствена дейност на варовия цех.

За реално оценяване на шумовото натоварване в околната среда от работата на цеха през 1997г. са проведени измервания от РИОСВ – Бургас, извършени при работещи съоръжения. Съгласно резултатите от измерванията шумовите нива са в допустимите норми, като се наблюдава завишаване на нормата за определен интервал от време при изсипването на варовика от вагонетката в самата пещ с 1.4 dB/A. Измереното ниво на шума на 10 м от бункерите за варовик също надвишава нормата с около 4 dB/A. ДОВОС на "Варови пещи - М.Търново", 1997г. определя шумовото натоварване на околната среда от производствената дейност на цеха като незначително, а вибрациите, произхождащи от машините и съоръженията - с локален характер и без въздействие върху околната среда.

Независимо от заключенията на ДОВОС е очевидно, че наличието на подобен цех в границите на парка и в непосредствен контакт с климатичен курорт, какъвто е гр.Малко Търново, компрометира целите на управлението на територията и е редно да се търси изместването му.

Потенциален източник на шум са и производствените съоръжения на флотационната фабрика, която понастоящем е спряна от експлоатация.

Не се наблюдават източници на вредни лъчения и радиоактивни замърсявания в околната среда.

1.21.16.2.Натоварване с битови, строителни и промишлени отпадъци

В района на парка са формирани 4 законни ДБО и множество нерегламентирани, повечето от които се намират във водосбора на Велека. Три от големите ДБО са в Община Малко Търново – ДБО Малко Търново (площ - 20 дка), ДБО Граматиково (площ - 8 дка) и ДБО Звездец (площ - 5 дка), които се характеризират с морална остарялост, липса на охранителни мерки и неспазване на условията за експлоатация. Депото за битови отпадъци на Малко Търново е върху карстов терен и предстои да бъде закрито, което ще стане след изграждането на новото регионално депо в общината. Дотогава се налага вземане на спешни мерки за ограничаване на вредното му въздействие върху околната среда.

Независимо от наличието на проект за ликвидация и рекултивация, на територията на ЗМ "Устието на река Велека" все още действа депото на Ахтопол, където се депонират битови и строителни отпадъци от селищата Ахтопол, Варвара, Синеморец и Резово, както и отпадъци от почивните станции в района. До построяването на районното ДБО край с.Равадиново в община Созопол, депонирането на отпадъците в царевския участък на парка ще се извършва в ДБО на Ахтопол и определените за временно ползване оградени площи за битови отпадъци край селата Бродилово и Кости. Това налага спешни мерки за ограничаване на негативното въздействие на ДБО Ахтопол върху ЗМ.

Управлението на отпадъците в глобален план е решено в *Националната програма за управление на дейностите по отпадъците-2003-2007г.* В нея се предвижда изграждане на регионално депо в община Малко Търново за централизирано депониране на отпадъците от селищата в очертанията на общинската територия и регионално депо в с.Равадиново, което ще обслужва общини Царево, Созопол и Приморско. На настоящия етап са извършени геоложки и хидрогеоложки проучвания за избор на площадка за регионално ДБО на община Малко Търново. Алтернативните площадки са извън териториите с висока консервационна стойност.

В съответствие с изискванията на Програмата са разработени планове за привеждане на съществуващите ДБО в двете общини към *Наредба № 8 за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и др. съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци*, които предстои да бъдат приети до 30 септември 2005г.

Поради туристическия характер на крайбрежната зона и засиленото строителство в района тук се генерират значителни количества битови и строителни отпадъци. Една от причините за голямото им количество е липсата на допълнителна преработка, както и липса на система за разделно събиране. Непрекъснатото увеличаване на количествата на БО създава сериозни проблеми по отношение на терените за складиране и съхранение.

След 1992г. на територията на парка не се депонират опасни производствени отпадъци. Сметището на "Пасат" ЕАД в м.Плаката – Каркадел, което е използвано за тази цел, е ликвидирано и рекултивирано от дружеството, а генерираният производствен отпадък от завода се депонира в ДБО до Китен.

Сметоизвозването в парка се осъществява според разработена от общините схема в зависимост от сезона. Реално се обслужват само 8 селища в парка – гр.Ахтопол и селата Варвара, Синеморец и Резово – от ТПК "Колективен труд" – Ахтопол и гр.Малко Търново и селата Граматиково, Звездец и Бръшлян – от общинска фирма "Странджа-строй" ЕООД – Малко Търново.

Контролът по дейностите с отпадъците се осъществява от общинските администрации, служба "ООС" и отдел "ТСУ". Всяка една от общините е разработила за територията си Програма за управление на отпадъците, като Програмата на Община Царево е актуализирана през 2002г. В програмите се предвижда изграждане на районни ДБО, поетапно ликвидиране на незаконните сметища и замърсени терени, обхващане на останалите селища в парка от централизираната система за сметосъбиране, прилагане на система за разделно сметосъбиране, обновяване на техниката за сметоизвозване, изграждане на приоритетни ПСОВ. Приети са Наредба за поддържане на чистотата и ограничаване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда на територията на община Малко Търново, Наредба за третиране на отпадъците на територията на Община Царево и Наредба за поддържане и опазване чистотата на територията на Община Царево.

Към настоящия момент дейностите по събиране и извозване на отпадъците са ниско ефективни, често с незадоволително качество и високи разходи. В предвижданията на общинските програми за управление на отпадъците в голяма степен намират решение основните проблеми, свързани с тяхното отстраняване. Независимо от поставените общи цели двете програми не са съгласувани, а изпълнението им зависи както от активността на местните администрации, така и от редица външни фактори. Освен това в тях не се включва управлението на отпадъците по туристическите маршрути и груповите или единични туристически обекти в парка, което на този етап частично се поема от ДПП. За постигане на реален ефект следва да се търси интегрирано управление на отпадъците чрез обединяване и координиране на действията на ДПП и нейните партньори.

1.21.16.3.Замърсяване с отпадни промишлени и битови води

Поради липса на пречиствателни съоръжения за битовите отпадни води в селищата с изградена канализация те се отвеждат в близките дерета или се изливат директно в морето, с което предизвикват замърсявания в зоната на съществуващото водоползване.

Разработеният проект за ПСОВ – Царево отговаря на изискванията за отстраняване освен на органичните вещества и на неразтворените примеси, съдържащи се в отпадните води, а така също и на азотните (в частност амоняка) и фосфорни онечиствания. Етапите на обработване на водите осигуряват и микробиологично обеззаразяване на третираните води. Високите изисквания към качествата на пречистените води са гарантирани с прилагането на многостепенно пречистване.

Разработен е проект за изграждане на ПСОВ на М.Търново, за чиято реализация се търсят средства. От крайбрежните селища с изградени, но все още нефункциониращи пречиствателни модули са Синеморец и Варвара, а за Ахтопол е изготвен проекти е отредена площадка за ПСОВ.

От промишлените предприятия основен замърсител се явява "Пасат" ЕАД, който е обезпечен с пречиствателно съоръжение за обработване на смесения поток от

производствени и битови води. Понастоящем поради минималните количества на отпадните води те се събират временно в резервоар с обем 70 м³ и се обработват в ПС "Лозенец".

Останалите предприятия на територията на Община Царево се считат за "чисти" и включват отпадните си води в градската канализация. Предприятията "Скални облицовки" АД, "Странджа-строй" ЕООД – Малко Търново и завод за козметика "Адара" ЕАД изливат отпадните си производствени води в р.Велека след различна степен на пречистване.

Отпадните води от застроените територии по §4 от ЗСПЗЗ, рекреационно-туристическите съсредоточия и единичните обекти на туризма и отдиха се поемат от септични, а най-често от попивни ями, които не са обезпечени с редовно обслужване и ревизия. По този начин се създават условия за просмукване и замърсяване особено в участъците на заливните тераси на реките.

Приоритетното изграждане на ПСОВ по крайбрежието и за Малко Търново ще подобри значително санитарно-хигиенните условия в парка. Успоредно с това е необходимо изграждането на локални ПСОВ и главни канализационни клонове на селищата, разположени по речните тераси на р.Велека. Подходящ вариант са пречиствателните съоръжения тип "лагуна". Изграждането на локални ПСОВ е необходима мярка и за останалите застроени територии с траен статут по речните тераси. За обектите в по-неуязвимите райони на парка по-икономичен вариант са септичните/черпателни ями, периодично обслужвани от специализирана кола, докато за пикник зоните и местата за бивакуване, най-удачното решение са химическите тоалетни.

1.21.17.Оценка на дейностите по ползванията на ресурсите

1.21.17.1.Горско стопанство

Използването на горите в парка е в разрез с техния статут поради факта, че в ЛУП на ДЛ "Царево" горите върху цялата територия на лесничейството са определени като гори със стопанско предназначение, а в ЛУП на останалите четири държавни лесничейства, независимо от категорията им, предвидените в горите мероприятия не отговарят напълно на изискванията за ползване на гори със специално предназначение.

В допълнение експлоатацията на горския ресурс се характеризира с белези на неустойчивост, поради неизпълнение дела на отгледните сечи по отношение на предвидените в ЛУП, забавянето на превръщането на издънковите във високостъблени семенни гори и изразения натиск за ползване на старите гори с голяма пълнота. Същевременно половината от горите над 100 годишна възраст извън резерватите са с намалена пълнота (под 0.5) и неизпълнението на неотложни мерки за тяхното възобновяване ще доведе до нежелани сукцесии и вторично влошаване на горските хабитати. Това налага извода, че ползването в старите гори трябва да се насочи именно към тези разредени дървостои като се съхранят горите с пълнота 0.6 и повече.

Наличието на 46% стръмни и много стръмни терени изисква специална технология за извоз – напр. късометражни въжени линии и лебедки в съчетание с животинска тяга, които са прилагани успешно в миналото, но в последните години участието им е намаляло. Практиката на прокарване по стръмни горски склонове на тракторни пътища води до значителни негативни последици – осушаване на месторастенията и намаляване на потенциалните им продуктивни възможности, влошаване условията за растеж на мезофилните видове, особено на зелениката, което довежда до влошаване на растежа и изсъхване, увеличаване на директната и потенциална ерозия, увеличаване на свлачищата в райони с неустойчиви основни скали около селата Младежко, Бръшлян, около резерват "Узунбуджак" и др.

Традиционните горскостопански практики, както и прокарването на временни извозни пътища създават екологични проблеми. Неразвитата и неподдържана горскостопанска инфраструктура, липсата на достатъчни познания и подготовка на кадрите, на комуникационно оборудване и остаряла технология допринасят за неустойчивото развитие на сектора и застрашават биоразнообразието. Наред с положителния ефект върху ограничаването на ерозията и увеличаването на общите запаси от дървесина извършените залесявания с иглолистни видове са повредили и унищожили естествени фитоценози.

Сериозен проблем е нерегламентираната паша на кози и свине в горите.

Хроничният недостиг на човешки ресурс, както и ангажирането на неквалифицирани работници за горскостопанска дейност водят до ниско ниво на изпълнение на горскостопанските мероприятия и екологични последици.

Независимо от факта, че броят на домашните животни, пашуващи в горите, е много под предвидения в ЛУП, липсата на ефикасен контрол върху пашата създава сериозни проблеми за запазване на флористичното и фаунистично богатство на територията. Последните анализи на структурата на горите сочат необходимостта от ревизиране на нормите за паша, използвани в ЛУП, поради явно несъответствие с консервационния статут на територията.

1.21.17.2. Ползване на билки, гъби и горски плодове

Този тип ползвания се извършват без реална оценка на ресурса и много често в нарушение на законово установените правила, което би довело до изчезване на определени видове и дисбаланс в екосистемите. Към момента на разработването на Плана не са предприети действия от институциите по изпълнението на Закона за лечебните растения за разработване на регламентирани в него планове, програми и оценки за ползване на ресурсите. Отсъства система за мониторинг на находищата на лечебни растения. Заплаха представлява фактът, че една голяма част от събирачите са приходящи, повечето от ромски произход и слабо образовани. Като благоприятно условие за контрол на ползванията се явява фактът, че всички изкупвателни и заготвителни пунктове на територията на парка са регистрирани в РИОСВ – Бургас.

1.21.17.3. Лов и риболов

Развитието на този вид ползвания може да се характеризира като неустойчиво.

Регистрираното намаление на дивечовите запаси се дължи основно на браконьерство, вследствие на недостатъчен контрол, на незадоволителното изпълнение на ловностопанските мероприятия, поради липса на средства и в по-малка степен на намалението на обработваната земя и конкуренция за храна със свободно пашуващи домашни животни. Особено обезпокоително е неизпълнението на планираните дивечови ниви, ливади и хранилки. Този факт, в комбинация с тежките многоснежни зими през последните две години и липсата на семеношение при дъба и бука, ограничава естествената база за изхранване и размножаване на дивеча и поддържането му в добро здравословно състояние. Същевременно неизпълнението на предвидените в ловоустройствените проекти дивечови сечища и ловни просеки е благоприятен факт с положителен ефект върху опазването на природните екосистеми.

Прилагането на групово ловуване, при което неточността при отстрела е значително по-висока, предизвиква отрицателен ефект върху биоразнообразието като цяло. Очаква се новосформираната ДДС "Граматиково" да допринесе за достигане на оптимална гъстота и подобряване на здравословното състояние на дивечовите запаси, мониторинга и селекцията на ловните видове. За осъществяване на ефективен мониторинг обаче е необходимо да се създаде надеждна база данни чрез подобряване на методиката за таксация на ловните видове. При добро управление на ДДС като цяло се очаква да се подобрят условията за ловен туризъм, а подборният отстрел да се превърне в основен метод за ползване на едрия дивеч.

Особено неустойчиво е ползването на рибния ресурс. Не са редки случаите на харпунене и ползване на взривни вещества. Критичното състояние на рибните популации във Велека и нейните притоци, контролираният достъп до р. Резовска и необходимостта от опазване на биоразнообразието ще доведат до практическо преустановяване на риболова през следващите 5 години.

1.21.17.4. Селско стопанство

Агроклиматичните условия на територията са подходящи за развитие на екстензивно и екологосъобразно селско стопанство при използване на местния генетичен фонд. Въпреки това поради редица външни фактори и такива, вътрешни за територията, като обезлюдяване на региона, застаряване на работната сила, силно понижен интерес

към селското стопанство от страна на младото население, секторът се характеризира с крайна неустойчивост.

Известни намерения за култивиране на лечебни растения и опазване на генетичната банка от южни култури, както и тяхното предлагане на място могат да се считат за положителни от икономическа гледна точка. От друга страна е преценено, че съществуващите култури реално не заплашват биоразнообразието в парка, тъй като част от тях са изведени от местни видове, а останалите не са податливи на хибридизация с ендегенната растителност.

Неконтролираната паша на различни видове животни е проблем с двойно въздействие – веднъж върху горите и биоразнообразието в тях и втори път върху устойчивото развитие на селското стопанство, поради разрушаване на обработваемите площи. Нерационалното ползване на пасищата води до деградацията им, вследствие на прекомерно натоварване в крайселищните територии и пълно изоставяне във вътрешността на парка.

Липсата на подходяща техника, разрушената система за агроекологичен мониторинг, задълбочават проблемите и затрудняват развитието на екологосъобразно земеделие. Отсъствието на инициатива от страна на местното население и местните власти, предпочитаната политика на изчакване на стратегическия инвеститор в сектора водят до задълбочаване на негативните тенденции, загуба на ценен опит и изчезване на местни практики и форми. Упадъкът на селското стопанство се характеризира с двустранен ефект върху биоразнообразието в парка – изоставянето на интензивното земеделие и животновъдство през последните десет години, следвано от намаляване на употребата на химически торове и връщането към животинската тяга определено има положителен ефект върху природозащитата, но стагнацията в сектора води до свиване на хранителната база на много видове с висока консервационна стойност и изчезването на местни породи и сортове.

1.21.17.5. Промисленост

С обнародването на ЗЗТ и неговите изменения (ДВ, бр.98/1999, ДВ, бр.28/2000) добивът на полезни изкопаеми по открит способ в парка следва да се преустанови и да се локализира единствено в изключените от парковата територия кариери и терени за добив на фелдшпат в района на Малко Търново при завишени технологични и екологически изисквания и при успоредно извършване на рекултивация.

За устойчив вариант се счита пренасочването на местната икономика към производства, базирани на местни висококачествени и възстановими ресурси и развитие на дървообработващата, хранителновкусовата промишленост, фармацевтиката и местните занаяти. Поради икономическата ситуация в страната и региона, липсата на пазар и стимули от крайбрежния туризъм, нарастващото обезлюдяване на парковата територия, проблеми с реорганизацията на настоящия етап и др. развитието на тези отрасли не може да се счита за устойчиво. Същевременно те представят реална възможност за устойчиво генериране на приходи за местното население и реинвестиране в опазването на наследството на територията, без действително да застрашават природната среда.

1.21.18. Оценка на рекреационната дейност и туризма

Въпреки установените неотдавна положителни тенденции в развитието на туризма, териториалната организация на сектора, както и липсата на адекватно управление водят до дисбаланс в създаването на приходи и неустойчиво развитие. Някои от проблемите са резултат от несъвършеното законодателство и недостатъчния капацитет на местното население за овладяване на сектора. Други произтичат от липсата на стимули и стандарти за устойчиво развитие на туризма в защитени територии, а трети са свързани с недостатъчната подготовка на местните и външни туристически фирми да оперират в защитена територия.

С изключение на базата в селищата по Черноморското крайбрежие оценката на туристическата инфраструктура към момента е незадоволителна – липсата на достатъчно категоризирани места за настаняване и заведения за хранене във вътрешността на парка, както и липсата на допълнителни специализирани услуги са спънка за балансираното развитие на туризма.

Незадоволителното физическо и санитарно-хигиенно състояние на сградите в рекреационно-туристическите съсредоточия и тяхната неблагоустроеност възпрепятстват привличането на туристи и създаване на постоянна клиентела. Мрежата от туристически маршрути е недоразвита и не обхваща всички места от посетителски интерес. Липсата на устроени места за бивакуване предизвиква т.н. "диво къмпирание", особено на уязвими места като басейните на р.Младежка в непосредствена близост с ПЗ "Пещера и извори на р.Младежка", поречието на р.Велека и крайбрежния район, което създава предпоставки за замърсяване на околната среда. Липсва мониторинг на посетителския поток за установяване на въздействието върху природните екосистеми.

Не е изградена база за специализирани спортове, което би повишило търсенето на вътрешността като туристическа дестинация. Въпреки поставеното начало с Природния музей в Малко Търново и Горската сбирка в Граматиково, мрежата от посетителски центрове, както и системата за туристически обозначения са неразвити.

Един от основните проблеми е неблагоустроеността на селищата и лошото състояние на жилищния фонд в тях. В такова положение те не са в състояние да се конкурират с други дестинации за селски и агротуризм. Освен на липсата на средства от страна на собствениците, тяхната подготовка и възрастов състав, причина за подобно състояние е и липсата на икономически стимули и механизми за реновация на жилищния сграден фонд и отсъствието на стратегия за опазване на културното наследство в населените места.

Определен недостатък е отсъствието на съвместни действия между двете общини за създаване на комплексен туристически продукт, съчетаващ почивката на море с посещения и престой във вътрешността на парка и неговия маркетинг.

Очевидно небалансираното развитие на настоящия етап се отразява диференцирано върху крайбрежието и вътрешността. Текущото развитие на морския туризм и рекреация и тенденцията на засилен натиск за стоителство могат да доведат до непрекъсната линейна урбанизация на крайбрежието и конфликт с опазването на аквафауната и крехките крайбрежни екосистеми.

Като се изключат точковите натоварвания на определени територии във връзка с чествания и ритуали, поради ниското ниво на посещения във вътрешността, не съществува сериозна заплахата за биоразнообразието и неговата консервация.

Небалансираното развитие на туризма и неизползваният потенциал на парка е пропуснат шанс за генериране на средства и влагането им за опазването на природното и културно наследство в неговите граници.

1.21.19.Собственост

Преобладаващият дял на държавната собственост в структурата на собствеността в парка (69.8%) и особено в структурата на горските територии (85.6%), където преобладават консервационно значими елементи на територията, ще улесни вземането на управленски решения и тяхното прилагане. Възможното намаление на държавната собственост в горите на около 72% при уважение на предявените искове за възстановяване на собственост няма да промени основно ситуацията, тъй като основният дял от горите с висока природозащитна стойност се очаква да остане държавна собственост. Същевременно неизяснената собственост върху 10669.3 ха от горите може да забави тяхното устройство и адекватно ползване.

Необходима е прекатегоризация на собствеността в съответствие с чл.10, ал.1 от ЗЗТ, което да се отрази в кадастъра. По същия начин следва да се отразят обектите, актувани като изключителна държавна собственост. Забавянето на тези мерки може да доведе до неадекватни действия от страна на общинските и областните ръководства.

Все още не е изготвен пълен списък на собствениците и ползвателите на сгради и съоръжения в парка, което затруднява техния контрол. Това особено важи за изоставените сгради и постройки в парка.

Независимо от равнопоставеността на различните собственици пред ЗЗТ динамиката в изменението на собствеността, особено в крайбрежния участък на парка и долината на Велека може да увеличи броя на собствениците с конфликтни интереси и да окаже сериозно отражение върху парковата територия и нейното управление. Закупуването на земи в тези територии се извършва основно с цел промяна на предназначението за курортни нужди и може да доведе до реален натиск за промяна на

предназначението на земята, липса на подкрепа при реализацията на ПУ и засилване на нарушенията. Проблемът би могъл да се смекчи с постоянна дейност на ДПП за повишаване информираността за ценността на територията и възможни алтернативи за нейното природосъобразно ползване.

Наличието на разнообразна собственост в парковата територия предполага повече усилия при организацията на нейната охраната. Докато контролът върху видовете ползвания е в компетенциите на няколко институции, то опазването е функция на самите собственици (ЗЗТ, чл.52, ал.1). Поради липса на адекватна организация на различните собственици една голяма част от земеделските земи са обект на незаконно ползване и нарушение на правилата, установени със ЗЗТ.

1.21.20.Оценка на управлението

1.21.20.1.Оценка за степента на покритие на функциите на ДПП с персонал и необходимост от допълване и развитие на човешкия ресурс

Съществуващият дефицит на кадровите, финансови и материално-технически ресурси затруднява в голяма степен изпълнението на задълженията по Правилника за функциониране на ДПП.

Един от основните проблеми е липсата на достатъчно специалисти, което се отразява особено негативно върху дейностите по опазване на биоразнообразието и контрола върху дейността на държавните лесничества. Една от причините за тази ситуация е липсата на норматив, обвързващ площта на парковата територия с броя на персонала. По данни на ДПП в сравнение с останалите природни паркове в страната ПП "Странджа" разполага с несъразмерно занижен състав в сравнение с територията на парка. Ако на един специалист в ПП "Златни пясъци" се падат 500 ха, а в ПП "Витоша" се падат по 2700 ха, то на един специалист от ПП "Странджа" се падат 16600 ха.

По тази причина контролът върху горскостопанските дейности, страничните ползвания и охраната на парка е силно занижен. Липсата на биолози през един дълъг период от управлението на парка затруднява дефинирането и планирането на голям брой специализирани изследвания, осъществяването на системни наблюдения върху приоритетни елементи на биоразнообразието и поддържането на база данни. Въпреки известни постижения в провеждането на поддържащи и възстановителни мероприятия и тук усилията не отговарят на високите цели на управлението. Поради споменатите причини приоритетите в управлението на парка се ограничават основно до развитие на туристическата инфраструктура, посредничество при развитието на туризма и популяризация на парка.

Наличието на Консултативен съвет (КС) към ДПП не може да компенсира дефицита на познания и персонал по ред причини. Поради голямата численост на състава и липсата на финансова обезпеченост за редовни срещи и консултации КС не може на практика да изпълнява задълженията си като орган за съгласуване на намеренията и действията на различните партньори на територията. По-ефективен вариант за работа с партньорите би бил разделянето на консултативните функции с чисто научен характер от общите консултативни функции чрез създаване на научен консултативен съвет в намален състав, обхващащ основните теми на работа на ДПП.

Причина за кадровия дефицит на ДПП до голяма степен са ниските заплати, неотговарящи на ценза на специалистите, както и липсата на база за привличане и устройство на външни кадри, напр. ведомствени жилища.

1.21.20.2.Оценка на материално-техническата и финансова обезпеченост

Освен кадровият дефицит проблем се явява все още недостатъчната материално-техническа обезпеченост, въпреки значителните подобрения в тази посока през последната година, свързани с допълнителното оборудване с три транспортни средства, GPS и персонални компютри.

Независимо от сравнително доброто разположение на административното седалище в гр.Малко Търново, разстоянието до най-отдалечената точка от парка е 86 км. Тези разстояния, в съчетание със затруднените пътни връзки затрудняват работата по контрола. Това предполага откриване на втори офис в крайбрежната част на парка и филиал на ДПП в Граматиково.

За поддържане на база данни и провеждане на ефективен мониторинг ще бъде необходимо адекватно оборудване с необходимата техника и софтуер и закупуване на допълнителен GPS.

Дефицитът на финансови средства за изпълнение на задачите по Правилника е сериозна пречка за доброто управление на парка. Отпусканите средства за дейности и мероприятия, предвидени в годишните планове на ДПП, се разминават по количество и срокове с предвижданията на ДПП и съставляват обикновено около една четвърт от необходимото за изпълнение на заложените за изпълнение мероприятия в рамките на съществуващия щат. Генерирането на допълнителни приходи от проекти е все още недостатъчно за покритие на финансовите нужди, а генерирането на собствени средства изисква промяна в регламентите и статута на Дирекцията. На този етап като оптимален вариант за привличане на средства от различни фондове за развитие на парка може да се оцени създаването на сдружение "Златна Странджа" към ДПП.

1.21.20.3.Оценка на работата с други институции и партньори

Част от проблемите на управлението се дължат на недобрата съгласуваност с РИОСВ – Бургас. Липсва взаимна информираност за действията в парка на двете институции, основно поради липса на законов регламент и втори път поради отдалеченост на РИОСВ и неразвито партньорство. Назначените от РИОСВ рейнджъри действат според задълженията си в рамките на резерватите, докато останалата част на територията се охранява от горска стража, контролирана от РУГ и ДПП без реални връзки и сътрудничество между институциите.

Координацията на ДПП с РУГ, ДЛ и общините е по-добра, поради скъсените институционални, респ. териториални връзки, но често се явяват разминавания в целите и задачите на институциите.

Кадровият дефицит се явява също причина за недостатъчно развити връзки с регионалните органи на властта.

Контактите с екологично ориентирани НПО са ограничени. Като причина се изтъква епизодичната им дейност. По-добри контакти съществуват със сдруженията за стопанско и културно развитие на територията, с които се осъществяват съвместни дейности за развитие на селски и екотуризм в парка, както и връзки с национални НПО от София, Бургас и Пловдив.

Връзките със собствениците на земи, събирачи на лечебни растения и др. са затруднени, поради липса на местни браншови организации.

В резултат на недостатъчната съгласуваност в действията наслагването на контролни функции (РИОСВ, РУГ, Дирекция на ПП "Странджа", службите "ООС" към общините и Гранична полиция) не е довело до реални подобрения в контрола върху браконьерството и други форми на унищожение на възстановимите природни ресурси. Доказателство за това са намалените запаси от дивеч, изчерпването на рибните запаси в странджанските реки, незаконна сеч и други форми на браконьерство.

Реален проблем е липсата на полска стража и организирана охрана на паметниците на културата, който също следва да се реши съвместно от заинтересованите институции.

Независимо от факта, че по ЗЗТ изпълнението на ПУ е задължение на Дирекцията, ефикасното управление изисква пълна мобилизация и консенсус между различните отговорни институции и заинтересовани лица на национално, регионално и местно ниво, разбиране на отговорността им в приложението на Плана за управление.

В заключение може да се обобщи, че основните проблеми на управлението произтичат от недостатъчен щат и недостатъчно оборудване на ДПП за покритие на територия от 116068.5 ха. Реално управлението на ДЛ и охраната към тях се извършва от дистанция и не е специализирано за такъв тип територии. РУГ е със седалище в Бургас и управлява 300000 ха горски фонд на територията на Бургаска област при общ брой на лесничействата – 13, от които 7 не са в защитени територии. Това създава неадекватна

среда за обединяване на целите и задачите по стопанисването на горите и охраната на горите и водите в парка. Надведомственият контрол на РИОСВ – Бургас се упражнява също от дистанция, което намалява ефективността му. Липсва реална охрана на земите в ССФ, а контролът върху незаконното строителство от страна на общините е занижен. Припокриването на функциите по контрол върху ДЛ на този етап не допринася реално за подобряването на охраната и ликвидиране на браконьерството, а по-скоро довежда до размиване на отговорността. Финансирането на управлението и охраната на ГФ е опосредствано чрез РУГ, което омаловажава ролята на ДПП. Приходите от държавна собственост не са отделени в самостоятелна сметка на природния парк, с което се усложнява финансирането на дейности в парковата територия.

Поради споменатите причини приоритетите в работата на ДПП на настоящия етап се ограничават основно до развитие на туристическата инфраструктура, посредническа дейност и популяризация на парка, докато контролните функции и консервационната дейност на Дирекцията са в голяма степен пренебрегнати.

1.21.21.Основни и специфични проблеми на територията на ПП "Странджа"

Резултатите от социо-икономическата оценка служат за идентифициране на основните и специфични проблеми, причинени от човешко присъствие и дейности на територията на парка.

Главни проблеми

- упадък на традиционни дейности и практики, които са в хармония с природата и запазват социалното и културно устройство на общностите – традиционно земеделие и традиционни занаяти;
- неразвитост на алтернативни природосъобразни дейности – природосъобразен туризъм, екологосъобразно земеделие, многофункционално горско стопанство, производство на екологично чисти местни продукти;
- липса на реални стимули и облекчения за развитие на природосъобразни ползвания;
- недостиг на човешки и финансови ресурси за прилагане на ефективни мерки за развитие и консервация;
- липса на достатъчен опит за привличане на средства и инвестиции в опазването и развитието на парка;
- промени в структурата на собствеността, водеща до навлизане на собственици с липса на опит в горското стопанство, земеделието и животновъдството, и неясни инвестиционни намерения;
- наличие на различни собственици и ползватели с конфликтни интереси (животновъди – земеделци; животновъди – лесничей, собственици на гори; собственици на земи – природозащитни организации; туристи – природозащитни организации; предприятия на добивната промишленост – туристически фирми, природозащитни организации, ДЛ и т.н.);
- наличие на ползвания, проекти, планове и намерения, несъвместими със статута на територията (ЛУП, проекти и намерения за хидростроителство и мелиорация, кариерна дейност, определени елементи от местните стратегии за икономическо развитие, устройствените планове и др.);
- неадекватна организация, оборудване и правомощия на институцията, отговорна за прякото управление на парковата територия;
- неадекватна институционална среда за обезпечаване развитието и опазването на територията (неразвити природозащитни и браншови организации);
- липса на координация в дейностите на основните партньори;
- липса на достатъчна екологична култура на местното население и посетителите в парка;

- недостатъчна информираност на широката общественост за консервационната значимост на парковата територия и подкрепа за развитието на парка;
- липса на достатъчни проучвания за отделните елементи на биоразнообразието и системен мониторинг, в т.ч. и на ефекта от различните ползвания;
- липса на механизми за инвестиране и реинвестиране в консервационни дейности.

Специфични проблеми

- небалансирано развитие и неблагоустроеноост на селищната мрежа в парка;
- натиск за урбанизация в чувствителни територии;
- разрушаване на идентичността на територията, вследствие на асимилационни процеси по крайбрежието и разрушаване на културното наследство в парка;
- неразвитост на туристическата инфраструктура във вътрешността на територията;
- бедна гама от туристически услуги;
- неразвита мрежа от информационни и интерпретационни съоръжения;
- незадоволително състояние на пътната мрежа;
- влошено санитарно-хигиенно състояние на отделни елементи на територията (незаконни сметища, недоизградена канализация и липса на ПСОВ, неучредени пояси "Б" и "В" на водоизточниците, действащи и потенциални замърсители на територията на парка и в съседство);
- натиск върху природните ресурси (стари гори, дивеч, билки, горскоплодни видове и гъби, редки и застрашени видове) както от страна на местното население, така и от външни посетители;
- неотглеждане на културите в ДГФ;
- загуба на местен опит в земеделието, влошаване на породния състав и изчезване на местни породи и сортове;
- безконтролна и нерационална паша;
- деградация на културния ландшафт, вследствие упадъка на земеделието, съпътстващи горски сукцесии, миннодобивна и кариерна дейност и нечувствителна строителна намеса в територията;
- липса на умения и технологично оборудване на отделните ползватели за прилагане на екологосъобразни техники и устойчиво ползване на ресурсите;
- неподготвеност на туроператорите и туристическите агенции за действия в ЗТ;
- критично намаляване на рибните запаси и копитния дивеч като резултат от браконьерство;
- иманярство, незаконно посещение и увреждане на пещери;
- незаконно строителство;
- недостатъчна и недобре обучена охрана на териториите в горския фонд и пълна липса на охрана в земеделските земи;
- неефективна охрана на паметниците на културата;
- наличие на гранични съоръжения и граничен режим на част от територията.

1.22. Комплексно значение и потенциална стойност на парковата територия

Комплексната значимост на територията към момента се определя от няколко основни фактора:

Абиотични фактори:

- наличие на геоложки феномени с национално, регионално и континентално значение по отношение на научна и естетическа стойност;
- единствени в Европа находища на жълтоземно-подзолисти почви и единствени в страната находища на червеноземи;
- уникален за страната климат;
- една от малкото в страната и Европа защитени територии със запазена в естествен вид речна система и чисти води;
- уникални за страната ландшафти в ЗМ "Устието на река Велека", ЗМ "Силистар", ЗМ "Велека".

Биотични фактори:

Световно значение

- представителна защитена територия на суббиома на "широколистните лете зелени гори на умерения климат с вечнозелен подлес от лавровиден тип" и на хабитати от южноевксински и субевксински тип;
- световна значимост за опазване на богата ендемична безгръбначна фауна;
- най-важната защитена територия за 11 вида семенни растения, редки в световен план;
- защитена територия със световно значими популации на 13 вида влечуги;
- най-важната защитена територия за дивата котка, европейския пъстър пор, гюнтеровата полевка, обикновения и лешниковия сънливец;
- най-важната защитена територия за жалобния синигер и със световно значими популации на южния белогърб кълвач, големия маслинов присмехулник и полубеловратата мухоловка;
- защитена територия с най-важни в света местообитания на резовския карагьоз.

Европейско значение

- защитена територия с уникална за Европа реликтна терциерна горска растителност;
- уникален за Европа масив от автохтонни гори – 82000 ха, от които 60000 коренни;
- представителна защитена територия за европейската бозайна фауна – 43% от автохтонните видове на континента;
- орнитологично важно място с 20% от гнездящите в Европа птици;
- защитена територия за 15% от европейския видов състав на семенната флора;
- една от европейските защитени територии с най-богата рептилийна фауна – 19% от европейските видове, и с много високи ендемизъм и реликтност на ихтиофауната – 34% от видовия състав в парка;
- най-важна в Европа защитена територия за чакала;
- една от петте приоритетни за консервацията територии в Централна Европа.

Национално значение

- най-голямата защитена територия в страната и с най-стария в страната резерват "Силкосия";
- най-голямо разнообразие от хабитати и гръбначни животни;
- защитена територия с най-важните реки за опазването на лупавеца, брияната, малкия речен кефал и приморската мряна;
- най-важната в страната защитена територия за малкия креслив орел, орела змияр, домашната кукумявка, сивия кълвач, козодоя, полската яребица, пдпдъка и синявицата.

- най-важната в страната защитена територия за прилепите – воден нощник, голям вечерник и средиземноморско прилепче;
- най-важната в страната защитена територия за жълтокоремника, пъстрия смок, вдлъбнатоцелия смок и жабата дървесница;
- една от четирите най-значими територии в страната за опазване на биоразнообразието.

Антропогенни фактори:

- изключително висока емоционална стойност, свързана с честванията на Илинденско-преображенското въстание в историческа местност "Петрова нива", наричана още "Странджанското Оборище" – национално значение;
- изключително висока културно-историческа стойност, свързана със съхранени бит и празнично-ритуална система на територията на парка, изключително разнообразие и концентрация на културни паметници от различни исторически епохи, което я поставя на първо място сред всички ЗТ в страната;
- изключително висока познавателна стойност, основана на комплекса от уникални природни и антропогенни фактори;
- територия с традиции в животновъдството, горското стопанство и морския рекреативен туризъм;
- територия с утвърждаващ се екологичен и селски туризъм.

Потенциалната стойност на парка се разглежда като идеално състояние на територията, реализация на нейните латентни възможности, ако се пренебрегнат ограничаващите фактори, конфликтите и противоречията.

Тази стойност представлява идеална проекция на съществуващото състояние, където паркът в максимална степен реализира своите възможности като:

- елемент от Общоевропейската екологична мрежа НАТУРА 2000;
- ландшафт категория II по Конвенцията за световното (природно и културно) наследство;
- фокус на комплексни научни изследвания;
- център за демонстрация и интерпретация на уникално природно и културно наследство, традиционен бит, местни празници и обичаи;
- място за образователни дейности, свързани с екологично възпитание на местните общности и широката общественост и целево обучение на различни ползватели;
- уникално място за туризъм с развит комплексен туристически продукт;
- среда за генериране на приходи от екологически чиста и качествена продукция с висока стойност;
- ядро на национална гордост и самосъзнание;
- среда за сътрудничество и партньорство на най-различни нива

ЧАСТ 2. ИДЕАЛНИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

2.1. Идеални цели на управлението

Идеалните цели (ИЦ) се базират на първата оценка и фиксираните в ЗЗТ дългосрочни цели за развитие на този тип защитени територии. Те в голяма степен съответстват на установената потенциална стойност на парка и са насочени към нейната реализация.

По-долу са изброени първостепенните идеални цели на управление, определени след извършване на приоритизация. Към всяка генерална цел са посочени специфични дългосрочни цели.

I. Дългосрочно опазване на природните екосистеми, разнообразието от хабитати и видове в парка с типичния им генофонд и жизнени популации

1. Опазване, поддържане и възстановяване на приоритетните хабитати и видове
2. Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер на горските екосистеми
3. Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер на реките в парка като местообитания на ценна биота, екологични коридори и основен средообразуващ фактор
4. Дългосрочно опазване на реликтната горска растителност в целия странджански масив

II. Дългосрочно опазване качествата на абиотичните компоненти в парка

1. Опазване, поддържане и възстановяване качествата на основните компоненти на околната среда
2. Максимално запазване на уникалните климатични характеристики на територията
3. Опазване на геоложките феномени и цялостния характер на релефа в парка
4. Съхраняване на минералното разнообразие на парка

III. Постигане на устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при развитие на онези видове поминък и традиционни ползвания, които са в хармония с природата и запазват социалното и културно устройство на общностите

1. Развитие на устойчиво горско стопанство, основано на многофункционално стопанисване на горите
2. Постигане на устойчиво ползване на ресурсите от стопански ценни диви животни и растения
3. Развитие на устойчиво природосъобразно земеделие и животновъдство при възстановяване и развитие на характерния за територията генофонд
4. Развитие на природосъобразен туризъм и рекреационна дейност при включване на местните общности
5. Развитие на устойчива преработваща промишленост и повишаване стойността на местния продукт

IV. Съхраняване на местната материална и духовна култура и традиционен ландшафт, допринасящи за идентичността на територията

1. Дългосрочно опазване на културно-историческото наследство и местните традиции
2. Опазване и подобряване качествата на традиционния ландшафт

V. Развитие на научни, образователни и интерпретационни дейности, спомагащи за дългосрочния просперитет на местното население и неговото екологично възпитание

1. Превръщане на парка във фокус на научни изследвания за разкриване на потенциалната му стойност и осигуряване на устойчиво развитие на територията
2. Постигане на висока екологична и природозащитна култура на местните общности и умения за работа и живот в паркова среда
3. Постигане на висока информираност на широката общественост за консервационната значимост на територията и дълбоко разбиране на нейните аспекти

VI. Институционално развитие и формиране на широка обществена подкрепа за постигане целите на управлението

1. Усъвършенстване на управлението
2. Постигане на дълготрайна подкрепа на местните общности за реализиране на целите на управлението
3. Постигане на дълготрайна подкрепата на ключови партньори за целите на консервацията и устойчивото развитие на територията

2.2.Ограничители и стимулатори

Постигането на посочените идеални цели се ограничава от определени фактори и се стимулира от други.

Разумното използване на природните ресурси и опазването биологичното разнообразие е пряко свързано с устойчивото развитие на парковата територия и на населените места, попадащи в очертаванията ѝ. В този смисъл ограничителите за постигане на консервационните цели са в голяма степен и ограничители за постигане на устойчиво развитие на парковата територия.

Една част от ограничителите и стимулаторите за постигане на идеалните цели имат естествен произход, докато други са предизвикани от човека. Определена част от тях са тенденции, вътрешни за парка, а друга са тенденции, произтичащи от вън, но с въздействие върху територията. Част от посочените в екологичната оценка заплахи могат да се възприемат и като ограничители за постигането на идеалните цели.

По-долу са изброени най-важните ограничители и стимулатори и тяхното значение по отношение постигането на идеалните цели.

2.2.1.Ограничители за постигане на идеалните цели

2.2.1.1.Вътрешни природни ограничители

Природна уязвимост на видовете и хабитатите

Природната уязвимост на основните консервационно значими видове и хабитати в парка изисква повече усилия и по-комплексни мерки за тяхното опазване. Тясната специализация към местообитания и хранителна база, слабата репродуктивност и късният матуритет на част от приоритетните видове, хищничеството и конкуренцията за хранителна база, както и податливостта на хибридизация с близкородствени домашни животни или внесени неприсъщи за района видове, като цяло затруднява тяхното опазване и се явява ограничител за постигане на основните консервационни цели.

По същия начин уязвимостта на приоритетни видове хабитати, като източнобуковите и лонгозни гори, крайречните ливади и др., тясно свързани с микроклимата в парка, ще изисква значително повече усилия за тяхното опазване, свързани с допълнителни мерки за поддържане на влажността на въздуха и подпочвената влага.

Значение: голямо

Сукцесии на горската растителност в земеделските земи и подивяване на пасищата

Това са естествени тенденции вътре в парковата територия, предизвикани от бездействието човека. Процесът към самозалесяване е нормално явление и се наблюдава в по отдалечените от селищата изоставени земеделски земи и полуестествени хабитати, като ливадите и пасищата. Освен че са заплаха за редица видове, чието съществуване зависи от доброто състояние на агроценозите, тези процеси са реални ограничители за постигане на основните консервационни цели, като опазване, поддържане и възстановяване на приоритетни видове и хабитати.

Процесът ограничава и развитието на селското стопанство поради отнемане на без това оскъдната обработваема земя, намаляване площта на пасищата и обедняване на тревния състав.

Значение: средно до голямо

2.2.1.2. Външни природни ограничители

Глобално затопляне

Глобалното затопляне е трайна тенденция, водеща до промяна на климата в световен план. Може да се счита за една от причините, предизвикващи засушаване на местния фитоклимат и промени в режима на речния отток, водещи до засилено лятно маловодие. При трайно проявление би могла да доведе до промяна в облика на територията чрез намаляване и дори изчезване на консервационно значими видове и хабитати. Явлението ще има негативно въздействие върху горското и селското стопанство, развитието на екологичния туризъм, водоснабдяването и други фактори за устойчивото развитие на територията. По този начин ще бъде ограничено постигането както на основните консервационни цели, свързани с опазването на консервационно значимите видове и хабитати, така и на целите на устойчивото развитие.

Предприемането на драстични мерки за водозапасаване, като хидростроителство, би променило биологичното разнообразие и характера на природните екосистеми, което е неприемлив вариант.

Значение: потенциално голямо

2.2.1.3. Вътрешни антропогенни ограничители

Недостатъчно ефикасна охрана и контрол

Независимо от натрупването на контролни функции на различните институции в парка контролът върху браконьерството и иманярството са занижени.

За това свидетелстват намалените запаси на някои ловностопански видове и изчезването на рибата в странджанските реки, както и прекомерното събиране на някои видове лечебни растения в зависимост от конюнктурата на пазара. Зачестилите съобщения за иманярски набези са също показател за недостатъчно ефективната система за охрана и контрол на парка.

При наличната управленска схема, при която охраната на парка извън резерватите е поверена на държавните лесничейства, проблемите произтичат основно от факта, че горските надзиратели нямат необходимите познания върху биоразнообразието, нито мотивация и време за охраната му. Недостатъчно обучени са и рейнджърите към РИОСВ, отговорни за охраната на резерватите. Охрана на земеделските земи практически не съществува. Контролът, провеждан от държавните лесничейства, е насочен предимно към дърводобива, а с наличния си щат и техническа обезпеченост ДПП не е в състояние да контролира останалите дейности в парка. Отдалечеността на РИОСВ – Бургас и недостатъчно използваните възможности за партньорство с други контролни органи, действащи на територията, допринасят за проблема.

Този ограничител възпрепятства постигането на основните консервационни цели, свързани с опазването на ценни видове и хабитати, естествения характер на горите и речната система. От друга страна се ограничава устойчивото развитие на горското и

селското стопанство, опазването на културното наследство и постигане на териториална идентичност, а от там и развитието на познавателния и екологичен туризъм.

Значение: голямо

Недостатъчно развита мрежа от територии със собствен природозащитен статут в парка и фрагментация на някои от ЗТ

Собственият природозащитен статут в рамките на парка е единствената форма, която би осигурила дългосрочното опазване на представителни горски екосистеми (хабитати) върху достатъчна площ и приоритетните видове в тях. Съществуващите резервати и защитените местности опазват около 11% от горите в парка, като площите на почти всички представителни приоритетни хабитати са малки. Почти половината от въпросните хабитати са слабо или въобще непредставени в защитени територии със собствен статут и рискуват в близко бъдеще да загубят все още запазенения си естествен характер. Продължаващото изсичане на старите гори ще доведе до силно фрагментиране на местообитанията на видовете, особено на приоритетните видове животни, нуждаещи се от голяма или относително голяма територия.

Освен недостатъчната резерватна площ ограничител за постигането на консервационните цели се явява и фрагментирането на някои от резерватите. Наличието на гранични застави в биосферния резерват "Узунбуджак" и съоръжения на инженерната инфраструктура нарушават самотността на най-значимата за опазването на южноевксинската природа в Европа защитена територия и поставят на риск уникалното биоразнообразие в нея. Повишен е най-вече рискът от опустошителни пожари, причинени от електроснабдителните съоръжения на заставите, за което има пресни доказателства. Разсичането на резерват "Силкосия" от четвъртокласния път Българи – Кости е предпоставка за нарушаване на строгите режими в резервата, разкъсване на местообитанията в него и безпокойство на фауната.

От повече по-строго защитени територии се нуждаят 13 вида бозайници (50% от приоритетните), 12 вида птици (50%), 6 вида влечуги (40% от приоритетната херпетофауна), поне 14 вида мъхове (100% от консервационно значимите), 9 вида семенни растения (39%), огромен брой видове безгръбначни и 19 приоритетни хабитата (86%). От фауната това са вълкът, златката, дивата котка, над 10 вида прилепи, белогърбият, черният и сивият кълвач, бухалът, черният щъркел, орлите и осоядът, гълъбът хралупар, двете сухоземни костенурки, смокът мишкар, стрелушката, жълтокоремникът, вдлъбнаточелият смок. От по-висока степен на защита се нуждаят също търиловото великденче, йордановото подрумиче, странджанското сапунче, кавказката боровинка, пчелицата и колхидският джел и представителните приоритетни хабитати, които в голяма степен се припокриват с местообитанията на нуждаещите се от адекватна защита видове.

Ограничителят въздейства в различна степен върху постигането на всички консервационни цели.

Значение: много голямо за опазването на представителните хабитатите; голямо и средно – за останалите биологични групи

Празнини в познанието за биоразнообразието в парка и липса на организиран мониторинг

Липсата на достатъчно познания върху разпространението, числеността и динамиката на популациите на видовете лишава управлението на парка от възможността за провеждане на мониторинг върху тяхното състояние и вземане на адекватни мерки за опазването им. Това е от особено значение за консервационно значимите и приоритетни за опазване видове в парка.

Ограничителят се отнася до цялото биоразнообразие и в частност до 17 вида приоритетни бозайници (65%), 11 вида птици (44%), 9 вида влечуги (64%), ихтиофауната на р.Резовска (100%), всички консервационно значими видове безгръбначни, макромидети и мъхове (по 100%), 3 вида семенни растения (13%) и 3 приоритетни хабитата (14%). По отношение на мониторинга на приоритетните видове и хабитати, от бозайниците не са контролирани 93% от приоритетните видове, 76% от птиците, 100% от влечугите, земноводните, рибите на р.Резовска, безгръбначните,

макромицетите и мъховете. За семенните растения и хабитатите са провеждани несистемни наблюдения само на няколко вида и хабитата.

Информацията за лалугера, сляпото куче, пъстрия пор, широкоухия прилеп, малкия вечерник, трицветния нощник, черния пор, козодоя, черновратата стрелушка, жълтокоремника, пъстрия и вдлъбнатоочелия смок и цялата ихтиофауна на р.Резовска, за всичките консервационно значими видове мъхове и гъби, както и за хабитатите субконтинентални крайречни ливади и странджанска гора от източен горун с кавказка иглика, е крайно недостатъчна. За други 10 вида бозайници (5 вида прилепи), 10 вида птици (белогръб и черен кълвач, полубеловрата мухоловка, голям маслинов присмехулник, ливаден дърдавец, пъстър скален дрозд, горска чучулига, полска яребица, синявица и пъдпъдък), 5 вида влечуги (четирите вида костенурки и смока мишкар), двата водни морача, странджанското подъбиче, както и за хабитата континентални пещери на троглофилни видове, информацията е недостатъчна. Попълването на тези празнини в познанието ще даде и основата за постоянен и периодичен мониторинг, който досега се е осъществявал под някаква форма само за рибите на р.Велека, за някои грабливи птици и бухала и за ловните видове - вълк и чакал.

Ограничителят въздейства в различна степен върху постигането на всички консервационни цели.

Значение: много голямо по отношение опазването на някои видове и групи като безгръбначните, макромицетите и мъховете и голямо за останалите групи от биоразнообразието

Недостатъчна природозащитна култура на местното население и посетителите в парка

Независимо от работата на ДПП, БШПОБ (БФБ) и други НПО с училищата и местното население все още съществува неразбиране на природните явления и механизми, обвързаността на видовете и техните съобщества със средата, необходимостта от разумно ползване на природните ресурси, както и предубеждения към определени видове – хищници, грабливи птици, сови, прилепи, влечуги и земноводни. Отрицателно отношение се отбелязва спрямо всички приоритетни видове бозайници (100%), 7 вида птици (28%), 9 вида влечуги (74% от приоритетната херпетофауна).

Проведеното в рамките на ПУ социологическо проучване показва, че едва 7.3% от анкетираните са обезпокоени от изчезването на диви растения и животни, 0.8% – от изчезване на местни породи и сортове и 1.9% – от безконтролната паша на селскостопански животни.

Недостатъчната екологична култура много често е в основата на разрушителното отношение спрямо природата, което от своя страна води до намаляване на популациите, унищожаване на животни и растения от приоритетни и други видове. Проява на подобно отношение са незаконният лов и риболов, изхвърлянето на битови отпадъци извън определените за целта места, замърсяването с промишлени и строителни отпадъци, както и пресиленото и нерационално използване на възстановимите природни ресурси.

Ограничителят въздейства върху постигането както на консервационните цели, така и на целите на устойчивото развитие.

Значение: много голямо по отношение опазването на някои видове и групи като хищниците, влечугите и рибите и голямо за останалите биологични групи

Недостатъчна информираност на широката общественост за парка и неговата консервационна стойност

Липсата на ясна медийна стратегия и схема за получаване на информация от и за парка е реален факт извън програмата за популяризация на парка.

Проведеното социологическо проучване в рамките на ПУ показва, че само 13% от местното население получава информация за парка от ДПП, като негов управленчески орган. Една голяма част от местното население извън общинския център Малко Търново не е на ясно с местоположението на ДПП и нейните функции, респ. с природозащитната стойност на територията и правилата за ползване на ресурсите в нея.

По същия начин основният процент от хората, които знаят за Природния музей в Малко Търново и други сериозни източници на информация за биоразнообразието в парка, е концентриран в общинския център.

Липсата на редовна информация и възможности за достъп до такава възпрепятства формирането на обществена подкрепа за постигане целите на управлението, свързани с устойчивото ползване на ресурсите и опазването на биоразнообразието в парка.

Значение: голямо

Пасивна поведенческа нагласа на местното население по отношение опазването на природата

Резултатите от социологическото проучване показаха, че 52.4% от анкетираните не са в състояние да поемат инициатива, свързана с природозащитата и опазването на околната среда. Независимо от страховете по отношение състоянието на околната среда, изказани от 60.2% от населението, поведението на хората е насочено към лична защита, а не към активни действия за подобряване на състоянието. Пасивната поведенческа нагласа към екологичните проблеми е повече свързана с липсата на опит в природозащитата, отколкото с липсата на информираност за състоянието на средата.

Подобна нагласа възпрепятства формирането на обществена подкрепа и участие в изпълнението на природозащитни мерки и представлява ограничител за постигането на консервационните цели.

Значение: средно до голямо

Обедняване на местното население

Упадъкът на традиционни дейности през годините на прехода и липсата на алтернативна заетост са в основата на ниските доходи на населението.

Социологическото проучване потвърждава мнението, че когато намалее бедността ще могат да се отделят повече средства за природозащита, споделено от 83.7% от анкетираните, а 90.5% считат, че за опазването на природата (околната среда) са необходими международни спогодби, респ. средства.

Ниските доходи и липсата на местен капитал са сериозен ограничител за постигането както на консервационните, така и на целите на устойчивото развитие.

Значение: голямо

Наличие на разнообразна собственост и промени в собствеността

Наличието на разнообразна собственост в природен парк "Странджа" поставя неговото управление в значително по-трудна ситуация отколкото при националните паркове. Появата на различни собственици затруднява изпълнението на природозащитните мерки и изисква повече усилия от страна на ДПП за постигане на тяхната подкрепа и организация при изпълнението на Плана. От друга страна навлизането на нови собственици без опит в земеделието и горското стопанство води до поява на нови инвестиционни намерения, свързани с промени в земеползването и натиск върху природните ресурси. В резултат потенциално застрашени от свръхексплоатация са екосистемите в общинските и частните гори, както и земите в крайбрежния район и по речните долини, където се очертават засилени намерения за застрояване.

Ограничителят въздейства както върху консервационните цели, така и върху устойчивото развитие на земеделието, екотуризма.

Значение: голямо

Демографски и социокултурни промени

Пряк резултат от икономическите промени са промените в демографските процеси и в социо-културното устройство на общностите в парка.

Задълбочаващите се тенденции на застаряване на населението, миграция и обезлюдяване на територията като резултат имат определено отрицателен ефект върху постигане на дългосрочните цели, тъй като изчезва онази част от идентичността на парка, която се носи от местното население с неговия дух и самобитност. Това ще затрудни

развитието на алтернативен туризъм, ще се задълбочи упадъка на културно-историческото наследство. С изчезването на местните хора ще изчезнат и редица положителни практики в земеделието, животновъдството, занаятите и др.

Промяната на социалната, образователната и етническата структура е също опасна тенденция с последствия върху природосъобразното ползване на природните ресурси или най-малко ще изисква повече усилия за постигане на устойчивото им управление.

Като част от социо-културните промени може да се считат навлизането на индивидуализма като тактика за оцеляване от една страна, а от друга безкритично отваряне към чужди влияния. В първия случай се затруднява организацията на общностите и включването им в опазването и развитието на територията, а във втория е налице опасност от асимилация на местната култура и разпад на идентичността на територията.

Ограничителят въздейства както върху устойчивото развитие на територията, така и върху консервационните цели.

Значение: голямо по отношение на консервационните цели и много голямо по отношение целите на устойчивото развитие

Недостатъчен капацитет на човешките и финансови ресурси, обезпечаващи устойчиво развитие на територията

Територията се характеризира с нисък капацитет на местния човешки ресурс за обезпечаване на устойчивото ѝ развитие. В стратегическите сектори, като земеделие и животновъдство, горско стопанство и туризъм, реално не достигат хора, а наличният състав е с влошена възрастова структура и недостатъчно подготвен.

Земеделието и животновъдството в парка се поддържат от застаряващо и недостатъчно на брой местно население. Липсват финансови ресурси за обезпечаване на първоначален капитал за развитие на сектора. Липсват професионални умения и експертни познания за прилагането на екологично земеделие. Липсва капацитет за изготвяне на проекти и финансови възможности за обезпечаване на консултации за кандидатстване пред предприсъединителни програми. Регистрацията на една голяма част от кандидатите е извън парка. Липсват гаранции за сигурност на вложените инвестиции.

Човешкият ресурс за обезпечаване на развитието на екологосъобразно горско стопанство е също недостатъчен и недобре подготвен. За експлоатацията на горите се разчита на външни фирми с неквалифициран кадър, а за доброто им стопанисване и охрана няма достатъчно подготовка и средства.

Независимо от неотдавнашния подем на селския и екотуризма във вътрешността и добрата нагласа на населението за развитие на сектора, отново може да се счита, че местният ресурс е недостатъчен и недобре подготвен за работа в защитена територия и за прием на чуждестранни туристи. Липсват местни средства за подобряване на легловата база.

Ограничителят възпрепятства силно постигането и на двете основни цели – на консервацията и на устойчивото развитие на стратегическите сектори на територията.

Значение: много голямо

Недостатъчна технологична обезпеченост за екологосъобразни ползвания и охрана на територията

На територията на парка липсва технологична обезпеченост за развитие на екологосъобразно земеделие и горско стопанство в съответствие с нейната консервационна значимост.

Липсват екологосъобразни съоръжения за къмпирание и провеждане на краткотраен отдих.

Липсва достатъчна комуникационна техника, материално оборудване и ефективна организация на охраната на парка.

Тези фактори еднакво затрудняват опазването на биологичното разнообразие и развитието на екологичен туризъм, земеделие и горско стопанство.

Значение: голямо

Недостатъчен капацитет на ДПП за ефективно управление на парковата територия

Този ограничител включва недостатъчна обезпеченост на ДПП с финансов и човешки ресурс, както и недостатъчна подготовка на персонала за привличане на средства и провеждане на определени дейности, като контрол върху ползването на природните ресурси, интерпретация, мониторинг върху състоянието на биоразнообразието и въздействие на различните ползвания върху него, работа с НПО и взаимодействие с останалите институции с управленски функции на територията – РИОСВ, местни власти, Областна администрация. Тук се включва и ниската техническа обезпеченост на ДПП с транспортни и комуникационни средства, както и липсата на оборудване за поддържане на база данни и ефикасен мониторинг на територията.

Това е един от най-сериозните ограничители за постигане както на консервационните, така и на целите на устойчивото развитие, тъй като възпрепятства провеждането на адекватни мерки за природозащита и развитие на парковата инфраструктура.

Значение: много голямо

2.2.1.4. Външни антропогенни ограничители

Липса на политика за дългосрочно опазване на естествените (стари) гори

Естествените стари гори, извън защитени територии, покриват не повече от 5% от залесената площ в страната. Поради търсенето на икономически ефект, точно в тях се осъществява интензивен дърводобив. Това в голяма степен е факт и за територията на парка.

Турнусното стопанство и съпровождащото го пълно възобновяване на горите, включително в защитени територии, са в състояние да ликвидират старите гори за кратко време с произтичащото от това унищожително въздействие върху останалите компоненти на горската биота.

Значение: голямо

Липса на защитени територии в съседните на парка горски масиви, вкл. в Република Турция

Липсата на защитени територии по смисъла на ЗЗТ, пряко граничещи с парка, е неблагоприятен фактор както от гледна точка на формирането на общи, по-жизнени субрегионални популации от приоритетни видове, така и с оглед на запазването на естествени гори от южноевксински тип върху възможно най-голяма площ и намаляването на последиците от ксерофитизацията.

Намаляването на територията на южноевксинската биота в съседство на природен парк "Странджа" ще допринесе за засилване на ксерофитизацията в границите на парка, а това ще се отрази най-сериозно върху горите от източен бук.

Значение: голямо

Законови ограничения

Все още не са разработени и правила за участие на защитените територии за помощи по Програма САПАРД. Не са утвърдени стандарти за обединяване на най-добрите методи за развиване на земеделие при интегриране на опазването на околната среда и биологичното разнообразие в съответствие с Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие.

В някои от нормативните актове са налице вътрешни колизии. Така например в последните изменения на Наредба 7 за ПНУОВТУЗ съществува противоречие между чл.46, ал.6, който определя приоритетното значение на плановете за управление по отношение на устройството на ЗТ, докато чл.48а, ал.3 от същата наредба не позволява интегрирането им в областните стратегии и общинските планове за развитие.

Липсват регламентирани механизми за стимулиране на екологосъобразни ползвания в защитените територии. Статутът на гранична зона за част от територията на

парка и на буферна ветеринарна зона за цялата територия със съответните режими внася допълнителни ограничения за устойчивото развитие на територията.

Независимо от постановките в Закона за биоразнообразието все още липсва реален опит в интегрирането на Плана за управление и неговите цели, зоновы ограничения, програми и проекти, в регионалното и локалното планиране на територията.

Налице са законови ограничения за генериране на приходи от страна на ДПП и прякото им инвестиране в природозащита и развитие на парка.

Значение: голямо

Планови ограничения

Съществуват планове и намерения за територията, целящи ускорено икономическо развитие за сметка на устойчивото ползване - изграждане на хидросъоръжения за водоснабдяване и мелиорация, износ на вода, геоложки проучвания и допълнително разкриване на кариери, застрояване в чувствителни участъци, прекласиране и реконструкция на пътища с драстично уширяване и др. Съществуващите лесоустройствени проекти на ДЛ не са в съответствие със статута и консервационната значимост на територията. В част от действащите устройствени планове се предвиждат завишени норми за ползване на природните ресурси поради неактуални данни за съответния ресурс или остарели методики за определяне на ползванията. Същевременно отсъстват важни планови документи като План за управление на водите в ПП "Странджа", План за интегрирано управление на отпадъците в парка, Стратегия за развитие на екологичен туризъм, Стратегия за опазване на КИН и др.

Значение: голямо

2.2.2.Стимулатори за постигането на идеалните цели

2.2.2.1.Вътрешни природни стимулатори

Съхранено биологично разнообразие

Наличието на характерните за Странджа природни хабитати от южно-евксински тип, на естествени реки, на голямо фаунистично и флористично разнообразие, на голям брой ендемични и терциерни реликтни видове, на много голям брой видове с консервационно значими популации в парка са неоспорим факт на територията.

Пряк ефект от тези фактори е обявяването на природен парк "Странджа", оценяването му като една от четирите най-ценни в консервационно отношение територии по проекта КОРИНЕ Биотопи и оценяването на биотата в парка на ниво световна консервационна значимост по Плана за управление. При подобна ситуация отпада необходимостта от сериозни инвестиции за възстановяване на биоразнообразието. Достатъчни са защитни и поддържащи мерки. Това е стимул както за постигането на поставените консервационни цели, така и за развитие на научни, образователни и интерпретативни дейности, на екологичен и познавателен туризъм.

Значение: много голямо

2.2.2.2.Външни природни стимулатори

Съседство с големи горски масиви

От север и от юг на парка са разпространени гори от южно-евксински и субевксински тип с присъщата им флора и фауна. Досега това съседство е спомагало за поддържането на стабилни и относително стабилни популации на множество видове и за съхраняването на реликтните черти на климата в района на парка.

Значение: много голямо по отношение на природозащитните цели

2.2.2.3. Вътрешни антропогенни стимулатори

Намаляване на замърсяването от миннодобивна дейност, флотация на рудите и интензивно селско стопанство

Закриването на мините и силното намаляване на използването на химически препарати в селското стопанство, както и ликвидирането на големите свинеферми премахна едни от най-сериозните заплахи за биоразнообразието и местообитанията в границите на парка.

Тази тенденция се затвърждава от статута на територията и законовите изисквания към нея.

Нейното въздействие е силно стимулиращо за постигане както на основните консервационни цели, така за развитието на устойчиво екологосъобразно земеделие и екологосъобразен туризъм.

Значение: голямо

Намаляване броя на пасящите в горите селскостопански животни

Независимо че намаляването на пасящите в гората селскостопански животни е резултат от упадъка на земеделието ефектът на този стимулатор е голям, тъй като горите самовъзстановяват естествеността си, а заплахите от безпокойството и унищожаването за множество видове значително намаляват.

Поддържането на по-нисък интензитет на паша в горите е възможно и необходимо и след възраждането на животновъдството в района.

Значение: голямо за постигане на природозащитните цели

Нарастващо самосъзнание за идентичност и местна гордост на населението

Независимо от недостатъчната информираност за стойността на територията обявяването на парка е допринесло за развитие на местното самосъзнание и гордост на населението. Социологическото проучване доказва, че хората на Странджа виждат перспектива в парка и я идентифицират със собствените си планове. За опазване на природните ценности и идентичността на територията са готови да поемат и известни ограничения в ползването ѝ.

Значение: голямо

Институционално развитие на ДПП

Създаденото сдружение "Златна Странджа" към ДПП ще даде възможност за привличане на средства за изпълнение на предвидените в ПУ мерки и развитие на територията. Независимо от недостатъците в структурата и функционирането на създадения към ДПП Консултативен съвет, наличието на подобна структура е крачка към съгласуване на действията на партньорите и интегрирано управление на територията. Качеството на служителите в ДПП и периодичната им квалификация са основен стимулатор за постигане на управленските цели.

Значение: голямо

Местни партньорства и корективи

Наличието на местни НПО, които действат като коректив при вземане на управленски решения, определено оказва стимулиращо въздействие в развитието на природозащитата и постигането на консервационните цели. От друга страна развитието на партньорствата на ДПП с общинските администрации чрез участие в съвместни структури - съвети по туризъм, съвместни изяви – пленери, договори за съвместна дейност и др., партньорствата на ДПП с училищата и проектите за работа с тях, както и партньорствата с местни туристически фирми, стимулират развитието на местна идентичност и устойчив туризъм.

Конкретен ефект от подобни действия е по-добро разбиране на целите на консервацията от бизнес-партньорите, концентрирането на усилията за популяризиране на парка и обществена подкрепа за неговото развитие.

Значение: голямо

Наличие на планове, местни програми и стратегии, свързани с устойчиво развитие на двете общини

Наличие на планове на местно и регионално ниво като ПУ на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар", ТУП на Община Царево, общински програми за опазване на околната среда, програми за управление на отпадъците в двете общини, "Програма за развитие на земеделието и селските райони на Странджа – Сакар", както и някои определени предвиждания в местните стратегии за икономическо развитие, са с положителен ефект върху постигането на идеалните цели.

Значение: средно до голямо

2.2.2.4. Външни антропогенни стимулатори

Международна финансова и техническа подкрепа за опазване на биоразнообразието

Приоритетното място на Странджа в българската и европейската природозащитна стратегия послужи за получаването на финансова подкрепа от Швейцарската конфедерация и Княжество Монако, както и за особеното внимание на IUCN и Съвета на Европа към Странджа и България в процеса Добжич още в периода 1991-1994г. Подкрепата по тази линия ще продължи да се осъществява посредством двата действащи проекта: "Партньорства за биоразнообразие: природата отвъд природозащитата" и "Управление и развитие на южните крайморски райони".

Техническа и финансова подкрепа за устойчиво ползване на природните ресурси и опазване на биоразнообразието в района се очаква по линия на трансграничния проект "Устойчиво развитие в планината Странджа-Илдиз", който предстои да стартира в края на 2005г.

Финансовата подкрепа на международните донори, както и ролята на МОСВ, IUCN, Съвета на Европа, сдружението "Природен фонд" и др. за признаването на Странджа като една от петте природни територии с най-голямо консервационно значение в Централна Европа следва да се оцени много високо.

Подобно положение поставя територията във фокуса на международната природозащита и е важно условие за бъдещо международно финансиране. На фона на икономическата ситуация в страната международната финансова и техническа подкрепа за опазване на биоразнообразието ще бъдат от особено значение.

Значение: много голямо за постигане на природозащитните цели

Финансови източници от предприєдинителните фондове за устойчиво развитие

В случая основна роля ще играе Програма САПАРД и по-специално агроекологичната програма по мярка 1.3, на която би могло да се разчита за стимулиране на биологично земеделие и животновъдство, възраждане на местни породи, управление на пасищата и др., както и мярка 1.4 за стимулиране на лесовъдството и залесяването на селскостопанските земи, инвестиране в горскостопански дейности, преработка и маркетинг на горски продукти, мярка 2.1. за диверсификация на селскостопанското производство и мярка 2.2. за развитие на населените места. Допълнително по линия на програма ИСПА е възможна подкрепа за изграждане на инфраструктурни обекти, а по линия на програма ФАР – за създаване на нови работни места, за трансгранично сътрудничество за устойчиво ползване на природните ресурси и опазване на биоразнообразието и др.

Посочените възможности за финансиране ще стимулират развитието на екологично земеделие и туризъм и ще се отразят благоприятно на консервационните цели.

Значение: много голямо

Развитие на законовата база

С приемането на ЗЗТ и последващите промени в него се изясниха ролите на МОСВ/РИОСВ и НУГ/ДПП по отношение на управлението на природните паркове.

Освен Закона за защитените територии налице е цял пакет закони, в които са интегрирани опазването на биоразнообразието и устойчивото ползване на възобновимите ресурси – Закон за биологичното разнообразие, Закон за горите и ППЗГ, Закон за лова и опазване на дивеча, Закон за лечебните растения, Закон за рибарството и аквакултурите, Закон за водите и др.

По отношение на застрояването в ЗТ основен стимулатор се явява и новият Закон за устройство на територията с Наредба №7 за ПНУОВТУЗ, където се регламентира устройството на защитените територии въз основа на изискванията, поставени от Плана за управление и техническите проекти съгласно ЗЗТ (Наредба №7 за ПНУОВТУЗ, чл.46, ал.6).

Съществуващият законодателен климат през последните години, независимо от несъвършенствата си, дава необходимата основа за опазване на ценността на територията и нейното синхронизирано и комплексно развитие.

Значение: много голямо

Присъединителен процес и международни конвенции

Присъединяването на Р.България към всички международни конвенции, отнасящи се за биоразнообразието, хармонизирането на вътрешното законодателство с това на Европейския съюз и на конвенциите, разработването на проекта КОРИНЕ Биотопи, предстоящото изграждане на мрежата НАТУРА 2000 и др.п. са основа и гаранция за адекватното управление на парка и постигане на консервационните цели.

Значение: голямо

Партньорства с външни територии и институции и външни корективи

Партньорствата на ДПП с висши учебни заведения и научни институти от региона, страната и чужбина, с училищата от областния център, с международни организации, като Корпуса на мира, БФБ, БШПГ и др., развиващите се партньорства с туристически фирми от региона и страната съдействат за развитие на научната информация за парка, природозащитното образование и интерпретационна дейност, както и за привличане на финансова помощ. Те са от особено значение за създаване на ефективни синхронизирани действия и подкрепа на ДПП за осъществяване на целите на природозащитата и устойчивото развитие.

Значение: голямо

ВТОРА ОЦЕНКА

2.3.Ефект на ограничителите и стимулаторите върху идеалните цели на управление

Независимо от комплексното въздействие на ограничителите и стимулаторите върху целите на консервацията и устойчивото развитие тежестта им е различна по отношение постигането на конкретните цели. Най-важните природни ограничители за постигането на консервационните цели на биоразнообразието са някои природни фактори, свързани с естествената уязвимост на повечето от консервационно значимите видове и хабитатите в парка, горските сукцесии в земеделските земи и глобалното затопляне, предизвикващо изменения във водния режим и засушаване на фитолимата. От антропогенните фактори с най-голяма тежест са неефикасната охрана и контрол на парковата територия, недостатъчно развитата инфраструктура на териториите със собствен статут на природозащита в парка и фрагментирането на някои от тях от инженерни съоръжения, липсата на защитени територии в съседната на парка турската част на Странджа, наличието на празнини в познанието и недостатъчен мониторинг на елементите на биоразнообразието, липсата на политика за дългосрочното опазване на старите гори, липсата на щадящи технологии за дърводобив, наличието на проекти и намерения, свързани с хидростроителство, експортът на води и кариерна дейност, промените в собствеността и свързания с тях засилен натиск върху природните ресурси (едроразмерните насаждения, билки, гъби, минерали) и строителството в "чувствителни" територии, нерационалното ползване на пасищата и ливадите, недостатъчната екологична култура на местното население и посетителите и недостатъчната информираност за консервационната стойност на парка, неефикасното управление, поради липса на човешки, финансови и технологични ресурси.

Върху целите на устойчивото развитие на територията с особена сила въздействат проявените наскоро икономически тенденции, като: масовото обедняване на населението, демографските и социо-културните промени, свързани с обезлюдяването на територията и промяната на социалната, възрастовата, образователната и етническата структура на населението, недостатъчния капацитет на човешките и финансови ресурси, обезпечаващи развитието, недостатъчния капацитет на ДПП за устойчиво управление на територията, наличието на законови и планови ограничения, свързани основно с липсата на механизми за стимулиране на устойчиво развитие в ЗТ и осъществяване на интегрирано управление. В рамките на тези ограничители се открояват неразвитата институционална среда (липса на икономически сдружения на различните производители за подготовка и промоция на уникален продукт), липсата на опит и познания за прилагане на специфични мерки и привличане на инвестиции за природосъобразно развитие, липсата на адекватни технологии за прилагане на природосъобразно селско и горско стопанство, недостатъчната охрана на горите и липсата на охрана на земеделските земи.

Едновременно с това е важно да се отбележат и използват тези фактори и тенденции, които имат положителен ефект и спомагат за постигането на идеалните цели: добрият законодателен климат в национален и международен план, благоприятстващ опазването на биоразнообразието и интегрирането му в отделни икономически сектори; съхраненото биологично разнообразие в парка и добрият горски климат в прилежащите му територии; тенденциите към намаляване замърсяването от промишлена и селскостопанска дейност; нарастващият брой на природозащитни НПО и институционално развитие на ДПП; нарастващо самосъзнание на населението за идентичност и местна гордост; възможности за ползване на международна финансова и техническа подкрепа за природозащита и екологосъобразно развитие на територията; установено сътрудничество с ключови партньори.

Някои от ограничителите могат да се премахнат сравнително лесно, докато други не могат да се преодолеят в плановия период, но тяхното въздействие би могло да се смекчи, чрез пакет от мерки. Такива са природните ограничители като глобалното затопляне и промените в местния климат, ксерофитизацията и др.

По същия начин стои въпросът и с повечето външни антропогенни ограничители, като социалните, икономическите и културните тенденции, законовите промени, национални планове и стратегии, национална система за стимулиране и непазарни регулатори на икономиката, ограничения, произтичащи от различния статут на териториите, като съществуваща гранична зона, буферна ветеринарна зона и др. Тук мерките, които се предлагат, имат повече смекчаващ характер или са под формата на препоръки.

Същевременно една голяма част от вътрешните антропогенни ограничители на територията могат сравнително по-лесно да се преодолеят в периода на действие на Плана. Това се отнася основно до липсата на адекватна институционална среда, недостига на опит и знания за прилагане на специфични мерки и привличане на средства за природосъобразно развитие, липса на проучвания и адекватен мониторинг, липса на подходящи технологии за прилагане на екологосъобразно селско и горско стопанство, недостатъчната екологична култура на местните хора и информираност за стойността на територията, недостатъчния капацитет на ДПП и нейните партньори за ефективно управление на територията, недостатъчна охрана на горския фонд и липса на охрана на земеделския фонд и др.

Очевидно финансовите ограничители ще продължават да съществуват и ще продължават да влияят сериозно върху постигането на голяма част от целите. Същевременно те ще могат да се преодолеят частично ако се подобри способността на територията за генериране на приходи. Това предполага по-ефективна организация на ползвателите и изграждане на партньорства, идентификация на нови рентабилни производства и дейности, изобретяване на местни механизми за реинвестиране в консервационна дейност, подобряване капацитета на дирекцията на парка и местните администрации за привличане на средства чрез разработка на реализуеми проекти. Недостигът на човешки ресурси е сериозен ограничител, който може да бъде повлиян частично в партньорство с местните власти, посредством целенасочени програми и стратегии за развитие на човешкия ресурс и привличане на кадри. От друга страна използването на доброволци и капацитета на местните и национални НПО за изпълнение на природозащитни дейности, включването на ползватели в охраната и управлението на територията, е подходящ механизъм за преодоляване на недостига от управленски кадри. Резултатите от някои съвременни действия по отношение на ЛУП показват и възможности за повлияването на ограничителите, произтичащи от неадекватно планиране. Това може да се реализира или чрез ревизия на несъвместими с консервационната стойност на парка програми, проекти и действия или чрез участие в годишните актуализации на плановете за местно и регионално развитие.

От особено значение за ефективното управление на парка е премахването на всички сравнително лесно отстраними спънки, максимално смекчаване на въздействието на трудноотстранимите ограничители и максимално възползване от всички идентифицирани положителни тенденции.

2.4.Потенциал на парковата територия

За разлика от *потенциалната стойност на територията* нейният *потенциал* се определя като реално постижимото в периода на действие на Плана след отчитане на въздействията на ограничителите и стимулаторите върху идеалните цели и реалните възможности за тяхното отстраняване/използване.

Потенциал на парка за екологични подобрения

В своята цялост територията на парка е достатъчна за опазването на жизнени популации на максимална част от застрашените приоритетни видове. Изключение правят няколко вида грабливи птици с малко размножаващи се двойки, които биха могли да изчезнат от парка и при добро управление, като в следствие реколонизацията на територията е много вероятна. В този смисъл не се налага разширение на сухоземната територия на парка, но пред вид необходимостта от опазване на ценната морска биота се

налага присъединяване на прилежащата към парка морска акватория и въвеждане на ограничителни режими в нея.

В десетгодишния период за прилагане на ПУ не би могло да се постигне запазване и възстановяване на естествения характер на горите в парка, но реално може да се създаде нормативна и технологична база за нормалното развитие на процеса и да се постигнат първите практически резултати. Като стъпка към постигането на целта са реални възможностите за запазване на старите гори в най-значимите от консервационна гледна точка територии на парка и опазване на 20% от най-старите дървостои във всички задействани гори от територията, както и опазването и поддържането на естествените гори по речните тераси, тесните крайречни брегове и прилежащите им стръмни склонове.

Действащата законова рамка дава възможности за предвиждане на допълнителни ограничения при ползването на горите (чл.4, ал.3 от Закона за горите препраща към специалния закон, т.е. ЗЗТ) и екологични подобрения чрез разширяването на инфраструктурата от защитени територии.

През посочения период е напълно възможно възстановяването на рибните запаси до допустимите за риболов, както и постигане на оптимални популации на стопански ценни диви копитни, вълк, дива котка, златка и др.

Поради сравнително доброто състояние на компонентите на околната среда потенциалът за екологични подобрения на абиотичния фактор не е особено висок, но с построяването на ПСОВ на крайбрежните селища се очакват чувствителни подобрения на качествата на морската вода в прилежащата на парка акватория.

С предвиденото премахване на ДБО от ЗМ "Устието на река Велека" и незаконните сметища на територията на парка, както и с изготвянето и прилагането на ПУ на твърдите отпадъци в парка, е възможно чувствително подобряване състоянието на водите, почвите и ландшафта.

С разширяване на мрежата за мониторинг на компонентите на околната среда и в частност на въздуха се очаква намаляване на риска от залпови замърсявания от кариерна дейност, а при изготвяне на План за управление на водите в парка и прилагането му в плановия период ще се постигне значително подобряване на опазването и по-ефективно ползване на водните ресурси.

Необходимите средства за провеждане на систематичен мониторинг на ключови биотични и абиотични компоненти се стимулира от напредъка на процеса на присъединяване на България към ЕС. В периода на присъединяването се увеличават и възможностите за получаване на финансова и техническа помощ.

Потенциал за ландшафтни/визуални подобрения

Независимо от високата обща оценка на ландшафта в парка в тази насока са необходими и възможни приоритетни действия, насочени най-вече към нарушените ландшафти вследствие на минна и кариерна дейност, от прокарване на пътища. Екологичните подобрения, свързани с премахването на замърсените терени и незаконни ДБО, ще се отразят еднакво положително и на ландшафта.

Законовата рамка и наличието на планово обезпечаване дават възможност за реални подобрения на селищните и крайселищни ландшафти при спазване на режимите, заложи в ПУ и въвеждане на специфични норми за строителство.

Възможните подобрения в тази насока включват:

- *рекултивация на нарушени територии в резултат от миннодобивната промишленост и кариерна дейност;*
- *изпълнение на ландшафтно оформление на пътищата от републиканската пътна мрежа;*
- *премахване на незаконното строителство и нерегламентираните животновъдни зони и саморазрушаващи се сгради;*
- *подобряване състоянието на урбанизираните територии и техните околности;*
- *възстановяване на традиционните характеристики на ландшафта чрез идентифициране и пресъздаване на характерни елементи - чешми, огради и др.;*
- *комплексно проучване на ландшафта с цел номиниране на територията за Ландшафт категория II по критериите на Конвенцията за световното наследство (WHC).*

Потенциал на територията за научни изследвания, образование и обучение

В това направление съществува неизчерпан потенциал за дейности в няколко основни аспекта:

- извършване на научни изследвания в различни сфери на познанието – екология, изследване на приоритетни елементи на биоразнообразието, изследователски дейности, свързани с развитието на многофункционално горско стопанство, екологично земеделие и животновъдство, археологически, етнографски, архитектурни и исторически изследвания, проучване на геоложките феномени и минералното разнообразие в парка; развитие на система за специализиран мониторинг;
- подобряване на екологичната култура на местното население и посетителите на парка;
- повишаване на информираността на посетителите за стойността на парка и режимите в него, наложени със ЗЗТ и ПУ;
- развитие на интерпретационните умения на назначените рейнджъри и горски стражари;
- обучение на горските работници в многофункционалното стопанисване на горите;
- обучение на селските стопани в принципите на екологосъобразно органично земеделие;
- обучение на събирачите на лечебни растения и гъби в устойчиво ползване на ресурсите и тяхното култивиране;
- обучение на туристическите оператори и агенти в принципите на устойчивия туризъм в ЗТ.

Потенциал на парка за демонстрация и интерпретация

В рамките на 10 годишния период на действие на Плана е напълно възможно развитието на следните дейности:

- демонстрация на най-добри практики за опазване на биоразнообразието, стопанисването на горите и органично земеделие;
- демонстрация на ефективно управление на голяма по размер ЗТ;
- демонстриране на възстановени племенни стада от местни породи и специално създадени насаждения с местни сортове;
- изграждане на разнообразна и добре балансирана мрежа от интерпретационни съоръжения за демонстрация и интерпретация на биологичното разнообразие и различни консервационни практики, местни занаяти, ритуали, фолклор, литература и т.н.

Потенциал на парка за по-добро опазване на биоразнообразието и другите консервационни елементи в него

В рамките на следващите 10 години е напълно възможно да се постигне:

- подобряване ефективността и ефикасността на контрола върху ползванията в парка;
- подобряване ефективността и ефикасността на охраната на различни елементи на парковата територия и силно ограничаване на браконьерството на приоритетни и застрашени видове;
- увеличаване на мрежата от ЗТ със собствен природозащитен статут в парка и присъединяване на прилежащата морска акватория;
- включване на парка в мрежата ЕМЕРАЛД, респ. Натура 2000.

Потенциал на парка за устойчиво ползване на възстановимите природни ресурси

В рамките на следващите 10 години съществуват реални възможности за въвеждане на многофункционално стопанисване на горите. По изследвания на ОСДГ - Бургас възможностите на горските месторастения позволяват върху 18% от дъбовите и букови гори в парка да се постави за цел производство на специална дървесина при висока възраст и сложен строеж на насажденията. Постигането на тази цел изисква отгледни грижи по метода на ранната индивидуализация – избор на дървета на бъдещето

и поддържане на богато видово разнообразие за създаване на сложен строеж и състав на съобществата.

При въвеждане на многофункционално стопанисване на горите и отчитане на действащите ограничители е напълно възможно подобряване на продуктивността на горите през плановия период, тъй като балансът между прираста и ползването на горите не е нарушен и горските запаси на територията на парка практически се увеличават. За тази цел е необходимо оптимизиране отглеждането на младите насаждения и превръщането на издънковите гори във високостъблени, което неминуемо ще повиши потенциала на горите както по отношение на продуктивността, така и по отношение на техните социално-рекреативни и защитни функции. Това означава, че получените добиви от горите годишно следва да бъдат с увеличено участие на средната по размер дървесина, която ще намери приложение за добив на дървени въглища и като технологична дървесина. По този начин ще се създадат условия за намаляване на ползването в старите гори с висока пълнота без икономически загуби, но с определени социални печалби. За достигане на пълния потенциал е необходимо въвеждане на щадящи системи на ползване на горите, водещи до природосъобразно стопанисване, запазване по-дълго на корен възрастни насаждения чрез прилагане на сечи с по-дълъг възобновителен период, запазване и възстановяване на естествени структури и екологични ниши. Допълнителни условия за постигане на потенциалните възможности на горите в парка са свързани със съхранението на почвеното и въздушно овлажняване чрез поддържането на постоянен горски склоп, подходящи и щадящи технологии за дърводобив и изграждане на трайна и временна пътна инфраструктура без дрениране на горските месторастения, както и наличие на достатъчен по брой и добре обучен лесовъдски състав по отношение на консервационните и екологични изисквания на територията.

Като следствие от създаването на пилотен район Странджа – Ропотамо по агроекологична мярка 1.3 по Програма САПАРД, през посочения период е възможно опазването на полуестествените местообитания в парка и развитие на биологично земеделие чрез инициране и прилагане на агроекологични схеми в различни направления на растениевъдството.

През плановия период е необходимо и възможно развитието на фуражни култури върху бедни ерозирани почви, толерантни към стресови фактори и способни да се самозалесяват. Включването в сеитбообръщението на повече бобови култури - едногодишни (фасул, фий, грах, леща, нахут и т.н.) и многогодишни ще бъде полезно в много направления. За целта ще са необходими проекти за възстановяване на част от площите с люцерна (3000-5000 дка), която също ще участва в сеитбообръщението.

Реални са възможностите за развитие на зеленчукопроизводството чрез възстановяване на зеленчуковите градини в Граматиково, М.Търново, Близнак, Бродилово, Ахтопол, в м.Тракийски лагер, както и на техническите култури.

Реално и належащо ще бъде запазването на масивите от трайни насаждения, характерни за района - ореховите насаждения, на част от южните култури, овощните градини във вътрешността на парка и на лозята в крайселищните територии.

Наличието на голям процент пасища и бобови треви се отразява на качеството на сеното, което има особено висока стойност в Странджа. От своя страна това води до възможност за развитие на екологично пасищно животновъдство. На тази база съществуват реални условия за възстановяване на местните породи при стабилизация на броя на овцете, развитие на екстензивно свиневъдство и възстановяване на позициите на говедовъдството при включване на биволовъдство в животновъдния отрасъл.

Наличието на интерес от предприемачи в парка и контактната му зона в комбинация с природния потенциал на територията и стимулите по Програма САПАРД, гарантират реални възможности за развитие на пчеларството.

По-скоро за туристически цели и за целите на екологосъобразното горско стопанство се очаква нарастване на броя на конете и магаретата.

Прилежащата на парка акватория е с висок потенциал за развитие на аквакултурите, в съчетание със съществуващите даляни, чието отглеждане се стимулира по Програма САПАРД от една страна, а от друга съществува заявен интерес към тази дейност.

Допълнително се очаква развитие на билкопроизводството при една целенасочена политика за култивиране на билки в изоставените земи на парка.

В десет годишния период е напълно възможно достигане на оптимални рибни запаси за развитие на устойчив любителски риболов, а с изграждането на ДДС Граматиково – и развитие на устойчиво ловно стопанство в парка.

Потенциал на територията за развитие на екологосъобразен туризъм

Уникалният комплекс от туристически ресурси предполага развитие на богата гама от туристически дейности и разработване на комплексен туристически продукт.

Съществува висок неизчерпан потенциал за развитие на *научен природопознавателен туризъм*, за който съществува комплекс от предпоставки – уникално биоразнообразие, наличие на специализирани експозиции – Природен музей в Малко Търново, Горска сбирка в Граматиково в комбинация с дендрариума в м. Качул; все още не добре изследван, но уникален геоложки и петрографски състав на планината, наличие на геоложки феномени, които предстои да се проучат.

Отделно природният комплекс на парка предполага развитие на *екологичен туризъм*, за който са предпоставка съхранеността на природата и всички нейни елементи.

Наличието на изключително богатство от археологически, архитектурни и художествени паметници на културата в самия парк и селищата в него, на църкви и уникални по рода си параклиси, аязми и столнини предполага изключителни възможности за развитие на *културно-познавателен и свещен (религиозен) туризъм* и обвързване на територията с подобни обекти в контактната ѝ зона – Голямобуковския манастир "Живоприемний источник".

Празници и ритуали като нестинарството и свързаните с него чествания на празника св. св. Константин и Елена в с. Българи, националните надпявания в Граматиково, Етнографският музей в Малко Търново, Етнографската сбирка в Бръшлян са предпоставка за развитие на *фолклорен туризъм*.

Орографските и морфологични особености на планината са основна предпоставка за развитие на *пешеходен туризъм, велотуризм и конна езда*. С развитието на този тип туризъм ще е необходимо изграждане на маршрути за хора с увреждания.

Основно значение ще продължава да има *морско-рекреативния туризъм*, който все още е с неизчерпан потенциал.

С изключително висок потенциал във вътрешността на парка е *биоклиматолечението*, което освен в Малко Търново би могло да се развие в Бродилово, Кости и Българи. Още повече че за целта са предвидени терени по ТУП на Община Царево.

Селският туризъм, който тепърва се утвърждава в селата Граматиково, Бръшлян, Бродилово и Кости, може да се окаже най-удачната и популярна форма на туризъм за селата от вътрешността, поради наличието на значителен свободен квартирен фонд и добра нагласа на населението за прием на туристи.

Други специализирани видове туризъм, които биха могли да се практикуват по-ограничено, но определено имат място на територията на парка, са *спелеотуризм, скално катерене и бърджи скокове* от моста на р. Велека в м. Ковач.

Целесъобразно и възможно е развитието на някои форми на *приключенския туризъм*, като рафтинг и кану по горното течение на река Велека, гмуркане в заливите на Синеморец и Силистар, морски спортен риболов.

С изграждането и развитието на ДДС "Граматиково" ще се създадат оптимални условия за развитие на *ловния туризъм*, в т.ч. на международен.

Потенциал на територията за генериране на приходи

Паркът притежава огромен потенциал за генериране на приходи както за местните общности и отделните собственици и ползватели, така и за неговото управление.

В първия случай това би могло да стане чрез добре обоснована политика на общините и на ДПП за подпомагане:

- *възстановяването на стари занаяти и развитие на нови рентабилни услуги, основани на рационално ползване на различни възстановими ресурси в съответствие с консервационната стойност на парка;*
- *приоритетното развитие на туризма, горското и селското стопанство;*
- *производството на специфични местни продукти, основани на висококачествени местни суровини (висококачествена дървесина, местни*

диворастящи и култивирани лечебни растения, плодове и гъби, екологично чисти животински суровини, пчелен мед и др.);

- развитието на комплексен туристически продукт, в т.ч. лов и любителски риболов;*
- създаването на етикет и запазена марка с емблемата на ПП "Странджа";*
- използване на съществуващите празни сгради за продажба на специални стоки и услуги.*

Генерирането на приходи за управление на парка би могло да стане въз основа на добре обоснован бизнес план на ДПП на базата на:

- такси за ползване на туристически съоръжения и специализирани услуги;*
- пътни екотакси при транзитно преминаване в натоварени участъци от РПМ и такси за паркиране в специално оборудване паркинги;*
- такси от концесии върху обекти и дейности в парка (плажове, паметници на културата, ползване на гори и води) при насочена държавна политика за преразпределение на средствата;*
- отдаване под наем на туристическо оборудване;*
- такси за провеждане на специализиран туризъм;*
- производство и продажба на сувенири;*
- рекламна дейност;*
- привличане на средства чрез проекти на ДПП и новосъздаденото сдружение "Златна Странджа";*
- идентифициране на механизми за реинвестиране на средства от туризма и др. дейности в изграждане на парковата инфраструктура и опазване на природното и културно наследство;*
- посредническа и консултантска дейност на ДПП в сферата на туризма;*
- бизнес-партньорства и съвместни проекти;*
- поддържане на посетителски центрове – такси обучение, интерпретация и др.;*
- целеви фондове;*
- спонсорство от търговски фирми и дарения от физически и юридически лица;*
- международни грантове.*

Потенциал на територията за опазване на културното наследство и традиционния начин на живот

Поради огромния брой на недвижимите паметници на културата на територията на парка и липсата на държавни средства възможностите в този аспект могат де се сведат до:

- инвентаризация и картиране на паметниците на културата в парковата територия, приоритизация по отношение на тяхното заснемане и определяне на охранныте им зони с предвиждане на подходящо маркиране;*
- изготвяне и частично прилагане на програма за реконструкция и реставрация на културното наследство;*
- оценка на туристическия потенциал на културното наследство и изготвяне на програма за неговата интеграция в туристически пътеки и маршрути;*
- развитие на програма за съвместно управление на КИН и неговата охрана в съответствие с националното законодателство.*

Независимо от социокултурните промени като цяло съществува висок потенциал за опазване на местните ритуали, обичаи, местна кухня и бит, за което особено ще допринесе развитието на селския и агротуризма на територията на парка.

Потенциал на територията за развитие на различни партньорства

Независимо от постигнатото досега, територията притежава неизчерпан потенциал за формиране на партньорства на различни нива (локално, регионално, национално, международно) и в различни направления (научно-изследователски, образователни, природозащита, бизнес-партньорства и др.). По-важни в този аспект са:

- партньорство между Дирекцията на ПП "Странджа", местните власти, местните производители и туристически фирми за промоция на комплексен туристически продукт;
- постигане на определени споразумения с Република Турция за опазване на странджанската биота и естествения характер на странджанските реки;
- побратимяване с ПП "Лонско поле" и други природни паркове в чужбина;
- интегриране в мрежата на ПАН-парковете;
- интегриране в екологичната международна мрежа Натура 2000;
- партньорство с международни, национални и регионални образователни и научни институти като Българска академия на науките, ЛТУ, Софийски университет, ВСИ – Пловдив, Бургаски свободен университет, Колеж по туризъм, Институт по интродукция и растителни ресурси – Садово, Институт по планинско животновъдство в Троян, ИПАЕ "Н.Пушкарров", Опитна станция по дъбовите гори – Бургас, Опитна станция по южните култури – Поморие (респ. ОПЮК – Царево), КОСЗ – Средец, Национален музей и регионални музеи, ЦБПАП - Созопол и др. за прилагане на научно-изследователски програми и устойчиво управление на територията.

2.5.Оперативни цели и стратегии за постигането им

В резултат от въздействието на ограничителите и стимулаторите върху постигането на всяка идеална цел на базата на идентифицирания потенциал на територията са определени т.н. оперативни цели (ОЦ) или конкретни резултати, към които се стремим в рамките на 10 годишния период на действие на Плана.

Посочените по-долу цели са резултат от приоритизация на пълен списък от оперативни цели.

Някои от идеалните цели, които могат да бъдат постигнати в плановия период, се разглеждат като оперативни цели.

За всяка оперативна цел е посочена стратегия или метод за нейното постигане. Стратегиите са представени като пакет от мерки, които се свеждат в основата си до ненамеса в средата, ограничена намеса или активни действия за подобряване на средата. Някои от мерките обслужват повече от една оперативна цел.

Посочените стратегии са база за извършване на зонирването и определянето на режимите в отделните зони, както и за съставянето на конкретните програми и проекти за постигане на целите на управлението.

I. Дългосрочно опазване на природните екосистеми, разнообразието от хабитати и видове в парка с типичния им генофонд и жизнени популации

1.1. ИЦ/Опазване, поддържане и възстановяване на приоритетните хабитати и видове

1.1.1. ОЦ/Опазване, поддържане и възстановяване на приоритетните горски хабитати

Стратегия/Пакет от мерки

- въвеждане на мораториум върху ползването на горите в комплексите от представителни горски хабитати;
- ограничаване на ползването в старите гори и находища от ценни видове;
- ограничаване на пашата в старите гори и находища от ценни видове;
- увеличаване на площта на териториите със собствен природозащитен статут и буферните зони на резерватите;
- възстановяване на нарушени консервационно значими горски хабитати;
- въвеждане на щадящи технологии за ползване на горите с лавровиден подлес;
- разширяване на проучването на консервационно значимите хабитати и подготвяне на база за дългосрочен мониторинг;

- повишаване на обществената информираност за значимостта на този тип хабитати;
- подобряване на контрола върху ползването на горите в приоритетните горски хабитати.

1.1.2. ОЦ/Опазване, поддържане и възстановяване на приоритетните крайбрежни хабитати

Стратегия/Пакет от мерки

- забрана за извършване на действия, водещи до нарушаване на естествения характер на западнопонтитските бели дюни;
- регламентиране на преминаването през дюните и изграждане на специфична инфраструктура;
- ограничаване на застрояването по крайбрежието и пренасочване на строителството в по-малко уязвими територии;
- задълбочаване проучването на приоритетните крайбрежни хабитати и създаване на база за мониторинг;
- повишаване на обществената информираност за значимостта на крайбрежните хабитати.

1.1.3. ОЦ/Опазване и поддържане на континенталните пещери на прилепи и троглофилни безгръбначни

Стратегия/Пакет от мерки

- забрана за посещения с туристическа цел;
- разширяване на проучванията и въвеждане на мониторинг за консервационно значимите видове;
- повишаване на обществената информираност за значимостта на хабитата.

1.1.4. ОЦ/Възстановяване на популациите на изчезващи/редки приоритетни видове

Стратегия/Пакет от мерки

- реинтродукция на тис, кримски чай, странджанско сапунче, кавказка боровинка и лъжник;
- Създаване на зони за спокойствие на рибата и въвеждане на мораториум върху любителския риболов в тях за определен период;
- подсилване и възстановяване на популациите на застрашени от изчезване видове (дивата форма на шарана и речната пъстърва, лупавец, брияна, речен кефал);
- ограничаване замърсяването на водните басейни;
- ограничаване безпокойството от моторни съдове в плавателните участъци на реките;
- разширяване на проучванията за видовото разнообразие в р.Резовска и използването им за възстановителни действия в останалите странджански реки;
- въвеждане на мониторинг на рибните популации;
- повишаване екологичната култура на риболовците;
- засилване на контрола върху браконьерския риболов.

1.1.5. ОЦ/Опазване интегритета на биотата на странджанските реки, крайбрежието и прилежащата към парка морска акватория

Стратегия/Пакет от мерки

- въвеждане на интегрирано опазване на речната и морска биота чрез обявяване на еднокилометровата ивица от прилежащата на парка акватория за част от парка с въвеждане на норми, режими и предписания относно

ползването на биологичния ресурс и водоползването за целите на рекреацията и туризма

1.1.6. ОЦ/Достигане и поддържане на жизнени популации на приоритетни видове

Стратегия/Пакет от мерки

- забрана на лова на дивата котка, черен пор, полска яребица, пъдпъдък, гургулица;
- ограничаване лова на незащитените видове хищници;
- ограничаване на допустимия запас на дивата свиня до нормалния за природни екосистеми;
- ограничаване ползването в местообитанията на приоритетните видове;
- поддържане на близки до природните съотношения между вълк, чакал и дивите копитни;
- подобряване на охраната през размножителния период на дивите животни;
- разширяване проучването за разпространението и състоянието на популациите на приоритетни видове и подготвяне на база за мониторинг;
- ограничаване числеността на скитащите кучета и котки;
- ликвидиране на безпастирната паша на селскостопански животни;
- повишаване на информираността на населението за консервационната значимост на видовете и промяна на негативното отношение към определени приоритетни видове;
- повишаване на екологичната култура на ловците.

1.2. ИЦ/Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер на горските екосистеми

1.2.1. ОЦ/Опазване на високостъблените гори със сложна структура, нормална пълнота и съществено участие на много стари дървета

Стратегия/Пакет от мерки

- въвеждане на мораториум върху ползването на старите гори с възраст над 100 год. и пълнота 0.6 и повече;
- разширяване на мрежата от ЗТ със собствен статут на природозащита върху старите естествени гори;
- изграждане на система и провеждане на мониторинг на този тип екосистеми;
- въвеждане на щадящи технологии за дърводобив;
- ограничаване пашата на селскостопански животни в този тип гори.

1.2.2. ОЦ/Подобряване състоянието на старите гори с нарушена структура и пълнота

Стратегия/Пакет от мерки

- ограничаване на окончателните сечи при възстановяването на горите;
- предвиждане на горскостопански дейности по състояние на насажденията;
- въвеждане на системи за възстановяване на трудновъзобновимите дъбови гори;
- ограничаване участието на неместните видове;
- въвеждане на комплексен мониторинг.

1.2.3. ОЦ/Ускоряване превръщането на издънковите гори в семенни

Стратегия/Пакет от мерки

- въвеждане на системи за превръщане на издънковите гори в семенни чрез естествено семенно възобновяване

1.3. ИЦ/Опазване, поддържане и възстановяване на естествения характер на реките в парка като местообитания на ценна биота, екологични коридори и основен средообразуващ фактор

1.3.1. ОЦ/Опазване естествения характер на реките и техните брегове

Стратегия/Пакет от мерки

- забрана за хидростроителство и корекция на водните течения;
- ограничаване на строителството по речните брегове и тераси;
- ограничаване на действия, водещи до нарушения във водния режим;
- постигане на основни споразумения с Р.Турция относно ползването на водите и опазването на естествения характер на речните участъци в турска територия;
- ограничаване ползването на горите по речните брегове;
- ограничаване възможностите за утъпкване на бреговете и прекомерно натоварване от посетители;
- създаване на подходяща инфраструктура за предпазването на повърхностните води от замърсяване;
- създаване на комплексен мониторинг на речните и подземните води;
- повишаване на обществената информираност за значимостта на този тип местообитания.

1.3.2. ОЦ/Възстановяване на нарушените речни хабитати

Стратегия/Пакет от мерки

- възстановяване на дървесната растителност по речните брегове;
- изпълнение на международен проект за свободно оттичане на водите на р.Резовска.

1.4. ИЦ/Дългосрочно опазване на реликтната горска растителност в целия Странджански масив

1.4.1. ОЦ/Създаване на трансгранична защитена територия с Република Турция

Стратегия/Пакет от мерки

- предприемане на стъпки за създаване на трансграничен природен парк "Странджа"

II. Дългосрочно опазване качествата на абиотичните компоненти в парка

2.1. ИЦ/Опазване, поддържане и възстановяване качествата на основните компоненти на околната среда

2.1.1. ОЦ/Подобряване условията за опазване качествата на водите, въздуха и почвите в парка

Стратегия/Пакет от мерки

- доразвиване системата за мониторинг на компонентите на околната среда;
- проучване и мониторинг на карстовата система в парка;
- въвеждане на интегрирано управление на водите в парка;
- ликвидиране на незаконните сметища и въвеждане на стриктен контрол върху замърсяването с твърди битови, промишлени и строителни отпадъци;
- въвеждане на надеждна система за пречистване на отпадните води.

2.2. ИЦ/Максимално запазване на уникалните климатични характеристики на района

2.2.1. ОЦ/Създаване условия за съхраняване на местния климат

Стратегия/Пакет от мерки

- смекчаване последиците от засушаването чрез опазване на горските масиви, особено в долините на реките и деретата;
- развитие на системата за следене на климатичните параметри в парка.

2.3. ИЦ/Опазване на геоложките феномени и цялостния характер на релефа в парка

2.3.1. ОЦ/Разкриване и опазване на геоложките феномени в парка

Стратегия/Пакет от мерки

- задълбочаване проучването на геоложките феномени в парка;
- обявяване на нови природни забележителности.

2.3.2. ОЦ/Опазване и поддържане характера на релефа

Стратегия/Пакет от мерки

- извършване на рекултивация на нарушените терени;
- ограничаване строителството на нови елементи на инженерната инфраструктура и изключването на терени за миннодобивна и кариерна дейност;
- създаване на екологично чувствителни устройствени решения с отчитане на теренните особености.

2.4. ИЦ/Съхраняване на минералното разнообразие в парка

2.4.1. ОЦ/Създаване условия за съхраняване на минералното разнообразие *in situ* и *ex situ*

Стратегия/Пакет от мерки

- Съставяне на кадастър на установените минерали с отбелязване на техните генезис, разпространеност, естетическа и научна стойност;
- Създаване на регистър на минералогически важните места с кадастър на минералите, включващ естествени разкрития, проучвателни и минни изработки и халди в района на Пропада, Бърдце, Градище, Младеново, Керемидото, Раево, Карцалево, Дяволски дол, Скуриите, Силистар, Старо Резово, Сливарово, Калово, Ахтопол;
- Комплектуване на представителни колекции от всички минералогически важни места в ПП "Странджа", включващи минерали и скали и предоставяне за експониране в музеи и посетителски центрове в района;
- Възстановяване на минералните колекции при геоложка служба М.Търново и находищата Пропада и Бърдце;
- Създаване на интерпретативни центрове за съхраняване на минералното разнообразие *in situ*;
- Създаване на представителни минерални колекции от субектите, извършващи добив и преработка на минерални суровини в парка;
- Съхраняване на фрагменти от находищата *in situ* при тяхната разработка.

III. Постигане на устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при развитие на онези видове поминък и традиционни ползвания, които са в хармония с природата и запазват социалното и културно устройство на общностите

3.1. ИЦ/Развитие на устойчиво горско стопанство, основано на многофункционално стопанисване на горите

3.1.1. ОЦ/Привеждане на устройството и стопанисването на горите в съответствие с тяхната консервационна значимост

Стратегия/Пакет от мерки

- актуализация на ЛУП в парка в съответствие с неговия статут и консервационна значимост;
- адекватна подготовка на горските служители и работници за стопанисване и ползване на горите в парка;
- въвеждане на щадящи технологии и дърводобивна техника;
- въвеждане на дългосрочен екологичен мониторинг на горите;
- оптимизиране на системата за охрана и контрол в горите;
- подготовка на различните горособственици за работа в ЗТ;
- подпомагане диверсификацията на горското стопанство.

3.2. ИЦ/Постигане на устойчиво ползване на ресурсите от стопански ценни диви животни и растения

3.2.1. ОЦ/Създаване на условия за устойчиво ползване на ресурсите от стопански ценни лечебни растения, горскоплодни видове и гъби

Стратегия/Пакет от мерки

- подготовка на стабилна и достоверна база данни за оценка на ресурсите от лечебни растения, горскоплодни видове и гъби;
- въвеждане на система за мониторинг на състоянието и запасите на консервационно значими и стопански ценни лечебни растения, горскоплодни видове и гъби;
- оптимизиране на системата за охрана и контрол при ползване на ресурсите;
- обучение на отговорните лица и ползвателите (събирачи и заготвители) в прилагане на нормативната база за управление и ползване на ресурсите от лечебни растения, горскоплодни видове и гъби;
- насърчаване култивирането на лечебните растения от местната флора и осигуряване на съответното обучение.

3.2.2. ОЦ/Създаване на условия за развитие на устойчиво ловно стопанство

Стратегия/Пакет от мерки

- привеждане на ловоустройствените проекти в съответствие с консервационната значимост на територията;
- въвеждане на подобрена методика за таксация на дивеча;
- повишаване културата на местните ловци за ползване на дивечовите ресурси.

3.2.3. ОЦ/Създаване на условия за развитие на любителския риболов

Стратегия/Пакет от мерки

- засилване охраната през периода на мораториум върху риболова;
- зарибяване с местни ценни стопански видове;
- въвеждане на периодичен мониторинг на рибните запаси;
- повишаване културата на риболовците за ползването на рибния ресурс.

3.3. ИЦ/Развитие на устойчиво природосъобразно земеделие и животновъдство при възстановяване и развитие на характерния за територията генофонд

3.3.1. ОЦ/Привеждане на стопанисването на земеделските земи в парка в съответствие с тяхната консервационна значимост

Стратегия/Пакет от мерки

- проучване на биоразнообразието в земеделските земи;
- стимулиране на фермерите в парка за използване на природосъобразни методи и технологии;
- създаване на адекватна институционална рамка за развитие на екологично земеделие и неговата диверсификация;
- подобряване на информационната обезпеченост на сектора;
- въвеждане на ефикасна охрана в земеделските земи.

3.3.2. ОЦ/Подпомагане възстановяването на местни породи и сортове

Стратегия/Пакет от мерки

- инвентаризация и приоритизация на местните породи и сортове;
- оценка на възможностите за възстановяване и развитие на местни породи и сортове и създаване на демонстрационни ферми;
- намаляване на опасностите от епизотии и генетично замърсяване.

3.3.3. ОЦ/Споделяне на икономическите ползи и отговорностите с местните общности

Стратегия/Пакет от мерки

- създаване на пазар за качествени биологични продукти с етикет на ПП "Странджа";
- подпомагане диверсификацията на селското стопанство.

3.4. ИЦ/Развитие на природосъобразен туризъм и рекреационна дейност при включване на местните общности

3.4.1. ОЦ/Създаване на подходящи условия за развитие на природосъобразни форми на туризма

Стратегия/Пакет от мерки

- развитие на туристическата инфраструктура в парка;
- стимулиране развитието на туристическата инфраструктура в населените места;
- съдействие на местни и външни туроператори за създаване на специализирани туристически продукти;
- въвеждане на специфични правила и норми за промоция и маркетинг на туристическия продукт в съответствие с консервационната значимост на територията;
- въвеждане на стандарти за дизайн на туристическите съоръжения и правила за функциониране на туристическия бизнес;
- оценка на туристическия потенциал на културно-историческото и природното наследство в парка и възможностите за включването му в туристическите маршрути;
- идентифициране на местата за специализиран туризъм и оценка на туристическия им потенциал;
- въвеждане на мониторинг на посетителския поток и въздействието му върху приоритетни консервационни елементи от парковата територия.

3.4.2. ОЦ/Създаване на условия за привличане на туристи във вътрешността на парка

Стратегия/Пакет от мерки

- подобряване на транспортното обслужване на територията;
- оптимизиране на съществуващата пътна мрежа и осигуряване на удобен достъп до обекти с посетителски интерес;
- съдействие на местното население за развитието на селския туризъм и екотуризма;
- обновление и допълнение на системата от туристически обозначения;
- промоция на парка в големите черноморски курорти и на възлови места (ГКПП, автогари и комуникационни възли);
- създаване на партньорства с известни туристически фирми и с големите курорти по Черноморието за формиране на общи туристически пакети и техния маркетинг.

3.4.3. ОЦ/Въвличане на местните общности в развитието на туризма и споделяне на икономическите ползи

Стратегия/Пакет от мерки

- подпомагане на местните туристически инициативи;
- използване емблемата на парка за регистриране местни туристически продукти;
- определяне на правила за практически и финансов принос на ТА (туристическите агенции) и ТО (туроператорите) към опазването на ЗТ;
- създаване на механизми за интегриране на управленските цели на парка в общинските стратегии за развитие на туризма.

3.5. ИЦ/Развитие на устойчива преработваща промишленост и повишаване стойността на местния продукт

3.5.1. ОЦ/Подпомагане на местни предприемачески инициативи, основани на преработка на местни суровини и възраждане на традиционни занаяти

Стратегия/Пакет от мерки

- създаване на етикет и регистриране на местна марка с емблемата на парка;
- подпомагане създаване на браншови организации;
- съдействие в изготвянето на проекти за привличане на средства;
- съдействие за подготовка на предприемачите;
- подпомагане на изследвания, свързани с развитието на местни предприятия, базирани на преработка на местни суровини.

IV. Съхраняване на местната материална и духовна култура и традиционен ландшафт, допринасящи за идентичността на територията

4.1. ИЦ/Дългосрочно опазване на културно-историческото наследство и местните традиции

4.1.1. ОЦ/Проучване, опазване и експониране на КИН

Стратегия/Пакет от мерки

- проучване и картиране на недвижимите паметници на културата в парка и определяне на охранныте им зони;
- създаване на концепция за експонирането на КИН и включване в познавателни маршрути;
- създаване на подходящи форми за експониране на празнично-ритуалната система и местен бит;
- създаване на ефективна охрана на недвижимите паметници на културата.

4.2. ИЦ/ОЦ Опазване и подобряване качествата на традиционния ландшафт

Стратегия/Пакет от мерки

- определяне и съхранение на "пасторалните" пейзажи в парка;
- саниране и подходящо устройство на крайселищните ландшафти;
- въвеждане на насоки и правила за "чувствително" застрояване на парковата територия в зоните с разрешено застрояване и правила за ландшафтно оформление на пътищата в парка;
- проучване и възстановяване на типични местни архитектурни форми – огради, кошари, чешми и др. елементи на ландшафтната архитектура;
- привеждане устройството на инфраструктурата и съоръженията в парка в съответствие с консервационната значимост на територията и нейните елементи.

V. Развитие на научни, образователни и интерпретационни дейности, спомагащи за дългосрочния просперитет на местното население и неговото екологично възпитание

5.1. ИЦ/Превръщане на парка във фокус на научни изследвания за разкриване на потенциалната му стойност и осигуряване на устойчиво развитие на територията

5.1.1. ОЦ/Създаване на условия за развитие на научни дейности в парка

Стратегия/Пакет от мерки

- развитие на база за експресни анализи и лабораторни изследвания и на база за престой на научни експедиции;
- създаване на научен съвет към парка;
- привличане на научни институти и ВУЗ за работа по приоритетни направления на устойчивото развитие.

5.2. ИЦ/Постигане на висока екологична и природозащитна култура на местните общности и максимални умения за работа и живот в паркова среда

5.2.1. ОЦ/Повишаване на общата екологична и природозащитна култура на различни целеви групи в парка и региона

Стратегия/Пакет от мерки

- развиване на образователни програми за училищата, медиите, посетителите и др.;
- въвличане на различни групи в природозащитни дейности.

5.2.2. ОЦ/Повишаване уменията на ползвателите за работа в ЗТ

Стратегия/Пакет от мерки

- подготовка и прилагане на тренировъчни програми за различни целеви групи от ползватели на територията

5.3. ИЦ/Постигане на висока информираност на широката общественост за консервационната значимост на територията и дълбоко разбиране на нейните аспекти

5.3.1. ОЦ/Развитие на системата за информация за парка

Стратегия/Пакет от мерки

- създаване на ефективна система за информация за парка и дейността на ДПП;

- усъвършенстване на системата от знаци и указателни табели за консервационните елементи на територията.

5.3.2. ОЦ/Развитие на системата за интерпретация

Стратегия/Пакет от мерки

- разработка на интерпретационни програми, свързани с най-значимите аспекти на територията;
- повишаване на интерпретационните умения на служителите в парковата администрация и рейнджърите към РИОСВ;
- развитие на материалната база за интерпретация в парка.

VI. Институционално развитие и формиране на широка обществена подкрепа за постигане целите на управлението

6.1. ИЦ/Усъвършенстване на управлението

6.1.1. ОЦ/Усъвършенстване на структурата и материалната обезпеченост на ДПП

Стратегия/Пакет от мерки

- допълване на щата в съответствие със задачите, поставени в Плана за управление и нуждите на територията;
- повишаване на капацитета на човешкия ресурс;
- оптимизиране на организационната схема и вътрешните комуникации;
- усъвършенстване на материално-техническата база;
- усъвършенстване на информационното обезпечаване;

6.1.2. ОЦ/Постигане на по-добра координация с основните участници в управлението на територията

Стратегия/Пакет от мерки

- създаване на общински форуми;
- оптимизиране състава и дейността на консултативния съвет;
- интеграция на ПУ в местните планове, програми и стратегии.

6.2. ИЦ/Постигане на дълготрайна подкрепа на местните общности за реализиране на управленските цели

6.2.1. ОЦ/Въвличане на местните общности в управлението на парка

Стратегия/Пакет от мерки

- създаване на корпус от доброволци;
- създаване на система от поощрения;
- развитие на клубове "Приатели на ПП "Странджа";
- създаване на механизми за споделяне на ползите и отговорностите с местните общности.

6.3. ИЦ/Постигане на дълготрайна подкрепа на ключови партньори за целите на консервацията и устойчивото развитие на територията

6.3.1. ОЦ/Изграждане на трайни връзки с ключови партньори, основани на взаимната изгода

Стратегия/Пакет от мерки

- популяризиране на парка в регионалните, националните и международни медии;
- развитие на партньорства с местните власти и други отговорни институции за опазване и развитие на територията;

- създаване на бизнес-партньорства в туризма на локално, национално и международно ниво;
- разработване на програми за работа с медиите;
- създаване на партньорства с научни институти за работа по различни направления;
- развитие на партньорства с други паркове от страната и чужбина за споделяне на управленски опит;
- активно членство в Асоциацията на парковете в България;
- включване на парка в мрежите на ПАН-парковете, ЕМЕРАЛД и Натура 2000.

ЧАСТ 3. ЗОНИРАНЕ, РЕЖИМИ, УСЛОВИЯ, НОРМИ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ

3.1.Принципи на зонирание

Зонирането се явява едно от средствата за постигане на дългосрочните и оперативни цели на управлението. То се основава на извършената оценка за консервационната значимост на територията като отчита съществуващата функционална структура на територията и съвместимите със ЗЗТ съществуващи режими. При определяне на зоните в максимална степен са спазени изискванията на чл.32 от ЗЗТ.

За ПП "Странджа" са определени, картирани и описани следните зони: *Зона на строга защита, Зона на ограничена човешка намеса, Зона за възстановяване на естествения характер на нарушените екосистеми и устойчиво развитие, Специализирана зона "Туризъм", Специализирана зона "Инфраструктура"*.

За всяка зона е посочена целта на нейното управление/предназначение, формата на собственост и отговорните за прякото стопанисване и управление на отделните ѝ елементи, режимите по отношение на ползването на ресурсите, извършване на строителна дейност, достъп и натоварване от посетители, образователни и научни дейности и др. със съответни условия, норми и препоръки, отнасящи се до посочените дейности.

Точните граници на зоните са определени по съществуващи кадастрални единици. Там където не е възможно съвпадение с кадастралните единици се използват като ограничител топографските особености на терена или фиксирани отстояния от трайни репери. Специализираните зони се характеризират с линейно-точкова структура, определена от вида на съоръженията и техните сервитути. Изключение правят някои елементи от зоната за туризъм с по-голяма площ, които са трайна част от нея, като рекреационно-туристическите съсредоточия, определени с Плана за управление, или други територии за отдих и туризъм, като курортни разширения на селищата в парка, ваканционни селища и вилни зони. Последните попадат в категорията "селищни образувания" и предстои да се изключат от парка в определен период от действието на Плана.

Независимо от факта, че функционално зоните се припокриват в пространствено отношение се избягва тяхното застъпване.

Площите на зоните и техните териториални елементи са посочени в **Приложение 39**.

3.2.Режими, условия, норми и препоръки, общовалидни за целия парк

Общовалидните за парка режими, условия, норми и препоръки са определени въз основа на изводите от анализите и оценката за консервационната значимост на територията като включват забраните, посочени в чл.31 от ЗЗТ, заповедите за обявяване и прекатегоризация на парка, специфични ограничения, създадени съгласно чл.31, т.12 от ЗЗТ, други действащи закони и нормативни документи, както и тези, наложени с одобрени планове и проекти, непротиворечащи на статута на територията.

С тези режими се цели създаване на оптимални условия за опазване на биоразнообразието при поставяне на ясна и достатъчно гъвкава рамка за социално-икономическо развитие и устройство на територията. Водеща идея при определянето на режимите и нормите е възстановяването на естествения характер на горите и максимално съхраняване на без това оскъдните земеделски земи в парка.

Отправен пункт за последващото устройствено планиране са режимите, условията, нормите и препоръките за регулиране на строителството в парка. В основата си те обезпечават възможност за развитие на всички населени места при ясно заявени инвестиционни намерения и виждания на общинските администрации, представени с механизмите на физическото планиране. За конкретни типове сгради и съоръжения, изискващи пряко обвързване със съответния ресурс и промяна на предназначението на земята се допуска застрояване извън населените места и техните разширения при

приоритетно усвояване на съществуващите урбанизирани терени. В екологично чувствителните и консервационно значими територии (в т.ч. крайбрежието, долината на Велека) се определят по-твърди рамки на развитието чрез фиксиране на териториите, подлежащи на застрояване и регламентиране на устройствени правила и нормативи.

Съгласно чл.31 от ЗЗТ в природен парк "Странджа" са забранени следните дейности:

1. Извеждане на голи сечи във високостеблени гори, с изключение на тополовите, а в издънковите гори - с площ по-голяма от 3 ха;
2. Внасяне на неприсъщи за района растителни и животински видове;
3. Паша на кози, освен на определените за това места;
4. Събиране на вкаменелости и минерали, увреждане на скални образувания;
5. Замърсяване на водите и терените с битови, промишлени и други отпадъци;
6. Бивакуване и палене на огън извън определените места;
7. Добив на полезни изкопаеми по открит способ;
8. Добив и първична преработка (обогатяване) на метални полезни изкопаеми чрез прилагане на химически и химико-бактериологични методи и цианиди;
9. Дейности и строителство, които не са разрешени със Заповедта за обявяване на парка, Плана за управление на парка и устройствените и техническите планове и проекти;
10. Събиране на редки, ендемитни, реликтни и защитени видове, освен за научни цели;
11. Добив на ресурси от морето чрез драгиране и тралиране;
12. Други дейности, определени със Заповедта за обявяване на защитената територия и с Плана за управление.

Съгласно Заповедта за прекатегоризация на народен парк "Странджа" в природен парк се забранява:

1. Събиране, съхранение и обезвреждане на опасни отпадъци, включени в каталога на ПМС №153 от 1993г. – Приложение 1;
2. Внасяне на всякакви отпадъци;
3. Внасяне на чуждоземни диви растителни и животински видове, подвидове и форми;
4. Сечищната форма на стопанисване на високостеблените букови гори с подлес от зеленика;
5. Ползване на дивите растителни и животински ресурси в размери и по начини, които да застрашават съществуването на видовете, да намаляват биологичното разнообразие или да нарушават нормалното функциониране на природните екосистеми.

Съгласно Заповедта за обявяване на НП "Странджа" допълнително се забранява:

Изграждане на промишлени обекти, източници на замърсяване на въздуха, водите и почвите или свързани с преработката на опасни вещества.

На основание на чл.31, т.12 от ЗЗТ за десетгодишния период на действие на Плана за управление за всички зони се забраняват следните дейности:

1. Събиране и ползване на защитени, редки, ендемитни и реликтни растителни и животински видове, освен за научни цели и с изключение на реликтите, обект на стопанско ползване, изброени в **Приложение 17**;
2. Преследване, убиване, упойване, улавяне, събиране, пренасяне, превозване на живи или убити диви животни, които не са обект на лов по смисъла на Закона за лова и опазване на дивеча, без оглед на тяхното състояние и форма на развитие, освен в случаите на:

- 2.1. необходимост от регулиране числеността на определени видове;
- 2.2. за нуждите на научни изследвания;
- 2.3. за реинтродукция в парка и извън него.
3. Извеждане на голи сечи във всички гори с изключение на акациевите и тополовите, в случаите на налагащо се извеждане на санитарни сечи 100% с последващо изкуствено възобновяване, както и в случай на изпълнение на противопожарни мероприятия и за подмладяване по определена от този План норма.
4. Извеждането на възобновителни сечи без провеждане на предварителни лесовъдски мероприятия за осигуряване на естественото възобновяване в гори с подлес от келяв габър;
5. Извеждане на възобновителни сечи в естествени гори с подлес от кавказка боровинка, колхидски джел, лавровишня, пирен и калуна;
6. Изсичането на стари и/или хралупати и/или дървета с атрактивна форма и/или покрити с увивни растения при извеждане на възобновителни сечи.
7. Използване на наземни дърводобивни техники и технологии в горите с вечно зелени храсти при покритие на подлеса над 50%, като за останалите участъци от този тип гори се допуска извоз с животинска тяга при задължително съхраняване на защитените видове от подлеса. (карта "Приоритетни за опазването хабитати");
8. Изграждане на пътища или други съоръжения в горите с подлес от вечнозелени и листопадни южно-евксински храсти (карта "Приоритетни за опазването хабитати");
9. Извеждане на сечи в гори върху каменливи терени или терени с наклон по-голям от 25° с изключение на санитарни сечи и сечи за подмладяване по определена с този План норма без строителство на пътища;
10. Изкореняване на храстова растителност в земеделските земи с наклон по-голям от 15%;
11. Отсичане на дървета, на които има гнезда с диаметър над 0.5 м;
12. Отсичането на единични или групи дървета от местни видове с диаметър над 0.5 м в селскостопанските земи;
13. Внасяне на горски дървесни и храстови видове, подвидове и форми извън посочените в **Приложение 14** освен при създаване на тополови и акациеви плантации в парка и при създаване на плантации за производство на новогодишни елхи в земеделски земи при спазване на определена норма;
14. Отсичането на единични или групи дървета (кориин) край чешми и извори, аязми, параклиси и други култови места в радиус от 50 м около тях, с изключение на изсъхнали, болни и отпадащи дървета, представляващи заплаха за посетителите;
15. Извоз на неокастрени стъбла и стъблени секции;
16. Извоз на трупи чрез влачене по терена в дървопроизводствените площи на горите;
17. Риболовът за пет години от датата на приемането на Плана в следните речни участъци, наречени "зони за спокойствие на рибата":
 - устие на Велека до м.Царското кладенче;
 - устие на р.Силистар до вливането и в дол Св. Марина;
 - Наков кладенец (Наково дере);
 - от водослива на р.Мечи дол (Айдере) с р.Велека до м.Серафиде;
 - от водослива на р.Велека с р.Младежка до водослива и със Суха река;
 - от водослива на р.Велека с р.Катун до водослива и с р.Мечи дол.
18. Ловуване на птици по линия на организирания международен ловен туризъм с изключение на горския бекас и фазан;
19. Ловуване на дива котка, бялка и черен пор;
20. Ловът на следните хищници през периодите както следва:
 - вълк в периода от 1 април до 15 август;
 - лисица от 15 февруари до 30 септември;
 - язовци от 1 декември до 31 юли.
21. Изваждане от бърлогите и унищожаване на малките на чакала;
22. Навлизане и паша на външни стада свине в територията на природния парк;
23. Извършване на стопански дейности в пещерите с изключение на посещения с туристическа цел, без нощуване, замърсяване с отпадъци и палене на огън;
24. Изпускане във водоемите на непречистени отпадни води;

25. Изграждане на рибарници, непосредствено обвързани с реките при цялостно отнемане на речните води, както и на рибарници без съоръжения, възпрепятстващи прехвърлянето на зарибителен материал;
26. Развитие на производствени и обслужващи дейности извън съществуващите законно действащи и определените с ТУП/ОУП производствени зони;
27. Строителство на сгради, пътища и съоръжения извън определените с общ устройствен план места съгласно съществуващото законодателство и изискванията на Плана за управление;
28. Изграждане на автомагистрала и продуктопроводи;
29. Изграждане на нови селищни образувания извън предвидените в ТУП на Община Царево и предвидените вилни зони в Община Малко Търново в местностите:
 - Тагарово;
 - Младеново;
 - Динковци – I;
 - Динковци – II.
30. Промяна на предназначението на земята освен за обектите:
 - утвърдени с ТУП на Община Царево;
 - доказани с ОУП разширения на селищата в община Царево извън Втора защитена зона по Наредба 7 за ПНУОВТУЗ;
 - допълнително посочените в ПУ обекти и локализации;
 - обекти по чл.46, ал.8 от Наредба №7 за ПНУОВТУЗ след изготвяне на устройствен план на комуникационно-транспортната мрежа в парка.
 - при доказана нужда за разширения на селищата в община Малко Търново за жилищни, курортни и производствени цели след изготвяне на общ устройствен план.
 - При необходимост от строителство на обекти с лечебно-оздравително предназначение, трансформация на изоставени селскостопански и горскостопански сгради за туристически и интерпретативни цели, дървопреработващи предприятия и мандри, изграждане и реконструкция на параклиси и мемориални обекти на култови места.
31. Строителство на постройки и съоръжения, за които не се изисква одобряване на инвестиционни проекти по смисъла на ЗУТ без предварително изготвена схема указваща мястото, размерите, външния вид и санитарно-хигиенните изисквания за обекта;
32. Надземно прокарване на нови линейни елементи на електропреносната и електроразпределителната (20 kV) мрежа;
33. Използване на масивни ограждения, неестетични или изградени от неприсъщи за района материали, в т.ч. от модулни бетонови и метални елементи, ламарина, пластмаса, етернит, или неизмазани при използване на тухла и лят бетон за определени части от оградата;
34. Започване на всякакво строителство преди изграждането на необходимата инженерна инфраструктура;
35. Ремонт и поддържане на пътища и пътеки без предварително изготвен проект;
36. Разполагане и изграждане на ветроенергийни съоръжения - единични ветрови турбини или ферми;
37. Внасяне на нетипични за района архитектурни и конструктивни елементи, като куполи, плоски и мансардни покриви или скатни покриви с наклон по-голям от 30°, балюстради, аркади и др. подобни; облицовки от пластмаса, азбестово покритие или открити тухлени и бетонови стени без мазилка;
38. Провеждане на организиран специализиран туризъм извън определените за това места;
39. Унищожаване, увреждане и преместване на елементи от парковата инфраструктура и единната система за сигнализация в парка;
40. Движение на МПС в територията на парка извън пътищата на републиканската и общинска пътна мрежа, обозначените горски пътища и определените с плановите за земеразделяне черни пътища и подходи към отделните имоти;
41. Използването на територията на парка на:
 - металотърсачи;

- следните боеприпаси: запалителни, отровни, разяждащи, задушливи, упойващи и сълзотворни.

Забележки

1. Разпоредбите по т.13 не се отнасят за дендрариумите.
2. Разпоредбите по т.18, отнасящи се за гургулица и гривяк, влизат в сила след изтичане на договорите с ДЛ.
3. Разпоредбите по т.37 не се отнасят за облицовъчни тухли.
4. Разпоредбите по т.40 не се отнасят за МПС, обслужващи целите на държавните и общински органи при изпълнение на служебни задължения, и за горскостопанска и селскостопанска техника при извършване на горскостопанска и селскостопанска дейност.
5. Разпоредбите по т.41 не се отнасят за служители на МВР, МО, РИОСВ и ДПП при изпълнение на служебните им задължения и при извършване на научни изследвания от оторизирани лица и институции.

Условия

1. При стопанисване и ползване на високостъблени дъбови и букови гори в парка се прилагат доказани от практиката сечи с дълъг възобновителен период за създаване на сложна разновъзрастна структура и за добив на висококачествена дървесина;
2. Възобновителните сечи в парка се извършват без окончателна фаза;
3. Проектирането на мероприятия в горите се извършва по участъковия метод и съобразно консервационната стойност на насажденията;
4. До изготвянето на нови лесоустройствени проекти за горите в парка се изпълняват действащите ЛУП, коригирани с режимите, регламентирани с този План;
5. При изготвяне на ЛУП на ДЛ "Царево" за горите, попадащи в ПП "Странджа" се изработва отделен свитък;
6. При събиране на билки се оставят младите нецъфтящи растения и не по-малко от 30% от възрастните индивиди с цел възстановяване на популацията;
7. При събиране на билки за стопански цели ползването на находищата се извършва на ротационен принцип по утвърден проект;
8. Проучените пещери с наличие на прилепна фауна могат да се посещават от туристи в периода 1 април – 31 октомври след тяхното обезопасяване. Режимът на посещения на непроучените пещери се определя след тяхното проучване.
9. При наличие на действащи режими в парка, наложени от други закони и подзаконови уредби, се прилагат забраните и ограниченията, които те въвеждат, ако са по-строги от режимите, регламентирани с този План;
10. При извършване на ОВОС задължително се прави оценка на въздействието върху видовете с природозащитен статус като отделен раздел на Доклада по ОВОС;

Норми

1. Нормите за събиране на недървесни природни ресурси – диворастващи плодове и билки, в зоните, където това е допустимо, са както следва:

Диворастващи плодове без тези от лечебни растения:

- за лични нужди – количества в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден: до 10 кг;
- за стопанска дейност – на места и в количества, определени по утвърден технически проект.

Билки:

- за лични нужди – билките от **Приложение 20** в количества в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден, съгласно нормите, посочени в §1, т.18 от Закона за лечебните растения;

- за стопанска дейност – билките от **Приложение 20** в количества и находища съгласно утвърден технически проект.
2. При извеждане на възобновителни сечи в естествени високостъблени дъбови и букови гори възобновителният период не може да бъде по-малък от 40 години;
 3. При извеждане на възобновителни сечи за превръщане на издънкови гори в семенни възобновителният период не може да бъде по-малък от 30 години, освен в случаите на влошаване здравословното състояние на дървостоя;
 4. При проектиране на санитарни мероприятия в горите се оставя не по-малко от 5% от стоящата маса, с изключение на случаите, когато се налага цялостно изсичане на дървостоя;
 5. При създаване на топови и акациев плантации и плантации за новогодишни елхи площта им не може да надвишава 2.0 ха.
 6. При изграждане на горскостопанска инфраструктура се спазват следните норми:
 - 6.1. Максималните прави и обратни надлъжни наклони на тракторните и коларски пътища в ГФ с дължина до 100 м, там където са предвидени, не могат да надвишават 15%;
 - 6.2. Максималната ширина на коларските и тракторни пътища за малки специализирани трактори е 2.5 м, а за големи специализирани трактори е 3.5 м;
 - 6.3. Разстоянието между осите на извозните пътища не може да бъде по-малко от 40 м.
 7. Изграждането на площадки за добив на дървени въглища се разрешава на отстояние над 3 км от резервати, извън обсега на действащите и новопредвидени туристически маршрути.
 8. За допустимите запаси в парка на дивата свиня, елена, сърната, чакала и вълка се въвеждат следните норми:
 - дива свиня – 600 бр.;
 - елен – 500 бр.;
 - сърна – 2300 бр.;
 - чакал – 300 бр.;
 - вълк – най-малко 3 размножаващи се двойки.
 9. Допустимата височина на сградите при ново строителство или след надстрояване на съществуващи постройки е 2 етажа.

Препоръки

1. При възобновяване на горите в парка се препоръчва естествено семенно възобновяване;
2. При намаляване на тревната покривка в някои от пасищата под 60% се препоръчва пренасочване на стадата към други пасища;
3. Препоръчва се пашуващите животни да се държат на най-малко 50 м от туристическите пътеки;
4. За избягване повреждането на дървета край пътищата при извоза на трупи се препоръчва използване на обезопасяващи приспособления;
5. Препоръчва се свързването на тракторните с коларски пътища да става с подходящи преходни криви;
6. Препоръчва се създаване на специални ландшафтноустройствени планове за участъците от пътищата на републиканската пътна мрежа, навлизащи в парка;
7. Препоръчва се приоритетно изготвяне на актуализация на ОУП на Община Царево и разработване на ОУП на гр.М.Търново.
8. При изготвяне на ПУП се препоръчва предвиждане на периферно ландшафтно оформяне с дървета и храсти, за плавен преход към околния ландшафт;
9. Препоръчва се строителството на разрешените типове сгради извън населените места и селищните образувания да се извършва по специално изготвено *Ръководство за създаване на чувствителна архитектура в ПП "Странджа*;
10. При извършване на строителство се препоръчва използване на местни строителни материали с предимство на камък и дърво;
11. При реконструкция на елпроводи се препоръчва подземно преминаване;

12. При организация на нови паркоместа се препоръчва изграждането им по подходящ и екологосъобразен начин (естествени материали на тревна фуга) по единен проект;
13. Препоръчва се поставянето на всякакъв вид знаци и обозначения (табели, лентова и стълбова маркировка) извън приетите стандарти да става след изготвяне на единен проект за информационна система в парка. Информацията да се предлага на български и поне един международен език.

3.3.Зона на строга защита

Собственост и управление

Териториите на резерватите са изключителна държавна собственост (чл.8, ал.1 от ЗЗТ) и се управляват от РИОСВ – Бургас, който прилага ПУ в тези части от територията на парка и осъществява охраната в тях.

Обхват и площ на зоната

Тази зона включва всички съществуващи резервати на територията на парка с обща площ 5480.9 ха. Разположените в обхвата на резерватите сгради и съоръжения са част от тях и се подчиняват на посочените по-долу специфични режими.

Предназначение/Цел на управлението – запазване на естествения характер на местообитанията и на популациите на защитени, редки, ендемитни и реликтни видове, развитие на научно-образователна дейност и/или екологичен мониторинг, опазване на генетичните ресурси, развитие на мрежа от представителни за България и Европа екосистеми и застрашени местообитания.

Режими

В резерватите се забраняват всякакви дейности с изключение на:

1. Тяхната охрана;
2. Посещения с научна и образователна цел с разрешение на МОСВ;
3. Транзитно пешеходно преминаване на жителите на с.Стоилово през резерват "Средока" по Попински път до земеделските земи, тяхна собственост в м.Попиново-Остра чука;
4. Транзитно пешеходно преминаване на групи при посещения с образователна цел по маркирани пътеки както следва:
 - през резерват "Средока" – по Попински път – с.Стоилово – Мечи дол (Айdere) – м.Попиново (карта "Зониране");
 - през резерват "Силкосия" – по пътя Българи – Кости (карта "Зониране");
 - през резерват "Витаново" – от ГКПП по бреговете на р.Малък Мечи дол (Малко Айdere) до м.Костиев лъг (карта "Зониране");
 - подход към Братановата пещера – от пътя, свързващ местностите Костиев лъг – Георгиев извор с дължина 50 м (карта "Зониране");
 - през резерват "Узунбуджак" – по пътищата, свързващи местностите Мучиево – Яневица – Лопушница, Мучиево – Карието (карта "Зониране");
5. Извършване на дейности по охрана на държавната граница в резерватите "Витаново" и "Узунбуджак";
6. Поддържане на съществуващите съоръжения, свързани с охраната на границата;
7. Поддръжка на съоръженията на инженерната инфраструктура;
8. Транзитно преминаване на МПС през резерват "Силкосия" по четвъртокласен път Българи – Кости;
9. Поддръжка и ремонт на четвъртокласен път Българи – Кости в границите на резерват "Силкосия" без промяна на габарита;
10. Посещение при патронен празник на параклис "Св.Марина", намиращи се в резерват "Средока" по маркирана пътека, свързваща м.Остра чука – "Св.Марина";

11. Събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите;
12. Потушаване на пожари и извеждане на санитарни мероприятия в горите, увредени над 25%, вследствие природни бедствия и каламитети.

Условия

1. При събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места методите на събиране, времето и допустимите количества, както и числеността на групите, се определят с издаденото от МОСВ разрешение;
2. Дейностите по т.11 се допускат при условие, че необходимите семенен материал, диви растения и животни не могат да бъдат доставени от други територии в парка Извършването на посочените дейности става с разрешение на МОСВ;
3. При извеждането на санитарни мероприятия вследствие на природни бедствия и каламитети сечта и извозът на дървесина се извършва след съгласуване с БАН и по утвърден от МОСВ технологичен план с животинска тяга.

Норми

При извеждане на санитарни сечи вследствие на природни бедствия и каламитети се оставя на място не по-малко от 10% от предвидената за сеч маса от насаждението.

Препоръки

1. Препоръчва се реконструкция на въздушен елпровод 20 kV, преминаващ през резерват "Силкосия", в кабелен с подземно преминаване;
2. Препоръчва се ограничаване на групите от посетители и преминаващи по всяко време на годината до 20 човека;
3. При патронен празник на св.Марина се препоръчва да се избягва струпване на повече от 50 човека около параклиса в резерват "Средока";
4. При необходимост от реконструкция на четвъртокласен път Българи – Кости се препоръчва изместване на участъка, преминаващ през резервата.

3.4.Зона на ограничена човешка намеса

Обхват и площ на зоната

Тази зона включва:

1. Териториите с особено високо консервационно значение за опазване на биоразнообразието, както следва:

1.1. Територии на защитените местности и природните забележителности, посочени в Приложение 3.

1.2. Територии на старите гори с особено високо комплексно значение за опазване на биоразнообразието със земеделските земи в техните очертания, както следва:

ДЛ "Звездец"

- м.Старият дол – отдели/подотдели: 19/б, в, 3-6; 20/з, и, к, л, 3-6; 34; 35; 36/а; 37; 38; 39/г, е, ж, 3, 5, 6; 41; 406/в, г, 4;
- Бяла вода – отдели/подотдели: от 57 до 63; 65/в, г, 1-5, 8, 9; от 68 до 78; 80; 409/в; 503; 504;
- Витаново – Моряне – отдели/подотдели: 231/з, и, к,2; от 232 до 237; 238/г, д; 239/е, 8; от 240 до 246; 249; 250 и 251;

- Триречие – отдели/подотдели: от 87 до 93; 139/г-к, 2, 4-7; от 140 до 147; 148/д; от 151 до 155; 160/б, в, г, 1, 2, 8, 9; 161; 162; 172; 173; 174; 180; 181; 183; 184; 189/а-г, 1-3, 5; 190/а-з, 1, 2, 6; 192/а, б; 193; 194; 195; 214/в, с, у, ф; 215; 216; 223/д, е, и; 304; 445/а, б, г, д, е; 446/а, части от 2*, б, в, г, д.

ДЛ "Малко Търново"

- Витаново – Моряне – отдели/подотдели: 1/а, е, ж, 2, 6-8; 2/а, г-з, 4; 3/а-е; 5/а, б; 6/е, к, л; 265/а, б, 2-6, 9-11; от 269 до 277; 282/б, в, д-о, 1-3; 283; 284/д, з, ж, 5, 7, 8, 9; 285; 286;
- Триречие – отдели/подотдели: 103/и-л,ф; 104/о; 105/в-м; 106/е-р; 107; от 115 до 122; 141; 142; 143; 146/а,б,з,н; 147/а,в-з,1; 148; 303; 416/б,в,г; 417; 418.
- Сърнеково – Шаренковци – Зибка – Данчовци – отдели/подотдели: 133/в, г; 175/в, ж, з, к-н; 176/и; 177; 178; 179; 190; 191; 192; 194; 195; от 198 до 201; 203; 204/д; от 205 до 213, 215; 216/е; от 222 до 225; 227; 228; 229/а-г; 230/г, д, е; 231; 232; 233; 234/в-е, и-м; 235/л-р; от 242 до 247; 249/а, д-л; от 251 до 258.

ДЛ "Граматиково"

- Триречие – отдели/подотдели: 1; от 3 до 8; 19; 20; 21; от 23 до 29; 30/а, б, в; 39/и, 4, 5; 40/е, ж, з; 41/ж-к; 42/г, 4; 43/ж, з; 44; 45/ж, з, и; 46; от 51 до 54; 66/г, ж; 67; 74/а, б, в, д, ж, з, 1; 75/а-г; 77; 78; 80/б-д; от 81 до 84; 92; 93; 96; 97; 117; 119/е; 120/г, ж-о; от 121 до 125; 335; 337; 338/а, б, в; 339/д, е, ж; 341/а-г, 5; 342/б-д, 4, 5; 344/а-д; 345; 349/а, б; 350/е, ж; 351/и, к; 352/г; 353; 354; 355; 356/а-д, к-т; 358/а-н, р; 359/а-е, л, м; 360/а, б; 601;
- Хаджийка – Илиева река – отдели/подотдели: 162/б-г; от 163 до 168; 169/а-ж, о-с; 170/а, б, в; 171; 181/е, з; 182; 183/б-л; от 184 до 194.
- Тисовица – Силкосия – отдели/подотдели: 195; 196; 197; 198/а-е; 199/г,1,2; 202/г, е, ж-о; 203/а-и; 211/а-е, н, о; 222/а-г; 223; 233; 234; 235; 236/а-в, ж, з, и; 237/а-г; 238/а, б, в; 239/а, д; 273/в, г, е; 274/а-ж, к; 275/а, б, в, е, ж, з; 276/а-е; 277/а, б; 278; 279; 280;
- Трашка река – Дяволски дол – отдели/подотдели: 281; 283/г-к; 288/в-е; 289/б-з; 290/в, г, д, и; 292; 293; 294; 295; 296/б, г-и; 297; 298; 299; 300; 301/в-и; 302; 303/в-и; 316; 320/д; 322/а-м; 323; 324.

ДЛ "Кости"

- Трашка река – Дяволски дол – отдели/подотдели: 12/ а, е, ж, з; 17/л, м, н; 18/а-з;
- Тисовица – Силкосия – отдели/подотдели: 1; 2/а-е, з, и; 3/б, в, г; 4/в-к; 5/е, ж, к-р; 6; 7/а-з, л, м; 10; 11/а-д, ж-к; 16/а-к, л;
- Богородишки дол – отдели/подотдели: 54; 57/д-о; 58/ж-м; 93/а-и, м-ф; 94; 95; 96; 97/б-з; 98/в; 99; 100; 101/ж; 102/а-д; 103; 104/а-д, ж, н, о; 105/а, б, в, и, л; 106/а, б, м, н; 107/а, б, л; 108/а-ж, ш; 110/а-г; 111/а, б; 112/а, б; 113; 114/а-е;
- Узунбуджак – Калето – отдели/подотдели: 36/м-п; 37/е, ж; 38/ж-р; 123; 124; 125; 126/г-л; 127; 128; 129/а-н, п; 135/г-т; 136; 137; 138/у, ф; 143/г-и, 3; 144/б-е; 145/б-л; 146/ж-о; 151/з, и; 152/д-п; 153/м; 155/а, в-и; 156; 157; 158/а, б, ж-м, п, р, с; 159; 203,204,205/а, б, в, д, ж, е; 206; 207/м, н, о, п; 208/д-к; 209; 210/з-м; 211/д; 212/а-г, н-ц; 213; 304; 405;

ДЛ "Царево"

- Устието на р.Велека – Силистар – отдели/подотдели: 237/г-ж; 251; 252; 253/в, г, д, 3, ю; 255/г,3,4; 273; 274; 279/а, б, 2; 293; 295; 296; 403/б; 719; 720/б;
- Тисовица – Силкосия – отдели 137; 138; 140;
- Узунбуджак – Калето – отдели: 409; 410; 411; от 413 до 419; 430; 431.

1.3. Отделни находища на консервационно значими видове и малоплощни хабитати както следва:

ДЛ "Звездец"

- м.Харманска барака – отдели №13 и 14;
- Тъмна река – м.Калето – отдели №36, 97, 98, 125, 126, 407;

- м.Еленина дупка – отдели от №81, 83, 84, 410, 411 и 418;

ДЛ "Малко Търново"

- м.Могилата – отдели №84, 85;
- м.Качул – отдели №145, от №162 до №164 и от №170 до №172;
- м.Сираково – Какачина – отдели от №20, 21, 47, 48, 50, 51, 52 и от №61 до №69;
- м.Докузак – отдели №106 и 107.

ДЛ "Царево"

- м.Папия – отдели №192, 193, 205, 206, 208, 222, 714;
- м.Наков кладенец – отдел №178.

Пещери, извън вече защитените, както следва:

- Голямата Въпа – землище на с.Стоилово;
- Пърнарот (Голям Пърнар) – землище на с.Заберново;
- Леярниците – землище на с.Младежко – западно от селото;
- Голямата пропаст - землище на с.Младежко – западно от селото;
- Езерото – Землище на с.Евренозово – западно от селото.

Скалистите морски брегове, пясъчни коси и дюни към устията на вливащите се в Черно море реки, извън тези, попадащи в ЗМ:

- Силистар*
- пясъчна коса при устието на р.Бутамята.

Забележка: Към момента на преработката и при уточняване на границите на ЗМ "Силистар" плажът се оказва извън територията на защитената местност.

1.4. Реки и крайречни тераси

Обхваща водните течения и крайречните тераси на целогодишно течащите реки: Велека, Резовска, Делийска, Черногорска, Катун, Мечи дол (Айдере), Докузак, Младежка, Еленица, Трионски дол, Бутамята и Силистар в частта си на територията на Природния парк и всички речни устия извън границите на гореупоменатите комплекси. Границата на тези територии минава по заливните тераси на реките, когато са по-широки от 100 м и на 100 м от трайно установените граници на речните брегове за останалите участъци. За реките Резовска и Делийска тази граница съвпада с 200 метровата забранена гранична ивица.

2. Територии за ограничаване на негативното антропогенно въздействие около резерватите – включва определените със заповед буферни зони на резерватите "Силкосия", "Тисовица", "Витаново", "Средока" и "Узунбуджак" извън частите им, попадащи в зоната на старите гори заедно с въведените с този План разширения към тях, както следва:

Буферна зона на резерват "Тисовица"

Включва следните отдели/подотдели от ДЛ "Граматиково": 129/б-ж, к, и, 1; 130/д, е, 12, 13; 198/ж, 1; 199/а, б, в, д, е, ж, з, и, к; 202/а-в, д; 203/к, л, м, 1; 221; 222/д-и 2, 4; 239/д; 272/а-ж, 2; 273/б, з, и, к, л, 1; 611/а

Буферна зона на резерват "Витаново"

Включва следните отдели/подотдели от ДЛ "Малко Търново": 1/б, в, д, 3-5; 2/б, в, 1-3; 6/а-д, ж-и, 1-3; 10/з; 11; 12; 22/л-о; 23/е; 61/а-г; 62/а, б, д, е, 1, 5; 63/г, д, ж-к, м, 1; 65/а-в; 70; 71/а-в, е; 80; 81/а-д, л-с;

Буферна зона на резерват "Средока"

Включва следните отдели/подотдели от ДЛ "Малко Търново": 31/у, ф, 2, 3; 101/м, н, о; 102/а-д, ж, з, 1-4; 103/а, в-е, з-л, р-ф; 107/г; 109/з, и; 114/и; 122/а, б; 415/в, г, д; 416/а; 417/а, б; 422/а;

Буферна зона на резерват "Силкосия"

Включва следните отдели/подотдели от:

ДЛ "Кости": 8; 9; 11/л-т, 4; 13/б, в; 14/г-л, о-у, 4, 6, 7, 9, 10; 16/а, б, и, л, н, п, с, т, 1, 3; 17/г; 63/в, г, д, ф, х, ч; 64/б, в, л, 11; 65/а, б; 73; 74; 83/в-ж, 1, 2; 84/в, г, д, 1-3; 85/б;

ДЛ "Царево"176/а, д; 177.

Буферна зона на резерват "Узунбуджак"

Включва следните отдели/подотдели от ДЛ "Кости": 35; 36/и, к, л, р, 4; 37/г, з, и, к, м; 38/в, г; 41/н - р, 5, 7; 138/т; 151/а-ж, к, 3-5; 152/г; 155/к, 4; 158/в-е, н, о, п; 204/а, б, ж; 205/а-в, д-и, 1, 2; 207/а-л, р-х, 1-7;

3. Живописни и характерни пейзажи и елементи на неживата природа

Тази територия включва някои характерни пейзажи извън вече обявените за ПЗ и ЗМ и посочените в предходните подзони, както следва:

- крайбрежна зона около Варвара, Ахтопол, Синеморец и Резово, ограничена от 200 метровата крайбрежна ивица и горските масиви в западна посока извън границите на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар";
- скалите в района на тепавицата при водопада на р.Докузак;
- земеделските ландшафти в долината на р.Велека, извън упоменатите в т.1.4. територии.

4. Територии с особена териториално-устройствена защита по смисъла на §5, т.4 от ЗУТ, както следва:

4.1. Вододайна зона и пояси II и III на СОЗ към водохващанията, включваща вододайната зона на яз."Ясна поляна" на територията на парка - отдели №142, №158 до №169 от ДЛ "Граматиково" и пояс II и III на СОЗ на водоизточниците на територията на парка след учредяването им.

4.2. Всички обявени и деклариращи паметници на културата извън населените места с техните охрани зони, с изключение на тези, включени в съществуващите и проектни маршрути за познавателен туризъм и подходящи за целта.

4.3. Двеста метрова крайбрежна ивица, определена с ТУП на община Царево след плажовете, дюните, скалистите брегове извън строителните граници на населените места и териториите с особено висока консервационна стойност.

Обща площ на зоната: 41848.1 ха

Собственост и управление

В зоната присъства държавна, общинска и частна собственост. Стопанисването се извършва от частните стопани в горите и селскостопанските земи – частна собственост, от общините – в общинските гори, общинския поземлен фонд, земите от остатъчния общински поземлен фонд, от държавата – в държавния горския фонд, държавния земеделски фонд, плажовете, граничната зона, от концесионери на плажове и арендатори на земеделски земи. Паметниците на културата са държавна собственост, поддръжката и охраната им се осъществяват от общините.

Предназначение/Цел на управление

Тази зона се управлява с цел опазване на консервационно значими елементи извън териториите със строга защита и смекчаване на неблагоприятни антропогенни въздействия върху резерватите, запазване и поддържане на средообразуващите функции на територията; обезпечаване на нормалното функциониране на териториите с ограничен достъп и намеса, определени по други закони.

Режими

В зоната се забранява:

1. Извършване на дейности, с които се изменя естественият облик на териториите или се променя техният воден режим в т.ч. добиване на инертни материали от реките и крайбрежните пясъци;
2. Строителство на нови сгради, пътища и съоръжения с изключение на:
 - 2.1. временни помощни постройки в поземления фонд, без свинарници, по утвърден проект;
 - 2.2. технико-укрепителни съоръжения за борба с ерозията и временни пожаронаблюдателни кули;
 - 2.3. туристически пътеки и архитектурни елементи за обслужване на отдиха и туризма на определени за целта места по утвърден устройствен план;
 - 2.4. сглобяеми, преместваеми сгради и съоръжения за многократно ползване без траен фундамент, обслужващи горските дейности;
 - 2.5. съоръжения, свързани с опазването и експонирането на паметниците на културата;
 - 2.6. параклиси и историко-мемориални обекти, свързани с исторически и култови места, ненарушаващи целостта на хабитатите
 - 2.7. стационари за мониторинг на абиотичните и биотични компоненти на средата;
 - 2.8. обекти с одобрени проекти, съгласувани с МОСВ, или с положителни решения на МОСВ по ОВОС към датата на приемането на ПУ.
3. Паркиране на МПС, извън посочените за целта места, освен при изпълнение на служебни задължения на държавни и общински власти или на други МПС в случай на аварийни ситуации;
4. Събиране на билки, диворастващи плодове, гъби и охлюви за стопански цели в защитените местности и в обхвата на природните забележителности;
5. Извеждане на сечи в речните долини с изключение на:
 - 5.1. санитарни сечи;
 - 5.2. сечи, свързани с изграждане на брегозащитни съоръжения и риборазвъдни мероприятия;
 - 5.3. сечи, свързани с премахването на неместни растителни видове;
6. Извеждане на възобновителни сечи за периода на действие на Плана в семенните насаждения на възраст над 100 години и с пълнота 0.6 и по-голяма освен при природни бедствия;
7. Извеждане на всякакви видове сечи за периода на действие на Плана в горския комплекс в м.Стария дол (землището на с.Близнак) отдели №19, 20, 41 и от №34 до №39 освен при природни бедствия;
8. Прокарване на нови горски пътища освен в случаите на аварийни ситуации и природни бедствия;
9. Изграждане на жични и конверторни за добив на дървени въглища;
10. Депониране на строителни и битови отпадъци;
11. Извеждане на ловни просеки и създаване на дивечови ниви освен в изоставените земеделски земи и голите площи на ГФ;
12. Скално катерене, делтапланеризъм и други екстремни спортове освен на определените със специален проект места;
13. Посещение на включените в тази зона пещери, освен за научни и образователни цели;
14. Всички форми на подводен риболов;
15. Ползване на моторни лодки и джетове в плавателните участъци на реките;
16. Използване на химически средства за растителна защита и неорганични торове в обработваемите земи от поземления фонд;
17. Пашата на домашни животни както следва:
 - 17.1. на всички видове домашни животни в определените буферни участъци на резерватите "Силкосия", "Средока", "Тисовица" и "Витаново" и техните разширения;

- 17.2. на свине и на говеда в държавните и общинските земи на 100/200 метровата зона около реките;
- 17.3. на свине в останалите територии на зоната;
18. Преминаване на стада свине през територията освен по определени с ЛУП прокари;
19. Търсене и проучване на подземни богатства;
20. Всички други дейности, посочени в конкретните заповеди за обявяването на защитените местности и природните забележителности и буферните зони на резерватите.

Забележки

1. Независимо от приетия с Писмо на НИПК №545/27.02.2001г. минимален териториален обхват на охранныте зони на недвижимите паметници на културата в радиус от 10 м около паметника поради липса на геодезическо заснемане на паметниците, за гарантиране на тяхното опазване до точното определяне на границите на обектите на КИН и на охранныте им зони съгласно Наредба №17 в настоящия План за управление се използва принцип на превантивна защита върху териториите в радиус 100 м от центъра на площните паметници – крепости, селищни могили, могилен некрополи, останки от металургична дейност, 50 м около точковите обекти – долмени, самостоятелни надгробни могили, отделни антични постройки, параклиси, столнини и одърчета и 10 м двустранно около античните пътища.
2. С привеждането на Първа защитена зона, определена с ТУП на община Царево към изискванията на Наредба № 7 за ПНУОВТУЗ териториите, оставащи извън 100 метровата полоса след плажовете, респ. 50 метровата полоса след скалистия бряг остават в зоната, като преминават към категорията "Живописни и характерни пейзажи и елементи на неживата природа".
3. Изключения от разпоредбите по т.1 се правят при натрупване на инертни материали вследствие прииждане на водите, когато се допуска по изключение добиване на инертни материали от реките и крайбрежните пясъци.
4. Обектите по т.2.3, т.2.6, т.2.7, т.2.8 след изграждането им преминават в специализирана зона "Туризм", респ. специализирана зона "Инфраструктура".
5. За заливаемите ивици на реките, освен посочените режими се спазват и изискванията на чл.134 от Закона за водите.
6. Разпоредбите на т.15 не се отнасят за р.Велека в отсечката от вливането ѝ в морето до м.Царското кладенче, където могат да се ползват плавателни съдове с двигатели с вътрешно горене единствено за организирани туристически пътувания през периода 15 юни – 15 септември.

Условия

1. При изготвяне на планове и проекти за стопанисване и ползване на горите се спазват следните изисквания:
 - 1.1. Отгледните сечи в естествените семенни гори от I-III бонитет се извеждат по метода на избор на дървета на бъдещето при подходящи месторастения;
 - 1.2. Санитарните мероприятия в горите с повреди над 20% се извършват по начин, осигуряващ естественото им възобновяване;
 - 1.3. При семенните и издънкови дъбови гори с предимство се ползва постепенно-котловинната сеч, а при буковите – неравномерно-постепенната сеч, с дълъг възобновителен период;
 - 1.4. В разстроени гори, попадащи в крайбрежните ивици или върху ерозираните терени и свлачища се предвиждат действия за подобряване на състоянието на горите – групово-изборни или котловинно-постепенни сечи на малки площи и залесяване с местни дървесни и храстови видове при максимално запазване на естествената растителност;
 - 1.5. В култури, създадени в гори с подлес от зеленика, кавказка боровинка, колхидски джел, лавровишня и пирен се започват възобновителните действия, независимо от състоянието на културите;

- 1.6. В охранителните зони на паметниците на културата стопанисването и ползването се съобразяват с изискванията и предназначението на обектите;
 - 1.7. Пашата в храсталачни формации от пирен и калуна се разрешава при доказано разпадане на съобществата и необходимост от подмладяване;
2. При изграждането на параклиси и мемориални обекти достъпът до тях се осигурява чрез екопътеки.
 3. При изграждане на постройки в териториите с висока ландшафтна стойност се изготвят ландшафтно-устройствени планове, доказващи чувствително вписване в околната среда като неразделна част от проектната документация.

Норми

1. В разрешените за паша площи числеността на домашните животни се определя при спазване на следните нормативи:
 - 1 бр. дребен добитък на 1 ха и 1 бр. едър добитък на 5 ха – за речните тераси;
 - 1 бр. дребен добитък на 1 ха и 1 бр. едър добитък на 2.5 ха – за останалата част от територията.
2. Стадата допуснати за паша в тази зона не могат да надвишават 250 глави дребен и 100 глави едър добитък като се придружават от не повече от едно куче на 100 бр. дребен добитък, задължително оборудвано със спъвачка.
3. Площта на сечищата при голи сечи и сечи за подмладяване не може да надвишава 2 ха.
4. Не се допускат санитарни сечи с интензивност под 10% освен при доказана необходимост.
5. При всички видове сечи се запазват стари и/или хралупати и/или дървета с атрактивна форма и/или покрити с увивни растения, като пълнотата в насажденията при зряла възраст не може да се свежда под 0,2;
6. При ползване на моторни плавателни съдове, където това е допустимо се спазват следните изисквания:
 - движението на лодките се извършва по установен от ДПП график и съгласуван с РИОСВ – Бургас;
 - допускат се не повече от пет броя плиткогазеци лодки с максимален капацитет 20 човека на лодка, оборудвани съгласно изискванията на Държавната морска администрация;
 - скоростта на движение на всяка лодка не може да надвишава 5 мили в час.
7. Допустимата етажност на сградите по т.2.8 е максимум 2 етажа, а за останалите – 1 етаж.
8. Нормите за натоварване на плажовите ивици от посетители са съгласно чл.27 (2), от Наредба №7 за ПНУОВТУЗ.

Препоръки

1. При извеждането на санитарни мероприятия вследствие на природни бедствия и каламитети се препоръчва извозът на дървесина да се извършва с животинска тяга или въжени линии при стръмни терени;
2. Препоръчва се провеждане на мероприятия за възстановяване на горските хабитати в изоставените самозалесили се земи от селскостопанския фонд или тези, обрасли с калуна.
3. При преминаване и престой на хора се препоръчва групите да са с численост до 25 души.
4. Препоръчва се избягване на масови прояви на открито през периода 1 април – 31 юли.
5. При организиране на групи за посещения се препоръчва маршрутите да се съгласуват с ДПП.
6. Препоръчва се степента на усвояване на рекреационния капацитет на плажовите ивици да се съобрази с преизчисления капацитет на плажовете в парка въз основа

чл.27 (2), от Наредба №7 за ПНУОВТУЗ и ЗБР при посочената в **Приложение 34.1** норма.

3.5.Зона за възстановяване на естествения характер на нарушените екосистеми и устойчиво развитие (Зона за устойчиво развитие)

Обхват и площ на зоната

Тази зона включва:

1. Територии, предвидени за възстановяване на естествения характер на горите

- ограничени по площ вековни естествени гори и масиви млади насаждения, примесени и с неместни видове и антропогенно повлияни, с възможности за възстановяване на техния естествен характер;
- издънкови дъбови и букови гори за превръщане във високостъблени;
- защитни ивици край доловете във водосборните басейни;
- семепроизводни градини и семенни бази;
- дендрариуми и колекционни участъци;
- иглолистни култури, създадени върху селскостопански земи или при реконструкция в горския фонд;
- тополови и акациеви култури.

2. Нарушени територии, предвидени за рекултивация или мониторинг, в т.ч. изоставените кариери на територията на парка, нарушени територии от проучвания за минногеоложка дейност, хвостохранилище, (**Приложение 36.1**), нарушени терени от прокарване на пътища, селскостопанска и горскостопанска дейност, всички незаконни ДБО и тези, предвидени за рекултивация.

3. Земите от селскостопанския фонд извън предходните зони.

Обща площ на зоната: 66198.2 ха

Собственост и управление

В зоната присъстват и трите вида собственост: държавна, общинска и частна. Стопанисването се извършва от частните стопани в горите и селскостопански земи, частна собственост, от общините – в общинските гори, общински поземлен фонд, земите от остатъчния общински поземлен фонд, от държавата – в държавния горски фонд, държавния поземлен фонд, граничната зона, от възможни концесионери, арендатори на земеделски земи. Една част от нарушените територии са кариери на "Бургаски медни мини" ЕАД и "Геоложки проучвания – Ямбол", които са задължени да извършат рекултивация. Друга част от тези територии са в обхвата на пътищата от РПМ, които са изключителна държавна собственост и се управляват и поддържат от Изпълнителна агенция "Пътища", респ. Областно пътно управление. Пътищата от четвъртокласната пътна мрежа са общинска публична собственост и се поддържат от общините.

Общо предназначение на зоната

Тази зона има многофункционален характер, като нейното основно предназначение е свързано с:

- възстановяване на коренната растителност в горите и техния естествен характер;
- възстановяване на нарушените ландшафти в парка;
- осигуряване на устойчиво ползване на природните ресурси.

В тази зона ще могат да се развиват различни видове туризъм и рекреация, но без да има специално изградена за целта инфраструктура и без предлагане на туристически услуги от ДПП.

Цел на управление

Зоната се управлява с цел подобряване на средообразуващата роля на горите, поддържане и запазване характеристиките на съхранените природни екосистеми и местообитания, възстановяването на естествения характер на антропогенно повлияни местообитания и подобряване качеството на природната среда при осигуряване условия за устойчиво ползване на горските ресурси за добив на специална и друга дървесина за стопански цели, дърва за огрев на населението, добив на дървени въглища, паша и други странични ползвания, туризъм, обезпечаване развитието на устойчиво земеделие и животновъдство.

Режими

В зоната се забранява:

1. Извеждането на възобновителни сечи в дъбовите и дъбово-церови гори с подлес от келяв габър преди провеждането на мероприятия за осигуряване на естественото възобновяване;
2. Извеждането на възобновителните сечи в източнобуково-габъровите гори (обикновен габър) за периода на действие на Плана, независимо от тяхното състояние;
3. Извеждането на възобновителни сечи за периода на действие на Плана в семенните насаждения на възраст над 100 години и с пълнота 0.6 и по-голяма за периода на действие на Плана освен при природни бедствия;
4. Извеждането на сечи и строителство на извозни пътища в защитените ивици край доловете и в свлачищните райони, с изключение на санитарни мероприятия или действия, свързани с овладяване на свлачищата;
5. Пашата на източнобалканска свиня освен на определените с ЛУП места;
6. Разполагане на животновъдни ферми в земеделските земи с капацитет, извън посочените норми.

Условия

1. При изготвяне на планове и проекти за стопанисване и ползване на горите се спазват следните изисквания:
 - 1.1 Стопанисването на естествените семенни дъбови и букови гори в тази зона се извършва при турнус на сеч 140-160 години и насочено към производство на специализирана дървесина;
 - 1.2 При възпроизводството на високостъблените дъбови гори и в горите за превръщане във високостъблени се водят с предимство постепенно-котловинни и групово-изборни сечи, а в буковите гори – неравномерно постепенни и групово-изборни сечи.
 - 1.3 Възобновителните сечи за превръщане на крайбрежните издънкови гори в семенни в челната еднокилометрова ивица от границата на горския фонд се предвиждат по състояние до биологична зрелост.
 - 1.4 Неместните дървесни видове, участващи с над 1-2 десети в състава на естествени дъбови и букови гори се изваждат с предимство при отглеждането на насажденията. Окончателното премахване се съобразява с достигане на максимален икономически ефект.
 - 1.5 Възстановяването и разширяването на популациите на застрашени дървесни и храстови видове чрез залесяване се извършва с местен семенен и вегетативен материал.
 - 1.6 В естествени подмладени насаждения в реконструирани гори с подлес от защитени храсти се провеждат с предимство възстановителни и спасителни мероприятия.

2. При рекултивация на кариери:
 - 2.1. Задължително се извършва биологична рекултивация, освен в случаите, когато това е невъзможно или в случаи на експониране за целите на интерпретацията.
 - 2.2. Забранява се внасяне на неместни видове.
3. След изграждане на обекти, изискващи промяна на предназначението на земята последните преминават в специализирана зона "Инфраструктура", респ. специализирана зона "Туризъм".

Норми

1. В разрешените за паша площи в горите числеността на домашните животни се определя при спазване на следните нормативи:
 - 1 бр. дребен добитък на 0.5 ха;
 - 1 бр. едър добитък на 1.5 ха.
2. При извеждане на сечи за подмладяване върху скалисти и нелесопригодни терени, в храсталачни формации и при средностъблено стопанисване, площта на сечището не може да надвишава 2 ха.
3. Защитните ивици край бреговете на малките реки и доловете във водосборните басейни са 30 м, а край изворите и чешмите – не по-малко от 20м.
4. При всички видове сечи се запазват стари и/или хралупати и/или дървета с атрактивна форма и/или покрити с увивни растения, като пълнотата в насажденията при зряла възраст не може да се свежда под 0,1;
5. Постепенните сечи в иглолистните култури се залагат на ивици с ширина 60-80 м в зависимост от конфигурацията на терена и наличните горски пътища.
6. Максимален капацитет на животновъдните ферми в зоната:
 - до 100 свине при затворено боксово отглеждане с механизизирано почистване;
 - до 50 говеда в говедовъдни ферми;
 - до 250 овце в овцеферми;
 - до 2000 пилета или до 500 носачки при механизизирано хранене, водопой и вентилиране.

Препоръки

1. При извеждане на отгледни, санитарни и възобновителни сечи се препоръчва даване предимство на извоз с животинска тяга или по въздушен път.
2. Препоръчва се проучване на възможностите за използване на изоставените мини и кариери за интерпретационни цели.
3. Препоръчва се премахването на неместните дървесни видове и възстановяването на подходящи за съответните хабитати местни дървета и храсти да се осъществява постепенно във времето и пространството в съответствие с екологическите и икономически условия за достигане на икономически ефект.
4. Препоръчва се възобновителните действия в иглолистните култури да се предлагат по състояние и при достигане на количествена зрелост като се използват постепенни сечи с предварително възобновяване.
5. Препоръчва се при извеждането на отгледни и възобновителни сечи в иглолистните култури да се запазват местни дървесни и храстови видове;
6. Препоръчва се отгледните сечи в естествените дъбови и букови гори от I-III бонитет да се извеждат по метода на избор на дървета на бъдещето за производство на специална дървесина.
7. Препоръчва се възстановителните действия в повредени или нарушени гори да се извършват по типове гори и горски месторастения, приети от досегашните проучвания за Странджа и исторически данни от старите лесоустройства (1947 – 1953).

3.6. Специализирана зона "Туризм"

Тази зона е обособена въз основа на чл.32, ал.1, респ. чл.19 от ЗЗТ. Първостепенна функция на тази зона е обслужването на туризма и управлението на туристическия поток извън населените места и селищните образувания. Спецификата на парка предполага разглеждане на зоната в тясна връзка с развитието на селищата, курортните комплекси и вилните зони, които формално не са част от територията на парка, но се намират в границите му и поемат основната леглова база и туристическата инфраструктура. Една част от селищата са курорти от национално и местно значение, докато други тепърва ще се развиват като дестинации за селски туризъм. За тяхното развитие се дават препоръки, които следва да се вземат пред вид при изработване на планове за развитие на общините и на общите и подробни устройствени планове.

В зоната са включени предвидените курортни разширения на населените места и утвърдените предложения за вилни зони, които предстои да се изключат от територията на парка след процедирането им.

Пред вид на започнали процедури в Община Малко Търново и по преценка на екипа по ПУ, една част от земите по §4 от ЗСПЗЗ се предлага да се развият като вилни зони по две причини: в зоната на м.Динковци вече съществува масивно застрояване с вилен характер, докато в зоната на Тагарово и Младеново това е единственият начин да се подобри характерът на застрояката и се извърши подходящо оформление на териториите, предвид наложените правила от Наредба №2 за застрояване в земеделските земи в радиус на 10 км от ГКПП.

Оформените вече рекреационно-туристически съсредоточия в м.Качул - Калиново и Ковач, както и местата с комплексно застрояване, следва да се доразвият като част от специализирана зона "Туризм", без да се изключват от територията на парка.

В зоната не са включени обекти от туристически интерес с основни производствени функции, като рибарника на р.Катун. Последните се разглеждат като част от специализирана зона "Инфраструктура".

Основен принцип, заложен при развитието на туристическата инфраструктура в парка извън населените места, ще бъде изграждане на лека природосъобразна материална база за информизиране и пребиваване на посетителите.

Смисълът на тази зона е от една страна да се ограничи и канализира посетителският поток и престоят на посетители в чувствителните територии, а от друга да се предложи балансирано развитие на туристическата инфраструктура в парка.

Обхват и площ на зоната

Туристическата зона е определена като съвкупност от действащи и перспективни туристически маршрути, извън зоната на строга защита и зона "Инфраструктура", съществуващи и перспективни туристически обекти и обслужващите ги съоръжения, рекреационно туристически съсредоточия, отредени с документ територии за рекреация и туризъм, предпочитани места за посещение, в т.ч. и атрактивни паметници на културата, достъпни за туристически посещения и такива с туристически потенциал, както и плажовете извън тези в зоната за ограничена човешка намеса.

Обща площ на зоната: 1022.3 ха

Зоната включва:

1. Туристически маршрути

Включени са всички действащи пешеходни и специализирани маршрути по маркирани пътеки, както и подходящи предложения на ДПП и други източници и прилежащите към тях погледни места в радиус от 20 м около тях. **Приложение 38.1**

2. Заслони, места за бивакуване, кътове за отдих:

Включени са всички заслони на територията на парка, места за пикник, съществуващи кътове за почивка и подходящи предложения с прилежащи територии до 20 м около тях, съществуващите места за бивакуване и подходящи предложения на ДПП като точкови елементи с радиус 30 м. **Приложение 38.2.**

3. Рекреационно-туристически съсредоточия:

Рекреационно-туристическо съсредоточие в м.Ковач

В условните граници на съсредоточието са включени: масив 0 - имоти: 504, 515, 531, 783; масив 1-имоти: 317, 318, 756, 757, 859; масив 2 - имот 103, масив 56 - имоти: 10-12, 14, 15, 18-20, 22-26 от землището на с.Звездец и отдел №230/а (част), б, в, г (част), 3 (част), 4 от ДЛ "Звездец" със следните обекти:

- съществуваща почивна база на Община Малко Търново;
- съществуваща почивна база на "Обреден комплекс" ЕООД – Бургас;
- съществуваща почивна база на "Лукойл – Нефтохим" АД;
- предложение за 2 нови къмпинга, една почивна база и два бивака северно от почивната база на "Обреден комплекс" ЕООД – Бургас, които ще се определят с ПУП;
- обществен паркинг.

Рекреационно-туристическо съсредоточие в м.Качул – Калиново

В условните граници на съсредоточието са включени: масив 0 – имоти: 89, 90, 136, 149, 331, 332, 779, 906, 909; масив 1 – имоти: 101, 103, 104, 118, 119, 121-126, 129, 130, 132, 151-153, 163, 165, 174, 177-179, 181, 182, 184-187, 189, 215, 228, 274, 276, 290, 302, 357, 480-482, 485, 486, 492, 611, 613, 644, 680, 722-724, 750, 751; масив 27, парцели: 1-16, 18-20, 20, 22-26, 28, 30-34, 47-51, 77, масив 29, имот 81, масив 30, имоти: 1-11, 13-21, 33, 44-48, 50, 52, масив 31, имоти: 1, 2, 24-42, 44-52, 61, 64, 70, 72-75, 78, 79, 85, 87, 96-98, 100, масив 40, имоти: 17, 23, масив 43, имоти: 1-25, масив 76, имоти: 3-18, 26 от землището на с.Граматиково със следните обекти:

- съществуващ горски дом на държавно лесничество Граматиково;
- съществуващи законно построени вилни сгради;
- съществуваща почивна станция на "Чистота" и "Екосервиз" ООД – Бургас;
- съществуваща почивна станция "Почивно дело" на БАН;
- предложение за почивна база и къмпинг в съществуващите постройки на бившето АПК;
- предложение за 3 къмпинга, три бивака и две почивни бази, които ще се определят с ПУП.

Рекреационно-туристическо съсредоточие в м.Тракийски лагер

В условните граници на съсредоточието са включени: масив 0 - имоти: 58, 61, 68, 152, 160 и масив 29- имоти: 1-11 от землището на с.Заберново и масив 0 - имот 622; масив 43 - имоти: 1-5; масив 47 -имоти: 1-3, 43 от землището на с.Стоилово със следните обекти:

- съществуваща почивна база на Тракийското дружество;
- предложение за къмпинг и бивак в имоти до почивната база в м.Тракийски лагер;
- предложение за демонстрационна ферма в района на кошарите, южно от тракийски лагер;
- предложение за къмпинг и бивак в зоната на кошарите.

Историческа местност "Петрова нива"

В условните граници на територията са включени: масив 0 - имоти: 248, 249, 260, 262, 957, 958 и масив 35-имоти: 11, 18-21 от землището на с.Стоилово със следните обекти:

- съществуващ монумент и експозиция в м.Петрова нива;
- предложение за хотел и бивак в ИМ "Петрова нива" – при подхода към ИМ (на мястото на предвидената хижа по паркоустройствения проект);
- предложение за общ паркинг при подхода в ИМ "Петрова нива".

4. Утвърдените с устройствен план или на сесия на ОС, но непроцедирани вилни и курортни зони и ваканционни селища в посочените на Плана граници, както следва:

Община Малко Търново

- вилна зона "Младеново"- масив 0 – имоти: 3, 7, 26, 33, 38, 39, 293, 799, 808, 814, 815, 816, 817, 822, 823, 824, 826, 848, 850, 851, 854, 859; масив 1 – имоти: 330, 332, 361; масив 74 – имоти: 2, 4, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 44 - 79, 157, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 331, 360; масив 80 – имоти: 3-26, 28, 30-85, 87-97, 99-103, 106, 107, 109-112, 114-134, 136-163, 167-169, 171-177, 179, 180, 182-206.
- вилна зона "Тагарово" - масив 0 – имоти: 885, 891, 892, 897, 901; масив 1 – имоти: 270, 357, 358, 359, 364-370, 395, 397; масив 16 – имоти: 1, 2, 8, 9; масив 82 – имот 14; масив 83 – имоти: 18, 32-35, 42-52, 66-94, 96-106, 114-216, 265, 268-274, 276, 277; масив 84 – имоти: 25, 26, 28, 30, 31, 32.
- Вилна зона "Динковци" I и "Динковци" II – масив 40 - имоти 14, 15, 16, 25; масив 31 - имот 65.

Община Царево

- вилна зона – с.Варвара, предвидена с ТУП на община Царево върху земите по параграф 4;
- разширение за курортни нужди – Варвара, предвидено с ТУП на община Царево;
- рибарско селище - Варвара;
- допълнително разширение на вилна зона –с. Варвара в източна посока в м.Поста – масив 0 – имоти: 61, част от 62, 64, 65, 66, 86; масив 6 – имоти: част от 19, 20-25, част от 26; масив 7 – имоти: 27-29, част от 30; масив 8 – имоти: 33, 36; масив 9 – имоти: 31, 32, 34, 36, част от 37, 38, 39, 40;
- ваканционно селище в бивш к-г "Делфин" в масив 35 - имот 134 в землището на с.Варвара, за което е извършена промяна на предназначението на земята към момента на преработката;
- вилна зона – гр.Ахтопол, предвидена с ТУП на община Царево;
- допълнително разширение на вилна зона гр.Ахтопол върху цялата територия на земите по параграф 4 – масив 0 - имот 300;
- курортна зона – "Ахтопол – Север", предвидена с ТУП на община Царево;
- разширения за курортни нужди – гр.Ахтопол, предвидени с ТУП на община Царево;
- разширение за курортни нужди – с.Синеморец, предвидено с ТУП на община Царево;
- вилна зона – Синеморец, предвидена с ТУП на община Царево;
- разширение за курортни нужди – с.Резово, предвидено с ТУП на община Царево;
- ваканционно селище, западно от с.Резово, предвидено с ТУП на община Царево – масив 5 – имот 70;
- допълнително разширение на с.Резово за вилна зона – масив 0 – имоти: 10, 24, 100; масив 14 – имоти: 1-8, 10-12; масив 16 – имоти: 5, 6, 7, 10, 11, 13; масив 40 – имот 49; масив 49 – имоти: 1, 3-12, 14.
- разширение за курортни нужди на с.Кондолово – масив 7 – имоти: 103-116, 126 и 127.

Забележка: номерацията на имотите е по цифровия модел на парка, основан на данни от земеразделянето към 2000г.

5. Самостоятелни проектни къмпинги и лагери и др., както следва:

Мотели, младежки лагери и къмпинги, одобрени с ТУП на Община Царево:

- мотел на разклона от път 1-9 към с.Българи;
- къмпинг северозападно от с.Бродилово;
- младежки лагер югоизточно от с.Бродилово;
- младежки лагер северно от с.Кости;
- къмпинг тип "Екоселище" югозападно от с.Кости.
- къмпинг тип "Робинзон" при подхода към ЗМ "Силистар" на мястото на бивш стопански двор.

Къмпинги, предвидени с паркоустройствени проекти:

- къмпинг в лесопарк "Тумбите".

Етнографски център - м.Бутамята в масив 31 – имот 600.

6. Сградите, обслужващи отдиха и туризма с прилежащите им терени или районите в радиус на 100 м около тях, където няма отреден терен както следва:

- мотел до гр.Малко Търново;
- почивна база на ОПУ в м.Босна;
- почивна база на "БММ" ЕАД в м.Малево;
- почивна база на Летище – Бургас ЕАД с предвиденото разширение в западна посока;
- хижа в м.Голямата могила;
- Горски дом "Макъовци";
- Горски дом "Бръшлян";
- преустроени обекти за целите на информацията, интерпретацията и туризма.

7. Места за екстремни спортове както следва:

- мостът над р.Велека в м.Ковач – бърджии скокове;
- скалите на северозапад от моста при м.Ковач – скално катерене.

8. Места от посетителски интерес

Включени са тези места, които са традиционен или потенциален обект на посетителски интерес извън защитените местности и природни забележителности.
Приложение 38.3

9. Обекти на КИН

Включени са тези обекти на КИН с лесен достъп и подходящи за познавателен туризъм с терен в радиус 100 м около площните обекти, 50 м - около отделните сгради и съоръжения и 10 м от двете страни на древни римски пътища. **Приложение 38.4**

10. Главните и второстепенни входно-изходни пунктове към и от парка, както следва: Босна, Изгрев, Бродилово, Царево, комуникационни отклонения към Визица и Калово, подходи от Варовник, Писменово и Фазаново.

11. Главните входно-изходни пунктове на всички селища в границите на парка

12. Плажове извън защитените и тези с висока консервационна стойност:

- Ахтопол – Северен плаж;

- Ахтопол – Централен плаж;
- Варвара – Лозята;
- Варвара – Делфин.

Предназначение на зоната

Първостепенно предназначение на тази зона е да предложи на посетителите възможности за отдих и туризъм по начин, който не уврежда дивата природа и осигурява тяхната безопасност.

Режими

В зоната се забраняват:

1. Разширения на определените с Плана за управление условни граници на рекреационно-туристическите съсредоточия;
2. Уплътняване на рекреационно-туристическите съсредоточия над посочените норми;
3. Промяна на функционалното предназначение на сградите и постройките за отдих и туризъм;
4. Изграждане на нови вилни сгради;
5. Ново строителство, както и разширяване и дострояване на съществуващи сгради в заливните тераси на реките;
6. Изграждане на жижни;
7. Асфалтово покритие на спортните съоръжения;
8. Преминаване по специализираните маршрути, освен по указания начин;
9. Отглеждане на домашни животни със стопанска цел;
10. Извършване на горскостопанска дейност;
11. Преминаване на стада, освен по установените прокари;
12. Неорганизиран посещени на пещери и археологически разкопки;
13. Ношуване извън определените за целта места;
14. Други дейности освен:
 - 14.1. Изграждане и поддържане на изброените обекти и съоръжения;
 - 14.2. Обзавеждане на открити спортни площадки и изграждане на обекти с лечебно-оздравително предназначение, единични бази за обществен отдих, на конни бази, паркинги, заслони, места за пикник и почивка в условните граници на рекреационно-туристическите съсредоточия;
 - 14.3. Изграждане на съоръжения с образователно-интерпретационна цел;
 - 14.4. Екстремни спортове на определени за целта места;
 - 14.5. Пещернячество;
 - 14.6. Дейности, свързани с опазване и експониране на КИН и обезопасяване на пещери;
 - 14.7. Подмяна на съществуващите неугледни, морално и физически остарели сгради на туристическата инфраструктура в парка с леки, екологосъобразни конструкции по единен проект;
 - 14.8. Противопожарни и противоерозионни дейности;
 - 14.9. Научно-образователни и интерпретационни дейности;
 - 14.10. Културно-масови прояви;
 - 14.11. Научни изследвания, биологичен и екологичен мониторинг;
 - 14.12. Обзавеждане на плажове.

Забележки

1. Посочените за зоната режими не се отнасят за предвидените курортни разширения на селищата и селищните образувания. Застроителните режими при тях се установяват с ПУП съгласно ЗУТ при посочените в този План нормативи.
2. Терените от тази зона, попадащи в границите на защитени местности, освен на посочените по-горе режими, се подчиняват и на режимите, определени със заповедта за обявяване на съответната ЗМ.

Условия

1. Обектите на туристическата инфраструктура се развиват в съответствие с устройствени планове по чл.64 от ЗЗТ и изискванията на ЗУТ.
2. За рекреационно-туристическите съсредоточия в посочените в ПУ граници, както и за всички разширения на съществуващите селища и нови селищни образувания, се изготвят и одобряват ПУП за цялата територия със задължителна схема "Озеленяване".
3. Изключването от Парка на териториите, предвидени за разширения на селищата и нови селищни образувания, може да се извършва след изготвяне на Общ устройствен план/подробен устройствен план (ПУП) на посочените в ПУ територии и неговото одобряване по реда на ЗУТ.
4. Конкретните терени за отдых и туризъм в рекреационно-туристическите съсредоточия се фиксират с ПУП в съответствие с режимите, заложиени в Плана за управление при запазване на съществуващата дървесно – храстова растителност.
5. При изграждане на паркинги, последните се изпълняват на тревна fuga, с екоскари и др. п.
6. При разработване на ПУП за м.Поста при с.Варвара и м.Поляните при с.Синеморец и Северна курортна зона на гр.Ахтопол регулацията се установява след 50, респ. 100 метрова ивица на Зона "А" по Наредба 7 за ПНУОВТУЗ.
7. За крайбрежното разширение на с.Резово с разработен, но непроцедиран ПУП предвиденият обходен път и застрояването след него задължително се отдръпват навътре в сушата, като се обособява 50 метрова защитена ивица и се спазват изисквания на Наредба 7 за ПНУОВТУЗ за озеленяване.
8. При разработване на ПУП за м.Поста задължително се запазват всички съществуващи дървесно-храстови масиви.
9. Заявеното инвестиционно намерение в м.Бутамята се изпълнява съгласно предназначението му и без предвиждане на леглова база.
10. Местата и нормите за провеждане на специализиран туризъм (преминаване на кон, велосипед, скално катерене и др.) се определят с устройствен проект, до изготвянето на който специализираният туризъм се провежда след съгласуване с ДПП.

Норми

1. В обособените рекреационно-туристическите съсредоточия се спазват следните нормативи за строителство на отделните обекти:
 - Максимална плътност на застрояване – 20%
 - Максимална височина на сградата – 7 м
 - Максимална височина до билото – 10 м
 - Максимална височина за бунгало – 3.6 м
 - Максимален Кинт - 0.5
 - Минимална озеленена площ 70%, от които 50% за дървесна растителност;
2. Нормативите за застрояване в селищните разширения за вилни и курортни нужди на с.Варвара - м.Поста, Синеморец - м.Поляните, Ахтопол – м.Лозята, разширения на с.Резово и с. Кондолово, и в предвидените с ПУ вилни зони в местностите Младеново, Тагарово, Динковци I и II, са както следва:
 - Максимална плътност на застрояване – 20%
 - Максимална височина на сградата -7м
 - Максимална височина до билото – 10м
 - Максимален Кинт –0.6
 - Минимална озеленена площ 50%, от които 50% за дървесна растителност.
3. Нормативите за застрояване на курортна зона – "Ахтопол – Север" са както следва:
 - Максимална плътност на застрояване – 30%
 - Максимална височина на сградата -10м
 - Максимален Кинт –1,2
 - Минимална озеленена площ 50%, от които 50% за дървесна растителност.
4. Минимална площ на легло за къмпинги и биваци в цялата зона:
 - за къмпинги – 100 м²/легло;

- за биваци – 100 м²/палатка;
- 5. Капацитетът на къмпингите не може да надвишава 50 легла.
- 6. Капацитетът на единичните средства за подслон извън населените места и техните разширения не може да надвишава 40 легла;
- 7. Капацитетът на местата за бивакуване в речните тераси не може да надвишава 10 палатки, а в останалата част на зоната 20 палатки.
- 8. Капацитетът на бивака в м.Басейни при изворите на р.Младежка не може да надвишава 20 палатки, а престоят на посетителите – 5 дни.
- 9. Капацитетът на хотела в туристическата зона на ЗМ "Петрова нива" не може да надвишава 60 легла, на паркинга - 600 паркоместа, а капацитетът и разположението на местата за бивакуване по време на честванията на Преображенското въстание се определят с устройствен план.
- 10. Съществуващите самостоятелни сгради на туристическата инфраструктура запазват етажността си и застроената си площ по одобрен до приемането на Плана архитектурен проект. При необходимост от надстрояване общата етажност на сградата не може да надхвърля 2 етажа.
- 11. Всички съществуващи законно построени сгради на туристическата инфраструктура, предлагащи подслон и хранене, намиращи се до 100 м от целогодишно течащите реки или в заливаемите ивици на реките, когато те са по-широки от 100 м, задължително се обезпечават със съоръжения за групово или индивидуално пречистване на отпадните води.
- 12. Допускат се до 7 нощувки в местата за бивакуване.
- 13. Нормите за натоварване на плажовите ивици от посетители са съгласно чл.27, ал.2 от Наредба №7 за ПНУОВТУЗ.

Общи препоръки

1. Препоръчва се изместване на всички съществуващи обекти на туризма с лека конструкция, попадащи в заливните тераси на реките.
2. Препоръчва се подмяна на полумасивните и неугледни сгради за нуждите на отдиха и туризма с подходящи леки екологосъобразни постройки по единен проект.
3. Препоръчва се преоразмеряване на перспективната леглова база в населените места по черноморското крайбрежие на парка в съответствие с посочената в **Приложение 34.1** степен на усвоеност на рекреационния капацитет на плажовете. Там където рекреационният капацитет е недостатъчен се препоръчва изграждане на плувни басейни и др. изкуствени водни площи.
4. Препоръчва се размер на група за конен туризъм – до 10 коня заедно.
5. Препоръчва се размер на група за велотуризъм – до 10 души заедно.
6. Препоръчва се изготвяне на раздел "Туристическа инфраструктура" към предложеното *Ръководство за създаване на чувствителна архитектура в ПП "Странджа"* в помощ на главните архитекти на общините в парка и ДПП.
7. Препоръчва се създаване на комисия (от специалисти по ТСУ и финанси) към общинските съвети на двете общини, която с помощта на общинските юристи да изработи санкции и глоби, за собствениците и ползвателите на неподдържания сграден фонд в парка и ред за отдаване на други ползватели с цел по-добро стопанисване.

Препоръки за устройството на съществуващите селища и ново-предвидените селищни образувания в парка

1. Не се препоръчва разширяване на селищната територия на селищата в парка преди да се извърши усвояване на съществуващия неизползваем сграден фонд.
2. Препоръчва се приоритетно създаване на условия за натрупване на пясък и увеличаване площта на централен плаж Ахтопол, както е предвидено в ТУП на община Царево.
3. Препоръчва се запазване на традиционната селищна структура и размери на парцелите.

4. Препоръчва се извършване на класификация на селищата според техния културно-исторически статут: селища резервати, селища със значителен обхват на териториите на КИН, селища с дисперсно разположени единични и групови паметници на културата.
5. Препоръчва се извършване на подходящо зониране на всички селища със значително културно-историческо наследство с цел определяне на историческите ядра и утвърждаване на специфични правила и норми за тези зони.
6. Препоръчва се приоритетно изграждане на ПСОВ на Малко Търново и крайбрежните населени места.
7. Препоръчва се изграждане на магистрални клонове на канализацията в населените места в близост до реките Велека и Младежка с успоредно изграждане на малки ПСОВ.
8. Препоръчва се организиране на участие в регионалния конкурс "Образцово селище" с цел мобилизация на общностите за участие в благоустрояването на селищната и крайселищната среда.
9. Препоръчва се изработване на стратегия за превръщане на селищата в основни места за прием на посетители чрез усвояване на празните училищни сгради за зелени училища, развитие на базата за селски и екотуризм въз основа на съществуващия сграден фонд, създаване на информационни центрове, изграждане на паркинги и подходящо оформление на подходите и главните улици.

3.7.Специализирана зона "Инфраструктура"

Обхват и площ

В тази зона са включени всички съществуващи пътища от РПМ, общинската пътна мрежа и някои ведомствени пътища от по-висок клас (чакълирани и стабилизирани горски пътища), всички трайни законно построени обекти на инженерната, производствената и управленска инфраструктура в парка със съответните им сервитутни граници (в т.ч. и пояс I на СОЗ) и прилежащи терени и обектите от този тип, предвидени за строителство с одобрени планови документи, придружени с ОВОС.

Обща площ на зоната: 1288.4 ха

За сградите без определени прилежащи територии се предвиждат:

До 100 м около:

- военни обекти;
- сгради на производствената инфраструктура.

До 20 м около

- изоставени сгради.

По норматив около кантони и елементите на линейната инфраструктура (електропреносна мрежа, водопроводи и канализационна мрежа, пътища и пътни съоръжения и др.).

В зоната са включени проектни елементи на техническата инфраструктура, както следва:

- обход на Малко Търново;
- проектно трасе на път III – 1012 Царево – Резово, предложено с ТУП на Община Царево;
- проектно трасе на път Кости – Бродилово – Ахтопол, предложено с ТУП на Община Царево;
- елпровод 110 kV от пс "Царево" до пс "Малко Търново" по посочено в ПУ трасе.

В посочената площ на зоната не са включени подземните съоръжения на В и К мрежата, които предстои да бъдат заснети и посочени точно на терена.

Предназначение на зоната

Предназначението на тази зона е да осигури ползване и поддръжка на съществуващите трайно изградени обекти и съоръжения и строителство на нови в съответствие с консервационната значимост на територията на парка.

Отделните елементи на тази зона имат свое функционално предназначение както следва:

- сгради на горскостопанската и управленската инфраструктура на парка – охрана, контрол, мониторинг, поддържане на парка;
- производствени сгради и складове – преработка на суровини и складиране на готовата продукция, в съответствие с изискванията на ПУ;
- стопански дворове и ферми – за складиране и първична обработка на селскостопанска продукция, съхраняване на селскостопанска техника и отглеждане на селскостопански животни според изискванията на ПУ;
- специални обекти – за целите на отбраната и опазването на държавната граница и гробищни терени извън регулационните граници на населените места;
- пречиствателни съоръжения, ДБО – опазване на природата от замърсяване;
- каптажи, помпени станции и водопроводи – снабдяване на населението с питейна вода;
- подстанции, трафопостове, микроенергийни съоръжения и електропроводи – снабдяване на населението с електроенергия;
- ретранслаторни станции – снабдяване на населението с качествен радио и ТВ сигнал и др.;
- площадки за кацане на хеликоптери – обслужване на горското стопанство;
- противопожарни просеки, минерализовани ивици и противопожарни депа – опазване на горите и земите от пожари.

Собственост и управление

Пътищата в тази зона в зависимост от категорията и предназначението си са държавна общинска собственост или частна, водоизточниците и СОЗ – I пояс са държавна собственост, останалите елементи на техническата инфраструктурата са държавна, частна или общинска собственост в зависимост от категорията им. Разнообразна е собствеността на сградите и съоръженията. Управлението и стопанисването на различните елементи на тази зона се извършва от разнородни институции **Приложение 7.2**, което предполага съгласуване на действията чрез общ устройствен план.

Режими

В зоната се забраняват всякакви дейности с изключение на:

1. Строителство на сгради и съоръжения за нуждите на техническата инфраструктура, парковата администрация, горското, селското стопанство и промишлеността, образователни, противопожарни, противоерозионни цели и за целите на екологичния мониторинг по одобрен устройствен план;
2. Поддържане, подобряване, и дострояване на съществуващите сгради и съоръжения на горското стопанство извън териториите с висока консервационна стойност, на даляните, и други, непротиворечащи с функциите си на консервационните цели и статута на парка;
3. Трансформация на изоставени производствени сгради на миннодобивната промишленост за целите на образованието, интерпретацията и туризма;

4. Трансформация на изоставени терени на МНО и МВР за нуждите на разрешените в парка производства;
5. Преотреждане на изоставени селскостопански сгради в бившите дворове на АПК за нуждите на чисти производства;
6. Изграждане, ремонт и поддържане на алтернативни микроенергийни източници за задоволяване на нуждите от електроенергия в парка;
7. Реконструкция на пътища, предвидени в ТУП, респ. в общинските програми;
8. Ремонт и поддържане на съществуващите пътища от четвъртокласната пътна мрежа без промяна на категорията им;
9. Изграждане и поддръжка на система за сметосъбиране и извозване на твърди битови отпадъци;
10. Премахване на незаконни и нефункционални сгради и съоръжения;
11. Изграждане на паркинги за МПС в районите на:
 - ЗМ "Силистар" - втори етап на паркинга до границата на ЗМ по одобрен проект;
 - западно от с.Младежко при подхода към ПЗ "Пещера и извори на р.Младежка";
 - паркинг в ИМ "Петрова нива";
 - в зоната на тепавицата по пътя към Стоилово;
 - други, определени с ДПП и съгласувани с РИОСВ.

Забележка

Посочените в т. 11 паркинги и тези при подходи към територии от зоната за ограничена човешка намеса се изпълняват на тревна fuga, с еко-скари и др.п.

Условия

1. При реконструкция отклоненията от електроразпределителната мрежа 20 кV до трафопостовите се изпълняват подземно.
2. При строителство на нови елпроводи преминаването става подземно.
3. Всички съществуващи и изоставени животновъдни ферми в заливаемите ивици на реките подлежат на изместване в срок от една година от приемането на Плана.
4. Нови обекти или изменения на съществуващите се допускат с устройствен план по чл.64 от ЗЗТ.
5. При изграждане на обекти на производствената инфраструктура не се допуска комбинация със средства за подслон и места за настаняване и др.включващи леглова база за туризъм.
6. След заснемането на съществуващите подземни съоръжения на инженерната инфраструктура последните автоматично стават част от зоната.

Норми

1. Всички сгради на производствената инфраструктура задължително се обезпечават със съоръжения за групово или индивидуално пречистване на отпадните води.
2. Маркирането и ограждането на поясите на СОЗ се извършва при спазване изискванията на *Наредба №3 от 16.10.2000г. за условията и реда за получаване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на СОЗ около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди (обн., ДВ, бр.88 от 27.10. 2000г.)*.
3. Застрояването в обхвата на пътищата се извършва на базата на устройствен проект в съответствие с изискванията на *с чл.46, ал.8 от Наредба №7 за ПНУОВТУЗ* и при съобразяване с режима на зоните, тангиращи на пътищата.
4. При реконструкция на въздушни елпроводи и невъзможност за подземно преминаване се използва намалена ширина на просеките съгласно Наредба №18 за нормативи за строителство в горите и земите от горския фонд:

Разстоянията от крайните проводници при най голямото им отклонение до короните на дърветата е най малко:

- *2 м при въздушни линии 20 kV*
- *3 м при въздушни линии 110 kV*

от двете страни на електропровода като се предвидят съответни завишения на стълбовете.

При подземно преминаване на електропроводи се осигурява полоса от минимум 3 метра за извършване на изкопните работи и поддръжка на съоръжението.

5. Строителството на подземни далекосъобщителни линии се извършва съгласно същата наредба с разчистване на полоса с широчина 1.5 м, направа на изкоп с дълбочина 0.8 м и широчина 0.4 м и възстановяване на терена при спазване на екологическите и противопожарни изисквания.
6. Ширината на просеките за подземни водопроводи и канали се определя както следва:
 - *канали с диаметър до 1500 мм – до 3 м от двете страни, считано от оста на канала/водопровода;*
 - *канали с диаметър над 1500 мм – по утвърден проект.*
7. Площите и сервитутите на други обекти се определят въз основа на Наредбата №5 за правила и нормативи за устройство на територията (обн. ДВ, бр.51/2001г.).

Препоръки

1. При реконструкция на съществуващи електропроводи се препоръчва подземно преминаване на мрежата.
2. Препоръчва се преотреждане на площадка за ПСОВ на гр.Ахтопол на терен отдалечен от ЗМ "Устието на река Велека".
3. Препоръчва се изготвяне на раздел "Инфраструктурни и производствени обекти" към предложеното *Ръководство за създаване на чувствителна архитектура в ПП "Странджа"* в помощ на гл.архитекти на общините в парка.

ЧАСТ 4. ПРОГРАМИ, ПРОЕКТИ И ЗАДАЧИ

В тази част от Плана е предложен списък от програми, проекти и конкретни задачи като допълващи зонирването средства за постигане целите на управлението. Проектите са представени под формата на анотации, а тяхното разработване ще бъде предмет на отделна задача в рамките на годишните планове за дейността на ДПП.

Предложените програми и проекти са групирани в шест направления в съответствие с идентифицираните генерални цели. Във всяко от направленията са посочени приоритетни сфери на действие, оформени в Плана като програми.

1. Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие

- Опазване на приоритетните хабитати, видове и местообитания;
- Възстановяване на приоритетни хабитати, видове и местообитания;
- Мониторинг на приоритетни елементи от биоразнообразието;
- Проучване на горските екосистеми и задълбочаване на екологичния мониторинг;
- Опазване на горите от пожари и вредители.

2. Опазване, поддържане и възстановяване на абиотичните компоненти

- Задълбочаване проучването на абиотичните фактори и подходящо експониране;
- Подобряване на мониторинга и опазването на компонентите на околната среда;
- Възстановяване на нарушените територии;

3. Устойчиво природосъобразно развитие на територията

- Подпомагане развитието на устойчиво екологосъобразно горско стопанство;
- Създаване условия за устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси;
- Подпомагане развитието на устойчиво екологосъобразно селско стопанство;
- Развитие на устойчив природосъобразен туризъм;
- Развитие на местното предприемачество.

4. Развитие на идентичността

- Развитие на материалната и духовна култура в ПП "Странджа";
- Създаване на ландшафтни и визуални подобрения;
- Разработка на "чувствителни" (адекватни на средата) устройствени планове и схеми.

5. Научно-изследователски, образователни и информационно-интерпретативни дейности

- Обвързване на науката с устойчивото развитие на територията;
- Развитие на природозащитното образование на местното население и посетителите в парка;
- Целево обучение на собственици и ползватели за работа в ЗТ;
- Развитие на информационно-интерпретативната дейност.

6. Институционално развитие и партньорства

- Усъвършенстване на организационната структура на ДПП и изграждане на капацитет;
- Развитие на партньорствата с ключови партньори на различни нива.

4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие

4.1.1.Програма: Опазване на приоритетни хабитати, видове и местообитания

Проект: Развитие на мрежата от защитени територии със собствен статут и включване на морска акватория в парка

Проектът включва изчистване на технически проблеми, свързани с границите на съществуващите защитени територии със собствен статут на природозащита, оптимизиране на границите на резерват "Узунбуджак", разширения на съществуващи защитени територии – резервати и защитени местности, утвърждаване на разширени буферни зони около резерватите, прекатегоризация на някои от защитените територии в съответствие с промененото законодателство, обявяването на нови защитени територии, както и присъединяване на морска акватория към парка.

С проектът се предлага увеличаването на площта на защитените територии със собствен статут в парка (защитени местности и резервати) с около 4700 ха или 5% от ГФ. От тях около 1700 ха ще бъдат разширения на 8 съществуващи защитени територии и 3000 ха - за обявяване на 6 нови защитени местности. Ще се извърши и допълнително проучване на приблизително 5000 ха горска площ в пет важни за природозащитата територии по метода на бързата екологична оценка (БЕО) за определяне на възможностите за обявяване на нови защитени местности и за поставяне под защита на представителни съобщества на малоплощни приоритетни хабитати.

В съответствие с новото законодателство се предвижда прекатегоризация на природните забележителности: "Синя хвойна", "Пирен", "Наково кладенче", "14 вековни дървета странджански дъб в м.Св.Илия" при с.Кости и "Находище на странджански дъб в м.Конаджика" в землището на с.Звездец в защитени местности. По същата причина следва да се прекатегоризира в защитена местност и територията на ИМ "Петрова нива".

Проектът е със срок 6 месеца, като в стойността му влиза подпомагане на РИОСВ при изготвяне на документация и съгласуването на предложенията.

Подробна обосновка за развитие на мрежата от защитени територии в парка и дейностите, свързани с подготвяне на тяхното обявяване е дадена в **Приложение 40**.

Проект: Създаване на трансграничен парк "Странджа"

Проектът цели постигане на пълноценно и дългосрочно опазване на реликтните гори на Странджа със специфичната им флора и фауна, които представляват уникален природен феномен за Европа. Първостепенна мярка за постигане на тази цел е създаването на трансграничен парк, обхващащ турската част на евксинска Странджа. Увеличаването на площта на парка и включването на централните части на планината ще обезпечи по-сигурно опазване на горските хабитати от южноевксински и субевксински тип, както и по-големи и жизнеспособни популации от животински и растителни видове. Съхранените естествени гори в трансграничния парк ще допринесат за ограничаването на ксерофитизацията и запазването на водните ресурси в района. Проектът следва да се реализира на високо правителствено ниво.

Проект: Споразумение между Р.България и Р.Турция за запазване на естествения характер на реките Велека и Резовска

Целта на проекта е да се предприемат мерки за опазване на двете странджански реки, единствените от 20-те най-дълги български реки, които в много голяма степен са запазили естествения си характер. Проектът е особено актуален пред вид констатацията на Втория конгрес на IUCN (Аман, Йордания, 2000г.) за състоянието на реките в Европа, които постепенно губят своята естественост вследствие на хидростроителство (язовири, корекции, канализиране), разрушаване на речните легла (добив на инертни материали, рибни прагове), силно замърсяване и прекомерно ползване на водите, урбанизация на речните брегове и др. Липсата на защитена територия в турската част на планината представлява потенциална опасност от замърсяване и улавяне на речните води на Велека и Резовска. Извършеното хидростроителство на един от притоците на Резовска, както и корекцията на устието ѝ могат да станат начало на по-сериозна намеса. Предвид

изключителната ценност на двете реки за дългосрочното опазване на речната и крайречната биота в ПП "Странджа", както и средообразуващото им значение за селското стопанство и туризма е необходимо незабавно започване на преговори и сключване на двустранно споразумение между двете държави, което да гарантира опазването на водите, бреговете и биотата на Велека и Резовска, независимо дали турската страна ще предприеме действия за създаване на защитена територия.

Проект: Спасителен център за приоритетни видове птици и бозайници

Проектът предвижда изграждане на спасителен център за консервационно значими видове птици и бозайници към ДПП "Странджа". Съоръжението може да бъде част от предвидения с този План посетителски център в гр.Малко Търново. Освен чисто практическото си значение за опазване на биологичното разнообразие то ще има и висок възпитателен ефект и ще увеличи притегателната сила на посетителския център. Като начало центърът може да работи в партньорство с местната ветеринарна служба.

4.1.2.Програма: Възстановяване на приоритетни хабитати, видове и местообитания

Проект: Възстановяване популациите на приоритетни видове риби

Независимо от установяването на мораториум върху любителския риболов в реките на парка, подсилването на популациите на 5 приоритетни вида риби е необходимо, като за шарана мярката е спасителна. Другите видове са речната пъстърва, лупавецът, брияната и малкият речен кефал. Видовете са глобално застрашени, като шаранът и пъстървата са силно податливи на хибридизация с културни форми. За зарибяване с речна пъстърва на реките Младежка, Мечи дол (Айidere) и пъстървово-мряновата зона на р.Велека ще се използват изследванията и препоръките на Опитната станция по рибарство на СС на СЛРБ, Самоков. Разселването на лупавец, брияна и малък речен кефал ще се организира по цялата мряново-шаранова зона на р.Велека.

Проектът е от първи приоритет, но неговата реализация следва да започне след като реално се задейства мораториумът върху риболова в парка. Това се очаква да стане през третата година от забраната. Предвижда се зарибяване с личинки от местни популации.

Проект: Увеличаване популациите на приоритетни видове висши растения

Проектът предвижда възстановяването на популациите на няколко вида приоритетни растения, намиращи се в критично състояние или имащи незначителни по площ находища – тис, кримски чай и странджанско сапунче. От втори приоритет е стабилизирането на популациите на кавказката боровинка, червената липа и лъжника.

Проект: Възстановяване на приоритетни горски хабитати по речните брегове

Проектът включва възстановяване на приоритетни горски хабитати край реките, особено в местата, където е настъпила горска сукцесия в земеделските земи. Успоредно с това се предвижда възстановяване на естествения вид на нарушените речните брегове.

4.1.3.Програма: Мониторинг на приоритетни елементи от биоразнообразието

Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни елементи от речните местообитания в парка: ихтиофауна, блатни костенурки и видра

Мониторингът на ихтиофауната цели да се установи ефектът от мораториума върху риболова в странджанските реки и от подсилването на популациите на пет от най-застрашените и от най-важните за любителския риболов видове. За реките, където са извършвани неотдавнашни проучвания мониторингът следва да се осъществи през последната година на мораториума и да се повтори в последната година от действието на Плана за управление, когато ще може да се установи влиянието на риболова върху рибните популации. За р.Резовска трябва да започне през първата година от приемането на Плана, с което ще се синхронизират данните за всички реки в парка и ще се установят

възможностите за зарибяване с местен материал от реката. При провеждането на мониторинга предпочитание ще се дава на методиката, при която се използват рибарски мрежи, тъй като електроуловът често причинява значителна смъртност сред рибите. Освен за 17-те консервационно значими вида (**Приложение 37.6**) ще бъде установено състоянието на всички останали видове риби. Мониторингът на видрата се налага заради влиянието ѝ върху рибните популации и световната ѝ застрашеност. Най-подходящо е състоянието на нейната микропопулация да бъде проверено през последната година от мораториума върху риболова; тогава завършва и 10-годишния период от изследването на вида в парка (първо в България), проведено по подобрена методика на Макдоналд-Мейсън. Мониторингът на блатните костенурки следва да започне успоредно с мониторинга на ихтиофауната в р.Резовска, като ще се проследи разпространението и числеността на вида. Повторно събиране на данни ще се извърши в естуара на р.Велека през последната година от действието на Плана за управление за установяване на вредите от движението на плавателните съдове.

Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни групи от биотата в резерват "Узунбуджак"

Проектът включва мониторинг на биологични групи, отличаващи се с голям брой консервационно значими и приоритетни видове. От бозайниците ще се наблюдават приоритетни видове хищници (дива котка, златка, вълк, черен пор и чакал), като мониторингът ще се провежда основно по маршрутният метод ежегодно към края на зимата и през периода на отглеждане на малките. Освен данни за числеността резултатите от мониторинга ще дадат възможност да се определят размерите на ловните участъци на видовете и конкурентните взаимоотношения между тях. Мониторингът върху птиците ще се провежда по стандартната методика на трансектите, позволяваща да се установи числеността на гнездящите видове в различните орнитоценози (3 типа горски местообитания), като същите трансекти ще се маркират и ще се използват десетилетия напред. Предвиждат се и нощни трансекти с прослушване за установяване числеността на совите и на козодоя. Мониторингът ще уточни състоянието на приоритетните видове: полубеловрата мухоловка, горска чучулига, градинска червеноопашка, червоглава сврачка, черен, белогръб и сив кълвач, гълъб хралупар, козодой, синявица, грабливи птици, бухал, домашна кукумявка. В проекта се включва и мониторинг на консервационно значимата флора по методиката, използвана вече при изследванията в този резерват. Комплексният мониторинг (или по отделни групи) ще може да се провежда в бъдеще и резултатите му могат да се екстраполират за всички масиви от стари гори в парка с площ над 2000 ха.

Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни групи от биотата в представителната територия Триречие

Поради изключителното разнообразие на приоритетни видове мониторингът в тази представителна територия ще бъде от особено значение за вземане на адекватни управленски решения.

Предвижда се мониторинг на най-важните групи от бозайната фауна, включващи световно застрашени видове горски прилепи (бехщайнов нощник, широкоух прилеп, малък и голям вечерник), горски гризачи (катерица и трите вида сънливци) и приоритетни видове хищници (дива котка, златка, вълк, черен пор и чакал). Мониторингът на световно застрашените видове горски прилепи и горски гризачи ще бъде проведен в старите гори на Триречие. Методиката за мониторинг на прилепите включва използването на специални мрежи за улов на прилепи, залагани по речни долини и в открити пространства, а също така и нощно установяване на видовете по издаваните от тях звуци със специална апаратура и претърсване на хралупи в подходящи горски участъци. Както и в резерват "Узунбуджак" мониторингът на приоритетни видове хищници ще се провежда основно по маршрутният метод към края на зимата и през периода на отглеждане на малките. В резултат ще бъдат установени числеността на видовете, което ще даде възможност да се определи размерът на ловните участъци и конкурентните взаимоотношения между хищниците. От птиците обект на мониторинг ще бъдат полубеловрата мухоловка, горска чучулига, градинска червеноопашка, червоглава сврачка, черен, белогръб и сив кълвач, гълъб хралупар, козодой, синявица, грабливи птици, бухал и домашна кукумявка. Както и в резерват "Узунбуджак" ще се използва

стандартната методика на трансектите, като същите трансекти ще се маркират и ще се използват занапред. Предвиждат се и нощни трансекти с прослушване за установяване числеността на совите и на козодоя. Проведените в по-далечното минало изследвания са определили района на ЗМ "Велека" и ЗМ "Парория" като особено важен за безгръбначната фауна. Това оправдава провеждането на мониторинг в тези територии на консервационно значими видове безгръбначни животни от групите пеперуди, бръмбари, мекотели, многоножки, паяци, правокрили и мрежестжокрили. В тези защитени местности ще бъде проведен и мониторинг на консервационно значимата флора по методиката, използвана в изследванията на резерват "Узунбуджак".

Проект: Комплексен мониторинг в земеделски земи и карстови райони

Проектът предвижда проучвания в три района на Община Малко Търново, където се намират най-обширните земеделски земи и най-значимото разпространение на карста в парка. Обект на мониторинга ще бъдат: пъстрият пор, приоритетни видове пещеролюбиви прилепи (4 вида подковоноси и 2 вида нощници) през размножителния и зимния период, както и техните местообитания, 3 вида гризачи, обитатели на селскостопанските земи (лалугер, сляпо куче и гюнтерова полевка), 15 приоритетни вида птици, обитаващи или ловуващи в открити пространства и скални масиви (египетски лешояд, 4 вида орли, бухал, домашна кукумявка, ливаден дърдавец, пъдпъдък, яребица, полска чучулига, полска бърбрия, пъстър скален дрозд, скална овесарка) и безгръбначната фауна, от която в по-далечно минало в земеделските земи са установени около 100 консервационно значими вида. Мониторингът на прилепите ще включва посещения на пещери и преброяване на животните, а така също и поставянето на мрежи в района на пещерите и по съседните речни долини и земеделски земи. Гюнтеровата полевка ще бъде установявана и количествено определяна чрез капанен улов, докато на другите два гризача находищата и числеността им ще бъде установявана през размножителния и следразмножителния период чрез наблюдения. Мониторингът на птиците ще се провежда в земеделските земи по трансектния метод, а за скалолюбивите видове ще се правят наблюдения на скалните комплекси през размножителния период. Мониторингът на пъстрия пор ще включва провеждане на комплексна анкета (въпросници с илюстративен материал и анкетиране на местни хора) и проследяване на дири по трансекти през подходящи за вида територии. Безгръбначната фауна ще се установява по обичайните за различните групи методи, а пещерните видове – с посещаване на пещери и карстови райони. Ще бъдат определени индикаторни видове за по-нататъшни наблюдения. Повторен комплексен мониторинг (с изключение на безгръбначните в земеделските земи) следва да се осъществи към края на действието на Плана за управление.

Проект: Мониторинг на приоритетни видове и хабитати в крайморската зона

Поради високата степен на застрашеност на крайбрежната биота от страна на туризма и натиска за строителство е необходимо извършване на мониторинг на установените в този район приоритетни видове сухоземни гръбначни животни. От бозайниците обект на мониторинг ще бъдат: 5 вида пещеролюбиви прилепи, големият нощник, гюнтерова полевка, лалугер, сляпо куче, дива котка, чакал, пъстър и черен пор. От птиците ще се наблюдават гнездящите - водолюбиви видове птици (**Приложение 37.4**), бухал, домашна кукумявка, синявица, голям маслинов присмехулник, яребица, пъдпъдък, черноглава овесарка, пъстър скален дрозд, полска бърбрия и ливадния дърдавец. От земноводните и влечугите обект на мониторинг ще бъдат сухоземни костенурки, змия червейница, черноврата стрелушка, голям стрелец, пъстър смок, жълтокоремник, голям гребенест тритон и балканска чесновница. Предвижда се мониторинг на безгръбначната фауна, за която от минали изследвания са известни между 100 и 120 консервационно значими вида. Комплексният мониторинг ще включва 12 приоритетни вида висши растения (**Приложение 37.7**) и 6 типа, уязвими от човешките дейности хабитати – пясъчни дюни, естуари, лонгози и крайморски влажни зони. Предвид завършилото наскоро проучване на биотата в двете защитени местности – "Силистар" и "Устието на река Велека", проектът следва да се осъществи след първите три години от действието на Плана за управление, като се използват същите методики.

Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни горски хабитати

Проектът предвижда създаване на методика и осъществяването на дългосрочен мониторинг на фитоценотичните и екологични параметри на всичките 17 приоритетни горски хабитатни типа (**Приложение 37.8**), от които 10 имат ограничена площ – от 50 до 500 ха, а двата най-типични за южноевксинската растителност хабитати (горите с подлес от зеленика) са с ограничена площ на представителни съобщества. Проектът има важни практически и теоретични аспекти, свързани с реалното съхраняване на уникалните за Европа хабитати.

Проект: Мониторинг на херпетофауната в парка - II фаза

Добрите резултати от проучването, направено в началото на разработването на лана за управление, дават основание да се предвиди мониторинг на неизследваната част на парка, включваща 5 отделни района – западна част на ДЛ "Звездец", източна част на ДЛ "Звездец" и западна половина на ДЛ "Граматиково", югозападна част на ДЛ "Малко Търново", южна половина на ДЛ "Кости" и югозападна част на ДЛ "Царево", северозападна част на ДЛ "Царево". Ще бъдат събрани важни данни за разпространението и срещаемостта на видовете от цялата херпетофауна с особено внимание върху 11 приоритетни вида (сухоземните костенурки и всички влечуги от **Приложение 37.5** без стрелушката и червейницата). Може да се очаква да бъдат открити и нови за парка видове влечуги. Методиката включва преминаване по цялата шосейна мрежа, което дава възможност да се установи влиянието на движението на МПС върху популациите на видовете.

4.1.4.Програма: Проучване на горските екосистеми в парка и развитие на екологичния мониторинг

В програмата са предвидени проекти, които да допълнят липсващата информация за типовете гора и сукцесионните параметри в горските съобщества.

Програмата включва дългосрочно наблюдение и прилагането на система от показатели за оценка на горските екосистеми и процесите в тях. В очертаващата се ксерофитизация на района тези проучвания имат особено значение като научна основа за екологични решения в управлението на парка.

Проект: Изграждане на система за мониторинг на горите в парка

Целта на проекта е да се създадат условия за набавяне на липсващата информация за горските екосистеми, която ще обезпечи тяхното възстановяване и ефективно управление.

Проектът включва:

- съгъстяване на мрежата за метеорологични измервания в стационарни станции в зоната на зелениката (с.Кости), високата част на планината (вр.Градище) и северозападната част (с.Звездец);
- изработване на система от показатели за оценка на състоянието и процесите при: близки до първичните екосистеми, вторично естествени екосистеми при издънково стопанисване на горите и антропогенно повлияни при реконструкции горски екосистеми с фитоценози от неместни дървесни видове;
- изготвяне на методика за оценка и дългосрочно наблюдение на въздействието на различни системи на ползване върху естественото възпроизводство на горите при: сложни по строеж и състав гори с подлес от дървесни и храстови видове (вечнозелени и листопадни), издънкови дъбови гори за превръщане в семенни, средностъблено стопанисване на издънковите дъбови гори или други форми на естествено издънково възобновяване.

Получените резултати ще послужат за обезпечаване на научна основа за успешно естествено семенно възобновяване на т.н. трудновъзобновяващи се гори, преодоляване на изоставането при възпроизводството на издънковите дъбови гори и устойчиво стопанисване на целия горски фонд в парка.

Проект: Проучване на горските сукцесии върху изоставени селскостопански земи

Целта на проекта е да систематизира наличната информация за около 40 годишен период на нарастващо подивяване на селскостопански земи по границата с ГФ, самозалесяване и захрастяване, включително и чрез възникване на уникални храстови формации като калунаци.

Това проучване е необходимо както за собствениците на земи в парка, така и за определяне на действията върху изоставените земеделски земи.

Проект: Създаване на каталог с база данни за постоянните опитни площи

Проектът предвижда инвентаризация на трайно заложили дългогодишни опитни площи от различни институции и специалисти, описание и включване в каталог с необходимите характеристики в т.ч. инвентаризация на данните от изследванията и анализите на почвите в парка.

Целта на проекта е чрез приемственост да се обогати научната информация и използва при разработването на програмите, проектите и задачите в изпълнение на Плана за управление.

4.1.5. Програма: Опазване на горите от пожари и вредители

Проект: Предотвратяване и контрол на пожарите

Проектът предвижда идентифициране на пожароопасните места и обекти, изработване на технически проекти за противопожарно устройство за цялата територия на парка и създаване на оперативни планове за противопожарни действия. На тази основа в рамките на проекта ще се изградят противопожарни съоръжения, ще се обезпечи оборудване и екипировки за противопожарни действия, ще се създаде система за сигнализация и организация на населението.

Проектът включва и изграждане и оборудване на летателна площадка край с.Кондолово.

Задача: Споразумение с Република Турция за общи действия в опазването на горите от пожари и вредители

Това споразумение е част от един общ договор за сътрудничество между ПП "Странджа" и Управлението на горите в регион Истанбул – Турция с основен акцент върху предотвратяване на пожари и каламитети и възможността им за прехвърляне на държавните граници.

4.2.Опазване, поддържане и възстановяване на абиотичните компоненти

4.2.1.Програма: Задълбочаване проучването на абиотичните компоненти и подходящо експониране

Проект: Геоложки феномени в ПП "Странджа"

По отношение на геоложките феномени територията на ПП "Странджа" е много слабо изучена. Към момента по-добре изучени и защитени геотопи са устието на река Велека, Силистар, Каньонът на Велека, Каменска бърчина (Камъка), изворите на р.Младежка, пещерите при Младежко, пещерата в м.Сърпия при с.Кости и Братановата пещера.

Целта на проекта е да се проучат, защитят и популяризират множеството геотопи с потенциална научна, естетическа, образователна и изследователска стойност на територията на парка. По предварителна оценка потенциален интерес в парка представляват три класа геотопи:

- геоморфоложки: речни каньони и ждрела, морски абразионни форми, карстови образувания, неотектонски и палеоклиматични образувания;
- вулканогенни: всички видове вулкански образувания – некове, дайки, вулкански постройки, напуквания и уникални скали от типа на българитите;
- палеонтоложки: фосилни находища в триаските, горнокредните и неогенските скали.

Проектът ще включва: проучване на съществуващите карти и материали на ПП "Странджа" и обсъждане на начините за асоцииране на геоложката информация към тях; теренна документация и оценка на неописаните геоложки обекти; изготвяне на геоложки гид, включващ геоложка карта върху топографска основа и описание на геотопите; изготвяне на общи информационни табла за включените в ПП "Странджа" геотопи; подготовка на геотопите, чрез поставяне на табели с кратка геоложка информация.

Проект: Геопарк по вулканология

Във връзка с европейската инициатива за създаване на европейска мрежа от геопаркове (European Geoparks Network) в периода 2000-2003г. е изготвен регистър и кадастър на геоложките феномени в България. В рамките на тези задачи е разработена методика за оценка на геотопите, която обобщава международния опит. Като част от задачата е извършена документация и оценка на геотопите "Силистар" и "Устието на река Велека", която ги определя като феномени с континентално научно значение, регионална, респ. континентална естетическа стойност и изключително висока образователна и изследователска стойност. В тази връзка проектът предлага включването на двата геотопа "Устието на река Велека" и "Силистар" в уникален геопарк по вулканология (палеовулканология).

Целта на проекта е да се запазят и популяризират двата уникални геоложки феномена върху реалните им граници. Проектът ще включва разширяване на площта на двете защитени местности "Устието на река Велека" и "Силистар" до естествените граници на геоложките феномени: северна – южния край на регулацията на гр.Ахтопол, южна – по източната граница на с.Резово на юг до вече застроените терени при устието на река Резовска, източна – бреговата линия на Черно море и западна – 200 м западно от бреговата линия. Предвидените в заповедта за обявяване на ЗМ "Силистар" и ЗМ "Устието на река Велека" режими в достатъчна степен защитават уникалните характеристики на двата геотопа, но те трябва да обхванат целия геопарк. Други приоритетни действия ще бъдат популяризирането на геотопите чрез събиране и подходящо представяне на информацията за тях посредством:

- изготвяне на геоложки гид, включващ геоложка карта върху детайлна топографска основа и описание на геопътеките и геотопите;
- изготвяне на информационни табла за геопарка и включените в него геопътеки и геотопи, и поставянето им на централни места в селата Синеморец и Резово, и в подходите към геопарка (моста на р. Велека, плажовете на двете села и др.);
- подготовка на геотопите, чрез поставяне на табели с кратка геоложка информация и свързването им в геопътеки.

Проект: Съхраняване на минерално разнообразие в ПП "Странджа"

Проектът предвижда създаване на регистър на минералогически важните места в ПП "Странджа" с кадастър на минералите, включващ естествени разкрития, проучвателни и минни изработки, халди в района на Пропада, Бърдце, Градище, Младеново, Керемидото, Раево, Карцалево, Дяволски дол, Скуриите, Силистар, Старо Резово, Сливарово, Калово, Ахтопол и др. Ще бъдат заснети и привързани в картографска информационна система точките на намиране на минералите. В резултат на полевата работа ще бъдат комплектувани представителни колекции, включващи минерали и скали, които ще се експонират в музеи и посетителски центрове в района. С помощта на местната общественост ще се направи опит за възстановяване на минералните колекции при геоложка служба М.Търново и находищата Пропада и Бърдце, поради факта че основна част от интересните за региона минерали са свързани с приключилата геологопроучвателна и добивна дейност на бившите БММ, клон Малко Търново. Изготвените на CD "фотоалбуми" на минералното разнообразие на ПП "Странджа" ще се

разпространяват в посетителските центрове и музеи в района. Минералогически важните места в района на гр.М. Търново ще бъдат свързани в мрежа от геоложки маршрути за целите на геотуризма.

Целта е чрез регистриране на минераложки обекти и набирането на представителни минерални колекции и тяхното експониране в музеи (Малко Търново, Бургас, НМ "Земята и хората" - София) и посетителски центрове (Аркутино и новопредвидените в Ахтопол и М.Търново) да се съхрани минераложката памет на района и се създадат предпоставки за геотуризм и повишаване образователното ниво на обществеността.

В дългосрочен план със съдействие на местните власти като отделен проект ще се проучи възможността за създаване на интерпретативен център в м.Пропада за съхраняване на минералното разнообразие *in situ*.

Проект: Проучване на карста в ПП "Странджа"

Проектът предвижда провеждане на експедиция за проучване на повърхностния карст на територията на ПП "Странджа" и локализиране на всички карстови форми. Целта е изясняване на функциите и структурата на карстовата система в ПП "Странджа", нейната уязвимост и реакции към природни и антропогенни въздействия. Проектът ще включва създаване на моделна карстова геосистема, проектиране на структура и съдържание на кадастъра на карста, избор на експериментален участък за пилотно разработване на кадастър и изграждане на система за мониторинг. Резултатите от проекта ще послужат като база за разработване на ПУ на водите в Странджа.

4.2.2.Програма: Подобряване на мониторинга и опазването на компонентите на околната среда

Проект: Система за мониторинг на чистотата на въздуха в ПП "Странджа"

Проектът предвижда пълна инвентаризация на местата с повишен риск от замърсяване на атмосферния въздух както по отношение на населението, така и за опазване на природните екосистеми и въвеждане на постоянни пунктове за наблюдение на въздуха. Проектът ще включва създаване на схема за извършване на необходимия мониторинг.

Проект: Мониторинг на хвостохранилището до Малко Търново

Проектът ще включва проучване на съдържанието на тежки метали и радионуклиди във водите на nereкултивираната част и в растителността на рекултивираните площи. Ще бъдат определени индикаторни видове за следене на състоянието на водите и ще бъде въведена охрана срещу навлизане на животни в рекултивираните площи при доказване на негодност за паша и водопой.

Проект: Съвместен мониторинг на реките по границата с Турция

Проектът е предложен в обобщеното становище на МОСВ по ПУ на ПП "Странджа" и би могъл да се развие в рамките на трансграничния проект "Устойчиво развитие в планината Странджа – Илдиз".

Проект: План за управление на твърдите отпадъци в парка

Целта на плана е да се постигне общо намаляване на отпадъците в парка и населените места в неговите рамки, подобряване на организацията за събиране и транспортиране на отпадъците, тяхното оползотворяване и обезвреждане и намаляване на риска от стари замърсявания, въвеждане на ефикасен контрол върху замърсяването с БО. Планът ще включва съгласуване на програмите за управление на БО на общините Малко Търново и Царево по отношение на парковата територия. Отделно в проекта ще залегнат и принципи на управление на БО по туристическите маршрути, около туристическите съоръжения и в туристическите съсредоточия, система за контрол върху

собственици и ползватели по отношение на изхвърлянето на отпадъци, програма за разделно събиране на отпадъците. Проектът ще включва изготвяне на информационни материали по теми, свързани с опазване от замърсяване на парковата среда и въвеждане на принципа "вносяш-изнасяш" по отношение на отпадъците при ползване на кътовете за почивка, заслоните и местата за пикник. Неразделна част от ПУ на ТБО е планът за действие, конкретизиращ етапите на реализация и отговорностите на двете общини – Царево и Малко Търново и Дирекцията на ПП "Странджа".

Приоритет през първите години от приложението на Плана за управление следва бъде предприемането на спешни мерки за ограничаване на вредното въздействие върху околната среда на ДБО Малко Търново и ДБО Ахтопол и прилагането на система за управление на отпадъците по туристическите маршрути.

Проект: План за управление на водите в ПП "Странджа"

Проектът се предвижда като част от Плана за управление на речния басейн на Черноморския район (чл.149, ал.1 от Закона за водите). Планът ще включва инвентаризация и картиране на изворите в парка, точна оценка на водните ресурси и степента на антропогенно натоварване, прогноза за развитие на потребностите, оценка на водностопанските баланси при различни варианти на развитие, вариантни схеми за рационално ползване на водите, тяхното опазване и защита от вредното им въздействие, особено по отношение на урбанизираните територии в долината на р.Велека, определяне на зоните за защита на водоизточниците и водните екосистеми, програма за развитие на мрежата за мониторинг и въвеждане на комплексен мониторинг на повърхностните и подземните води.

В рамките на проекта се предвижда развитието на кампания "Живата вода на Странджа", чиято цел ще бъде създаване местна култура за опазване и по-ефективно използване на водите в парка.

4.2.3.Програма: Възстановяване на нарушените територии в парка

Проект: Проучване, обезопасяване и рекултивация на изоставените мини и кариери в парка

Проектът включва проучване на изоставените мини и кариери от гледна точка на тяхното развитие като местообитания на видове, като места от специален интерес с предложения за подходяща рекултивация или обезопасяване за целите на интерпретацията.

Проект: Проучване и овладяване на свлачищата и ерозията в горски и поземлен фонд

Целта на проекта е да се проучат ерозионните процеси на територията на парка и се набележат противосвлачищни и противоерозионни мерки за всеки конкретен случай.

Проектът включва допълнителни проучвания и картиране на ерозираните и свлачищни райони и тези, застрашени от подобни процеси в горския и поземлен фонд и създаване на система за мониторинг.

Целта е да се осигури предприемането на действия за защита на земите от деградация и изготвяне на препоръки за специални мерки при стопанско ползване в застрашените горски масиви и земеделски територии. Проектът ще включва предложения за противоерозионна обработка на почвата в земеделските земи, правилен избор на земеделски култури и начин на торене, водозадържащи мероприятия, противоерозионно залесяване и рекултивация.

Проект: Проучване и овладяване на крайпътните свлачища

Проектът цели да се проучат и картират всички застрашени участъци от пътната мрежа в парка с приоритет на пътищата от I-ви, II-ри и III-ти клас и се предложат мерки за рекултивация. В рамките на проекта ще бъде изготвен план за действие съвместно с отговорните институции.

4.3. Устойчиво природосъобразно развитие на територията

4.3.1. Програма: Устойчиво екологосъобразно горско стопанство

Програмата ще включва мерки за привеждане устройството на горите в съответствие с тяхната консервационна значимост, екологизация на ползването, усъвършенстване на техническата инфраструктура, подобряване на техническата безопасност и подготовка на горските служители и засилване на охраната в горите.

Проект: Изготвяне на нови ЛУП на горите в ПП "Странджа"

Проектът включва поетапно изготвяне на нови лесоустройствени проекти за ДЛ "Кости", ДДС "Граматиново", ДЛ "Малко Търново", ДЛ "Звездец" и за горите от ДЛ "Царево", които се намират в границите на ПП "Странджа".

Като начало ще бъде изготвен единен формат за техническо задание за ЛУП на петте ДЛ в Парка с уеднаквени изисквания за съдържанието на лесоустройствените проекти. По този начин ще се създадат взаимно съгласувани проекти, независимо от известното разминаване в периодите на тяхното изготвяне. За всички ДЛ ще трябва да се извърши инвентаризация на горите съобразно предвижданията на Плана за управление и в съответствие с тяхната собственост, а устройството им да се приведе към изискванията за устройство на гори в защитени територии. Ползването на горите в новите ЛУП следва да бъде съобразено със зонирването, предложените норми и режими и препоръчаните действия за запазване на биоразнообразието и възстановяване на нарушените горски екосистеми. Отделянето на горите от ДЛ "Царево", намиращи се в парка в самостоятелна ГСЕ заедно с предвидените в тях мероприятия и ползване ще допринесе за подобряване на планирането и отчетността на възпроизводството, възстановяването и охраната на горския фонд и другите земи в парка.

Една от задачите при изготвянето на новите ЛУП ще бъде актуализиране на данните за почвите чрез привеждането им към европейските стандарти и отразяване на информацията за почвеното разнообразие от ПУ.

Новите лесоустройствените проекти ще включват раздел "Лечебни растения" съгласно чл.50 и 55 от Закона за лечебните растения, който ще бъде основа за изготвянето на специализирана карта и регистър на лечебните растения в парка.

Изработването на ЛУП в първите години от действието на Плана е приоритетно за регламентиране на всички действия в горите на парка и за прилагане на научните достижения в практиката на горското стопанство.

Проект: Възстановяване на естествения характер на горите в териториите, заети от иглолистни култури

Целта на проекта е разработване и внедряване на система от възстановителни действия в иглолистните култури, които ще осигурят подмяната им с местни видове. Проектът е тясно свързан с програмата за възстановяване на приоритетни видове и хабитати, тъй като ще включва идентифициране на нарушените след реконструкции и възобновителни сечи консервационно значими горски хабитати, чието възстановяване следва да се извърши с предимство. Срокът за подмяната на горските култури с местни видове ще бъде определен с проекта.

Необходимостта от този проект се налага от няколко причини, най-важната от които е свързана с нарастващите процеси на разпадане на иглолистните култури вследствие на засушаването, поледиците, снеголомите и снеговалите през последните години. От друга страна тези култури са достигнали количествена зрелост (максимална продуктивност), тъй като в голямата си част те са на 30-35 годишна възраст. Насочването на дърводобива към тях ще компенсира частично предвиденото намаление на ползването в старите гори, а от друга страна получените приходи ще дадат възможност за финансиране на възстановителните дейности и основен ремонт на горската пътна мрежа.

Проект: Проучване и внедряване на специализирани машини и механизми при възпроизводството на горите

Като цяло целта на проекта е да се идентифицират, проучат и внедрят специализирани машини и механизми в дърводобива, използването на които ще допринесе за максимално запазване на естествения характер на горите в парка.

Важен аспект на проекта ще бъде съпоставката на съществуващи и текущи научни изследвания, свързани с възпроизводството на фитоценозите в горите с подлес от зеленика и други колхидски храсти при различни дърводобивни практики. Ще се съпоставят различни предложения за подходяща дърводобивна техника.

Получените резултати ще послужат за изготвянето на критерии при избор на машини и механизми при дърводобива в този тип гори и тяхното внедряване на практика.

Проект: Оптимизиране на организацията, действията, материалната обезпеченост и специална подготовка на горската стража в парка

Целта на проекта е подобряване на охраната в горите в парка чрез доизграждане, усъвършенстване и ефективно използване на съществуващата инфраструктурата в горите (кантони, пътища, съобщения) и създаване на ефективна, компетентна горска стража.

Основни акценти:

- създаване на контролни пунктове към важни подстъпи: м.Лафина, с.Българи, м.Ограш, м.Босна, Тагаровско ханче;
- ефективно използване на горските кантони за обезпечаване на подвижна охрана;
- материално оборудване и финансово обезпечаване на охраната;
- оптимизиране системата за връзка и мобилност на горската служба в охраната на парка;
- специална подготовка, квалификация и обучение на служителите по охраната на парка.

Този проект е приоритетен за пресичане на браконьерството и за осигуряване безопасността на посетителите в парка.

Проект: Подготовка и квалификация на служителите и горските работници от ДЛ в парка

Целта на проекта е да се създаде и поддържа в дългосрочен план специална подготовка на служителите и горските работници от ДЛ за работа в защитена територия.

Проектът предвижда създаване на система за обучение на служителите от ДЛ чрез провеждане на семинари с практически занимания и тестове по природозащитно и горско законодателство, по стопанисване на гори с богато биоразнообразие, методи на работа и взаимоотношения с горособствениците.

Друг аспект на проекта ще бъде определянето на критерии за подготовка на кадрите от дърводобива за работа в защитени територии. На тази база ще се изготви програма за краткосрочно обучение на горските работници и система за контрол при прилагане на знанията.

Проект: Разработване и въвеждане на система за снабдяване на местното население с дърва

Целта на проекта е да се предложи и внедри централизирана система за снабдяване на населението с дърва за огрев по примера на установената практика за доставка на дърва за възрастни и социално слаби слоеве от населението в двете общини. Въз основа на усреднените данни за годишното ползване на дърва за огрев ще бъдат фиксирани нуждите на населението в парка и ще се изследват възможностите за тяхното покриване от държавните, общинските и частните гори. Проектът ще има двукратен ефект, тъй като ще балансира интересите на населението с подобреното опазване на горите.

4.3.2.Програма: Устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси

Смисълът на тази програма е да се създадат условия за опазване и устойчиво ползване на ресурсите от лечебни растения, горскоплодни видове и гъби и на ловните видове.

Предвижда се създаване и прилагане на методика за извършване на оценка на ресурсите от лечебни растения, горскоплодни видове и гъби, извършването на системен мониторинг, създаване на условия за култивиране на лечебни растения и подобряване на системата за охрана на находищата.

По отношение на дивеча се предвижда създаване на подобрена методика за таксация на ловните видове и привеждане на ловоустройствените проекти в съответствие с консервационната значимост на територията.

Зарибяването на реките поради консервационната значимост на стопански ценните видове се разглежда като част от *Програмата за възстановяване на приоритетни хабитати, видове и местообитания.*

Проект: Оценка на ресурсите от лечебни растения и горскоплодни видове в ПП "Странджа"

Целта на проекта е да се разработи модел за оценка на ресурсите от лечебни растения и горскоплодни видове в двата типа териториални единици – община и държавно лесничество. Моделът ще послужи при изготвянето на раздел "Лечебни растения" към общинските програми за опазване на околната среда и лесоустройствените проекти на ДЛ в парка. Проектът ще бъде двуфазен, като първата фаза ще включва разработка на модела, а втората фаза – прилагането му на територията на двете общини.

Проект: Ресурсна оценка на гъби, обект на стопанско ползване в ПП "Странджа"

Целта на проекта е да оценят запасите от гъби, които са обект на стопанско ползване и да се определят правила и норми, обезпечаващи ефективно опазване и устойчиво ползване на ресурса в парка. Проектът ще включва анализ на досегашното ползване на гъбния ресурс и теренни оценки на стопански значимите находища в парка.

Проект: Мониторинг на състоянието на популациите на приоритетни лечебни растения, горскоплодни видове и гъби

Целта на проекта е да се създаде и приложи модел за оценка и наблюдение на състоянието на популациите на лечебни растения, горскоплодни видове и гъби, които са консервационно значими и са едновременно с това обект на стопански интерес. Проучването на разпространението, условията в местообитанията количеството и състоянието на ресурсите на лечебни растения и горскоплодни видове ще се разработи като част от лесоустройствените проекти и раздел "Лечебни растения" от общинските програми за опазване на околната среда.

Моделът за мониторинг ще се разработи на базата на експертен подход и ще бъде съобразен с реалните условия в парка. Самият мониторинг ще започне след инвентаризацията и устройството на ресурсите. Проектът предвижда пилотно провеждане на мониторинга в общинските земи на двете общини и в участъка на ДЛ "Царево", намиращ се в границите на парка.

Проект: Оптимизиране на системата за охрана и контрол при ползването на недървесните природни ресурси в ПП "Странджа"

Целта на проекта е създаване на условия за ефективна охрана и контрол на ползването на ресурсите, чрез координация и съвместни действия на различните органи на управление. Проектът ще включва анализ на съществуващото състояние и създаване на междуинституционална система за координация, охрана и контрол.

Проект: Култивиране на лечебни растения от местната флора - "Странджански билки"

Проектът цели разработване на мерки за насърчаване на култивирането, като алтернатива на събирането от природата и възможност за получаване на допълнителни

доходи от местното население. Включва разработване на пакет от лекции, указания за отглеждане и осигуряване на експертна помощ на потенциалните производители.

Проект: Опазване и устойчиво ползване на дивечовите запаси и създаване на условия за ловен туризъм

Целта на проекта е да се стабилизират популациите на онези ловни видове, които са под биологичния минимум и се създадат условия за развитие на ловен туризъм.

Проектът ще предложи конкретни мероприятия за устойчиво управление на дивечовите популации, приоритетно изготвяне на нова подобрена методика за таксация на дивеча и приваждане на ловоустройствените проекти в съответствие с изискванията на ПУ на ПП "Странджа".

4.3.3.Програма: Устойчиво екологосъобразно селско стопанство

Целта на тази програма е да се подпомогнат общините, частни собственици на земи и фермери да съживят земеделието и животновъдството на основата на щадящи екологосъобразни практики.

Основните акценти в програмата следва да бъдат:

- възстановяване на агроклиматичните изследвания на територията;
- подпомагане на местните земеделски общности за кандидатстване с проекти от предприєдинителните фондове на ЕС;
- създаване на подходящи условия за възстановяване на местния генофонд и подотраслите с потенциал за развитие на територията - овцевъдство, говедовъдство, коневъдство, биволовъдство, пчеларство;
- създаване на надеждна охрана на земеделските земи;
- насърчаване на екстензивно пасищно животновъдство;
- стимулиране на фермерите за използване на методи за производство, целящи опазването на биоразнообразието и природната среда (специфични за парка сеитбообращения, биологични методи за борба с вредителите, подобрени технологии на обработка на почвата, подобрена организация на пашата, повишаване на ефективността на водоползването и др.);
- обучение на местни кадри в екологично земеделие;
- усъвършенстване на организацията и сътрудничеството между собствениците на ресурсите, предприемачите и институциите, имащи отношение към земеделието, преработката на селскостопански суровини и търговията със селскостопанска продукция;
- диверсификация на селскостопанската дейност.

Проект: Проучване на екологосъобразни методи на селскостопанско производство, приложими на територията на парка

Целта на проекта е да се проучат кои от съществуващите екологосъобразни методи на земеделско производство са приложими на територията на парка от гледна точка на: съвместимост с поставените природозащитни цели; съществуващите природни дадености и нужди; наличните човешки ресурси и др. Проучването ще определи специфичните за парка сеитбообращения, биологични методи за борба с вредителите, подобрени технологии за обработка на почвата, повишаване ефективността на водоползването.

Проект: Управление на полуестествените местообитания в ПП "Странджа" - пилотен район по Програма САПАРД

Целта на проекта е опазването на полуестествените местообитания чрез определяне на разположението, границите и формите на собственост, режимите на управление съгласно зонирането на парка и подпомагане на прилагането на пилотната агроекологична дейност чрез насърчаване и подпомагане на кандидатстването на земеделските производители и общините в схемата.

Проектът ще включва още:

- Паспортизация на пасищата и създаване на методика и система за мониторинг на въздействието на пашата върху биоразнообразието. На тази база ще се определи подходяща схема на натоварване на пасищата в парка

и организацията на пашата. Ще се подготви договор с ползвателите за разпределение на разходите и ползите от стопанисване на пасищата.

- Инвентаризация на всички изоставени земеделски земи, идентифициране на собствениците им и техните намерения. Целта е да се прецени възможността за включването на тези земи в пилотната схема за управление на полуестествените местообитания; да се прецени възможността за залесяване с местни горскоплодни видове или местни лекарствени и етерично-маслени култури на определени територии и маркетинг на съответните продукти. Ще бъдат определени правилата на стопанисване на земите, съгласно бъдещото им използване.

Проект: Прилагане на биологично земеделие в парковите територии с повишена консервационна стойност

По примера на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" ще се разработят конкретни насоки за прилагане на биологично земеделие в останалите екологично чувствителни територии на парка. Проектът следва да включва анализи на почвите за тежки метали в поземления фонд на зоната за ограничена човешка намеса, предложения за екологосъобразни схеми за развитие на земеделието, подходящи схеми на сеитбообръщения и включване на подходящи и конкурентноспособни видове. В рамките на проекта ще се идентифицират собственици и ползватели за пилотно прилагане на схемите.

Проект: Демонстрационен център по екоземеделие

Този проект е предложен с ТУП на Община Царево като Демонстрационен център по екология с по-разширена програма, включваща експониране на различни средства и начини за хармонично съжителство на човека с природата чрез въвеждане на посетителите в алтернативни органични технологии за производство на екологично чисти продукти и опазване на средата. Изборът на мястото се основава на няколко благоприятни предпоставки: наличие на курортна гора, съществуващи, неизползвани животновъдни ферми, подлежащи на трансформация, плодородна земя в съседство, действащ далян и подходяща скорост на вятъра. Програмата включва: създаване на енергийна ферма, демонстрираща алтернативни методи за производство на енергия, овощна и зеленчукова градина за демонстриране на местни сортове и производство на продукция на базата на органично земеделие, далян с дегустационна зала, места за пикник, детски атракции и магазин за продажба на екопродукти от парка.

Проект: "Земеделие и туризъм"

Целта на проекта е стимулиране участието на земеделските стопани в усъвършенстване на селищната и крайселищна среда, подобряване на пейзажа и засилване на привлекателността на цялата територия от землищата на селата в ПП "Странджа" чрез създаване и изпълнение на краткосрочни-годишни и средносрочни програми. Проектът ще включва схема за диверсификация на селското стопанство и обвързване с алтернативните форми на туризма - селски, екологичен, аграрен и климатолечение.

Проект: "Стопанска асоциация "Странджа"

Целта на проекта е създаване на обединение на земеделските производители от Странджа за взаимен засилен екологичен контрол върху качеството на произвежданата продукция и реализация на обща пазарна стратегия, насочена към привличане на вниманието на платежоспособни клиенти от страната и чужбина.

Проект: Южните култури в ПП "Странджа"

Целта на проекта е да се съхрани и обогати генофонда от местни южни култури в опитните площи на ОПЮК, като се идентифицират и излъчат местни устойчиви топлолюбиви сортове и се препоръчат подходящи райони за отглеждането им.

Проект: Възстановяване на застрашени от изчезване местни породи

Целта на проекта е да се инвентаризират чистокръвни представители на местните породи странджанска овца, местно сиво говедо, източно-балканска свиня и др. Да се

идентифицират местни стопански субекти и се осигури методическа помощ при разработването на проекти за създаване на племенни стада и демонстрационни ферми.

Проект: Възстановяване на застрашени от изчезване местни сортове

Целта на проекта е да се инвентаризират всички местни сортове овощки, зеленчуци, варива, допринасящи за развитие на местни маркови продукти от една страна и от друга, създаващи условия за опазване на почвите от ерозия и замърсяване чрез включването им в подходящи схеми на сеитбообращение. Проектът включва идентифициране на местни стопански субекти и осигуряване на методическа помощ при разработването на проекти.

4.3.4.Програма: Развитие на природосъобразен устойчив туризъм

Основните акценти в тази програма следва да бъдат:

- *оценка и използване на туристическия потенциал на уникалното културно-историческо наследство и уникалното биоразнообразие на парка;*
- *задълбочено проучване на туристическото търсене и координиране на туристическия маркетинг;*
- *концентриране на развитието на туристическата база в селищната мрежа и вече утвърдените туристически съсредоточия;*
- *изявяване особеностите на региона чрез разнообразие от туристически услуги;*
- *привличане и подготовка на местното население в туристическия бизнес;*
- *задържане на традиционните посетители и транзитния поток;*
- *промоция на парка на националния и международен туристически пазар.*

Реализацията на тези стратегически направления ще се осъществи чрез проекти включващи:

- подобрене на транспортните услуги и достъпа до парка и отделни негови елементи;
- в краткосрочен план ще се наложи спешно вземане на мерки относно пътищата от I, II и III клас и четвъртокласната пътна мрежа, подобряване на хоризонталната и вертикална маркировка на пътищата;
- осигуряване на транспортна връзка с местата от посетителски интерес;
- въвеждане на стандартна система от знаци за туристическите обекти;
- инфраструктурни и санитарно-хигиенни подобрения, свързани с осигуряване на паркирането и насочването му основно в населените места и при подходите към обектите от посетителски интерес;
- цялостно подобряване на благоустрояването на селищата и тяхното озеленяване;
- създаване на екопътеки със съответни обозначения и обяснителни табели;
- развитие на мрежата от туристически информационни центрове в населените места в комбинация с други специализирани туристически услуги. Развитие на мрежата от информационни пунктове в населените места, комуникационни възли и др.;
- създаване на информационни кътове към туристическите информационни центрове в големите черноморски курорти.

Програмата включва три основни теми/подпрограми:

"Управление и безопасност на посетителите"

"Доизграждане на туристическа инфраструктура"

"Развитие на туристически продукт"

4.3.4.а. Подпрограма: Управление и безопасност на посетителите

Проект: Мониторинг на туристическия поток в парка

Проектът включва създаване на методика за мониторинг на туристическия поток, като база за оценка на поемната способност на тези елементи от територията, които

представляват туристически интерес и установяване на пределно допустимото натоварване на отделни маршрути. Проектът ще включва пилотно изпробване на методиката. Като част от методиката ще се използва система за преброяване на туристите в няколко опорни пункта – главните входи на парка, рекреационно-туристическите центрове, местата с еднократно точково натоварване по повод определени събития. Целта на проекта е да се обезпечават информация за състоянието на маршрутите, въздействието от туризма върху избрани биотични и абиотични компоненти, да се набележат мерки за редуциране на вредните въздействия, като се отговори в най-пълна степен на туристическото търсене.

Проект: Безопасност на туристите

Проектът включва идентифициране на всички опасни участъци по съществуващите и предложени маршрути и местата извън туристическата зона, както и възможните заплахи за туристите при престой на открито. В рамките на проекта се предвижда подготовка на листовки за опасните места и възможните заплахи в парка, определяне и обезопасяване на опасните места и курс за водачите за оказване на съответната помощ.

Проект: Правилник за поведение на посетителите в парка

Под форма на листовка/брошура този правилник ще запознава посетителите с териториите в парка с висока природозащитна стойност и основните и специфични правила за поведение при посещенията в тях.

Проект: Екобуси в ПП "Странджа"

Проектът включва договаряне с фирмите, извършващи извънобщинските превози за осигуряване на специализиран транспортен превоз за посетителите на парка през туристическия сезон. Предвиждат се превозни средства, използващи безоловен бензин с възможности за прожектиране на видеофилми и предлагане на рекламни брошури за парка.

4.3.4.6. Подпрограма: Доизграждане на туристическата инфраструктура в парка

Проект: Доразвиване на мрежата от туристически маршрути

Проектът включва действия в няколко направления:

- разработване на кратки лъчеви пешеходни маршрути чрез изграждане и маркиране на екопътеки от селищата в парка до места от туристически интерес в крайселищните територии;
- съставяне на експертна група от представители на ДПП, БТС, БАН, местните власти и свързани с туризма НПО за оглед на предложените с този План маршрути и идентифициране на нови, определяне на типа на ползването им, тяхното поддържане и обозначение;
- предложения за VIP маршрути и такива за инвалиди след обстойно проучване на интересите на тези групи и оборудването им;
- Изготвяне на устройствен план на маршрутите в парка с прилежащата им инфраструктура;
- Обозначаване и поддръжка на основните туристически маршрути.

Проект: Развитие на инфраструктурата от обекти за краткотраен отдих

Проектът включва развитие на мрежата от туристически заслони, пикник-зони, кътове за почивка, изгледни площадки и места за бивакуване, чрез подобряване на качеството на съществуващите места, тяхното благоустрояване и изграждане на идентифицираните от ДПП и предложени с този План нови обекти. Проектът включва и създаване на стандарти за дизайн и функциониране на съоръженията.

Като приоритетна мярка в рамките на проекта се предвижда устройване на места за лятно къмпирание по поречието на р.Велека, тяхното обозначаване и оборудване с подвижна санитарна техника, кошчета за смет и др.

Проект: Развитие на материално-туристическата база на туризма в населените места

Проектът включва разработването на стратегия за развитие на базата за селски и екотуризъм и климатолечение в населените места от вътрешността на парка и оползотворяване на свободния квартирен фонд и неизползваните сгради на училищата. Като изходна база ще се доразвият проучванията относно биоклиматичните характеристики на района, ще се идентифицират потенциалите за развитие на селски туризъм и климатолечение и възможните потребители. Ще се проучи възможността за регистриране на местна марка на частните квартири с емблемата на ПП "Странджа".

Проект: Подобряване на достъпа до места от посетителски интерес

Проектът ще включва изпълнение на приоритетни елементи от устройствения план на комуникационно-транспортната мрежа в парка, предвиден в *програма "Чувствителни устройствени планове и схеми"*, които ще бъдат обвързани с развитието на туристическите маршрути. Като първоетапна мярка ще се устроят подходи и паркиране към утвърдени обекти от посетителски интерес – ИМ "Петрова нива", тепавиците при водопада на р.Докузак, м.Басейните на р.Младежка.

Проект: Изработване и поддържане на туристически обозначения

Проектът включва обновление и допълнение на туристическата маркировка и система от туристически обозначения по единен дизайн, съобразен с европейските стандарти и определяне на подходящите места за разполагането им. Тук от особена важност ще бъде насищането с информация за туристическите обекти в парка на основните артерии и комуникационни възли по един подходящ и интригуващ начин.

Проект: Оборудване на ДПП с пособия за туризъм за отдаване под наем

Този проект е заложен в бизнес-плана на ДПП и включва пълен набор от пособия за отдаване под наем, свързани с различни форми на специализирания туризъм и конкретните сезони.

4.3.4.в. Подпрограма: Развитие на туристически продукт

Проект: Включване на КИН в системата от туристически маршрути

Проектът включва оценка на посетителската стойност и туристическия потенциал на паметниците на културата в парка, тяхната приоритизация с концепция за експониране и включване в туристически маршрути, в т.ч. и международни.

Проект: Развитие на специализирани спортове в парка

Проектът включва оценка на посочените в ПУ възможности и идентифициране на нови. Това би следвало да стане от експертна интердисциплинарна група, която ще фиксира местата, ще даде насоки за извършване на дейностите и ще определи процедурите и правилата за извършване на тези дейности. Проектът включва и разработването и пилотното изпробване на няколко обекта.

Проект: Съвместни туристически продукти с големите курорти по Черноморието и маркетинг

Основна задача на този проект е да се установи връзка с печелившите черноморски курорти, като в.с."Дюни" (Magic Life), к.к."Слънчев бряг", Приморско, Китен и техните маркетингови звена, за проучване на потребителското търсене и включване на парка в туристически пакет. Това би допринесло значително за по-бързото развитие на туризма във вътрешността.

Проект: Инвестиционна стратегия за развитието на туризма в парка

Проектът ще включва идентифицирането на механизми за финансов принос на туристическите фирми в опазването на културното и природно наследство и начини за подпомагане на местната инициатива.

4.3.5. Местни предприемачески инициативи

Проект: Проучване на механизми за осигуряване на приходи за местните общности

Проектът ще включва идентифициране на местни предприемачески инициативи, свързани с възможности за ползване на емблема на парка, инвентаризация на подходящите продукти и разработване на маркетингова стратегия. В рамките на проекта ще се идентифицират възможности и определят критерии за подпомагане създаването на браншови организации от производители на тези продукти.

Проект: Добив и оползотворяване на дребноразмерната дървесина от горите на парка

Този проект включва анализ на добивите от горите, определени по лесоустройствени проекти, пазарната атрактивност и пазарите за продажба на потенциалните добиви. Друг аспект на същия проект ще бъде оценка на възможностите в територията на парка и прилежащите територии да се създадат предприятия за технологична преработка, енергодобив, въглищарство, екстрахиране на етерични масла, износ. Този проект трябва да следва изработването на лесоустройствените проекти.

Проект: "Горските занаяти в парка"

Целта на проекта е да се проучи състоянието и възможностите за възраждане и развитие на традиционни занаяти, свързани с преработка на горски продукти – въглищарство, кошничарство, дърводелство, резбарство и др. Получените резултати ще послужат за вземане на управленски решения на местно и национално ниво за стимулиране на занаятчийството.

Задачи: Обвързване на двата действащи проекта по програма ФАР на ЕС за заетостта в районите със стоманодобивна и минна промишленост – "Създаване на общински бизнес-инкубатор" в Малко Търново и "Институционална подкрепа за активна трудова адаптация на съкратените от минната промишленост" в Община Царево с възможности, които дава парка за култивиране на билки, преработка на местни суровини, възстановяване на местни занаяти и други възможни производства, свързани с генериране на приходи от екологично чисти дейности.

4.4. Развитие на идентичността

4.4.1. Програма: Материална и духовна култура на ПП "Странджа"

Проект: Картиране на недвижимите паметници на културата в ПП "Странджа"

Проектът включва пълна инвентаризация и картиране на всички недвижими паметници на културата в парка, точно определяне на категорията им, приоритизация на паметниците във връзка с тяхното заснемане. В рамките на проекта ще се извърши геодезическо заснемане на приоритетните обекти, определяне на границите на охранните им зони и тяхното обозначаване.

Проект: Ефективна охрана на културно-историческото наследство в парка

Проектът включва проучване на възможности за партньорство между местните власти, ДПП "Странджа", ДЛ, НС "Гранична полиция" и НПО за осигуряване на ефикасна охраната на КИН и опазването му от иманяри. Като възможен вариант ще се изследва подписването на меморандум за сътрудничество между посочените институции.

Проект: Стратегия и програма за опазване на културното наследство в населените места от вътрешността на парка

Проектът включва класификация на населените места в парка според техния културно-исторически статут и конкретни предложения за поддържане и възстановяване на възрожденската жилищна и култова архитектура в населените места с богато историческо наследство и особено в тези, които се нуждаят от спешни мерки за опазване от саморазруха – Бръшлян, Сливарово, Стоилово и др.

Проект: Устройство на ИМ "Петрова нива"

Проектът представлява актуализация на паркоустройствения проект на ИМ "Петрова нива" в съответствие със статута на парка и неговото зонироване като се потърси възможност за обвързване с предвидената зона за туризъм и рекреация в м.Тракийски лагер. Като начало следва да се проучат схеми за разтоварване на територията по време на честванията на Преображенското въстание, чрез създаване на различен тип организация на празниците и свеждане на масовия престой в местността до един ден.

Проект: Създаване на нестинарски център в с.Българи

Този проект е част от една цялостна програма под името "Въздигане на с.Българи като център на нестинарството", чието начало е положено през 1996г. с възстановяване на одърчето при аязмото на св.Константин, построяването на чешмата в центъра на селото, провеждане на патронния празник при пълна автентичност и неговото филмово документиране. Един от най-важните проекти на програмата е създаването на музей на нестинарството и лятна школа по история, краезнание, етнография и изобразително изкуство в сградата на училището. Този проект би могъл да се доразвие в посока към създаване на интерпретационен център по нестинарство и етнография, включващ музейна експозиция и разширена програма за учащи се и възрастни, конкурси, семинари, поддържане на културен обмен с други центрове на нестинарството в съседна Гърция и др.

Проект: "Природа и религия"

Този проект предвижда програма за реставрация и подходящо експониране на всички култови места сред природата на Странджа – параклиси, столнини и одърчета по единен проект. Като първоначален етап ще се извърши пълна инвентаризация и категоризация на този тип паметници, концепция за опазване и експониране, предложения за реставрация и благоустрояване, в т.ч. пилотни реализации на проекта за особено важните обекти, включени в главните туристически маршрути.

Проект: "Бизия – Агатополис – Салмидесос"

Трансграничен проект за изследване на тракийската култура и нейните взаимоотношения с Гърция и Рим през епохата на античността и особено по време на Одриско-Сапейската династия, чийто произход е свързан със Странджа и с континенталната област срещу остров Тасос. В рамките на този проект могат да се включат изследвания на Средновековието, когато Бизия заема централно място, на по-новите епохи и преди всичко на традиционната архитектура в Странджа, стопански дейности и традиционна култура, чийто тракийски корен е очевиден.

4.4.2.Програма: Ландшафтни и визуални подобрения

Проект: Подобряване състоянието на характерните ландшафти по главните туристически маршрути и обекти за посещение в парка

Проектът включва първоначално проучване, което ще обхване едногодишен период, за да се установи динамиката на изменението на ландшафтите през отделните сезони и да се извърши тяхното картиране, след което ще бъде изработен план за действие с конкретни технически мерки за подобряване на състоянието на характерните ландшафти.

Проект: Ландшафтно оформление на пътищата от републиканската пътна мрежа

Проектът включва ландшафтно оформление на тези участъци от РПМ, които попадат в парка. Спецификата на защитената територия изисква нестандартни решения както по отношение на укрепването на застрашените участъци, така и по отношение на целия облик на пътищата. Там, където вече са подготвени подобни проекти задачата ще бъде те да се ревизират и актуализират.

Проект: Преустройство на изоставени сгради за нуждите на управлението на парка

Проектът включва инвентаризация на съществуващи изоставени постройки в парка и идентификация на собствениците им. Ще се разработят предложения и схеми за

използването им за нуждите на парковото управление, интерпретацията, образователни програми и др. Успоредно с това ще се предложи схема за отстраняване на ненужните и грозящи постройки и извършване на последваща рекултивация на терените.

Проект: Крайселищни ландшафти

Целта на този проект е да се създадат устройствени планове на крайселищните територии, включващи устройство на маршрути до близки обекти на рекреацията и културно-историческото наследство, предложения за саниране на територията, обозначаване на интересните обекти и посочване на механизми по поддържане на крайселищните територии.

Проект: Интердисциплинарно проучване на ландшафта в ПП "Странджа" с цел номиниране като ландшафт от категория II по критериите на Конвенцията за световното наследство (WHC)

Основание за подобно проучване е фактът, че територията притежава висока автентичност на културното наследство в природната и селищна среда, представлява специфична етнокултурна зона със запазени традиции и обичаи, включва традиционни селища, които са чувствителни и уязвими и директно свързани с исторически събития, традиции и вярвания с универсално значение - нестинарството. Допълнително основание за подобно проучване е духовната връзка на населението с местната природа и припокриването на културни и природни стойности. Проектът ще включва и административни процедури, свързани с номинирането на територията.

Проект: Ръководство за създаване на чувствителна архитектура в ПП "Странджа"

Целта на проекта е да се създаде ясно, практически насочено ръководство за избор на правилния архитектурен образ за различните типове сгради и чувствителното вписване на обектите в ландшафта. Проектът ще съдържа предварително изследване на типологичното развитие на строителството в Странджа, връзката на сградите и отделни архитектурни елементи с окръжаващата ги среда, тяхната органика и екологичност и възможности за съвременна интерпретация. В последна сметка целта е да се създаде наръчник, както за главните архитекти, така и за обикновените ползватели относно какво и как да се строи в парка – "от сграда до ограда".

4.4.3.Програма: "Чувствителни" устройствени планове и схеми

Проект: Устройствен план на транспортно-комуникационната мрежа в парка

Проектът ще съдържа щателна оценка на транспортно-комуникационната мрежа и предвижданията за нейното развитие от гледна точка на режимите в ПУ, изискванията за охраната на парка и отделните му елементи, неговото управление и поддържане, насочване и управление на посетителския поток, обслужване на населените места в парка и цялостно развитие на територията. Смисълът е да се постигне координация между регионалните планове за развитие на РПМ, плановете, програмите и стратегиите на двете общини относно четвъртокласната пътна мрежа и ведомствените предвиждания за развитие на горските автомобилни пътища.

Целта е да се направят конкретни предложения за качествени изменения на съществуващата пътна мрежа, особено в зоната на второстепенните подходи, като се улесни достъпът до определени места от посетителски интерес и се регулира достъпът до други. Ще се потърсят варианти за изнасяне на някои участъци от чувствителни места или смекчаване на тяхното въздействие върху биоразнообразието чрез подходящи технически решения.

Схемата ще уточни местата за паркиране в парка, броя на паркоместата, местоположението на обектите по чл.46, ал.8 от *Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони* и етапите на реализация. На базата на пълна оценка на състоянието на чакълираните и черните автомобилни пътища ще се изготви технически проект за поетапно възстановяване, обезопасяване и повишаване класа на горските пътища и тяхното използване за целите на парковото

управление. Ще се определят тези от летните (черни) пътища, които ще се запазят като горски пътеки.

В рамките на проекта ще бъде определен обемът на капиталните вложения и източниците на финансиране и ще бъде съставен оперативен план за действие.

Проект: Устройствен план на инженерната инфраструктура в парка

Проектът ще съдържа геодезическо заснемане на подземните елементи на техническата инфраструктура и уточняване на трасетата на новопредвидените линейни обекти. Ще бъдат предложени подходящи технически решения в съответствие с режимите, условията и нормите, заложи в специализирана зона "Инфраструктура".

Проект: Общи устройствени планове на общини Царево и Малко Търново

Проектът предвижда приоритетно изготвяне на актуализация на ОУП на Община Царево и поетапно разработване на ОУП на гр.М.Търново и някои села (по избор на Общината) за пълно обвързване на Стратегията за развитие, Плана за развитие на общината, ПУ на ПП "Странджа", и правилното локализиране на обектите, за които могат да бъдат получени инвестиции по Програмата за развитие на селските райони в Странджа-Сакар, Програмата за трансгранично сътрудничество, регионални проекти и други на МРРБ.

По този начин ще могат ефективно да се резервират пространства за разнородни дейности, функции и логично най-екологосъобразно да се локализируют "пристигащите свежи инвестиции" в територията.

Проект: Устройство на рекреационно-туристическите съсредоточия и места за отдих в ПП "Странджа"

Проектът включва устройствени планове на рекреационно-туристическите съсредоточия "Ковач", "Качул - Калиново" и "Тракийски лагер" в посочените в Плана за управление условни граници. Въз основа на определените с ПУ режими на специализирана зона "Туризм" ще бъдат конкретизирани правилата за застрояване и ще бъдат определени местата на конкретните обекти за отдих и туризм.

4.5.Научно-изследователски, образователни и информационно-интерпретативни дейности

4.5.1.Програма: Наука и устойчиво развитие

Тази програма включва създаване на условия за научни изследвания в парка и включване на допълнителни възможности за проучвания извън тези, свързани конкретно с биологичното разнообразие и абиотичните компоненти, които ще бъдат насочени към обвързването на местната икономика със специфичните характеристики на парка.

В нея са включени и съвместни действия с ВУЗ за изпълнение на определени елементи от програмата под формата на научно-образователни практики.

Проект: Създаване на база за научни дейности в ПП "Странджа"

Проектът включва задействане на създадената от ДПП лаборатория и пригаждането ѝ за извършване на експресни анализи на място. Едновременно с това проектът включва и създаване на условия за пребиваване на научни експедиции, свързани с различни научни изследвания на територията.

Проект: Научни изследвания, свързани с екологосъобразното развитие на територията

Цел на проекта ще бъде съставянето на програма за научни изследвания, свързани с оценката на културно-историческото наследство от гледна точка на неговия туристически потенциал, форми на екологично земеделие на територията на парка, възможности за многофункционално стопанисване на горите, биоклиматични проучвания др.

Проект: Научни изследвания, свързани с развитието на местни предприятия, базирани на преработка на местни суровини

Целта на този проект е да се идентифицират форми и механизми за поощряване на научни изследвания, свързани с обвързването на местните предприятия с развитието на местни суровини и маркетинг на готовата продукция.

4.5.1.а. Подпрограма: Работа с ВУЗ

Целта е съвместно с няколко основни учебни заведения в страната на договорна основа да се реализира част от програмата за научни изследвания, свързани с екологосъобразното развитие на територията и проучване на биоразнообразието. Образователният елемент и научно-изследователския аспект на подпрограмата са неразривно свързани, което е характерно за работата с ВУЗ. Заложените приоритетни направления биха могли да се оформят като проекти:

- Проучване на културно-историческото наследство в парка – СУ "Св.Климент Охридски", УАСГ – София;
- Оценка на културното наследство в ПП "Странджа" като ресурс за познавателен туризъм – СУ "Св.Климент Охридски", Колеж по туризъм – Бургас;
- Възможности за развитие на екологично земеделие в районите с висока консервационна стойност – ВСИ – Пловдив, БСУ;
- Възможности за многофункционално стопанисване на горите в парка – ЛТУ – София;
- Оценка на ресурсите за селски и агротуризм – Колеж по туризъм – Бургас.

4.5.2.Програма: Природозащитно образование

Този проект е вече в ход с издаването на редица материали с природозащитен характер и ориентирани към местното население и посетителите в парка.

Тя включва две основни направления: работа с подрастващите от населените места в парка и региона и работа с възрастното местно население и посетителите в парка.

Проект: "Природната лаборатория"/"Паркът като класна стая"

Проектът е насочен към развитие на извънкласните образователни дейности и разширяване на мрежата от училища, ползващи условията на парка като "Класна стая". Работата с местните училища ще акцентира основно върху създаване на богата екологична култура, чувство на местна гордост и мисия за развитие на територията, а работата с училищата от региона следва да се насочи към привличане на бъдещи кадри за работа в парка и промоция на самия парк чрез популяризацията му сред учащите се.

Проектът включва разработване на цикъл от лекции, придружени с посещения на Природния музей в Малко Търново, Горската сбирка в Граматиково, целево подбрани елементи от парковата територия, свързани с определени теми за допълване на учебния процес. Предвижда се използване на оборудваната лаборатория в помощ на учебния процес.

За учениците от региона проектът предвижда договаряне с Община Малко Търново за осигуряване на престой в общежитието.

Проект: Природозащитно образование на местното население и посетителите в парка

В случая целта е да се обезпечи информационно населението и посетителите в парка за посещаваните обекти и режимите в тях, за нормите на безопасност, за елементите на биоразнообразието, които са обекти на специална защита. В проекта се предвиждат разяснителни дейности сред местното население за опазване на територията от пожари, браконieri и замърсяване. Проектът включва подготовка на допълнителни информационни материали по темата.

4.5.3.Програма: Обучение на различни целеви групи за работа в условията на природен парк

Проект: Обучение на специализирани водачи в парка

Проектът цели да се идентифицират и обучат местни хора за водачи на туристически групи в парка. Програмата ще включва подготовка в двете основни направления: биоразнообразие и културно-историческо наследство. В рамките на курса се предвижда и създаване на комуникационни и интерпретационни умения.

Проект: Обучение на собствениците на места за настаняване за селски туризъм

Проектът включва поддържащи курсове за вече действащите субекти, идентифициране на нови лица и организации, желаещи да се включат в развитието на селския туризъм на територията на парка и подготовката им за работа.

Проект: Опазване на биоразнообразието в земеделски земи с висока консервационна стойност

Проектът цели да се идентифицират собствениците на селскостопански земи в чувствителните територии на парка – Зона на ограничена човешка намеса, да се проучат намеренията им и да се формира група, която ще получи подготовка за прилагане на щадящи техники и технологии в земеделските земи и интегриране на консервационните дейности в земеделието.

Проект: Образователна програма за ползватели на лечебни растения, диворастящи плодове и гъби в ПП "Странджа"

Целта на проекта е да се предоставя на събирачите и заготвителите в парка информация за възможностите и ограниченията на ползването на ресурсите, произтичащи от законите, лекции и практически занятия за начините на събиране и опазване на билките, диворастящите плодове и гъбите.

Проект: Обучение на новите горособственици в стопанисването на горите

Проектът включва изготвяне и разпространяване на дипляни и брошури по елементарно лесовъдство, горско и природозащитно законодателство и екология и въвеждане в особеностите на отделните зони и режимите в тях.

Проектът включва и подпомагане за организиране на кооперативно движение сред собствениците на земи и гори в ГФ.

4.5.4.Програма: Информация и интерпретация

Основна цел на тази програма е повишаването на информираността на местните общности и широката общественост за комплексната стойност на парка и възможностите, които той предлага за туризъм и рекреация.

Програмата включва работа по следните няколко направления:

- *усъвършенстване на инфраструктурата за информация за стойността на парка;*
- *развитие на база за интерпретация и демонстрация на природозащитни и различни практики, свързани с местния бит и икономика;*
- *развитие на интерпретативни програми и техники.*

Част от проектите, които имат отношение към тази програма, като "Демонстрационен център по нестинарство", "Демонстрационен център по екоземеделие", "Демонстрационни ферми с племенни стада", поради специфичния си характер са посочени в други програми.

Проект: Развитие на мрежата от информационни центрове и точки

Проектът предвижда изграждане на информационен център в м.Босна и още няколко по-малки информационни съоръжения на входните пунктове и ключови комуникационни места в парка и контактната му зона като самостоятелни обекти или в комбинация със съществуващи туристически информационни центрове. Такива места са

ГКПП – Малко Търново, автогарите на Ахтопол, Царево, Приморско и Средец, селищата: Изгрев, Бродилово, Звездец, Синеморец, комуникационни отклонения към Визица и Калово, Бродилово и подходи от Писменово и Фазаново.

Предвидената в бизнес-плана на ДПП функция - посетителски център на входно-изходния пункт при м.Босна – е нерентабилен вариант, тъй като предполага една по-обширна програма и необходимост от по-дълъг престой на посетителите, които едва навлизат в парка или вече са добили впечатления. По тази причина като по-удачна алтернатива се препоръчва изграждане на информационен център.

Проект: Посетителски центрове в ПП "Странджа"

Проектът включва създаване на посетителски центрове в Малко Търново и в Ахтопол, насочени към интерпретацията на специфичния характер на биоразнообразието в крайбрежната зона и вътрешността на Странджа и доразвиване на Горската сбирка в Граматиково.

Целта на проекта е да се идентифицира програмата на всеки конкретен обект, да се изготви архитектурен проект, респ. проект за интериор и неговото изпълнение.

Независимо от силното присъствие на Природния музей в Малко Търново, програмата на един посетителски център ще изисква или допълнителни помещения или усвояване на нова сграда. В дългосрочен план се предлага построяване на нова сграда, съответстваща във функционално и архитектурно отношение на една разширена образователно-интерпретативна програма и дейност, свързана с развитието на туризма и промоцията на парка. Като етапно решение се препоръчва съчетаването на образователно-интерпретативната функция на Природния музей с допълнителни услуги и образователни дейности, които могат да се развият в съществуващата сграда на ДПП с известни преустройства и благоустрояване на прилежащия терен.

Проект: Музей на рударството в Странджа

Проектът включва проучване на възможностите за изграждане на музей (интерпретативен център) на рударството в укрепената галерия на рудник "Пропада" и създаване на посетителски комплекс съвместно с куполната гробница в м.Пропада и други наскоро открити археологически находки. Създаване на програма за развитие на комплекса.

Проект: Създаване на интерпретативни програми и развитие на интерпретационните умения на рейнджърите от РИОСВ и служителите на ДПП

Проектът включва разработване на интерпретативни програми по специализирани маршрути, най-вече тези обвързани с посещение на територии с висока природозащитна и културна стойност. Подходящи теми са "Реликтната растителност в Странджа", "Фаунистичното богатство на Странджа", "Езикът на птиците", "Природни феномени в парка", "Древни празници и обичаи", "Култовите места в лоното на планината", "Археология и митология" и др. Успоредно с разработването на програмите в проекта се предвижда и развитие на интерпретативните умения на служителите на ДПП и рейнджърите на РИОСВ.

4.6.Институционално развитие и партньорства

4.6.1.Програма: Усъвършенстване на организационната структура на ДПП "Странджа" и подобряване на материално-техническата ѝ обезпеченост

Задача: Оптимизиране на организационната структура на ДПП

Въз основа на направения анализ на организацията и техническото обезпечаване на управлението се предлага развитие на съществуващата структурата на ДПП и увеличаване на щата за оптимизиране на управлението на парка.

Вместо двустепенна структура – директор и пряко подчинени на него експерти и главни специалисти – се предлага тристепенна структура на организацията, което включва ниво директор, отговорен за цялата дейност на дирекцията, ниво заместник-

директор, който осъществява оперативното управление на дирекцията и изпълнението на Плана за управление. Пряко подчинени на заместник-директора са четирима експерти: експерт "Гори, земи и води", експерт по туризъм и рекреация, експерт по научни и консервационни дейности, експерт по връзки с обществеността, образователни програми, културно и историческо наследство, един завеждащ информационно-посетителски център, един главен специалист по маркетинг, един главен специалист по ГИС, осем души горска стража и трима паркови водачи (тип рейнджъри). Предвижда се максимален брой горски стражари, разрешен в Закона за горите, който обаче ще бъде недостатъчен за тази територия. Именно това ще наложи и необходимостта от трима рейнджъри, които ще допълват функциите на охраната. Обслужващият отдел, ръководен от главен счетоводител-деловодител е подчинен пряко на директора. В него са включени касиер-домакин, шофьор и дърводелец. Функцията на последния е свързана с поддръжката на парковата инфраструктура. Всеки от експертите ръководи отдел с определен брой главни специалисти, свързани с конкретно направление на дейността. Оформят се четири отдела: Отдел "Гори, земи и води", отдел "Туризъм", отдел "Биоразнообразие" и отдел "Връзки с обществеността" с необходимия капацитет за по-добър контрол на територията и осъществяване на съответните програми, предвидени в Плана.

В структурата на отдел "Гори, земи и води" се включва позиция "Земи и води", която трябва да се оглавява от специалист по земеделие. Това е абсолютно необходимо с оглед постигането на целите на управление в сектор селско стопанство на територията на парка. Основните функции на този специалист ще бъдат свързани с координация по разработването и прилагането на посочените в Плана проекти в този сектор, обмен на информация с основните регионални звена на МЗГ относно възможностите за подпомагане на селското стопанство в парка, консултации и техническо подпомагане на местните производители и собственици на земеделски земи за кандидатстване пред съответните програми и фондове и участие в агроекологични схеми, контрол по прилагането на режимите в земеделските земи.

Схема на предложената организационно-административна структура на ДПП е дадена в **Приложение 41.1**.

С посочената нова структурна схема се решават в значителна степен някои от важните проблеми и се извършват подобрения в следните основни направления:

Контрол и охрана на парка. От една страна създаването на отдел "Гори, земи и води" дава възможност за осъществяване на ефективен контрол на държавните лесничейства и ползванията в земеделските земи на парка, нещо, което до момента почти липсва. Освен предвидената охрана за подобряване контрола върху браконьерството ще се използват парковите водачи, които ще изпълняват роля и на паркови информатори/рейнджъри. В правомощията им ще влиза сигнализиране на горските стражари и полицията при установени нарушения.

Поддържане на база данни и мониторинг. При тази нова схема се предвижда и въвеждане на ГИС като система за ефективно управление със съответния отговорен специалист. По този начин се решава въпросът за структуриране и поддържане на база данни за дейността на Дирекцията и другите ползватели в парка и провеждане на ефективен мониторинг. С увеличаването на броя на специалистите в областта на биоразнообразието, горите и земите в парка се увеличават и възможностите за провеждането на комплексен мониторинг в парковата територия.

Развитие на възможностите за интерпретация. Предвижда се създаване и поддържане на посетителски център към ДПП и развитие на дейността му, за което е обезпечен и персонал.

Възможности за генериране на допълнителни приходи за дейността на ДПП. С назначаването на експерт по маркетинг се създава възможност за реализация на бизнес-план и постигане на достатъчна самоиздръжка на ДПП.

Подобряване възможностите за развитие и поддръжка на информационната и туристическата инфраструктура в парка чрез създаване на дърводелска работилница за изработка и поддръжка на парковата архитектура.

Като етап е предложен междинен вариант, който би могъл да се изпълни на първо време за решаване на най-критичните проблеми в управлението – охраната и контрола,

както и мониторинга на приоритетните елементи на флората и фауната в парка.
Приложение 41.2.

Задача: Подобряване на материално-техническата обезпеченост на ДПП

Подобряването на материално-техническата обезпеченост на ДПП е допълнително условие за оптимизиране на управлението. Предвижда се развитие на управленската инфраструктура чрез създаване на два допълнителни клона на централния офис на ДПП: в с.Граматиново и в гр.Ахтопол. Последният ще бъде съчетан с посетителски център, а щатът ще се състои от един главен специалист по горите и един главен специалист по фауната. Офисът на ДПП в Граматиново може да се организира в сградата на ДЛ "Граматиново", а щатът ще се състои от един уредник на сбирката и втория специалист по горите. В централния офис остават експертът и специалистът по земи и води. При тази схема се обхваща ефективно територията и се подобряват многократно условията за контрол. Покритието на ДЛ "Царево" и ДЛ "Кости" ще се извършва от офиса в Ахтопол, на ДЛ "Граматиново" и част от ДЛ "Звездец" – от офиса в Граматиново, а на ДЛ "Малко Търново" и останалата част от ДЛ "Звездец" – от централния офис, който всъщност ще изпълнява роля и на координационен център.

При междинния вариант развитието на управленската инфраструктура се ограничава с офис в Ахтопол, а до неговото трайно оборудване последният може да се помещава в ДЛ Царево.

Нуждите от оборудване са разработени и за двата варианта на развитие на управленската структура – оптимален и междинен. **Приложение 41.3**

4.6.2.Програма: Вътрешноинституционално развитие и изграждане на капацитет

4.6.2.а. Подпрограма за информационно обезпечаване на ДПП

Проект: Създаване и развитие на Географска информационна система - ГИС

Целта на проекта е да се избере и осигури необходимият софтуер и оборудване за развитие на ГИС на базата на изградените цифрови модели на парка като част от ПУ. Ще се създаде подходяща схема за запълване на атрибутивната база данни за парка и прилежащите му територии и ще се разработят стандартизирани методики за извличане, сравнение и анализ на информацията с помощта на ГИС. Проектът ще включва и обучение на кадрите относно попълването и поддържането на базата данни и използването им за целите на биологичния и екологичен мониторинг в парка.

Проект: Поддържане и развитие на база данни в приоритетните направления за работа на ДПП

Проектът ще включва създаване на метод за поддържане и допълване на информация за биологичното разнообразие в парка (локализация, количествени и качествени характеристики на популациите), състоянието на абиотичните фактори, разпределението и състоянието на недвижимите паметници на културата, движението на посетителския поток, ползването на горите и земеделските земи и отчитане на взаимодействията между тези фактори.

Проектът следва да се разработи в партньорство с РИОСВ, НУГ и НИПК

4.6.2.б. Подпрограма на ДПП за научни изследвания и мониторинг

Тази подпрограма цели обединяването на мониторинговите програми по различните проекти, залегнали в Плана чрез разработване на единна схема за мониторинг в съответствие с изискванията на ИАОС, включваща създаване на схема за движение на информацията и координация с НСЗП и РИОСВ – Бургас по изпълнение на дейностите.

Проект: Система за мониторинг на биоразнообразието към ДПП

Проектът предвижда изграждане на система за екологичен мониторинг към ДПП която ще включва: идентифициране на показателите за мониторинг на екосистемите в

парка и въздействието на различни ползвания върху приоритетни елементи от биоразнообразието, разработване на методики и процедури за снемане на показателите. Приоритетни за мониторинг ще бъдат тези ползвания, от които се очакват най-сериозни въздействия, както и ефективността на мерките, предприети в Плана – пр. мониторинг на ефективността на мерките предприети за ограничаване пашата на източно-балканската свиня съвместно с контрола върху числеността на дивата свиня върху приоритетни местообитания и видове.

В проекта ще бъдат определени ролята и задълженията на ДПП и РИОСВ при изпълнение на мониторинга. Предвижда се обучение на служителите на ДПП, рейнджърите към РИОСВ и охраната на парка за водене на "природна летопис", идентифицирането на видовете и снемане на показателите, пилотно изпълнение на подобрена таксация на ловните видове и др. Ще бъдат определени НИИ, които ще бъдат включени в разработването на методиките за мониторинг и пилотното му провеждане в съответните направления. Проектът ще включва и разработване на формати и процедури за координация и информационен обмен между ангажираните лица и институции с провеждането на мониторинга.

Проект: Изграждане на Научен консултативен съвет към ДПП

С този проект следва да се прецени възможността за създаване на НКС като част от Консултативния съвет към ДПП, да се дефинират неговите правомощия и приоритетни направления на работа.

4.6.2.в. Подпрограма: "Връзки с обществеността"

Целта на подпрограмата е усъвършенстване на работата с регионалните и национални медии и местното население, за да се спечелят повече съмишленици за реализация на ПУ.

Основни направления, които могат да се оформят като проекти са:

- *Разработване на медийна стратегия за следващите 3-5 години, която да включва ежегоден преглед на постиженията и изпълнението на ПУ и разпространението му чрез медиите, пресконференции, обучение на журналистите чрез специални курсове и турове в парка;*
- *Установяване на процедура за предоставяне на информация за парка на заинтересовани лица и организации;*
- *Поддържане и актуализация на електронната страница на парка в Интернет;*
- *Създаване на рекламен пакет на парка, съдържащ, сувенири, брошура с комплексна информация за парка - календар на събитията в парка, възможности за настаняване и хранене, местна кухня, правила на поведение и др., актуални специализирани карти, мултимедиен продукт (CD) с разширена информация по темите: "Биоразнообразие и защитени територии", "Културно-историческо наследство", "Празници и обичаи", "Геоложки феномени и ландшафт", "Туризм и рекреация", "Екопродукти" и др.;*
- *Подготовка на интерпретативни програми на чужди езици за привличане на чуждестранни посетители;*
- *Поддържане и развитие на пленера по живопис и инициране на пленери в различни сфери на изкуството, обвързани с характерни традиции в парка и базирани в различни селища; пленер на филмовите дейци – Варвара; пленер по художествена фотография – Бръшлян; Странджански обреди и ритуали – Българи и др. Чрез тази дейност ще се развие обща за местното население визия за парка и силни послания към широката общественост;*
- *Създаване на клубове "Приятели на ПП "Странджа" в основните населени места от парка и региона;*
- *Обучение на персонала на ДПП за работа с доброволци;*

4.6.2.г. Подпрограма на ДПП за подобряване на контрола в парка

Основните мерки за подобряване на контрола в парка са залегнали в подпрограмата за оптимизиране на организационната структура и материално-техническото обезпечаване на ДПП. Те са свързани с увеличаване на щата, с подобряване

на управленската инфраструктура чрез създаване на филиали на ДПП и обезпечаване с транспортна и комуникационна техника. Освен тези мерки е необходимо повишаване на правната култура на служителите на ДПП и ясно разпределение на функциите на различните контролни органи в съответствие със ЗЗТ и специфичното законодателство.

Програмата на ДПП за подобряване на контрола в парка ще включва следните основни направления:

- *осигуряване на правна подкрепа при прилагането на природозащитното законодателство (ЗЗТ, Закон за биоразнообразието);*
- *обучение на служителите на парковата охрана (горска стража, рейнджъри на ДПП и РИОСВ) за установяване на нарушения и налагане на санкции в съответствие с природозащитното законодателство;*
- *избор на подходяща форма за сътрудничество между РИОСВ, контролните органи на общините, полицията, в т.ч. НС "Гранична полиция", за подобряване контрола и охраната на територията;*
- *експериментиране на сезонно преразпределение на служителите по контрола и охраната в зависимост от натоварването с ползватели на ресурси и посетители на парка;*
- *ангажиране на ползвателите чрез организирането на собствена охрана и система за сигнализация относно нарушенията;*
- *създаване на доброволчески корпус от ползватели, управители на туристически обекти, водачи и др., и определяне на правомощията им.*

4.6.2.д. Подпрограма на ДПП за развитие и поддържане на парковата инфраструктура

Тази подпрограма ще включва работа в няколко направления, от които най-важните ще бъдат създаване на единна система за сигнализация в парка, развитието и поддържането на маркирани пътеки, мрежа за мониторинг на биоразнообразието и други елементи от управленската инфраструктура.

Основни акценти, които могат да се оформят като проекти ще бъдат:

- *развитие и усъвършенстване на системата от обозначения на различните териториални елементи в парка – зони, резервати, защитени местности и природни забележителности;*
- *създаване на звено за поддръжка на парковата инфраструктура – малка работилница към ДПП;*
- *поддържане на пътеките, което ще включва обезопасяване, периодично подновяване на маркировката и работа с партньори на доброволни начала;*
- *съдействие при изготвянето на устройствения план на пътната мрежа в парка;*
- *съдействие на общините за саниране на незаконно построени или саморазрушаващи се сгради;*
- *развитие и поддържане на мрежата за мониторинг на биоразнообразието.*

4.6.2.е. Подпрограма на ДПП за привличане и развитие на управленски кадър

Основни направления в подпрограмата са:

- *проучване и създаване на условия за по-добро заплащане на служителите в парка;*
- *закупуване и оборудване на жилища за висококвалифицирани специалисти;*
- *създаване на възможности за развитие и реализация на управленския кадър чрез обучение, специализация и допълнителни форми на мотивация;*
- *Развитие на системата от отличителни знаци, свързани с идентичността на институцията.*

4.6.2.ж. Подпрограма на ДПП за генериране на приходи

Подпрограмата включва проучване и изпробване на възможности за реализиране на постъпления от:

- такси за ползване на туристически съоръжения и специализирани услуги;
- такси за паркиране;
- отдаване под наем на туристическо оборудване;
- такси за провеждане на специализиран туризъм;
- производство и продажба на сувенири;
- рекламна дейност;
- привличане на средства чрез проекти на ДПП и новосъздаденото сдружение "Златна Странджа";
- идентифициране на механизми за реинвестиране на средства от туризма и др. дейности в изграждане на парковата инфраструктура и опазване на природното и културно наследство;
- посредническа и консултантска дейност на ДПП в сферата на туризма;
- бизнес-партньорства и общи проекти;
- поддържане на посетителски центрове – такси обучение, интерпретация и др.;
- целеви фондове;
- спонсорство от търговски фирми и дарения от физически и юридически лица;
- международни грантове.

Проект: Обучение на кадрите за изработване и управление на проекти

Проектът включва специален курс за обща подготовка на персонала в областта на стратегическото и оперативно планиране и управление на проекти.

4.6.3.Програма: Развитие на партньорства

Тази програма цели да се достигне потенциала за създаване на успешни партньорства както вътре в самата територия, така и с други територии и външни партньори.

Целта е да се оптимизира управлението на територията чрез осъществяване на опит, идеи и ресурси от една страна и осигуряване подкрепата на ключови партньори за постигане целите на управлението от друга.

Конкретна задача при изпълнението на програмата ще бъде създаването на система за поощрения и стимули за отличилите се партньори – организации и физически лица.

Част от проектите, отнасящи се до създаване на партньорства, са свързани с прилагане на образователни програми и са включени в програма "Научно-изследователски, образователни и интерпретативни дейности", други – с подсилване и оптимизиране на охраната, трети с развитието на туризма в парка.

Част от програмата ще се изпълнява в рамките на проекта "Партньорства за биоразнообразие - природата отвъд природозащитата".

4.6.3.а. Подпрограма: Локални партньорства

Тази подпрограма включва укрепване на връзките с ключови партньори от двете общини и областта с цел координация и съвместно финансиране на дейностите по планирането и устройството на територията и нейното интегрирано управление.

Програмата ще се изпълнява като част от проекта "Партньорства за биоразнообразие - природата отвъд природозащитата".

Партньорства с местни и регионални институции

- Създаване на дългосрочно партньорство с общините на принципа на договори за съвместна охрана, контрол и развитие на парковата територия;
- Създаване на Регионален форум с участие на представители на общинските съвети, Областна администрация – Бургас, РИОСВ, НПО и др. с цел координация в планирането;

- Засилване на сътрудничеството с РУГ и РИОСВ по отношение на контрола върху ползванията.

Конкретни задачи през първата година на Плана би следвало да включват изграждането на регионален форум; споразумение между РУГ и ДПП за развитие и съвместно управление на Горската сбирка в Граматиково; създаване на партньорство на договорна основа между Община Малко Търново и ДПП за поддържане и развитие на Природния музей в Малко Търново, за провеждане на ежегоден пленер по живопис; между Община Малко Търново, кметство Бръшлян и ДПП за провеждане на пленер по фотография; между ДПП и Община Царево – за изграждане на Нестинарски център в с.Българи; между ДПП, Община Малко Търново и "Бургаски медни мини" ЕАД за изграждане музей на рударството.

Партньорства с НПО

Тази подпрограма има три аспекта:

- Улесняване на диалога и укрепване на общността, свързана с консервацията и развитието на района и включването и в управлението и поддържането на парка;
- Изграждане на партньорства с ориентирани към природозащитата местни НПО и младежки организации за разработване на проекти, свързани с природозащитата в района и практически дейности по поддържане на маршрути и обекти на туристическата инфраструктура. Дейността по поддръжката ще бъде съчетана със създаване на обратна връзка за ползването и опазването на маршрутите, тяхното натоварване с посетители и влиянието им върху средата. Друг аспект на тези партньорства ще бъде поставяне на обозначения, изграждане на екопътеки и поддържане на чистота;
- Изграждане на партньорства с местните сдружения, ориентирани към развитие на територията. Те са свързани основно с разработването и реализирането на проекти за устойчиво ползване на местните природни ресурси и устройството и поддържането на крайселищните територии, развитие и поддържане на близките лъчеви маршрути.

Подходящи местни партньори за изпълнение на посочените цели са:

- Сдружение "Златна Странджа" – Малко Търново;
- Дружество за защита на природно-историческото наследство на с.Бръшлян – "Бръшлян";
- Сдружение за издирване, възстановяване и опазване природното, културното и историческото наследство на с.Граматиково (СИВОПКИН) – с.Граматиково;
- Дружество "Брод" – с.Бродилово;
- Сдружение за опазване природното и културно наследство – с.Звездец;
- Сдружение "ВРИС" – с.Синеморец;
- Сдружение Синеморец 2002;
- Сдружение "Зеленика" – с.Синеморец;
- Сдружение с нестопанска цел "Кости" – с.Кости;
- Сдружение "Силкосия" – с.Кости;
- Сдружение "Нестинарка" – с.Българи;
- ЕКО дружество "Борилото";
- Сдружение с нестопанска цел за обществено-полезна дейност "Петрова нива" – с.Стоилово;
- Сдружение с нестопанска цел в обществена полза "Индипасха" – с.Сливарово;
- Съвети по туризъм в Малко Търново и Царево;
- Действащите читалищата в населените места на парка.

На регионално ниво е от значение сътрудничеството с Бургаска регионална туристическа асоциация (БРТА), Бургаска асоциация за екологичен и селски туризъм (БАЕСТ), Българско сдружение за насърчаване на гражданската инициатива (БСНГИ),

Фондация "Зеленият Бургас", ГЕОПАН, Бургаско сдружение за образование и околна среда и др.

Подпрограмата ще включва:

- Изграждане на Асоциация на действащите сдружения и НПО в Парка;
- Организиране на специфично обучение за участниците;
- Създаване на система от поощрения и идентифициране на механизми за споделяне на ползите и отговорностите.

Партньорства със собствениците и ползвателите за съвместно управление на природните ресурси

Създаването на този тип партньорства е от особено значение за компенсиране на недостига на специализиран човешки ресурс за управление и охрана.

Целта е да се изпробват схеми за партньорство в тази област с ползвателите на лечебни растения, земеделските стопани, ловни дружинки, собственици и стопани на туристически бази и др.

Част от тези проекти са посочени в направление: *Устойчиво природосъобразно развитие на територията.*

4.6.3.6. Подпрограма: Национални мрежи и партньорства

Програмата ще включва създаване на трайни партньорства с национални НПО, притежаващи ключови позиции на територията на парка- Българска Фондация Биоразнообразие (БФБ), Българско дружество за защита на птиците (БДЗП), "Природен фонд", "Зелени Балкани", Българска асоциация за селски и екологичен туризъм (БАСЕТ) и др. За изпълнение на заложените в Плана проекти и развитие на парка като цяло.

От особено значение е работата на ПП "Странджа" в мрежа с останалите природни паркове в страната, за обмен на опит и решаване на основни въпроси на управлението. Със създаването на Асоциацията на парковете в България тази цел става реално постижима.

Други важни партньорства на национално ниво касаят научните институти и ВУЗ, с които следва да се продължи практиката на сътрудничество на договорна основа.

Подпрограмата ще се изпълнява като част от проекта "Партньорства за биоразнообразие - природата отвъд природозащитата", като регионалните проблеми на Парка ще бъдат интерпретирани в националната платформа за диалог за биоразнообразието.

4.6.3.в. Подпрограма: Партньорства с международни организации

Следва да се развият партньорствата с различни международни организации, които ще предоставят техническа помощ при изпълнение на предвидените в ПУ проекти, свързани с опазване на биоразнообразието, устойчивото ползване на ресурсите и многофункционалното стопанисване на горите (БШПГ).

Освен създадените вече партньорства с международни институции, висши учебни заведения и НПО е подходящо развитие на партньорство и постоянен обмен на опит със сродни защитени територии в чужбина и включване в международни мрежи. На първо време следва да се приключи процедурата по приемането в международната организация PAN-PARCS и се потърсят други сродни организации за обмен на ноу-хау и специалисти и съвместно разработване на предвидените в Плана проекти. Важна стъпка в това отношение ще бъде включването на ПП "Странджа" в общеевропейската екологична мрежа Натура 2000.

4.6.3.г. Подпрограма: Бизнес-партньорства

Тяхна основна цел ще бъде подпомагане развитието на селския и екотуризма и извличане на ползи както за ДПП, така и за местните общности.

Програмата включва партньорство с местни, национални и международни туроператори и туристически агенции за развитие и изпробване на нови туристически продукти, свързани с ресурсите на парка.

Подходящи за целта са партньорствата с Бизнес център/Бизнес инкубатор – Малко Търново, управителите на частните квартири в Бръшлян, Българи, Кости, Бродилово и Граматиково и частните предприемачи на територията, а от друга с туроператори от

региона и черноморските курорти: в.с."Дюни" (Magic Life), к.к."Слънчев бряг", ММЦ (Албена Инвест АД), "Пиринтурист"- Бургас, "Лъкитурс" – Слънчев бряг и др.

Освен установеното сътрудничество TUI се предвижда идентифициране на нови международни туроператори и избор на форми за сътрудничество.

4.6.3.д. Подпрограма: Работа с доброволци

Основна цел на тази подпрограма ще бъде създаване на устойчива схема за привличане на доброволци и трайното им ангажиране с поддържащи мероприятия, изграждането и маркирането на туристическа инфраструктура, осъществяването на мониторинг и спасителни действия при природни бедствия. Усилията на ДПП следва да се насочат към различни групи от населението в района и страната, както и към международни доброволчески организации в зависимост от приоритетите, като се отработят механизми за поощрения.

4.7.Работен план

Работният план представлява план за действие през първите три години от приемането на Плана за управление и ще бъде основа за изготвяне на годишните планове за дейността на парка. В него са включени проекти, които предстои да бъдат изпълнени или започнати през този период. Там, където проектът изисква по-дълъг период за изпълнението му са посочени приоритетни задачи като част от него, които следва да се изпълнят. В Работния план проектите и дейностите са грубо остойностени и са посочени отговорните за изпълнението институции и партньори, както и възможните източници на финансиране.

РАБОТЕН ПЛАН към Плана за управление на ПП "Странджа", 2003-2005г.

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
4.1.1.Програма: Опазване на приоритетните хабитати, видове и местообитания						
Проект: Развитие на мрежата от ЗТ със собствен статут и включване на морска акватория в парка	ДПП, МОСВ, НУГ, Община Царево, Община М.Търново	7500			7500	ПУДООС, Външен
Проект: Споразумение между Р. България и Р. Турция за запазване на естествения характер на реките Велека и Резовска	МОСВ, Министерство на външните работи, МС	-	-	-		Служебно
Проект: Създаване на трансграничен парк “Странджа” – подготовка на документация	МОСВ, Министерство на външните работи, МС	2400			2400	ПУДООС, Външен
Общо:		9900			9900	
4.1.2. Програма: Възстановяване на приоритетни хабитати, видове и местообитания						
Проект: Възстановяване на популациите на приоритетните видове риби	ДПП, НУГ, ОС по рибарство на СС на СЛРБ-Самоков			7500	7500	НУГ
Проект: Подсилване популациите на приоритетните видове висши растения	ДПП, РУГ – Бургас, Институт по ботаника					НУГ, Външен
• Увеличаване на популациите на тиса, кримския чай и странджанското сапунче		2000	2000	1600	5600	
Общо:		2000	2000	9100	13100	
4.1.3. Програма: Мониторинг на приоритетни елементи от биоразнообразието						
Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни елементи от речните местообитания в парка -ихтиофауна, блатни костенурки и видра	ДПП, НУГ/РУГ-Б-с, МОСВ/РИОСВ – Бургас, Опитна станция по рибарство на СС на СЛРБ, НПО и др.					ПУДООС, НУГ, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Мониторинг на ихтиофауната в р.Резовска		2600			2600	
• Мониторинг на блатните костенурки в парка			2400		2400	
Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни групи от биотата в резерват “Узунбуджак”	МОСВ /РИОСВ - Бургас					ПУДООС, Външен
• Мониторинг на приоритетни видове хищници		1800	1800	-	3600	
• Мониторинг на орнитоценозата		1800	1800	-	3600	
• Мониторинг на приоритетни видове от флората и микотата			7500		7500	
Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни групи от биотата в представителната територия Триречие	ДПП, РИОСВ, РУГ					ПУДООС, НУГ
• Мониторинг на горските прилепи		3200	3200	-	6400	
• Мониторинг на приоритетни видове гризачи			2900	3000	5900	
• Мониторинг на приоритетни видове хищници		1600	1600	-	3200	
• Мониторинг на орнитоценозата		1600	1600	-	3200	
• Мониторинг на консервационно значими безгръбначни			7900	7800	15700	
• Мониторинг на приоритетни видове от флората и микотата		8100	8100	8100	24300	
Проект: Комплексен мониторинг на приоритетни горски хабитати	ДПП РИОСВ, РУГ, Институт по ботаника, ОСДГ- Бургас					ПУДООС, НУГ
• Подготвяне на методика и избор на представителни образци от горски хабитати			9500		9500	
• Провеждане на мониторинг в представителни горски хабитати				-		
Проект: Мониторинг на херпетофауната в ПП “Странджа” - II фаза	ДПП, НПО	1800			1800	Външен
Общо:		22500	48300	18900	89700	
4.1.4.Програма: Проучване на горските екосистеми в парка и задълбочаване на екологичния и биологичен мониторинг						

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Изграждане на система за комплексен мониторинг на горите в ПП “Странджа”	ДПП, НУГ/РУГ, ОСДГ - Бургас					НУГ, Външен
• Изграждане на мониторингова система за климатичните параметри на горските екосистеми в различните растително –климатични зони на парка		2500			2500	
• Създаване на методика за оценка на състоянието и процесите в горите			3500		3500	
• Изследване и мониторинг на възобновителните процеси в горите				4500	4500	
Общо:		2500	3500	4500	10500	
4.1.5. Програма: Опазване на горите от пожари и вредители						
Проект: Предотвратяване и контрол над пожарите	ДПП, НУГ	5000	5000	5000	15000	НУГ/МЗГ, Външен
Общо:		5000	7000	7000	19000	
4.2. Опазване, поддържане и възстановяване на абиотичните компоненти						
4.2.1.Програма: Задълбочаване проучването на абиотичните компоненти и подходящо експониране						
Проект: Геоложките феномени в ПП “Странджа”	ДПП, МОСВ, МГУ	*	*			
• Теренна документация и оценка на 20 геотопа	МГУ “Св. Ив.Рилски”, консултантски фирми		5 000	5 000	10 000	ПУДООС; Външен
Проект: Геопарк по вулканология						
• Защита на геотопи «Устието на Велека» и «Силистар» в реалните им граници	МОСВ	• *				Служебно
• Изготвяне и отпечатване на геоложки гид	ДПП, МГУ “Св. Иван Рилски”, консултантски фирми	13 000			13 000	

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Изготвяне на информационни табла и обозначаване на специализирани маршрути	ДПП,РИОСВ, МГУ "Св. Иван Рилски", консултантски фирми		13 000		13 000	
Проект: Съхраняване на минералното разнообразие в ПП "Странджа"	ДПП; НМЗХ; МГУ					ПУДООС; Външен
Съставяне на кадастър на установените минерали с отбелязване на тяхните генезис, разпространеност, естетична, научна стойност	НМЗХ-София Бургас-Природа		1000	2000	3 000	
Създаване на регистър на минералогически важните места (МВМ)	НМЗХ-София Бургас-Природа		1000	2000	3 000	
Комплектуване на представителни колекции от всички минералогически важни места в ПП "Странджа" и възстановяване на минералните колекции при геоложка служба Малко Търново, Бърдце, Пропада	НМЗХ-София Бургас-Природа, МГУ "Св.Ив.Рилски" СУ "Св.Кл.Охридски"	5000	7000	7000	19 000	
Изготвяне на CD "фотоалбуми" на минералното разнообразие на ПП "Странджа"	НМЗХ-София			2000	2 000	
Изготвяне на информационни табла и обозначаване на специализирани маршрути	ДПП, РИОСВ, НМЗХ-София, ПМ Малко Търново			4 000	4 000	
Проект: Проучване на карста в ПП "Странджа"	Институт по география, ДПП	**	**			ПУДООС, Външен
Общо:		**	**			
4.2.2. Програма: Подобряване на мониторинга и опазването на компонентите на околната среда						
Проект: Система за мониторинг на чистотата на въздуха в ПП "Странджа"	ИАОС, РИОСВ	**	**			ПУДООС, Външен
Проект: Мониторинг на хвостохранилището край Малко Търново и охрана от пашуващи стада	ДПП, РИОСВ, Община Малко Търново	-	-	-		Служебно

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: План за управление на твърдите отпадъци в парка	ДПП, Община Царево, Община М.Търново, РИОСВ					НУГ/МЗГ, Общ. бюджети, Външен
• Изработване и прилагане на система за управление на отпадъците по туристическите маршрути и обектите за краткотраен отдих	ДПП, Община Царево, Община М.Търново, РИОСВ	6000	4000	2000	12 000	НУГ/МЗГ, Външен
• Спешни мерки за ограничаване въздействието на ДБО-Ахтопол	Община Царево, РИОСВ	**				Общински бюджет/Държавен бюджет
• Спешни мерки за ограничаване въздействието на ДБО - Малко Търново	Община М.Търново, РИОСВ	**				Общински бюджет/Държавен бюджет
Проект: План за управление на водите в ПП "Странджа"	МОСВ (Басейнова дирекция – Варна), НИМХ, ДПП		30 000		30 000	ПУДООС, Външен
Общо:		24 000	61 000	24 000	109 000	
4.2.3. Програма: Възстановяване на нарушените територии в парка						
Проект: Проучване и овладяване на крайпътните свлачища	ОПУ, ДПП		**	**		ИА "Пътища"
Общо:			**	**		
4.3.Устойчиво, екологосъобразно развитие на територията						
4.3.1. Програма: Устойчиво екологосъобразно горското стопанство в ПП "Странджа"						
Проект: Изготвяне на нови ЛУП за ДЛ "Царево", ДЛ "Кости", ДДС "Граматиково", ДЛ "Малко Търново" и ДЛ "Звездец"	НУГ					НУГ/ МЗГ, Външен
• Изготвяне на ЛУП за ДЛ "Царево"		100000			100000	
• Изготвяне на ЛУП за ДДС "Граматиково", ДЛ "Кости"			200000		200000	
• Изготвяне на ЛУП за ДЛ "Малко Търново", ДЛ "Звездец"				200000		

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Възстановяване на естествения характер на горите в териториите, заети от иглолистни култури	ДПП, НУГ	3000			3000	НУГ
Проект: Проучване и внедряване на технологии за ползване в гори с подлес от вечнозелени храсти	ДПП, НУГ, ЛТУ		3500		3500	НУГ, Външен
Проект: Оптимизиране на организацията, действията, материалната обезпеченост и специалната подготовка на горската стража в парка	ДПП, НУГ/РУГ	2000	5000	5000	12000	НУГ/ МЗГ
Проект: Обучение и квалификация на служителите и горските работници от ДЛ в парка	ДПП, НУГ/ РУГ	-	-	-		НУГ (Служебно)
Общо:		105000	208500	205000	518500	
4.3.2. Програма: Устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси						
Проект: Оценка на ресурсите от лечебни растения и горскоплодни видове в ПП “Странджа”	ДПП, РИОСВ, Община Царево, Община М.Търново, Институт по ботаника към БАН					ПУДООС, НУГ, Общински бюджети, Външен
• Изготвяне на модел за оценка на ресурсите от лечебни растения и горскоплодни видове за двата типа териториални единици – община и държавно лесничество		3000			3000	
• Прилагане на модела за изготвяне на раздел “Лечебни растения” към общинските програми за ООС на общини Царево и Малко Търново			6000		6000	
Проект: Ресурсна оценка на гъби, обект на стопанско ползване в ПП “Странджа”	ДПП, РИОСВ/МОСВ, НУГ, Институт по ботаника към БАН	6000	6000	6000	18000	ПУДООС, НУГ, Външен
Проект: Мониторинг на състоянието на популациите на приоритетни лечебни растения, горскоплодни видове и гъби	ДПП, РИОСВ	1500	1500	1500	4500	МОСВ, НУГ/МЗГ

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Оптимизиране на системата за охрана и контрол при ползването на недървесните природни ресурси в ПП "Странджа"	ДПП, РИОСВ, ДЛ, Община Царево, Община М.Търново	1000	1500		2500	НУГ, Общински бюджети
Проект: Култивиране на лечебни растения от местната флора - "Странджански билки"	ДПП, Община Малко Търново, Община Царево, производители			5500	5500	МЗГ, Външен
Общо:		11500	15000	13000	39500	
4.3.3. Програма: Устойчиво екологосъобразно селско стопанство						
Проект: Управление на полуестествените местообитания в ПП "Странджа"- пилотен район по Програма САПАРД	ДПП, КОСЗ-Средец, Община Малко Търново, Община Царево, МССЗ	**	**	**		Програма САПАРД, Общински бюджети
Проект: Проучване на екологосъобразни методи на селскостопанско производство, приложими на територията на парка	ДПП, КОСЗ-Средец Община Малко Търново, Община Царево, МССЗ		**	**		МЗГ, САПАРД
Проект: Прилагане на екологично земеделие в парковите територии с повишена консервационна стойност	ДПП, КОСЗ-Средец, Община Малко Търново, Община Царево, МССЗ			**		МЗГ, САПАРД
Проект: "Земеделие и туризъм"	ДПП, Община Малко Търново, Община Царево, НПО, земеделски стопани	**	**	**		МЗГ, Общински бюджети, САПАРД
Общо:		**	**	**	**	
4.3.4. Програма: Развитие на природосъобразен устойчив туризъм						
4.3.4.а. Подпрограма: Управление и безопасност на посетителите						

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Мониторинг на туристическия поток в парка – разработване на система и пилотно прилагане	ДПП, НПО		5000	5000	10000	НУГ,Външен
Проект: Безопасност на туристите	ДПП, НПО	2000	2000	2000	6000	НУГ, Външен
Проект: Правилник за поведение на посетителите в парка	ДПП		2000		2000	НУГ
4.3.4.6. Подпрограма: Доизграждане на туристическата инфраструктура						
Проект: Доразвиване на мрежата от туристически маршрути	ДПП, НПО и местни сдружения					НУГ, Външен
• Разработване на кратки лъчеви пешеходни маршрути		1000	5000		6000	
• Съставяне на експертна група за оглед и оценка на проектните и съществуващи маршрути, идентифициране на нови, определяне на типа на ползването им, тяхното поддържане и обозначение		5000			5000	
• Устройствен план на туристическите маршрути в парка		10000			10000 (!)	
• Обозначаване и поддръжка на основните туристически маршрути		5000	8000	10000	23000	
Проект: Развитие на инфраструктурата от обекти за краткотраен отдих	ДПП, НПО					НУГ, Външен
• Създаване на стандарти за дизайн и функциониране на съоръженията и разработване на архитектурни проекти		7000			7000 (!)	
• Устройване на места за лятно къмпироване по поречието на р.Велека		5000		5000	10000 (!)	
• Благоустрояване и изграждане на приоритетни обекти от туристическата инфраструктура		5000	5000	10000	20000 (!)	
Проект: Развитие на материално-техническата база на туризма в населените места	Община Царево/СТ, Община Малко Търново/СТ, ДПП,НПО					Общински бюджети, Външен
• Разработване на стратегия за развитие на базата за селски и екотуризм и климатолечение в населените места от вътрешността на парка				10000	10000	

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Оборудване на ДПП с пособия за туризъм за отдаване под наем	ДПП	6300	6000	6000	18300	НУГ
4.3.4.в. Подпрограма: Развитие на туристическия продукт						
Проект: Включване на КИН в системата от туристически маршрути	ДПП, НИПК, Колеж по туризъм–Бургас, Община Царево, Община М.Търново	**	**	**	**	Общински бюджети, Външен
Проект: Развитие на специализирани спортове в парка	ДПП, НПО, специализирани спортни сдружения					Външен
• Експертна оценка на посочените в ПУ възможности за специализирани спортове и идентифициране на нови от експертна интердисциплинарна група				3000	3000	
Проект: Съвместни туристически продукти с големите курорти по Черноморието и маркетинг	ДПП, Община Царево/СТ, Община М.Търново/СТ		5000	5000	10000	Външен
Проект: Инвестиционна стратегия за развитието на туризма в парка	ДПП, НУГ, МИ -Дирекция “Национална политика в туризма”			**	**	НУГ, Общински бюджети, Външен
Общо:		46300	38000	56000	140300	
4.3.5. Програма: Местни предприемачески инициативи						
Проект: Проучване на механизми за осигуряване на приходи за местните общности	ДПП, Община Царево, Община Малко Търново, местни предприемачи					НУГ/МЗГ, Общински бюджети, Външен
• Идентифициране на местни предприемачески инициативи, свързани с възможности за ползването на емблемата на парка		3000			3000	

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Инвентаризация на подходящите продукти и разработване на маркетингова стратегия			6000		6000	
• Подпомагане създаването на браншови организации от производители на местни продукти (в т.ч. стопанска асоциация "Странджа")				6000	60000	
Общо:		3000	6000	6000	15000	
4.4. Развитие на идентичността						
4.4.1.Програма: Материална и духовна култура на ПП "Странджа"						
Проект: Картиране на недвижимите паметници на културата в Странджа	ДПП, НИПК, Община Царево, Община М.Търново, УАСГ					Общински бюджети, Външен
• Картиране и приоритизация на декларираните обекти на КИН		4000	4000	4000	12000	
• Заснемане на приоритетни обекти и обозначаване			**	**		
Проект: Ефективна охрана на културно-историческото наследство в парка	ДПП, Община Царево, Община Малко Търново, РУГ/ДЛ, МО, МВР, НПО					МК, Общински бюджети, Външен
• Проучване на възможности за партньорство между ДЛ, ДПП, НС "Гранична полиция", НПО и общините за осигуряване на ефикасна охраната на КИН и опазването му от иманяри		2500			2500	
Проект: Стратегия и програма за опазване на културното наследство в населените места от вътрешността на парка	ДПП, НИПК, Община Царево, Община Малко Търново		10000		10000 (!)	МК, Общински бюджети, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Създаване на Нестинарски център в с.Българи	Община Царево Кметство с.Българи, ДПП, НИПК, Национален етнографски музей	5000	30000	10000	15000 (!)	Общински бюджет, Външен
Проект: “Природа и религия”	ДПП, Община Царево, Община Малко Търново, НИПК, (УАСГ)					Общински бюджети, НУГ, Външен
• Пълна инвентаризация и картиране на всички култови места сред природата на ПП “Странджа” – параклиси, столнини и одърчета		7000			7000 (!)	
• Концепция за опазване и експониране			7 000		7000 (!)	
• Проекти за реставрация и реализация на приоритетни обекти				20000	20000 (!)	
Общо:		18500	51000	34 000	103500	
4.4.2. Програма: Ландшафтни и визуални подобрения						
Проект: Проучване и подобряване състоянието на характерните ландшафти по главните туристически маршрути и обекти за посещение в парка	ДПП, ЛТУ					НУГ/ МЗГ, Външен
• Проучване, локализиране и картиране на характерните ландшафти по главните туристически маршрути				5000	5000 (!)	
Проект: Преустройство на изоставени сгради за нуждите на управлението на парка	ДПП, Община Царево, Община Малко Търново					НУГ, Общински бюджети
• Инвентаризация на съществуващи изоставени постройки и предложения за ползването им за нуждите на интерпретацията, образователни програми и др.			2500		2500	

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
Проект: Крайселищни ландшафти	ДПП,НИПК, Община Царево, Община Малко Търново, НПО	**	**		**	Общински бюджети, Външен
Проект: Ръководство за създаване на чувствителна архитектура в ПП “Странджа”	ДПП, Община Царево, Община М.Търново		8000	2000	10000 (!)	Общински бюджети, Външен
Общо:			10500	7000	17500	
4.4.3. Програма: “Чувствителни” устройствени планове и схеми						
Проект: Устройствен план на транспортно–комуникационната мрежа в парка	Община Царево, Община М.Търново, ДПП, ОПУ, НУГ		**			ИА “Пътища”, Общински бюджети, НУГ,
Проект: Устройство на рекреационно-туристическите съсредоточия и места за отдих в ПП “Странджа”	Община М.Търново, ДПП					Общински бюджети, Външен
• ПУП - Качул – Калиново		16000(!)			16000	
• ПУП – Ковач			14000(!)		14000	
• ПУП - Тракийски лагер - Петрова нива				25000(!)	2500	
Проект: ОУП на общините в ПП Странджа	Община Царево, Община Малко Търново					МРРБ, Общински бюджети, Външен
• Актуализация на ТУП на община Царево		**				
• ОУП на община Малко Търново			**			
Общо:		16000	14000	25000	55000	
4.5. Научно – изследователски, образователни и информационно-интерпретативни дейности						
4.5.2. Програма: Природозащитно образование						
Проект: Паркът като класна стая	ДПП, НПО	2000	1500		3500	НУГ, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
4.5.2.6. Подпрограма: Природозащитно образование на местното население и посетителите в парка	ДПП, НПО					НУГ, Външен
• Издаване на брошура за посещавани обекти и режимите в тях, елементите на биоразнообразието, обекти на специална защита, нормите на безопасност		2000			2000	
• Разяснителни дейности сред местното население за опазване на територията от пожари, браконieri и замърсяване			1000		1000	
Общо:		4000	2500		6500	
4.5.3. Програма: Обучение на различни целеви групи за работа в условията на природен парк						
Проект: Обучение на специализирани водачи в парка	ДПП, Колеж по туризъм – Бургас, НПО	1500	1500	1500	4500	НУГ, Външен
Проект: Обучение на собствениците на места за настаняване за селски туризъм	ДПП, Колеж по туризъм – Бургас, собственици на сградния фонд	1500	1500	1500	4500	Външен
Проект: Опазване на биоразнообразието в земеделски земи с висока консервационна стойност - обучение на земеделските производители и собствениците	ДПП, МЗГ, собственици на земеделски земи	2000	2000	2000	6000	МЗГ
Проект: Образователна програма за ползватели на лечебни растения, диворастващи плодове и гъби в ПП"Странджа"	ДПП, РИОСВ/МОСВ, Институт по ботаника към БАН	2000	2000	2000	6000	НУГ, ПУДООС, Външен
Проект: Обучение на новите горособственици в стопанисването на горите	ДПП, НУГ/РУГ		2000	2000	4000	НУГ, Външен
Общо:		7000	9000	9000	25000	
4.5.4. Програма: Информация и интерпретация						
Проект: Развитие на мрежата от информационни центрове и точки	ДПП, (Собственици на сградния фонд)					НУГ, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Изработване на информационни съоръжения и поставянето им на входните пунктове и ключови комуникационни места в парка и контактната му зона като самостоятелни обекти или в комбинация със съществуващи туристически информационни центрове		2000	3000	3000	8000	
• Изготвяне на проект за информационен център на входно-изходния пункт на парка при Босна				3000(!)	3000	
Проект: Посетителски центрове в ПП “Странджа”	ДПП, НУГ, МОСВ, Община Царево, Община Малко Търново					НУГ, ПУДООС, Външен
• Посетителски център в гр.Малко Търново – проект			9000(!)		9000	
• Посетителски център в гр.Малко Търново – изграждане			30000	150000	180000(!)	
• Създаване на филиал на ДПП “Странджа” и доразвиване на горската сбирка в Граматиково			5000	5000	10000	
• Създаване на филиал на ДПП в Ахтопол и организиране на посетителски център към него		5000	10000	10000	25 000	
Проект: Разработване на интерпретативни програми за специализирани маршрути и развитие на интерпретативните умения на рейнджърите от РИОСВ и служителите на ДПП	ДПП, РИОСВ, НПО	2000	2000	2000	6000	НУГ, ПУДООС, Външен
Общо:		9000	59000	173 000	241 000	
4.6.Институционално развитие и партньорства						
4.6.1.Програма: Усъвършенстване на организационната структура на ДПП “Странджа” и подобряване на материално-техническата и обезпеченост						
Оптимизиране на организационната структура на ДПП	ДПП, НУГ					НУГ
• Оптимизиране на щата -междинен вариант		10000	20000	52000	82000	
Подобряване на материално-техническата обезпеченост на ДПП	ДПП, НУГ					НУГ, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Техническо оборудване с транспортна и комуникационна техника		3000	15000	-	18000	
Общо:		13000	35000	52000	100000	
4.6.2. Програма: Вътрешноинституционално развитие и изграждане на капацитет						
4.6.2.а. Подпрограма: Информационно обезпечаване на ДПП						
Проект: Създаване и развитие на ГИС	ДПП, НУГ					НУГ, Външен
• Оборудване с техника и софтуер за ГИС			12000		12000	
Проект: Поддържане и развитие на база данни в приоритетните направления за работа на ДПП	ДПП, НУГ, НСЗП					НУГ, Външен
• Разработване на модули на база данни за различни елементи на биоразнообразието и поддържане на база данни		5000	5000	5000	15000	
4.6.2.б. Подпрограма на ДПП за научни изследвания и мониторинг						
Проект: Система за мониторинг на биоразнообразието към ДПП	ДПП, НУГ, НСЗП					НУГ, ПУДООС, Външен
• Разработка на методика и програма за мониторинг			6000		6000	
• Пилотно провеждане на мониторинга				5000	5000	
Проект: Изграждане на Научен консултативен съвет към ДПП	ДПП, НУГ, НСЗП	2000	2000	2000	6000	НУГ
4.6.2.в. Подпрограма: "Връзки с обществеността"						
• Разработване на медийна стратегия	ДПП	-	-	-		Служебно
• Установяване на процедура за предоставяне на информация за парка на заинтересувани лица и организации	ДПП	-	-	-		Служебно
• Поддържане и актуализация на електронната страница на парка в Интернет	ДПП	300	300	300	900	НУГ
• Създаване на рекламен пакет на парка –сувенири	ДПП		5000		5000	Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Изработване на брошура с комплексна информация за парка	ДПП		5000		5000	НУГ, Външен
• Изработване на мултимедиен продукт (CD) с разширена информация по основни теми	ДПП		12000		12000	НУГ, Външен
• Подготовка и провеждане на чествания по случай десет години от обявяването на ПП "Странджа"	ДПП		3000	5000	8000	НУГ, Външен
4.6.2.г. Подпрограма на ДПП за подобряване на контрола в парка						
• Меморандум за сътрудничество между ДПП, РИОСВ, ДЛ, общинска полиция и НС "Гранична полиция", МО и НПО за подобряване на контрола и охраната	ДПП, РИОСВ, ДЛ, МВР, МО, НПО	2000			2000	НУГ, Външен
• Правна подкрепа и ориентация на ДПП за прилагане на ЗЗТ и ЗБ	ДПП, НУГ, НПО	3000	3000	3000	9000	НУГ, Външен
• Създаването на доброволчески корпус от ползватели, управители на туристически обекти, водачи и др. и определяне на правомощията им	ДПП, ползватели		3000		3000	НУГ, Външен
4.6.2.д. Подпрограма на ДПП за развитие и поддържане на парковата инфраструктура						
• Развитие и усъвършенстване на системата от обозначения на различните териториални елементи в парка – зони, резервати, защитени местности и природни забележителности	ДПП, РИОСВ	2000	5000	5000	12000	НУГ, ПУДООС
• Създаване на звено за поддръжка на парковата инфраструктура (малка работилница)	ДПП, НУГ	10000			10000	НУГ
• Поддържане на пътеките в т.ч. периодично подновяване на маркировката и работа с партньори на доброволни начала	ДПП, НПО	3000	3000	3000	9000	НУГ, външен
• Развитие и поддържане на мрежата за мониторинг на биоразнообразието	ДПП		2000	2000	4000	НУГ, външен
• Съдействие на общините за саниране на територията от незаконно построени или разрушаващи се сгради	ДПП	-	-	-		Служебно
4.6.2.е. Подпрограма на ДПП за привличане и развитие на управленски кадър						

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Проучване и създаване на условия за по-добро заплащане на служителите в парка	ДПП	-				Служебно
• Закупуване и оборудване на жилища за висококвалифицирани специалисти	ДПП	10 000	10000		20000	НУГ
• Създаване на възможности за развитие и реализация на управленския кадър, чрез обучение, специализация и допълнителни форми на мотивация	ДПП, НУГ	2000	2000	2000	6000	НУГ, Външен
• Развитие на системата от отличителни знаци, свързани с идентичността на институцията	ДПП, НУГ	2000	2000	2000	6000	НУГ
4.6.2.ж. Подпрограма на ДПП за генериране на приходи за развитие на парка						
Проект: Обучение на кадрите за изработване и управление на проекти	ДПП, НУГ, НПО	2000	2000		4000	НУГ, Външен
Общо:		43300	82300	34300	159900	
4.6.3. Програма: Развитие на партньорства						
4.6.3.а. Подпрограма: Локални партньорства						
• Споразумение между РУГ и ДПП за развитие и съвместно управление на горската сбирка в Граматиково	ДПП, РУГ/ДДС Граматиково	-				Служебно
• Създаване на партньорство на договорна основа между Община Малко Търново и ДПП за поддържане и развитие на Природния музей в Малко Търново	ДПП, Община Малко Търново	-				Служебно
• Споразумение между ДПП и Община Царево – за изграждане на Нестинарски център в с.Българи	ДПП, Община Царево	-				Служебно
• Споразумение между ДПП и Община Малко Търново за съвместно провеждане на ежегоден пленер по живопис	ДПП, Община Малко Търново	-				Служебно
• Споразумение между ДПП и Община Малко Търново за съвместно провеждане на ежегоден пленер по фотография – Бръшлян	ДПП, Община Малко Търново, СОКПН - с.Бръшлян	-				Служебно
• Създаване на регионален форум с участие на представители на общинските съвети, Областна администрация – Бургас с цел координация в планирането	ДПП		2000	2000	4000	НУГ, Външен

Програми, проекти и задачи	Отговорни институции и партньори	Средства по години, лв.			Общо разходи, лв.	Възможни източници на финансиране
		2006	2007	2008		
4.1.Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие						
• Партньорство с местни НПО и младежки организации за поддържане на маршрути и обекти на туристическата инфраструктура	ДПП	-	-	-		Служебно
• Партньорства със собствениците и ползвателите за съвместно управление на природните ресурси – проучване на партньорски схеми	ДПП		2000		2000	Външен
• Бизнес-партньорства – проучване на схеми	ДПП		2000		2000	Външен
4.6.3.6. Подпрограма: Национални мрежи и партньорства						
• Участие в дейности на Асоциацията на парковете в България	ДПП	1000	1000	1000	3000	НУГ, Външен
• Осигуряване на летни практики на ВУЗ и работа с НИИ	ДПП	1500	1500	1500	4500	НУГ, Външен
4.6.3.в. Подпрограма: Партньорства с международни организации						
• Участие в съвместни дейности с международните партньори	ДПП	3000	3000	3000	9000	НУГ, Външен
Общо:		5500	11500	7500	24500	
Всичко:***		348000	664100	685300	1697400	

1. Текущ проект, обезпечен със средства*

2. Фиксиране на средства след експертна оценка или предварително проучване**

3. Цена, подлежаща на актуализация в съответствие с ценовите правилници на браншовите организации (Камара на архитектите в България, Камара на инженерите в България и др.) - (!)

*** Без проектите по т.1 и 2

ЧАСТ 5. МОНИТОРИНГ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ПЛАНА ЗА УПРАВЛЕНИЕ

Мониторингът на приложението на Плана представлява наблюдение, оценка и контрол на неговото ефективно изпълнение.

За реализацията на мониторинга е необходимо:

- *Определяне на периодичност на оценката (отчетност);*
- *Определяне на участниците в мониторинга на изпълнението на Плана и тяхната роля при вземането на решения;*
- *Посочване на показатели (индикатори) за постигане на целите и критерии за ефективност при реализацията на проектите.*

Съгласно Закона за защитените територии и Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии се предвиждат четиригодишни прегледи на изпълнението на Плана, а съгласно правилника за работа на ДПП се изискват годишни отчети за работата на дирекцията, в т.ч. по изпълнението на Плана.

Към момента няма разработена методика за мониторинг на този тип планове. Предложените в Плана методи се основават на опита, описан във формата EUROSITE, както и на българския опит в планирането.

*Процесът на мониторинг на приложението на Плана е илюстриран с **Приложение 42, Схема 1.***

5.1. Периодични прегледи и ревизия на Плана за управление

5.1.1. Годишен преглед на Плана за управление / преразглеждане на проектите и задачите

Редовните годишни прегледи се извършват до края на първото тримесечие за предходната година. В тях се извършва отчет за изпълнените задачи и проекти и тяхното значение за постигане на дългосрочните и оперативните цели на Плана.

Оценката на изпълнението на проектите представлява база за съставянето на работния план и бюджет за следващата година.

Годишният доклад по отношение на изпълнението на Плана за управление ще включва:

- Промени в общите условия, които имат отношение към реализацията на текущите задачи и проекти, залегнали в Плана;
- Количествени данни, които измерват напредъка по направления-брой подготвени, възложени и реализирани проекти, брой бенефициенти, усвоени средства, стойност на проектите към планираните средства, планирани и действителни срокове на изпълнение, разпределение на проектите по зони в парка; резюме на основните проблеми, идентифицирани в процеса на изпълнението на Плана и отделните проекти в него;
- Предложения за работен план през следващата година и евентуални промени в Плана за управление съгласно чл. 25 от Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии.

Годишният доклад се изготвя от ДПП и се представя на Консултативния съвет, който дава становище относно отчета и бележки и препоръки относно изготвянето на работния план за следващата година. При съставянето на работния план се вземат предвид и писмено изразени законосъобразни становища и препоръки на всички партньори на ДПП и отделни заинтересовани физически и юридически лица. За тази цел е необходимо създаване на "Приемна" или "Пощенска кутия" към ДПП за изразяване на мнения и препоръки. Проверката на годишните отчети и утвърждаването на годишните

планове се извършват от НУГ. Примерен формат за текуща отчетност с указания за попълване е даден в **Приложение 42.2.**

5.1.2. Ревизиране на Плана за управление / преразглеждане на целите

Законът за защитените територии (чл.60, ал.3) предвижда публично обсъждане на изпълнението на ПУ, което се организира от МОСВ на всеки четири години, като на четвъртата година от приемането на Плана се извършва междинна ревизия, а на осмата се прави заключителна оценка на неговото изпълнение. Ревизията на ПУ може да бъде възложена на външни експерти и международни органи.

На публичните обсъждания присъстват представители на заинтересованите държавни органи, областни управители, общини, научни и неправителствени организации.

На обсъждането се представя доклад, изготвен от ДПП, който съдържа:

- Оценка на резултатите от постиженията за първите четири години от действието на Плана по отношение на поставените цели. Посочват се изпълнените проекти и програми и вложените време и ресурси, като се прави оценка на ефективността на изпълнението. Анализират се проблемите при изпълнението на Плана и се посочват начини за отстраняването им;
- Посочват се промени в общите условия, които имат отношение към реализацията на Плана: констатирани съществени промени в характеристики и параметри на биотичните и абиотичните компоненти, поява на нова информация въз основа на извършени проучвания, промяна в законодателната база и плановата рамка на района, нови обществени нагласи и др., определящи необходимостта от промени на стратегиите и приоритетите;
- Предложения за работен план през следващите четири години и евентуални промени в Плана за управление съгласно чл. 25 от Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии.

Предложените в тази връзка промени в програмите, проектите и дейностите за следващите четири години се въвеждат след писмено съгласуване с МОСВ съгласно чл.25, ал.1, т.2 от Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии (НРПУЗТ). При необходимост от промени на въведени с Плана режими и норми за ползване на земи, гори и водни площи, строителство и други действия, последните се въвеждат по реда на чл.60 от ЗЗТ и чл.18, 19 и 20 от НРПУЗТ.

Внасянето на доклада в МОСВ се прави най-малко 40 дни преди датата на публичното обсъждане на изпълнението на Плана, а обявяването на публичното обсъждане се прави най-малко 20 дни преди датата на заседанието.

5.1.3. Десетгодишна актуализация на Плана за управление

Съгласно ЗЗТ (чл.55, ал.2) Планът за управление се актуализира на всеки 10 години. Процесът на изготвяне на актуализацията на Плана започва непосредствено след публичното обсъждане на втория четиригодишен период от действието на Плана. На базата на направения пълен преглед и ревизия се изготвя план за действие през останалите две години и задание за актуализация на Плана за управление. В Заданието за актуализацията на Плана следва да се включат:

- резултатите от заключителната оценка на Плана, направена през втория четиригодишен период;
- предложения, при необходимост, за промяна на целите и стратегиите за постигането им;

Самата актуализация приключва на десетата година от действието на първоначално приетия План.

5.1.4. Участници в мониторинга

Успешното прилагане на Плана изисква създаване на единен орган за мониторинг. Този орган би могъл да бъде консултативния съвет, който следва да обхваща лицата по

чл.60, ал.2. от ЗЗТ. В него следва да се включат представители на екипа, отговорен за разработването на ПУ. Работата на този орган ще се свежда до преглед на годишните и четиригодишни доклади преди представянето им на отговорните институции, обобщаване и прилагане към тях на препоръки и идеи от широката и научната общественост.

5.1.5. Индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана

В настоящия документ е представена система от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана със срокове и участници в проверката. Това са основни индикатори, свързани с измерването на напредъка в работата по приоритетните направления и програми за изпълнението на управленските цели.

Отделно се предвижда при разработването на всеки отделен проект да се включи раздел за оценка и контрол на неговата ефективност, в който да се включат индикатори и критерии за ефективност и план за действие по наблюдението и контрола върху изпълнението на проекта/задачата с посочване на ресурси, срокове и участници в проверката на неговото изпълнение.

Индикатори за изпълнение на Плана за управление и постигане на целите на управлението

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
I.	Дългосрочно опазване на природните екосистеми, разнообразието от хабитати и видове в парка с типичния им генофонд и жизнени популации	4.1. Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие				
	СДЦ: 1.1	4.1.1.Програма: Опазване на приоритетни хабитати, видове и местообитания	брой и площ на новообявените територии със собствен статут на защита в парка; % на площта на ЗМ и ПЗ спрямо предвидената в ПУ; Обявено разширение на парка в морската акватория;	Издадени заповеди на МОСВ; Обявления в ДВ; Годишни отчети на ДПП	Текущо; 2009г. 2013г. (Четиригодишни прегледи на ПУ)	ДПП (Консултативен съвет-КС); Заинтересовани министерства и ведомства; Регионални и местни власти; НПО
	СДЦ: 1.1; 1.3.		подписано споразумение между България и Турция за запазване на естествения характер на реките Велека и Резовска; предвидени са адекватни мерки	Обявление в ДВ; WEB страници на МОСВ, ДПП; Годишни отчети на ДПП и др.	2007г.	ДПП (КС); Заинтересовани министерства и ведомства; Регионални и местни власти; НПО
	СДЦ: 1.1.;1.2;1.4		Разработено предложение за трансграничен парк; Обявен трансграничен парк "Странджа"	Обявление в ДВ; WEB страници на МОСВ, ДПП; Годишни отчети на ДПП и др.	2007г.	ДПП (КС); Заинтересовани министерства и ведомства; НУГ; Регионални и местни власти; НПО

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 1.1; 1.2	4.1.2. Програма: Възстановяване на приоритетни хабитати, видове и местообитания	Увеличени популации на шаран, речна пъстърва, лупавец, брияна и малък речен кефал в сравнение с данните от предходните изследвания; Увеличени площ, брой и плътност на находищата от тис, кримски чай, странджанско сапунче, кавказка боровинка, червена липа и лъжник; Увеличени брой и площи на приоритетните крайречни горски хабитати по типове; Здравословно състояние на видовете и популациите.	Отчети за резултатите от мониторинга; Годишни отчети на ДПП.	Текущо; По зададени в конкретните проекти графици.	ДПП (КС-НКС); Експерти от БАН, ОСДГ и др. МОСВ; НУГ; НПО и др. Заинтересовани страни.
	СДЦ: 1.1; 1.2	4.1.3.Програма: Мониторинг на приоритетни елементи от биоразнообразието	Изготвени програми с графици за провеждане на комплексен мониторинг на база на набор от ключови индикатори за наблюдение и оценка на състоянието на: приоритетни елементи от речните местообитания в парка – ихтиофауна, блатни костенурки и видра; приоритетни групи от биотата в резерват "Узунбуджак"; приоритетни групи от биотата в представителната територия Триречие; земяделските земи и карстови райони; приоритетни видове и хабитати в крайморската зона приоритетни горски хабитати Организиран стационар за мониторинг или постоянни пробни площи;	Годишни отчети на ДПП	2006г.	ДПП (КС-Научен консултативен съвет); МОСВ/ИАОС/ РИОСВ; Експерти от БАН; НПО
	СДЦ: 1.1; 1.2		Проведен комплексен мониторинг в посочените територии; Проведен мониторинг на херпетофауната в парка по утвърдена методика	Отчети за резултатите от екологичния мониторинг	Посочени в конкретните проекти срокове	ДПП (КС-НКС); МОСВ/ИАОС/ РИОСВ; Експерти от БАН; НПО

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 1.2; 1.1;3.1.	4.1.4. Програма: Проучване на горските екосистеми в парка и развитие на екологичния мониторинг	Допълнена мрежа за климатични измервания в зоната на зелениката;	Периодични издания на ИАОС /БАН; Годишни отчети на ДПП	2007г.	ИАОС; НУГ; ДПП;
	СДЦ 1.2; 1.1;3.1.		Изработена методика за оценка на процесите в горските екосистеми и дългосрочно наблюдение на въздействието на различните системи на ползване върху естественото възпроизводство на горите; Организиран мониторинг или постоянни пробни площи;	Методиката, утвърдена от НУГ? Годишни отчети на ДПП/ДЛ/БАН/ ОСДГ	2007г.	НУГ; ОС ДГ - Бургас
	СДЦ 1.2; 1.1;3.1.		Нормално възпроизводство на издънковите дъбови гори за превръщане в семенни	Годишни отчети на ДПП/ ДЛ	2009г. 2013г. (Четиригодишни прегледи на ПУ)	ДПП/РУГ/ ДЛ; ОСДГ-Бургас
	СДЦ 1.2; 1.1		Създаден регистър на уникалните храстови формации в ЗЗ; Създаден правилник за стопанисване на ЗЗ с уникални храстови формации.	Годишни отчети на ДПП	2009г.	ДПП (КС-НКС); Експерти от БАН; НПО
	СДЦ 1.2;3.1.		Изготвена инвентаризация на цялата семепроизводствена база и на трайно заложените дългогодишни опитни площи на територията на парка	Годишни отчети на ДЛ/РУГ - годишни	2009г.	НУГ/ДПП (КС-НКС)
	СДЦ 1.2; 1.1;3.1.	4.1.5. Програма: Опазване на горите от пожари и вредители	Брой на картираните пожароопасни места в парка; Изготвен технически проект за противопожарно устройство за територията на парка	Отчети на ДЛ/РУГ	Обвързва се със сроковете за изработката на ЛУП	ДПП; НУГ/РУГ
	СДЦ 1.2; 1.1;3.1.		Изградена система за сигнализация и организация на населението;	Отчети на ДЛ/РУГ	2007г.	ДПП; НУГ
	СДЦ 1.2; 1.1;3.1.		Изградена летателна площадка край с.Кондолово;	Отчети на ДЛ/РУГ Проверка на място	2009	НУГ/ДПП

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ 1.2; 1.1; 1.4.;3.1.		Подписано споразумение за сътрудничество с Управление на горите в регион Истанбул за общи действия по опазването на горите от пожари и вредители Брой съвместно предотвратени пожари Брой съвместно предотвратените каламитети	Годишни отчети на ДПП/ДЛ/РУГ	Текущо	ДПП (КС); НУГ
II.	Дългосрочно опазване качествата на абнотичните компоненти в парка	4.2.Опазване, поддържане и възстановяване на абнотичните компоненти				
	СДЦ: 2.3;3.4;4.2.	4.2.1.Програма: Задълбочаване проучването на абнотичните компоненти и подходящо експониране	Брой на проучените геоложки феномени; Издадени заповеди за защита на геоложките феномени; Изградена система за обозначаване на геоложките феномени. Брой маркирани обекти и включени в геомаршрути	Теренна документация; Обявления в ДВ; Годишни отчети на ДПП; Проверка на място	2009г. 2013г. (В рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС-НКС към ДПП; МОСВ; МГУ "Св. Иван Рилски";
	СДЦ: 2.3;3.4;4.2.		Създаден геопарк по вулканология на територията на ЗМ "Устието на река Велека" и ЗМ "Силистар": регламентирана защита на геотопа в реалните му граници; изградена система за сигнализация и информация (инфотабла, геопътеки геоложки гид и др.)	Обявление в ДВ; Годишни отчети на ДПП; Теренна проверка	2008г.	КС-НКС към ДПП; МОСВ; МГУ "Св. Иван Рилски"; НПО; Местни и регионални власти
	СДЦ: 2.4;3.4.		Създадени кадастър на установените в парка минерали и регистър на минераложки важните места(МВМ); Брой на обозначените и включени в геомаршрути МВМ; Окомплектовани представителни колекции от минерали в местните и регионални музеи и посетителски центрове	Теренна документация; Годишни отчети на ДПП; Теренна проверка	2009г. 2013г. (В рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС-НКС към ДПП; МОСВ; НМ "Земята и хората" МГУ "Св. Иван Рилски"; НПО; Местни и регионални власти

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 2.1;3.4;4.2.	4.2.2.Програма: Подобряване на мониторинга и опазването на компонентите на околната среда	Създаден план за управление на отпадъците в парка	Проектна документация	2007г.	КС към ДПП; РИОСВ; Местни и регионални власти
	СДЦ: 2.1;3.4;4.2.		Спешни мерки за ограничаване въздействието върху ОС на ДБО Ахтопол	Теренна проверка	2006г.	ДПП; РИОСВ; Местни и регионални власти, НПО
	СДЦ: 2.1;3.4;4.2.		Спешни мерки за ограничаване въздействието върху ОС на ДБО Малко Търново	Теренна проверка	2006г.	ДПП, РИОСВ; Местни и регионални власти, НПО
	СДЦ: 2.1;3.4;4.2.		Създадено регионално ТБО в община Малко Търново;	Теренна проверка	2009г. съгласно Националната програма за управление на дейностите по отпадъците	ДПП, РИОСВ, Местни и регионални власти, НПО
	СДЦ: 2.1;3.4;		Изградена система за мониторинг на чистотата на въздуха в парка;	Годишни отчети на РИОСВ; Резултати от мониторинга;	2007г.	ДПП, ИАОС, Местни и регионални власти, НПО
	СДЦ: 2.1;3.4;		Разработена програма за мониторинг на хвостохранилището край Малко Търново	Годишни отчети на РИОСВ	2006г.	ДПП, Местни и регионални власти, НПО
			Брой на пречиствателните станции за отпадни води	Строителни книжа; Теренна проверка	Текущо 2009г. 2013г. (В рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП; РИОСВ; Местни и регионални власти; НПО
	СДЦ: 2.1;3.4;		Изработен план за управление на водите в ПП Странджа	Проектна документация	2008г.	Басейнова дирекция-Варна; ДПП; Местни и регионални власти; НПО

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 2.1;3.4;4.2.	4.2.3.Програма: Възстановяване на нарушените територии в парка	Брой на проучените мини и кариери от гледна точка на биоразнообразие и места от специален интерес; Брой на картираните и маркираните ерозираните и свлачищни терени; Изпълнение на общите режими, свързани с ерозираните терени; Реализирани проекти за противоерозионна обработка; Картирани застрашени участъци от пътната мрежа; Брой и дължина на обезопасените участъци;	Годишни отчети на ДПП/ОПУ/местни власти	Текущо	ДПП; ОПУ; Местни и регионални власти; НПО
III	Постигане на устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при развитие на онези видове поминък и традиционни ползвания, които са в хармония с природата и запазват социалното и културно устройство на общностите	4.3. Устойчиво природосъобразно развитие на територията				
	СДЦ: 3.1.;1.2.	4.3.1 Програма:Устойчиво екологосъобразно горско стопанство	Изготвени нови ЛУП на ДЛ на територията на парка, съобразени с режимите в ПУ;	Проектна документация; Годишни отчети на ДЛ, ДПП, РУГ	2006-2008г. (в зависимост от нормативните срокове на действие на всеки от планове); 2009г. (в рамките на четиригодишния преглед на ПУ)	/ДПП/Консултативен съвет (КС)-НУГ/РУГ
	СДЦ: 3.1.; 1.2.		Брой картирани нарушени след реконструкции и възобновителни сечи консервационно значими горски хабитати;	Документация към проекта; Годишни отчети на ДЛ, ДПП, РУГ	2006г.	ДПП (КС) НУГ, ЛТУ, БАН, ОСДГ
	СДЦ: 3.1.; 1.2.		Брой и размер на възстановените горски хабитати върху реконструирани участъци – ха	Годишни отчети на ДЛ, ДПП, РУГ	2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС) НУГ, ЛТУ, БАН, ОСДГ

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 3.1.; 1.2.		Изготвени критерии за избор на специализирани машини и механизми за дърводобив в парка, в т.ч. машини за дърводобив в гори с вечнозелени храсти;	Месечни и годишни отчети на РУГ	2007г.	ДПП (КС); НУГ; ЛТУ
	СДЦ: 3.1.; 1.2.		Брой и вид на специализираните машини и механизми внедрени в парка	Месечни и годишни отчети на РУГ/ДЛ	2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; ЛТУ
	СДЦ: 3.1.;		Разширена мрежа от контролни пунктове в парка; Брой и вид на закупена свързочна техника и транспортни средства	Месечни/ Годишни отчети на РУГ	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	НУГ/ДПП (КС)
	СДЦ: 3.1.; 1.2.		Изготвена програма за квалификация на служителите и горските работници в ДЛ; Брой проведени семинари по теми; Брой и численост на обучените групи;	Годишни отчети на РУГ	От 2006 ежегодно	НУГ/ДПП (КС)
	СДЦ: 3.2	4.3.2. Програма: Устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси	Разработен модел за оценка на ресурсите от лечебни растения, горскоплодни видове за общините и за ДЛ.	Годишни отчети на ДПП; Проектна документация	2006г.	ДПП (КС); РИОСВ; НУГ
	СДЦ: 3.2		Моделът приложен при разработване на раздел "Лечебни растения" към общинските програми за ООС	Годишни отчети на общинските администрации	2007г.	ДПП (КС); РИОСВ; БАН
	СДЦ: 3.2		Моделът приложен при разработване на раздел "Лечебни растения" към ЛУП	Проектна документация; Годишни отчети на ДПП/ РУГ/ДЛ	2006-2008г. (в зависимост от нормативните срокове на действие на всеки от плановете); 2009г. (в рамките на четиригодишния преглед на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; РИОСВ

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 3.2		Издадени определители и др. Информационни материали за начините на събиране и ползване на лечебните растения, горскоплодни видове и гъби;	Публикувани материали	2006г.	ДПП (КС); НУГ; МОСВ/РИОС; Експерти от БАН
	СДЦ: 3.2;1.1.		Създаден модел за оценка и наблюдение на консервационно значимите популации от лечебни растения, горскоплодни видове и гъби;	Проектна документация;Годишни отчети на ДПП	2009г.	ДПП (КС); НУГ; МОСВ/РИОСВ; Експерти от БАН
	СДЦ: 3.2		Създадена междуинституционална система за координация и съвместни действия за охрана и контрол при ползването на недървесни природни ресурси;	Годишни отчети на ДПП	2008г.	ДПП (КС); НУГ; МОСВ/РИОСВ; НПО
	СДЦ: 3.2;1.1		Разработена обучителна програма за култивиране на лечебни растения в парка; Брой обучени стопани за култивиране на лечебни растения;	Годишни отчети на ДПП	2009г. (в рамките на четиригодишния преглед на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; МОСВ/РИОСВ; Експерти от БАН
	СДЦ: 3.2;1.1		Ловоустройствени проекти съобразени с режимите на ПУ на ПП "Странджа"	Проектна документация; Годишни отчети на ДЛ, ДПП, РУГ	2006-2008г. (в зависимост от нормативните срокове на действие на всеки от плановете); 2009г. (в рамките на четиригодишния преглед на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; РИОСВ
	ДСЦ: 3.3.;1.1	4.3.4. Програма: Устойчиво екологосъобразно селско стопанство	Паспортизация на пасищата; Създадена система за мониторинг на въздействието на пашата върху биоразнообразието;	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	2008г.	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ
	ДСЦ: 3.3.;1.1		Площ на земите и брой на собствениците, включени в Пилотната схема за управление на полуестествените местообитания в ПП "Странджа";	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	Съгласно графика, определени с конкретния проект	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ; Местни власти; НПО

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	ДСЦ: 3.3.;2.1.;3.2		Брой на фермите, прилагащи биологично земеделие;	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	Текущо	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ; Местни власти; НПО
	ДСЦ: 3.3.;3.4		Брой на фермите, предлагащи възможности за алтернативен туризъм;	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	Текущо	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ; Местни власти; НПО
	ДСЦ: 3.3.;4.1		Брой и численост на създадените племенни стада от местни породи;	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	Текущо	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ; Местни власти; НПО
	ДСЦ: 3.3.;4.1		Площ на земите и брой на селските стопани, предлагащи местни сортове.	Годишни отчети на ДПП/МЗГ/Регионални структури на МЗГ	Текущо	ДПП (КС); Регионални структури на МЗГ; Местни власти; НПО
	СДЦ: 3.4	4.3.4. Програма: Развитие на природосъобразен устойчив туризъм				
	СДЦ: 3.4;1.1	4.3.4. а/ Управление и безопасност на посетителите	Създадена методика за мониторинг на туристическия поток и въздействието му върху приоритетни елементи от биоразнообразието;	Годишни отчети на ДПП	2006г. Мониторингът се провежда по графици, посочени в конкретния проект	ДПП (КС-НКС); Експерти от БАН; НПО;
	СДЦ: 3.4		Брой на идентифицираните опасни участъци в обсега на туристическите маршрути; Брой на обезопасените участъци;	Годишни отчети на ДПП; Теренни проверки	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НПО; БТС; Туристически асоциации
	СДЦ: 3.4;1.1		Издаден правилник за поведение на посетителите в парка;	Годишни отчети на ДПП	2007г.	ДПП (КС); НПО; БТС; Туристически асоциации

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 3.4;1.1.;2.1		Брой на осигурените транспортни средства тип "екобус"	Годишни отчети на ДПП/транспортните сдружения	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НПО; БТС; Туристически асоциации
	СДЦ: 3.4;1.1	4.3.4. б/ Доизграждане на туристическата инфраструктура в парка	Дължина на маркираните маршрути и изградените екопътеки в парка; Брой и вид на маркираните места за специализиран туризъм; Регламентирани и обезопасени места за екстремни спортове; Брой и степен на благоустроеност на обектите за краткотраен отдих-туристически заслони, пикник зони, изгледни площадки, кътове за почивка и др. Брой на категоризираните средства за подслон и места за настаняване в парка; Брой и дължина на благоустроените подходи към места от посетителски интерес; Брой обозначени обекти от посетителски интерес; Вид и качество на оборудването към ДПП за различни форми на туризъм.	Годишни отчети на ДПП/НПО/местни власти /заинтересовани ведомства; Проверка на място	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НПО; специализирани туристически сдружения
	СДЦ: 3.4	4.3.4.в/ Развитие на туристическия продукт	Брой на включените в туристически маршрути и подходящо експонирани обекти на КИН; Брой и вид на разработените туристически пакети, включващи парка като дестинация; Брой и вид на въведените туристически услуги; Обем на финансовия принос на туристическите фирми за развитие на парка.	Годишни отчети на ДПП/туристически сдружения и асоциации/ местни и национални туроператори	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НПО; местни и национални туроператори; туристически асоциации; местни инициативни групи
	СДЦ: 3.5; 4.1;6.2.	4.3.5.Програма: Местни предприемачески инициативи	Брой на идентифицираните местни предприемачески инициативи; Разработена маркетингова стратегия за налагане на местните продукти.	Годишни отчети на ДПП	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); Местни браншови организации и инициативни групи

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
IV	Съхраняване на местната материална и духовна култура и традиционен ландшафт, допринасящи за идентичността на територията	4.4. Развитие на идентичността				
	СДЦ: 4.1.;3.4	4.4.1. Програма: "Материалната и духовна култура в ПП "Странджа"	Брой на картираните и обозначени недвижими паметници на културата в парка; Брой на изработените и реализирани проекти за реставрация на параклиси и др. култови обекти в парка; Изработени стратегия и програма за опазване на КИН в населените места от вътрешността на парка;	Документация на НИПК/Годишни отчети на ДПП	2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); Министерство на културата и туризма-НИПК; НПО; Местни и регионални власти
	СДЦ: 4.1..		Създадена междуинституционална система за координация и съвместни действия за охрана на КИН; Брой на съставените актове за нарушение на ЗКИНМ	Годишни отчети на ДПП/местни власти	Текущо	ДПП (КС); Местни и регионални власти
	СДЦ: 4.1;4.2.;3.4		Изготвен устройствен проект на ЗМ "Петрова нива";	Проектна документация	2009г.	ДПП (КС); Общинска администрация Малко Търново; РИОСВ; НУГ
	СДЦ: 4.1.;3.4		Изграден интерпретационен център на нестинарството в с.Българи.	Годишни отчети на ДПП/местни власти	2009г.	ДПП (КС); Общинска администрация-Царево;
	СДЦ:4.2.	4.4.2. Програма: Ландшафтни и визуални подобрения	Изготвен поименен списък на съществуващите изоставени постройки и на техните собственици.	Теренна документация;Годишни отчети на ДПП/местни власти/ДЛ	2007г.	ДПП(КС); Местни власти; РИОСВ; НПО
	СДЦ:4.2.;3.4.		Брой на премахнатите грозящи сгради и рекултивирани терени; Брой на рекултивираните деградирани ландшафти;	Годишни отчети на ДПП/местни власти/ДЛ	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП(КС); Местни власти; РИОСВ; НПО

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ:4.2.; 2.3.;3.4.		Разработено ръководство за създаване на чувствителна архитектура в парка;	Годишни отчети на ДПП/местни власти	2009г.	ДПП(КС); Местни власти; НИПК; САБ; НПО
	СДЦ:4.2.; 4.1.;3.4.		Изготвена документация за номиниране на парка като ландшафт категория II по критериите на WHC;	Годишни отчети на ДПП/местни власти/НИПК/ БАН	2013г.	ДПП(КС); Местни и регионални власти; заинтересувани министерства и ведомства; НПО
	СДЦ: 4.2; 4.1.;2.1.; 3.4.; 3.5	4.4.3.Програма: Чувствителни устройствени планове и схеми	Изготвени ОУП на двете общини или части от тях в съответствие с изискванията на ПУ;	Проектна документация	2007г.	ДПП (КС); МОСВ/РИОСВ Местни и регионални власти; заинтересувани министерства и ведомства; НПО и др.
	СДЦ: 4.2; 4.1.;2.1.; 3.4.		Изготвени и одобрени ОУП/ ПУП на рекреационно- туристическите съсредоточия;	Проектна документация	2006г.	ДПП (КС); МОСВ/РИОСВ Местни и регионални власти; заинтересувани организации и ведомства; НПО и др.
	СДЦ: 4.2; 4.1.;2.1.; 3.4.		Изготвени устройствени схеми и планове, отчитащи режимите и зонирването на ПУ.	Проектна документация	Текущо	ДПП (КС); МОСВ/РИОСВ Местни и регионални власти; заинтересувани организации и ведомства; НПО и др.

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
V	Развитие на научни, образователни и интерпретационни дейности, спомагащи за дългосрочния просперитет на местното население и неговото екологично възпитание	4.5. Научно-изследователски, образователни и информационно-интерпретативни дейности				
	СДЦ: 5.1;3.2;3.3;3.4.;3.5.	4.5.1. Програма: Наука и устойчиво развитие	Създадена програма за съвместни научни изследвания и развойна дейност с ВУЗ; Брой на реализираните проекти по теми;	Проектна документация; Годишни отчети на ДПП/ВУЗ	2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС-НКС); ВУЗ;НПО; Браншови организации
	СДЦ: 5.2.;1.1.;1.2.;1.3.;2.1.;2.2.;2.3.;2.4.	4.5.2. Програма: Природозащитно образование	Разработен цикъл от лекции на природозащитни теми; Брой на миналите през курс на обучение; Брой на семинари, проведени с общността;	Годишни отчети на ДПП	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); МОСВ/РИОСВ; НПО
	СДЦ: 5.2.;1.1.;1.2.;1.3.;2.1.;2.3.;2.4.;3.1.;3.2.;3.3.;3.4.;4.1.;4.2	4.5.3.Програма: Обучение на различни целеви групи за работа в условията на природен парк	Брой на обучените водачи на туристически групи към ДПП; Брой на обучените собственици на места за настаняване в алтернативни форми на туризъм; Брой на обучените фермери за прилагане на биологично земеделие в чувствителните територии на парка; Брой на обучените събирачи на лечебни растения за устойчиво ползване на ресурса; Брой на обучените горособственици за устойчиво и екологосъобразно ползване на горите.	Годишни отчети на ДПП/РУГ/регионални структури на МЗГ	В края на всяка отчетна година; В рамките на четиригодишните прегледи на ПУ	ДПП (КС); заинтересовани ведомства; туристически сдружения и асоциации; браншови организации; НПО; Медии
	СДЦ: 5.3;1.1.;1.2.;1.3.;2.1.;2.3.;2.4.;3.4.	4.5.4. Програма: Информация и интерпретация	Брой на изградените информационни съоръжения на територията на парка; Брой на разработените интерпретативни програми по теми; Брой на посетителите в информационните и посетителските центрове;	Годишни отчети на ДПП/РИОСВ/местни власти; анкетни данни;	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС) МОСВ; НПО; Туристически съвети; туристически сдружения; Медии

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 5.3.;1.1.;1.2.;1.3.;2.1.;2.3.; 2.4.;3.4.;4.1		Изграден посетителски център в Малко Търново; Изграден посетителски център в Ахтопол към филиал на ДПП; Допълнена горска сбирка в Граматиково; Изграден музей (интерпретативен център) на рударството в ПП Странджа; Изграден информационен център в м.Босна.	Годишни отчети на ДПП/РИОСВ; Теренни проверки	2009г. 2013г. В рамките на четиригодишните прегледи на ПУ	ДПП (КС) МОСВ; НУГ; НПО; БММ; Туристически съвети; туристически сдружения; Медии
VI.	Институционално развитие и формиране на широка обществена подкрепа за постигане целите на управлението	4.6. Институционално развитие и партньорства				
	СДЦ: 6.1.;1.1.;1.2.;1.3.;2.1.;2.3.	4.6.1.Усъвършенстване на организационната структура на ДПП и подобряване на материално-техническата и обезпеченост	Поетапно увеличаване на щата за оптимално покритие на територията на парка; Създадени филиали на ДПП в Ахтопол и Граматиково; Брой на закупеното оборудване по вид.	Годишни отчети на ДПП	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП(КС); НУГ
		4.6.2.Програма: Вътрешноинституционално развитие и изграждане на капацитет				
	СДЦ:6.1	а/ Информационно обезпечаване на ДПП	Закупени софтуер и оборудване за поддържане на ГИС;	Годишни отчети на ДПП/НУГ	2007г.	ДПП (КС); НУГ; МОСВ; ПроГИС ООД
	СДЦ:6.1		Разработена методика за поддържане на база данни и анализ на информацията по теми;	Годишни отчети на ДПП/НУГ	2007г.	ДПП (КС); НУГ; МОСВ; ПроГИС ООД
	СДЦ:6.1		Брой на обучените кадри за работа с ГИС.	Годишни отчети на ДПП/НУГ	Текущо 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; МОСВ; ПроГИС ООД

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ:6.1.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3; 5.1.	б/ Научни изследвания и мониторинг към ДПП	Брой обучени служители на ДПП за провеждане на екологичен мониторинг в парка; Проведени научни изследвания съвместно с НИИ по приоритетни теми; Създаден НКС към Парка	Годишни отчети на НУГ	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС-НКС); НУГ; МОСВ; БАН Научно-изследователски институти
	СДЦ: 6.1;6.2.;5.3.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.	в/ Връзки с обществеността	Разработена медийна стратегия за популяризиране на парка и изпълнението на ПУ; Брой на статиите в пресата по теми; Брой медийни изяви; Брой и тематика на проведените турове с журналисти; Редовно поддържана електронна страница в Интернет; Брой на съвместните изяви на ДПП с общините, НПО и др. общности; Брой и численост на клубовете "Приятел на Странджа" Брой на привлечените доброволци;	Годишни отчети на ДПП; Бюлетин на ДПП; Публикации в пресата; Постъпили коментари в WEB страницата на парка	2006г. (за медийната стратегия); Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НУГ; НПО; медии
	СДЦ: 6.1.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.	г/ Подобряване на контрола в парка	Брой на установените нарушения и наложени санкции по природозащитното законодателство; Брой споразумения с партниращи институции; Състав и численост на доброволческия корпус	Годишни отчети на ДПП/РИОСВ	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); РИОСВ; НПО;
	СДЦ: 6.1.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.3.4.	д/ Развитие и поддържане на парковата инфраструктура	Брой на обозначените елементи в системата за сигнализация в парка; Развита мрежа за мониторинг на биоразнообразието	Годишни отчети на ДПП/РИОСВ; Теренни проверки	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС);НУГ РИОСВ; НПО
	СДЦ: 6.1.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.3.4.	е/ Привличане и развитие на управленски кадър	Брой и квалификация на служителите в ДПП	Годишни отчети на ДПП	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	ДПП (КС); НУГ

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

№	Идеални управленски цели- Генерални цели/специфични дългосрочни цели (СДЦ)*	Приоритетни направления/ програми	Индикатори	Средства за проверка	Срок за извършване на проверка	Участници в проверката
	СДЦ: 6.1.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.3.4.	ж/ Генериране на приходи за парка	Размер на извънбюджетни постъпления; Приходи от дейности; Брой одобрени проекти по линия на външни донори.	Годишни отчети на ДПП	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС НУГ, НПО
		4.6.4.Развитие на партньорства				
	СДЦ: 6.2.;1.1.;1.2;1.3.;2.1.;2.3.	а/ Локални партньорства	Изграден регионален форум за координация на дейностите в парка; Брой подписани споразумения с местни партньори; Брой съвместни инициативи с НПО и основните ползватели на територията	Годишни отчети на ДПП; Бюлетин на ДПП; Публикации в пресата	2007г. (за форума); Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС НУГ; Заинтересовани лица и институции
	СДЦ:6.3.;6.1.	б/ Национални мрежи и партньорства	Брой договори за партньорство с национални институти; Изградена национална мрежа на природните паркове	Годишни отчети на ДПП; Годишни отчети на Асоциацията на ПП	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС към ДПП; Регионални и местни власти; Медии; НПО
	СДЦ:6.3.;6.1.	в/ Партньорства с международни организации	Включване в международни мрежи; Брой на реализирани съвместни проекти със сродни международни организации; Брой получени международни отличия	Годишни отчети на ДПП; Бюлетин на ДПП; Публикации в Интернет и международния печат	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС към ДПП; Регионални и местни власти; Медии; НПО
	СДЦ:6.3.;6.1.	г/ Бизнес партньорства	Брой и вид на разработените съвместни инициативи	Годишни отчети на ДПП; Бюлетин на ДПП;	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС към ДПП; Регионални и местни власти; бизнес сдружения и браншови организации; Медии;НПО
	СДЦ:6.3.;6.2.;6.1.	д/ Работа с доброволци	Брой и вид на дейностите, реализирани от доброволци	Годишни отчети на ДПП; Бюлетин на ДПП;	Текущо; 2009г. 2013г. (в рамките на четиригодишните прегледи на ПУ)	КС към ДПП; НПО

*СДЦ- специфични дългосрочни цели

ТЕРМИНОЛОГИЧЕН РЕЧНИК

РЕЧНИК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ACG LTD.	Analytical Creative Group – българска фирма за социологически проучвания и изследвания
CITES	Конвенция по международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора
EUROSITE Management Planning Format for Natural and Semi-natural Sites	Европейско ръководство за изготвяне на планове за управление на естествени и полуестествени територии
GPS	Global Positioning System - Глобална позиционна система Система за определяне на местоположение на терен по зададена Координатна система
IUCN	International Union for Conservation of Nature Международен съюз за опазване на природата и природните Ресурси
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession Предприсъединителен финансов инструмент за мащабни проекти в областта на инфраструктурата и опазването на околната среда
PHARE	Poland and Hungary Assistance for Economic Restructuring Programme – основна програма на ЕС за подпомагане на икономическото реструктуриране на страните от Централна и Източна Европа.
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development Специална програма за присъединяване в областта на земеделието и селските райони
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Структура на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура; подпомага сътрудничеството между страните в посочените области
WHC	World Heritage Convention - Конвенция за световното (природно и културно) наследство
АПК	Аграрно промишлен комплекс
БАН	Българска академия на науките
БДЗП	Българско дружество за защита на птиците
БЕО	Бърза екологична оценка
БИ	Биологичен индекс
БКС	Благоустройство и комунално стопанство
БММ	"Бургаски медни мини" ЕАД
БПК	Биологична потребност от кислород
БСУ	Бургаски свободен университет

БТК	Българска телекомуникационна компания
БТС	Български туристически съюз
БФБ	Българска фондация "Биоразнообразие"
БШПГ	Българо-Швейцарска програма по горите
БШПОБ	Българо-Швейцарска програма за опазване на биоразнообразието
ВН	Високо напрежение
ВОТ	Вътрешно-общински транспорт
ВСИ	Висш селскостопански институт - Пловдив
ВУЗ	Висше учебно заведение
ГИС	Географска информационна система
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ГС	Горско стопанство
ГСЕ	Горскостопанска единица
ГСУ	Горскостопански участък
ГФ	Горски фонд
ДБО	Депо за битови отпадъци
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Държавна дивечовъдна станция
ДЛ	Държавно лесничейство
ДЛР	Дружество на ловците и риболовците
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДОВОС	Доклад за оценка на въздействието върху околната среда
ДПП	Дирекция на природен парк
ЗАНН	Закон за административните нарушения и наказания
ЗЗТ	Закон за защитените територии

ЗКИР	Закон за кадастъра и имотния регистър
ЗЛР	Закон за лечебните растения
ЗМ	Защитена местност
ЗОЗЗ	Закон за опазване на земеделските земи
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗСПЗЗ	Закон за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗПКМ	Закон за паметниците на културата и музеите
ЗТ	Защитена територия
ЗТСУ	Закон за териториално и селищно устройство
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИАП	Изпълнителна агенция "Пътища"
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИМ	Историческо място
ИЦ	Идеални цели
КГ	Консултативна група
КЗ	Курортна зона
КИН	Културно-историческо наследство
КОПС	Комитет по опазване на природната среда
КОСЗ	Комплексна опитна станция по земеделие
КС	Консултативен съвет
ЛТУ	Лесотехнически университет
ЛУП	Лесоустройствен проект
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЕПДК	Максимално еднократната пределно допустима концентрация
МЗГ	Министерство на земеделието и горите

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

МИ	Министерство на икономиката
МК	Министерство на културата
ММЦ	Международен младежки център - Приморско
МО	Министерство на отбраната
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МПС	Моторно превозно средство
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МССЗ	Местна служба за съвети в земеделието
НЕК	Национална електрическа компания
НИИ	Научно-изследователски институт
НИМХ	Национален институт по метеорология и хидрология
НИПК	Национален институт за паметниците на културата
НКС	Научен консултативен съвет
НМЗХ	Национален музей "Земята и хората"
НП	Народен парк
НПО	Неправителствена организация
НРПУЗТ	Наредбата за разработване на планове за управление на защитени територии
НСГП	Национална служба "Гранична полиция"
НСЗП	Национална служба за защита на природата (към МОСВ)
НУГ	Национално управление по горите (към Министерството на земеделието и горите)
НФ	Национален фонд
НФООС	Национален фонд за опазване на околната среда
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОД	Областна дирекция

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

ОПРР	Областен план за регионално развитие
ОПУ	Областно пътно управление
ОПЮК	Опитно поле за южни култури
ОСДГ	Опитна станция по дъбовите гори
ОСЮК	Опитна станция за южни култури
ОЦ	Оперативни цели
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПЗ	Природна забележителност
ПК	Поземлена комисия
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПНУТ	Правила и нормативи за устройство на територията
ПП	Природен парк
ППЗОЗЗ	Правилник за приложение на Закона за опазване на земеделските земи
ППЗСПЗЗ	Правилник за приложение на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПУ	План за управление
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПУП	Подробен устройствен план
ПФ	Поземлен фонд
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите (към МОСВ)
РПМ	Републиканска пътна мрежа
РУГ	Регионално управление на горите
СЛРБ	Съюз на ловците и риболовците в България
СОЗ	Санитарно охранителна зона
СС на СЛРБ	Съюзен съвет на Съюза на ловците и риболовците в България

ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРИРОДЕН ПАРК "СТРАНДЖА"

ССФ	Селскостопански фонд
СУ	Софийски университет
ТА	Туристическа агенция
ТБО	Твърди битови отпадъци
ТО	Туроператор
ТПК	Трудово производителна кооперация
ТУП	Териториално-устройствен план
ТУПО	Териториално-устройствен план на отдиха
УАСГ	Университет за архитектура, строителство и геодезия
ХМС	Хидрометрична станция
ЦБПАП	Централна база за подводни археологически проучвания

РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ И ПОНЯТИЯ

Абиотичен	Отнасящ се до неживата природа
Абиотични фактори	Условията на неживата природа, които действат комплексно върху организмите и имат пряко значение за живота им
Автохтонен	Местен
Антиклинала	Сводообразно огънати скални пластове
Антиклинорий	Тектонска структура със сложен антиклинален строеж
Антропогенен	Предизвикан от човека
Антропогенни фактори	Съвкупност от разнообразни човешки дейности, които действат върху живата и неживата природа
Ареал	Област на географско разпространение на живи организми (вид, род, семейство и т.н.) или определен тип биотични съобщества
Армонасип	Армиран насип
Асоциация	Съвкупност от разнородни популации с название от доминиращ вид или видове, основна класификационна единица на растителната покривка
Безпокойство	Резултата от различни човешки дейности върху дивите животни, изразяващ се в уплашено, възбудено или раздразнено състояние и невъзможност да осъществяват присъщите им поведенчески действия в заетата от тях зона. Води до отрицателен за животното резултат - от изменения в поведението до напускане на естествения му район на обитаване
Батолит	Инtruзивно, обикновено гранитно тяло, с неправилна форма и грамадни размери
Биологично разнообразие	Многообразието между живите организми от всички източници, включително сухоземни, морски и други водни екосистеми и екологичните комплекси, към които принадлежат; това включва разнообразие в рамките на отделния вид, между видовете и екосистемите
Биом	Област или група области (природно - климатична зона), които имат характерни климатични или други физически условия, необходими за развитието на приспособените към тях растения и животни и комплексите от тях; крупно системно-географско подразделение в пределите на дадена географска зона
Биосфера	Съвкупността от всички живи организми на Земята, които непрекъснато взаимодействат със средата и с дейността си я изменят
Биосферен резерват	Национални паркове, природни резервати или други категории защитени територии, а също и места с характерна или традиционна култура на земеползването, които запазват типични екосистеми (включени в програмата "Човек и биосфера" и обявени със заповед)
Биотичен	Отнасящ се до живите организми и живата природа
Биотични фактори	Взаимоотношенията между организмите от един или различни видове при съвместния им живот

Биотоп	Виж. Местообитание на вид/Територия със сходни климатични и почвени условия, заселена с определен комплекс от живи организми – биоценоза
Биоценоза (съобщество)	Биологична система от популации на различни видове, които са взаимно свързани и обитават определена територия с еднородни условия (биотоп)
Браконьерство	Нарушаване на законовите норми за опазване на природните ценности с цел лично облагодетелстване; включва всички форми на посегателства към всички типове природни ценности, включително: - убиването, улавянето, преследването и нараняването на диви животни, вземане, пренасяне и превозване на намерени ранени и убити животни или разпознаваеми части от тях, събиране на яйца и индивиди, търговия с диви животни. - престой или движение на лица на територията на парка с извадени от калъф и сглобени гладкоцевни и нарезни пушки, огнестрелно оръжие с автоматична и полуавтоматична стрелба. Браконьерството представлява престъпление по Наказателно-процесуалния кодекс с изключение на маловажните случаи, които се считат за административни нарушения
Буферна зона	Територия, разположена около защитени територии с цел смекчаване на отрицателните въздействия върху тях; определя се в рамките на установените нормативи и определен със закон ред и се подчинява на специален режим на опазване и стопанисване, по-малко строг от този на защитената територия, около която е разположена
Вид	Група популации, индивидите в които обменят генетичен материал свободно помежду си, но не с индивиди от популации от други видове
Влажна зона	Площи от блата, мочурища, торфища или вода, независимо дали са изкуствени постоянни или временни, с вода, която е статична или течаща, прясна, осолена или солена, включително площите морска вода, чиято дълбочина или отлив не надхвърля 6 метра
Водни площи	Територии от горския фонд, поземления фонд и континенталния шелф, залети с вода
Възможност за възстановяване	Усилие (във време и ресурси) за възстановяване в ЗТ на вид или хабитат (EUROSITE) Чрез този критерий се установява стойността на елемента: колкото по-трудно е възстановяването, толкова по-важно е опазването на съответния елемент
Възстановяване	Пресъздаването на цели съобщества от организми по модел на естествено възникващите
Генетични ресурси	Материали от растителен, животински или микроорганизмов произход, съдържащи функционални единици на наследственост и имащи реална или потенциална стойност
Геоложки феномени (геотопи, геосайтове)	Специфични скални образувания, резултат от действието на вътрешните и външните земни сили. Разделят се на две основни категории: геотопи с естетическа стойност и геотопи с научна стойност (често геотопите имат и естетическа и научна стойност). Първата категория включва впечатляващи скални фигури (морфоскулптури), оформени в съвременния релеф в резултат от действието главно на външните земни сили (ерозия, денудация, абразия). Втората категория включва геоложки феномени с научна стойност, които представляват уникални фосилни находки или скални образувания (най-често геоложки разрези), в които са запечатани важни моменти от земната история.
Гола сеч	Изсичането на цялата дървесна растителност върху площ над 1 декар или сливането на голи сечища, чиято обща площ е над 1 декар

Гори	Земя, заета от горскодървесна растителност с площ над 1 дка (ЗГ, чл.2, ал1.)
Горски фонд	Всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори и обхващаща гори, храсти, земи за залесяване, недървопроизводителни земи, посочени в единния кадастър с изключение на горите, създадени върху земи от поземления фонд (чл.2,(2),(3) от Закона за горите).
Дендробионт	Организъм, обитател на дървесния растителен етаж
Дива природа	Участък от природата, който не е нарушен от дейността на човека, естествен ландшафт с характерни диви растения и животни и съобщества от тях
Диверсификация (на производство)	Разнообразяване на номенклатурата от стоки и услуги
Доминантен вид	Вид, който преобладава по численост, оказва съществено влияние върху средата и обмяна на енергия в биоценозата
Държавен горски фонд	Гори от ГФ- държавна собственост
Едафотоп	Участък от почвената покривка заедно с литосферата
Едификатор	Вид, който обуславя условията за живот в съобществото
Екземпляр	всяко животно или растение от видовете в Приложения 3 и 4 от ЗБ, живо или мъртво; всяка лесно разпознаваема част от тялото или всеки продукт, получен от животното или растението, както и всяка друга стока, която въз основа на съпроводителен документ, опаковка, означение, етикет или друго обстоятелство може да се идентифицира като част или дериват от животни или растения от споменатите видове
Екологичен коридор	Територия, която осигурява връзката на популации, съобщества, екосистеми или местообитания и осигурява безпрепятствената миграция на индивиди и генетичен материал
Екологична ниша	Съвкупността от всички фактори на средата, които формират необходимите условия за съществуването на даден вид в биоценозата.
Екологично равновесие	Състояние на балансираност в екосистемата между биоценозата и биотопа на всички надорганизмови равнища
Екологична сукцесия	Последователна естествена смяна на една екосистема с друга под въздействието на фактори, които съществено изменят или разрушават първоначалната и се създават условия за развитието на друга екосистема, по-приспособена към новите условия
Екосистема	Динамичен комплекс от растителни, животински и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица
Ендемит	Вид, който се среща само в определен географски район
Естественост	Незасегнатост от човешка дейност; липса на окултуряване или опитомяване (EUROSITE)
Застрашен вид	Вид, който е заплашен от изчезване в целия си ареал или в голяма част от него

Застрашен таксон	Таксон, чиято численост на популациите и област на разпространение намаляват по начин, по който в определен обозрим период може да престане да се среща в дадения район (локално застрашен), в страната (национално застрашен) или на планетата (глобално, световно застрашен); съществуват подробни международно признати класификации на степените на застрашеност и критериите на определянето им
Защитен таксон	Таксон, поставен под режим на опазване със закон или друг нормативен документ, за който се забраняват всички действия, които могат да нанесат вреди на индивидите, на гнездата или леговищата им, на местата, които те обитават, включително безпокойство, вземане на намерени мъртви индивиди, пренасяне и т.н.
Земи	Селскостопанските (зеделелските) земи по смисъла на Закона за собствеността и ползуването на земеделските земи
Зониране	Разделяне на защитената територия на части, наричани зони, които се използват за целите на управлението, обикновено временно (продължителността на съществуването им може да бъде по-малка от периода на действие на Плана). Във всяка зона предписанията за управление са приблизително еднакви и се различават по тип и интензивност от тези в другите зони на Плана. Те могат да са свързани със законово или политически обособени територии вътре в самата ЗТ (EUROSITE)
Идеална цел	Изказ, който полага идеалното управление на територията, при условие че отсъстват ограничители и модифициращи фактори и управляващата организация има пълен контрол над територията (EUROSITE)
Иманярство	Проучване, разработване, търсене и намиране на стойностни археологически и исторически обекти от физически или юридически лица, нямащи законно право предвидено от Българското Законодателство да извършват тези дейности
Интерпретативни дейности	Дейности, които имат за цел да представят ценностите на парка, проблемите на неговото управление и важността му за отделния човек. Състоят се в съчетание от послания чрез "екскурзоводски" беседи, печатни, визуални и други материали, примери и човешко взаимодействие, илюстриращо значимостта на парка. Извършват се главно в защитената територия, но в някои случаи и извън нея. Най-често терминът се използва за дейностите по обслужване на посетителите.
Климакс	Последен, относително устойчив стадий на естествено развитие на растителното съобщество и на екосистемата като цяло, който най-пълно съответства на екологичните условия в дадената местност в съответния период
Конкуренция	Взаимоотношение между популациите, възникващо при използване на общ хранителен ресурс
Консервационно значим	Вид или друг таксон, съобщество, екосистема, природно местообитание, признати в научно издание за застрашени в някаква степен или притежаващи съществена екологична роля (напр. Включени в национални или международни червени книги или списъци, в приложения към конвенции или директиви и други подобни документи)
Ксерофилен	Сухолюбив, приспособен към живот в условия на недостиг на вода и понижена влажност
Ландшафт	Обособена територия, появата на някои от елементите на която е възникнала като резултат на действия и взаимодействия между природни и/или човешки фактори
Лесна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при минимални вложени усилия

Малки реки	Реки, чийто басейн е разположен в една географска зона. Към тази категория се отнасят реки, чийто басейн заема площ не по-голяма от 2000 км ²
Масова проява	Организирана културна, спортна или с обществен характер дейност с участието на група хора надвишаваща 50 човека
Матуритет	Полова зрялост
Мезофил	Организъм, предпочитащ средни (умерени) условия на овлажнение на въздуха и почвата
Местен вид	Срещащ се естествено на дадена територия
Местообитание на вид	Районът, определен от специфични абиотични и биотични фактори, в който този вид се намира в някои от стадите на своя жизнен цикъл
Минерално разнообразие (MP)	Съвкупност от всички дадени минерали в определен регион (обект).
Модифициращ фактор (стимулатор)	Дейност, фактор или действие, които могат да повлияят върху постигането на идеалните цели – обикновено има положителен ефект.
Мониторинг	Продължително във времето еднотипно проследяване състоянието на даден показател, фактор, структура и т.н. с цел оценка, прогнозиране, контрол и въздействие за тяхното оптимизиране; система за наблюдения/системно събиране на данни или информация във времето при използване на една и съща методология с цел поддържане на степента на съответствие с определен стандарт или основна линия, предопределена от прегледа.
Насаждение	Гора или горски участък, заети (покрити) с горскодървесни видове или храсти.
Невъзстановимост	Възстановяването на вида или хабитата би отнело повече от 50 год.; има голяма вероятност за неуспех; възможно е при много висока цена и нарушаване на създаденото равновесие.
Нестабилност	Степен на променливост на ЗТ и отделните и елементи (EUROSITE)
Ограничител (ограничителен фактор)	Дейност, фактор или действие, които могат да попречат на управляващата организация да постигне целите си (EUROSITE)
Одит	Критичен преглед на изпълнението на Плана или част от него, за установяване качеството на Плана или на неговото приложение, извършен от управляващата организация (вътрешен одит) или от външна независима институция, която не е свързана директно с територията (външен одит), обикновено при покана от управляващата организация (EUROSITE)
Опазване на водните ресурси	Система от правни, организационни, икономически, технически и мелиоративни мероприятия, насочени към предотвратяване и отстраняване на последствията от замърсяването и изчерпването на водите.
Оперативна цел	Идеална цел, трансформирана от реално действащите ограничители и стимулатори. Реалистична цел, която управляващата организация се стреми да постигне при дадените обстоятелства (EUROSITE)
Организъм	Всяко живо тяло, което е съставено от съгласувано действащи органи и съществува самостоятелно. Организмът е индивид в популация от отделен вид

Орнитологично важно място	Природозащитно значима територия или акватория, определена по международно признати цифрови критерии на BirdLife International и включена в световната мрежа от такива места; местата са признати като елементи на европейските екологични мрежи по Директивата за птиците и директивата за хабитатите; в България има 50 ОВМ, идентифицирани и обект на Мониторинг от Българското дружество за защита на птиците
Оценка	Оценка на набавената информация, водеща до определяне на значението на отделните абиотични, биотични и социално-икономически фактори
Педоклимат	Почвен климат
Плутон	Самостоятелно дълбочинно тяло с магматичен произход. Плутонът е сравнително голям интрузивен масив, образуван на дълбочина и нямащ връзка със земната повърхност.
Подвид	Подразделение на вида, което се състои от група популации, придобили в процеса на еволюцията устойчиви белези и особености, изолационни бариери от пространствен или времеви тип и други белези, по които се отличават незначително от другите групи от същия вид, но с които могат да дават плодовито потомство в природата
Поддържащи и възстановителни дейности	Комплекс от мерки и действия, които целят осигуряването на условия за поддържане настоящото състояние на дадени компоненти на природната средата или възстановяване на желано предишно тяхно състояние (напр. възстановяване на увредени находища на растителни видове и местообитания на животински видове; паша; рекултивация на ерозирани участъци чрез зачимяване или затревяване)
Популация	Група от индивиди на даден вид, които населяват определено пространство, взаимно се кръстосват, имат общи морфологични, физиологични и поведенчески особености и са свързани функционално помежду си/ група от индивиди с общ произход, които обменят генетичен материал помежду си много повече, отколкото с индивиди от друга подобна група
Посетителски център	Нов тип място за почивка, забавление, обучение и възпитание
Потенциал на територията	Възможностите на територията в екологичен, социален, културен или икономически план (EUROSITE)
Потенциално застрашен вид	Вид, за който е вероятно скорошното му преминаване в категорията на застрашените видове, ако факторите, причинили заплахата продължават да съществуват
Преглед	Дейност, чрез която се извършва серия от количествени наблюдения като разпределение, качество, плътност и честота на природните характеристики, за да се направи оценка на ЗТ (EUROSITE)
Приоритетен вид	Видове, които поради своята биологическа ценност се нуждаят от специални мерки за опазване, или са определени като такива по силата на международни споразумения
Приоритизация	Подреждане на задачите, стратегиите, програмите или проектите по реда на относителната им важност за подпомагане на вземането на решения при ограничени ресурси (финансови, технологични и човешки) (EUROSITE)
Природно местообитание	Естествени или близки до естествените сухоземни или акваториални области, характеризиращи се със специфични географски, абиотични и биотични особености; типове екосистеми, отличаващи се с определена хомогенност, характерен облик и относително еднообразни условия

Програма	Група проекти, с които се изпълнява определена оперативна цел/цели в определен период от време
Програма CORINE biotopes	Общоевропейска програма, експериментален проект за събиране, координация и осигуряване на съгласуваност на информацията за състоянието на околната среда и природните ресурси в Общността, лансирана от Европейската комисия през 1985г.; в България функционира от 1994г., природозащитно значимите места са идентифицирани в 141 сайта
Програма "Човек и биосфера"	Известна още като Програма MAB (Man and Biosphere), програма на UNESCO от 1970г. за развиване в природозащитните, обществените и държавните институции на основа за разумно ползване на природните ресурси; лансирала е концепцията за "биосферни резервати"
Проект	Отделна дейност, фиксирана във времето, определена по вид и стойност. Понякога се нарича задача (EUROSITE)
Проект CORINE biotopes	Проект, насочен към локализиране и описание на биотопите с европейско значение
Псамофит	Растения, които живеят в пясъчливи места и имат приспособления за живот в пясъците
Работен план	План за действие за специфичен период от време (обикновено година и не повече от пет)
Размер	Достатъчност на площта на територията за поддържане на жизнени популации от най-важните компоненти на нейната биота (EUROSITE)
Разнообразие	Степен на разнообразие на хабитати и хабитатни структури, биологични групи и видове в регионален и национален план (EUROSITE)
Ревизия	Оценка на ефективността на целия План или част от него в постигането на изказаните цели. Предприема се обикновено от персонала на управляващата организация (EUROSITE)
Регулиране числеността на животинските видове	Целенасочена промяна в броя на техните индивиди (увеличаване или намаляване)
Редки видове	Чиито популации са малки и ако не непосредствено, то косвено или потенциално са застрашени.
Режим на опазване	Съвкупността от разрешени и забранени действия за дадена територия, определени от закона и целите, функциите и предназначението на въпросната територия
Рекреационно-туристическо съсредоточие	Пространствена система от взаимосвързани елементи на отдиха и туризма, като най-активна част от туристическата зона, предназначена за единно устройство на нейната територия
Реликт	Таксон, който е преживял до днешно време от минали геологични епохи
Реликтен вид	Вид, който в миналите геологични епохи е имал широко разпространение, а днес заема неголеми територии
Рудерализация	Разпространение на антропофити в даден район
Рядкост	Малочисленост на популацията и ограничено териториално разпространение на вида
Рядък таксон	Таксон, чиято численост на популацията е сведена до минимум или има силно разпръснато разпространение; една от категориите застрашени таксони, напоследък избягвана поради трудности в категоричното ѝ определяне и припокриване с другите
Сайт	В CORINE Biotopes Project - място, район, територия от особена природозащитна ценност, определена на базата, на международно признати критерии

Селищни образувания	Вилни зони, промишлени зони и курортни комплекси
Синклинала	Коритообразно огънати скални пластове
Склерофилен	Твърдолистен
Специален интерес	Атрактивност на елементите на територията (местообитания, хабитати, видове) за посетителите (EUROSITE)
Стабилност	Степен на устойчивост на ЗТ и отделните и елементи към природните процеси и антропогенната намеса (EUROSITE)
Стара гора	Разновъзрастна гора или гора със средна възраст, по-голяма или равна на средната продължителност на живота на основния лесообразувател (дървесния вид) при дадените произход и екологични условия
Стенобионтен	Който живее при постоянни, непроменящи се стойности на факторите на средата
Стенотопен	Организъм, който може да съществува само в строго специфични, много силно ограничени условия на средата, организъм с тесни екологични изисквания
Стратегия	Курс на действие или широк подход към постигане на една цел. Общият тласък на управлението за постигане определена цел. В случая начините за постигане на дадена цел – комбинация от действия или пакет от мерки.
Субдоминант	Растителен вид, който взема главно участие в състава и изграждането на определен етаж от даден фитоценоз, но е с по-малко обилие от доминантния вид във фитоценоза
Съобщество (Биоценоза)	Система от съвместно живеещи в границите на определено пространство организми, представени от своите индивиди и популации; може да се разглежда като съставено от растително (фитоценоза) и от животинско (зооценоза) съобщества
Таксон	Наименование на класификационните единици, отразяващи мястото в системата на даден организъм (основни таксони - форма/вариетет, подвид, вид, род, семейство, разред, клас, тип, царство)
Териториална единица	Подразделение на територията, основано на различни критерии. Обикновено постоянни (или поне с продължителността на Плана) (EUROSITE)
Терофит	Едногодишни тревисти растения, които прекарват неблагоприятните условия в състояние на семе
Типичност	Обичайна реакция на растителните и животински съобщества към местните абиотични фактори (геоложки, почвени, климатични особености и воден режим) и определени ползвания в рамките на дълъг период от време (EUROSITE)
Топонимия	Дял от езикознанието, който се занимава с проучване произхода, значението и употребата на географските имена. Географско наименование.
Троглобионт	Вид, постоянен обитател на пещери и подземни убежища
Трофична база	Хранителна база
Трудна възстановимост	Възстановяването на вида или хабитата е възможно при усърдно управление в рамките на 10-15 год.
Туризм	Икономическа дейност, която е насочена към създаването, предлагането и реализирането на стоки и услуги, формиращи туристическия продукт

Туристически пакет	Предварително организирана програма, включваща най-малко две основни или допълнителни услуги, продавани с пакетна цена
Туристически продукт	Комплекс от хотелски, ресторантьорски, транспортни, екскурзоводски, анимационни и други услуги, предоставени на туриста
Управление	Единен и научно обоснован комплекс от мерки, целящ постигане на определените по закон цели, функции и предназначение на защитената територия (включително охрана, контрол, преки природозащитни действия на терена, регулиране на ползванията, природозащитно образование и осведомяване на обществеността и т.н.); <i>Контрол на процесите в ЗТ в съответствие с Плана за управление</i> <i>2.Практическото приложение на Плана за управление</i> <i>3.Предприемане на всякакво действие или проект, идентифициран в Плана за управление, в т.ч. идентифициране на нови възможности (EUROSITE)</i>
Устойчиво управление	Управление на ползването, развитието и опазването на природните ресурси по начин и степен, които дават възможност на настоящите поколения и общности да си осигуряват социални, икономически и културни блага, без да се: а) намалява възможността на бъдещите поколения и общности да да задоволяват социални, икономически и културни нужди; б) нарушава способността на екосистемите да осъществяват своите почвозащитни и климаторегулиращи функции; в) намалява значително биологичното разнообразие.
Устройствени и технически планове и проекти	Устройствените проекти, планове и програми, техническите проекти за борба с ерозията, териториално-устройствени планове, строителни планове и други, предмет на други закони
Участник/заинтересовано лице	Трета страна, лице или група с легитимен интерес или дял в управлението на ЗТ. Пример: Асоциация на собствениците на земеделска земя, риболовни сдружения, спортни дружества и др. (EUROSITE)
Уязвим таксон	Една от категориите застрашени таксони, отнасяща се до таксони, чиито екологични и биологични особености обуславят рязко влошаване на състоянието на популациите им дори при еднократни или незначителниизменения на средата или човешки въздействия
Уязвимост (крехкост)	Степен на чувствителност на ЗТ и нейните елементи към определени процеси и явления (EUROSITE)
Фитоценоза	(Растително съобщество) всяка конкретна растителна групировка, на известно пространство еднородна по състав, структура и взаимодействия между съставлящите я растения и между тях и средата. Фитоценозът е съставна част на биоценоза и екосистемата
Фанерофити	Всички дървета и храсти, по-високи от 0.5 м
Фауна	Всички животни на определена площ
Флора	Всички растения на определена площ
Фораминифери	Разред едноклетъчни от клас кореноножки
Хабитат	виж Природно местообитание
Хабитус	Външен вид, съвкупност от признаци, характеризиращи типа структура или телосложение на отделния индивид
Халофит	Растение, приспособено да живее върху засолен почви

Хелиофил	Светлолюбив
Хибридизация	Обединяване в един организъм на наследствени белези и качества на два различни, но близки в генетично отношение индивиди
Хигрофил	Влаголюбив
Хидробионт	Вид, който приспособен към живот единствено във водна среда
Хидрофил	Водолюбив
Хищничество	Взаимоотношение между популациите, при което един вид живее за сметка на друг
Хранителна верига	Поредица от видове организми, в която всеки организъм е храна на следващия от веригата
Численост на популацията	Броят на индивиди в популацията на дадена територия или в даден обем

БИБЛИОГРАФИЯ

Народен парк "Странджа" – опазване на биологичното разнообразие и устойчиво развитие – Насоки за План за управление – 1997г.

Странджа: Опазване на биоразнообразието и устойчиво земеделско развитие – октомври – 1995г.

Странджанско-сакарски сборник – т. I и II, Малко Търново, 1984г., т. IV, Свиленград, 1985г.

Паркоустройствен проект на Народен парк "Странджа" – Задание за проучване – "Агролеспроект" ЕООД – 1997г.

План за управление на ЗМ "Устието на река Велека" и "Силистар" – 1997г.

ТУП на община Царево – 1997г., приет от Сесия на ОС на община Царево 1998г.

Бизнес-план на ДПП "Странджа" 2001г.

Проучване на възможностите и целесъобразността на изграждането на мрежата от посетителски центрове в Бургаски регион, Analytical Creative Group – ACG Ltd. – 1999г.

EUROSITE Management Planning Tool-kit – 1999г.

Parks for life, action for protected areas in Europe, IUCN-1994

Национален план за регионално развитие за периода 2000-2006г. (ДВ, 106/03.12.1999г.)

Национален план за развитие на земеделието и селскостопанските райони в България

Генерална схема за използване на водите на поречията на южночерноморските реки – БАН, Институт по водни проблеми, юли 2000г.

Доклад за резултатите от изпълнения на геоложка задача - "Създаване на мониторинг на подземните води в България" – февруари 1993г.

Предварителен РПР на Югоизточен планов регион – 2000г.

Областен план за регионално развитие на Бургаска област (2000-2006г.)

Стратегия за развитие на община Малко Търново – 2000-2006г.

Стратегия за развитие на община Царево – 2000-2006г.

Базисни доклади, изготвени през Втора фаза на БШПОБ

Характеристика на микотата, флората, растителността и хабитатите на ПП "Странджа" – Чавдар Гусев, Мелания Гьошева, Анна Ганева, Димитър Узунов – 2000г.

Оценка на фаунистичното разнообразие от безгръбначни животни в ПП "Странджа" и неговото опазване – Алекси Попов, Христо Делчев, Здравко Хубенов – 2000г.

Рибите в ПП "Странджа" – Мария Карапеткова – 2000г.

Ихтиофауната на малките южночерноморски реки – Стоян Михов – 2000г.

- Херпетофауната в ПП "Странджа" и опазване на земноводни и влечуги – Владимир Бешков – 2000г.
- Насекомоядни гризачи и бозайници в ПП "Странджа" и тяхното опазване – Васил Попов – 2000г.
- Проучване на разред ръкокрили в ПП "Странджа" – Теодора Иванова, Николай Симов – 2000г.
- Едрите бозайници в ПП "Странджа" – Жеко Спиридонов, Стоян Добрев – 2000г.
- Горите в ПП "Странджа" – Дико Патронов – 2000г.
- Състояние и ползване на лечебните растения в ПП "Странджа" – Чавдар Гусев 2001г.
- Последни данни за лова и риболова в ПП "Странджа" – Димо Димов – 2000г.
- Анализ и оценка на селското стопанство на територията на ПП "Странджа" – Върбан Москов – 2000г.
- Състояние и развитие на селското стопанство на територията на ПП "Странджа" – Янка Казакова – 2002г.
- Анализ и оценка на развитието на туризма в ПП "Странджа" – Соня Енилова – 2000г.
- Културно-историческо наследство в ПП "Странджа" – Иван Карайотов – 2000г.
- Анализ и оценка на ландшафтите в ПП "Странджа"- Пенчо Добрев – 2000г.
- Анализ и оценка на добивната промишленост на територията на ПП "Странджа" – Илко Бонев – 1999г.
- Геология и геоморфология на Странджа – Йордан Йорданов – 1999г.
- Пещерите в Странджа – Алексей Жалов – 2000г.
- Геоложки феномени в Странджа – Димитър Синьовски – 2001г.
- Почвите на Природен парк "Странджа" – Нино Нинов – 2002г.
- Хидрология и хидрохимия на водите в ПП "Странджа" – Добри Димитров, Бернардо Ривас, Снежана Балабанова – 2002г.
- Промени във валежите в Странджа и последствия от сушата – Златинка Михнева, Дико Патронов – 2001г.
- Оценка на състоянието на основните компоненти на околната среда и санитарно-хигиенни условия в ПП "Странджа" – Веселин Шарлопов – 2000г.
- Социологическо проучване на нагласите на местното население в ПП "Странджа" към природозащитата, парка и неговото управление – Румяна Стоилова – 2002г.
- Тенденциален сценарий за развитие на управленската структура на ПП "Странджа" – Стефан Златаров – 2001г.
- Радикален сценарий за развитие на управленската структура на ПП "Странджа" – Дико Патронов – 2001г.
- Допълнителни материали и списъци относно парковата инфраструктура и ползванията в парка, изготвени от ДПП "Странджа" – 2001г.